

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОСВІТОЛОГІЇ І ПЕДАГОГІКИ

«ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

МАТЕРІАЛИ

**III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

М. ТЕРНОПІЛЬ, 20 ТРАВНЯ 2022 Р.

ТЕРНОПІЛЬ – 2022

Редакційна колегія:

Лілія РЕБУХА – д. пед. н., професор, завідувач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету,

Ірина БІЛОУС – к. е. н., доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Антоніна ДЕМ'ЯНЮК – к. е. н., доцент кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Вікторія САВІЦЬКА – к. пед. н., старший викладач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Оксана КРИЧКІВСЬКА – к. пед. н., старший викладач кафедри освітології і педагогіки Західноукраїнського національного університету

Рекомендовано до друку

*Вченою радою соціально-гуманітарного факультету
(протокол № 5 від 27 травня 2022 р.)*

I-66 Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 20 травня 2022 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 297 с.

ISBN 968-966-654-664-0

Збірник містить тези доповідей учасників III Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» (м. Тернопіль, 20 травня 2022 р.) з актуальних проблем освіти, наукової та науково-дослідної роботи, а також питань щодо оптимізації використання інноваційних освітніх ресурсів для формування та розвитку професійних компетентностей в освітній сфері.

Збірник праць III Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку» буде корисним для студентів, здобувачів магістратури, аспірантури, науковців та практиків.

УДК 001.895:330.341.1:37

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій покладається на авторів наукових доповідей.

© ЗУНУ, 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД.....	12
Ганна Рідкодубська ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВО З ВИКОРИСТАННЯМ НАУКОВОГО ПІДХОДУ: УСПІШНІ ПРАКТИКИ.....	12
Оксана Шукатка ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	14
Ni Dong RESEARCH ON MODULAR ONLINE TEACHING STRATEGY UNDER THE GUIDANCE OF CAREER PLANNING.....	17
Iryna Bilous, Lou Jiangming THE CONCEPT OF SELF-EDUCATION: A THEORETICAL ASPECT.....	23
He Xiaojun, Oksana Krychkivska TEACHER AS A LEADER IN CHINA.....	25
Li Lili HIGH-QUALITY DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATION IN ETHNIC MINORITY AREAS IN WESTERN CHINA.....	26
Li Linwei THE CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AND ITS IMPORTANCE IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE.....	28
Li Qiuwan MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND THEIR USE IN EDUCATION AND SCIENCE....	30
Canxing Peng MY REFLECTIONS ON ORFF-SCHULWERK.....	32

Ірина Білоус ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	35
Віталій Рудинський ЕЛЕКТРОННЕ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ.....	38
Yu Chengling FOUR PILLARS OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION.....	41
Дарина Тарарук ВИБІР ПРОФЕСІЇ: ІСНЮЮЧА ТИПОЛОГІЯ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ.....	42
Василь Баранюк ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕАТРАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ.....	46
Андрій Ганіч МОТИВАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	49
Мирослава Левко ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	53
СЕКЦІЯ 2. ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ.....	56
Ольга Хома ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ : СУТНІСНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	56
Віталій Кульчицький ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	58
Ганна Зварич СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ.....	62
Тетяна Бондаренко ГЕЙМИФІКАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	65

Ольга Сорока ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	70
Антоніна Дем'янюк ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ SMART-ОСВІТИ.....	74
Вікторія Савіцька ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	77
Gao Xiaoxuan, Antonina Demianiuk PROSPECTS E-LEARNING IN THE INFORMATION SOCIETY.....	81
An Wei THE ROLE OF DISTANCE LEARNING IN THE MODERNIZATION OF EDUCATION.....	83
Lu Jialin USE OF EDUCATIONAL TRAININGS IN PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	85
Li Yishu ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF DISTANCE LEARNING...	89
Chen Ronghao INNOVATIONS IN DISTANCE EDUCATION.....	91
Liu Wanying VIRTUAL REALITY AS AN INNOVATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....	93
Zhao Shumeng DESIGNING INNOVATIVE ACTIVITIES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: FROM TEACHER-BASED EDUCATION TO STUDENT-BASED EDUCATION TRANSFORMATION.....	95
Олександра Волошин МОДИФІКАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	96

Oksana Krychkivska, Zhou Weiwei THE DEVELOPMENT DIRECTION OF INNOVATIVE TECHNOLOGY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	100
Ірина Туровська КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ.....	102
Наталія Шостак УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ.....	106
Анатолій Шкляр ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	109
СЕКЦІЯ 3. ІСТОРІЯ ОСВІТИ: ПОГЛЯД НА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННІ.....	114
Лілія Ребуха УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА: ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ.....	114
Октавія Фізеші ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКАРПАТТІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ).....	118
Сергій Лісовець РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ.....	121
Iryna Bilous, Zhu Weijun MODERN TENDENCIES OF HIGHER SCHOOL PEDAGOGY IN CHINA.....	123
Chen Xin SOME VIEWS ON THE QUALITY OF THE LEADERS IN CHINESE HISTORY.....	126

Марія Танасюк УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОГЛЯД НА СЬОГОДЕННЯ.....	129
Zhou Nan THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL INSTITUTION DEVELOPMENT.....	131
СЕКЦІЯ 4. УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА	133
Роман Брик АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	133
Oksana Krychkivska FORMATION OF THE FUTURE EDUCATIONAL MANAGER'S COMPETENCE IN MODERN CONDITIONS.....	139
Наталія Яблонська, Роман Грабас НАПРЯМКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	140
Ілля Lysokon ANALYSIS OF THE DEFINITION «MANAGEMENT OF EDUCATION» IN THE UKRAINIAN PEDAGOGICAL DISCOURSE.....	142
Zhang Gege ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF THE TEACHING INSTITUTION DIRECTOR IN CONDITIONS OF REMOTE LEARNING DURING COVID-19.....	147
Катерина Букавин ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ.....	151
Олена Ковальчук КОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНА УПРАВЛІНСЬКА СТРАТЕГІЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	155
Lui Han MAIN MANAGEMENT ACTIVITIES OF TEACHING INSTITUTIONS	

IN DISTANCE LEARNING.....	157
Роман Мудрак ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЮРИДИЧНІЙ КЛІНІЦІ.....	163
Chen Yinchai PROFESSIONAL MANAGEMENT CULTURE OF THE HEAD OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION.....	168
Ge Hangjun MANAGEMENT ACTIVITIES IN GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION.....	170
Huang Rui CATEGORY «METHODOLOGY» IN MODERN METHODOLOGY OF SCIENCE AND METHODOLOGY OF EDUCATION MANAGEMENT.....	173
Oksana Krychkivska, Huang Junjie ORGANIZATION OF COMMUNICATIONS IN THE EDUCATIONAL INSTITUTION.....	175
He Lingling STYLES AND FORMS OF MANAGEMENT OF PEDAGOGICAL WORKERS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	179
Wu Zheng MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION.....	182
Oksana Krychkivska, Xiao Yao CONCEPT OF EDUCATIONAL MANAGEMENT.....	184
Li Bingze THE CURRENT SITUATION OF YOUTH SPORTS TALENTS TRAINING UNDER THE INTEGRATION OF SPORTS AND EDUCATION.....	185
Yang Ziyue MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL	

COMPETENCE OF TEACHERS.....	187
Hu Canyang THE INFLUENCE OF LEADERSHIP STYLE ON TEACHERS' PSYCHOLOGY AND TEACHING ATMOSPHERE.....	189
Xu Yaping MANAGEMENT OF THE SYSTEM OF EDUCATIONAL WORK ON THE FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE OF STUDENTS.....	192
СЕКЦІЯ 5. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.....	196
Світлана Калаур, Наталя Гончарук ПОТЕНЦІАЛ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	196
Віктор Кавецький ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	201
СЕКЦІЯ 6. ПСИХОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА: НОВІ ІДЕЇ ТА НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ.....	206
Ольга Главацька САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ....	206
Галина Гірняк, Назарій Пивощук СІМ'Я ЯК СЕРЕДОВИЩЕ І РЕЗУЛЬТАТ КОНСТРУКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	211
Алла Сеник ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОГРАФІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	216
Олег Музика ПАНДЕМІЯ COVID-19, ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЙМАННЯ І РЕАЛЬНЕ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ.....	221

Євгенія Ковач ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ.....	224
СЕКЦІЯ 7. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ.....	227
Олександр Мацек ЗАСТОСУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ПЕРЕЛОМАХ КІСТОК ЗАП'ЯСТЯ.....	227
Аліна Логвиненко ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗМЕНШЕННЯ ПАСИВНОЇ МАСИ ТІЛА.....	231
Роман Нерода ВИДИ СКОЛІОЗУ ТА ПРИЧИНИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ.....	236
Богдан Возняк ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЗЮДОЇСТІВ.....	239
Анастасія Коваль ВИМОГИ ДО ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ БАСКЕТБОЛІСТІВ СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД.....	244
Діана Свістільницька СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ У НЕФІЗКУЛЬТУРНИХ ВУЗАХ.....	250
Наталія Лупу СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КОНДИЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЕГКОАТЛЕТІВ.....	254
Олександр Мудрий АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ.....	260
Дарина Співак ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ.....	265

Артур Ярмошук АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ БІАТЛОНІСТІВ.....	270
Олег Тарновський ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ЕТАПУ ПОЧАТКОВОЇ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ЮНИХ ГРАВЦІВ У МІНІ- ФУТБОЛ.....	276
Яна Ткач МУЗИЧНИЙ СУПРОВІД ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСОБІВ РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТІЛЕСНО-РУХОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТОК.....	282
Вікторія Ткачук ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ТА ДІЄТОТЕРАПІЯ ЯК ОСНОВА ДОВГОЛІТТЯ.....	287
Олександр Тугарєв АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 8–10 РОКІВ.....	292

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ:
УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Ганна Рідкодубська,
доктор педагогічних наук, професор,
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки,
Хмельницький національний університет

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗВО З ВИКОРИСТАННЯМ НАУКОВОГО
ПІДХОДУ: УСПІШНІ ПРАКТИКИ

В епоху бурхливого науково-технічного прогресу, коли обсяг інформації швидко втрачає новизну та актуальність, система вищої освіти зіштовхнулася з проблемою пошуку нових підходів до освітньої діяльності. Використання традиційних технологій не завжди здатне забезпечити висококваліфікованих конкурентоспроможних працівників, особливо в умовах сучасного державотворення.

Нині є нагальна потреба в розробці таких технологій освітньої діяльності, завдяки яким можна було б оптимізувати як сам процес, так і його результати.

Науковці Єрмаченко В. та Дериховська В. [3] стверджують, що у центрі уваги університетів має стати робота над розробкою та впровадженням проектів. Цю особливість можна вважати сучасною світовою тенденцією вищої освіти. Студентів залучають до виконання досліджень під час навчання в університеті, формуючи таким чином спеціальні компетентності проектування, моделювання, винахідницької діяльності.

Аналіз методів підвищення ефективності освітньої діяльності в сучасних наукових дослідженнях дозволяють зробити висновки про те, що науковці [1] пропонують створити відкритий доступ до лекційних матеріалів в будь-який

час, можливість складати іспити, виконувати завдання та обговорювати їх виконання у зручному для студентів форматі.

Хочемо поділитись результатами власних досліджень [2] щодо ефективності використання наукового підходу освітньої діяльності ЗВО. Так, 25% опитаних студентів вважають, що освітній процес ЗВО зводиться до запам'ятовування готової інформації, а факти, представлені викладачами не сприяють розвитку мотивації до подальшого вивчення дисципліни. 78% опитаних підтримують використання таких форм, які дають змогу відстоювати власну позицію студента. Хоча, зрозумілим залишається факт, що для формування власних думок потрібне вільне володіння навчальним матеріалом на достойному рівні. За словами студентів, більшість науково-педагогічних працівників, під час викладання намагаються залучити їх до процесу опанування теоретичними знаннями.

Окрім зазначеного, 60 % студентів виявляють зацікавленість у роботі над розробкою наукового проекту, що в свою чергу, формує критичне мислення і врешті-решт представляє практико-орієнтований підхід до викладання.

Під час використання наукового підходу відбувається така інтродукція, де без інтерактивних лекцій, проведення наукових дискусій, спілкування зі стейкхолдерами неможливо обійтись. Зрозуміло, що навчальний матеріал має бути актуальним, достовірним і практико орієнтованим.

Сучасні умови державотворення переорієнтовують викладачів на постановку завдань аналітичного характеру, абстрагуючись від вирішення другорядних. На нашу думку, використання наукового підходу в освітньому процесі може здійснюватися на будь-якому етапі: під час вивчення нового матеріалу, під час обговорення поточних тем, влаштування цікавих конференцій на семінарському чи під час вирішення кейсових ситуацій під час проведення лабораторного заняття, під час виконання курсової роботи, дипломного

дослідження. Основне завдання викладача – створити освітнє середовище, яке б сприяло потребам студентів у дослідженнях, забезпечити всі умови самореалізації. Це дозволяє студентам не лише сформувати знаннєве поле, але й дозволить розвивати фахові компетентності та відкрити перед ними можливості їх практичного застосування.

Список використаної літератури

1. Aldiab A., Chowdhury, H., Kootsookos, A., Alam, F., Allhibi, H. Utilization of Learning Management Systems (LMSs) in higher education system: A case review for Saudi Arabia. *Energy Procedia*, 160. 2019. P. 731–737.

2. Ridkodubska H., Yakubova L., Korman M., Bahrii V., Chornobryva N. Teaching and learning in high educational institutions based on scientific approach successful practices. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research open journal* - 11/01-XVI. OPEN ACCESS journal. P. 145–152.

3. Єрмаченко В.Є., Дериховська В.І. Особливості трансформації світової системи вищої освіти у XXI ст. *Економіка і суспільство*. 2017. 10. С. 516–522.

4. Сагайдак І., Чорна Т., Дума Н. Роль наукової роботи студентів у формуванні культури безпеки та екологічної свідомості. *Матеріали X Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Безпека життєдіяльності, екологія та здоров'я дітей та молоді XXI століття: сучасний стан, проблеми та перспективи»* / Заг. ред. Варивода К.С. Переяслав: ун-т імені Григорія Сковороди. 2020. С. 78–87.

Оксана Шукатка,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичного виховання та спорту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасна парадигма вищої освіти диктує необхідність змін стратегій поведінки майбутніх фахівців у біосфері в напрямі актуалізації проблеми

збереження власного здоров'я і загалом природного середовища. З огляду на це питання інноватизації та збагачення змісту навчальних програм, форм і методів формування здоров'язберезувального освітнього середовища майбутніх фахівців природничих спеціальностей нині є актуальним. З цією метою проаналізуємо нормативні документи, які регулюють та регламентують навчальний процес у вищій школі. Приєднання України до Болонського процесу, інтеграція в європейський простір вищої освіти, прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту» [3] ставлять перед науково-педагогічними працівниками сфери вищої освіти нові завдання, насамперед розробки освітніх програм, в основу яких покладено компетентнісний підхід [2, с. 25]. Треба зазначити, що прийняття закону надає закладам вищої освіти певну автономію, і вони мають самостійно дбати про зміст, наповнення та якість освітніх програм.

Такі перспективи потенційно змінюють характер освіти (її спрямованості, цілей, змісту), орієнтуючи її на вільний розвиток, творчу ініціативу, самостійність, конкурентноздатність, мобільність майбутнього фахівця.

Детальний аналіз навчальних планів та навчальних програм, за якими здійснюється підготовка майбутніх фахівців природничих спеціальностей засвідчив той факт, що існуючий теоретико-практичний потенціал природничих наук уможлиблює побудову «несуперечливої і ясної картини навколишнього світу» [1, с. 58] і місця здорової людини в ній у свідомості студента на основі використання міждисциплінарних зв'язків порівняно невеликої кількості основних понять, моделей, законів, структурних елементів і фундаментальних взаємодій, що передбачає взаємодію та взаємодоповнення окремих елементів навчальних дисциплін. У результаті цього виникає новий за своїми властивостями навчальний об'єкт, який характеризується врахуванням здоров'язберігаючого аспекту в організації майбутньої професійної та

повсякденної діяльності фахівця. Відтак міждисциплінарність займає особливе місце в процесі здоров'язбереження майбутніх фахівців природничих спеціальностей, оскільки у змісті багатьох навчальних дисциплін є відомості про різні аспекти підтримки психологічного, фізичного, професійного здоров'я та ведення здорового способу життя.

Водночас, володіючи багажем знань з дисциплін, зміст яких передбачає формування стійкої обізнаності щодо зміцнення та збереження здоров'я, студенти не завжди проводять логічні паралелі між здоров'язбережувальною інформацією. Очевидно, що нині вища школа не сповна використовує дидактичний потенціал наук про природу і людину для формування здоров'я нації, виховання гармонійно розвиненої особистості й удосконалення регулятивних систем організму студентів.

Список використаної літератури

1. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук : дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України. Київ. 2006. 480 с.
2. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 3. С. 24–31.
3. «Про вищу освіту»: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37–38. С. 16–27.
4. Шукатка О.В. Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2019. 570 с.

Ni Dong,
PhD degree student of West Ukrainian National University,
Hunan Mass Media Vocational and Technical College, China

RESEARCH ON MODULAR ONLINE TEACHING STRATEGY UNDER THE GUIDANCE OF CAREER PLANNING

From the perspective of the guidance, order, effectiveness, ease of use and practicability of the information-based teaching platform, this study explores the effective strategy of the breakthrough interactive self-study platform under the guidance of career planning, so as to customize the personalized talent training scheme, curriculum system and training scheme according to the industry demand big data, and explore how the multi-dimensional evaluation system can promote students to carry out game breakthrough independent learning.

1. Exploration on long-term mechanism of dynamic adjustment of professional courses based on big data of vocational skills in docking industry. Develop the enterprise entrance in the teaching platform, obtain the latest real-time big data of vocational skill training needs from the tracking of enterprise recruitment information, entry requirements and post skill needs, integrate the college talent training plan, provide effective data reference for the dynamic adjustment of professional courses in the self-study platform, and create a long-term dynamic curriculum system that meets the lifelong learning needs of students and on-the-job personnel.

2. Construction of personalized and customized modular curriculum, content and training system based on career planning. Through personal expertise and career choice, we can produce adaptive talent training programs and personalized customized curriculum system, create a new self-study system for digital media art majors, further improve students' enthusiasm for self-study, clarify self-development goals, and enhance the attraction and pertinence of self-study modular curriculum content.

3. A multi-dimensional evaluation system based on career development and online achievement display to record the effect of learning process. Taking the construction of distinctive breakthrough multi-dimensional evaluation mechanism and achievement mechanism as the main line, record and track students' learning, tests and works through the achievement and achievement system of information-based teaching platform, analyze, summarize and study the process and results of teaching operation, enhance students' desire to show their academic achievements in multiple dimensions, and provide convenience for enterprises to understand students in all aspects, At the same time, the overall situation of students in this profession or skill in the platform, the saturation and lack of career planning, selection and development are fed back as the basis for the adjustment and guidance of career weight of talent training.

4. Construction strategy of personalized dynamic curriculum system under the guidance of career planning.

a. Construction strategy centered on students' needs. The traditional online teaching platform model is centered on teachers and courses, rather than students' needs and characteristics. This situation has produced exactly the same standardized teaching results. Anyone who studies courses and uses the content in the platform will get the same results, but there are differences in learning progress and mastery. Break this thinking pattern and truly teach according to their posts Teaching students in accordance with their aptitude needs to change the traditional online course construction mode, take the career planning or project skill needs as the guide, break up the course and content in a modular and granular way, and adopt the learner centered selection and reorganization strategy to realize the private customization of the course and meet the expected needs of students' career planning, so as to obtain the additional driving force for online course learning, so as to realize the transfer of the right to formulate the online course learning content from teachers to students.

However, under the guidance of this strategy, we must be careful to guard against the destruction of the continuity of teaching content, and can not become a fragmented learning experience. Therefore, when designing online teaching platform, we should formulate scientific selection methods while modular and granular courses, specify professional demand conditions, and set reasonable grading level, aggregation mode, flow or sequence permission, etc. The core purpose of this strategy is to improve the fit and satisfaction of students' online learning, improve their participation and enthusiasm, and help individuals choose and develop their careers.

b. Organizational strategy based on project process. Through the analysis of work tasks and project processes in the industry, the corresponding post and ability requirements are summarized, and then the corresponding action fields are sorted out, and then transformed into the students' learning field to realize the reconstruction and innovation of the curriculum system. In other words, the post and ability requirements are born through the work process, the modular courses and contents are born through the post and ability requirements, and then return to the project process to determine the connection relationship and content context between the courses.

The following will take the game animation direction of digital media art design as an example to show the list of core jobs and professional abilities combed through the analysis of industry big data, the main workflow nodes, and the modular curriculum system framework constructed by direct correspondence, merger or split, which will be used as the systematic guidance basis for students to choose career planning in the future.

Among them, the construction strategy of modular curriculum is to screen and integrate the typical work tasks and ability requirements according to the educational value, required class hours, relevance and other principles of work tasks. Some correspond directly to the curriculum, some merge and integrate according to similar or relevance, and some decompose due to their complexity and job segmentation, and

finally scientifically correspond to the curriculum to form a task led modular curriculum, It includes industry general ability course module (general basic ability applicable to any post of the major), post specific ability course module (covering typical professional work tasks, with different organizational forms and learning and assessment priorities according to students' Career Planning) and professional ability development course module (expanding typical work tasks, work project deepening courses or future career promotion courses).

In a word, taking the project workflow as the context, this kind of personalized talent training scheme suitable for the development of personal characteristics is formed by deconstructing the requirements of work posts for ability, knowledge and quality, directly corresponding, splitting or integrating, constructing and setting up a modular optional curriculum system suitable for different posts and career needs, and combined with the independent career planning of students on the information-based online learning platform, With the continuous learning of students, track their learning situation, cooperate with the dynamic needs of enterprise posts, and carry out real-time fine-tuning and guidance of talent training. Combined with the progressive strategy of taking professional ability as the level, make the talent training more scientific and reasonable, which not only meets the needs of current enterprise talent ability, but also looks to the future, and always maintain the training goal of creative compound skilled talents highly consistent with the development of the industry.

5. Implementation steps of "modularization and breakthrough" online teaching strategy under the guidance of career planning. The modular and breakthrough online teaching strategy under the guidance of career planning is a new innovative idea of information-based teaching. In the big data information-based teaching resources, build a personalized curriculum resource system according to the industry needs and students' personal development characteristics, clearly guide the development and progression of students' career, broaden the connection and extension of students'

learning resources, and improve students' self-learning ability of self-learning and lifelong learning. Specifically, the strategy can be divided into the following four implementation stages:

Big data information collection stage of industry post skills: through massive collection and screening of the post and ability needs of enterprises in the industry, constantly and dynamically adjust to form professional ability big data to meet the needs of society;

Big data intelligent analysis dynamically adjusts the application stage of the curriculum system: according to the step-by-step professional development and the step-by-step work process, as well as the guidance and integration of the school's talent training program, form a modular curriculum system framework structure, and automatically select and integrate the corresponding granular curriculum content and specific cases to form a certain career guidance mode;

According to the choice of students, the stage of customized course combination talent training program: students define their own advantages, strengths and interests in the platform, choose one or more occupations they expect to engage in, form a customized self-study course system, and carry out learning step by step and level. The specific course will go through three stages: multimedia learning resources learning, online self-test and pass the examination, After each lesson is completed, you can enter the next lesson;

The operation stage of breakthrough multi-dimensional evaluation and learning process display: in the process of breakthrough, combined with a variety of evaluation mechanisms and achievement mechanisms, the personal career medal wall and work achievement exhibition hall can show the learning results to other students and enterprises, create a personalized curriculum customization model based on career planning guidance, supervise and record learners' personal learning process and development, and make adaptive guidance and fine-tuning for career planning.

The breakthrough interactive self-study platform under the guidance of career planning is a new research point of the information-based teaching platform. Compared with the ordinary information-based teaching platform, this breakthrough interactive self-study platform under the guidance of career planning is not only a simple pursuit of digitization and informatization of teaching resources, but also a breakthrough in the rational and effective utilization of resources. First, it is conducive to docking industries and realizing the dynamic adjustment mechanism of professional structure, curriculum system and teaching content; Second, it is conducive for students to clarify and guide their own career development plans and paths, and create a personalized, digital and truly individualized personal vocational talent training program; Third, urge students to step by step, fully mobilize their enthusiasm and subjective initiative, and carry out game breakthrough and promotion style autonomous learning; Fourth, it plays an intelligent management and display role in the record of students' learning process, multi-dimensional evaluation and achievement mechanism, as well as the display of phased learning achievements in recent years.

Therefore, it is necessary to establish this kind of big data based on the job and ability needs collected in the industry, take the career promotion development and work process as the context, integrate the school talent training scheme and knowledge system, automatically sort and combine modular course contents and training cases, so as to form an intelligent and customized course guidance system, The information-based teaching platform strategy integrating the game style rich multi-dimensional achievement evaluation mechanism is very necessary, which can truly realize the purpose of students' autonomous learning with a clear direction and improve the professional teaching effect and efficiency of online learning platform and courses.

References

1. ZHU Sha, ZHANG Yi, YANG Hao, WU Di. A Comparative Study of Development Strategies for ICT in Basic Education of China, United States and Singapore. *Open Education Research*, 2014(4). P. 34–45.
2. DI Hui-Ping, WANG Jing-Ning. Research on Cloud Storage Technology in Cloud Computing Environment. *SP*, 2020(4). P. 138.
3. LI Li-Juan, Practical Application of Media Technology in Computer Public Course Teaching. *Journal of Shandong Institute of Commerce and Technology*, 2020(2). P. 55–58.
4. DING Wei-Ze. Inherit History, Innovate Learning – Written on the Opening of Modern Educational Technology Museum. *E-education Research*, 2016(5). P. 112–119.
5. JIANG Ming-Lun, LI Zhan-Guo, YAN Xiao-Fang, MO Jia-Jie. An Analysis of College Students' Career Planning and Influencing Factors. *Higher Education Exploration*, 2015(2). P. 110–116.
6. LING Shu-Bing, ZHANG Qian-Wei. 20 Years Review of Research on Information Teaching Mode in China: Reference, Change and Innovation. *China Educational Technology*, 2015(9). P. 103–110.
7. YANG Qian-Chen, Research on the Reform Mode of Computer Network Course System based on the Systematization of Working Process. *Education Modernization*, 2016(11). P. 40–42.

Iryna Bilous,

PhD in Economics, Associate Professor of
the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

Lou Jiangming,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

THE CONCEPT OF SELF-EDUCATION: A THEORETICAL ASPECT

In modern society, the requirements for the quality of work of a specialist, the presence of a creative attitude to their professional activities and the level of professionalism are significantly increasing. The modern labor market requires,

especially from a specialist with higher education, not just a certain set of knowledge and skills, but also be able to constantly improve themselves and their own activities, show willingness to quickly update knowledge, expand skills, learn new areas, be independent and an enterprising person.

An important condition for the implementation of the idea of continuing education is the active self-educational activities of people of all ages. Self-education is focused on the purposeful involvement of man in the development of social experience based on the development of his abilities, individual characteristics, motives and interests.

The formation of students' readiness for self-education occurs in the pedagogical process. And the effectiveness of the pedagogical process depends on the ability of teachers to pedagogically and competently manage students' self-education, on the readiness of students for self-education and on the appropriate means. The structure and functions of all components of a holistic pedagogical tool are determined by teachers – the direct executors of the social order. Each teacher purposefully acts on the student's personality, ie carries out internal (pedagogical) management of students, their education, development, training and more.

Considering self-education as a means of finding and mastering social experience through which a person carries out their own education, development and training in accordance with the goals and objectives, we note the naturalness of this approach. The effectiveness of self-education is largely due to the presence of a pronounced desire and willingness to self-improvement, formed motives and clearly set goals, skills of self-organization and independent implementation of the educational process, where the individual acts as a subject of educational activities and its object.

Thus, self-education means cognitive activity of man, aimed at transforming his physical strength, mental qualities and social qualities, which is based on the direct

personal interest of man, in accordance with his ideas about the socially acceptable model of personality. The purpose of self-education is to ensure the constant growth of professional and pedagogical skills in solving professional problems. A necessary prerequisite for self-education is the desire to improve themselves in the profession, which involves conscious work to develop professionally significant personality traits in three areas:

- a) adaptation of individual and unique features to the requirements of professional activity;
- b) constant increase of professional competence;
- c) continuous development of socio-moral and other personality traits.

It should be noted that self-education is an important component of personal and professional development of students-future teachers, and their preparation for self-education is a very important factor in their professional training.

He Xiaojun,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Oksana Krychivska,
PhD in Pedagogical Sciences,
Senior lecturer of the Department of
Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

TEACHER AS A LEADER IN CHINA

Are teachers leaders? In China, this term is rarely recognized because Chinese people understand the word «leadership» from the level of administrative management, that is, leadership is the concept of administrative officials.

However, from the industrial era of school management level to understand, because the class system management, the class as a management organization, also like other organizations, such as production workshop management, tell from the field of education is a unit of administrative management of the school.

This unit, assume as a manager of program command Coordination and control of the basic functions, therefore, the teachers of the school and class management, can also be referred to as he or she has done the leadership of the management behavior is a part of administrative management.

Administrative management is in any social organizations (such as school or industry) guidance and control in the process of life Management is the study of how people work together to achieve organizational goals of science.

Teachers' teaching work is basically also the implementation of the principle of management in the field of education, is a management theory and practice in education or education institution application in the field of teachers' teaching management is on the basis of the resource management to achieve goals, due to the education of acquisition and the process of resource allocation in the teacher's leadership in effectively and efficiently in accordance with the planning process to realize the objective of education science.

Li Lili,
PhD degree student of West Ukrainian National University,
Jiuquan Vocational and Technical College, Gansu Province, China

HIGH-QUALITY DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATION IN ETHNIC MINORITY AREAS IN WESTERN CHINA

Since 2010, preschool education in western China the leapfrog development, the development speed of all kinds of educational resources is higher than that of the

country. In 2019, the CPC Central Committee and The State Council issued zhong National Education Modernization 2035 will "popularize quality preschool education". As the main development goal, these deployments and requirements are for the western ethnic areas. The new development pattern pointed out the direction; the 19th CPC fifth in 2020 The plenum made the decision-making department of "building a high-quality education system" Department; National Economic and Social Development of the People's Republic of China Exhibition the 14th Five-Year Plan and the Outline for 2035 (to Hereinafter referred to as "Outline of the 14th Five-Year Plan") clearly put forward "forward High education quality and level in ethnic minority areas" requirements. The great achievements analyze the development of preschool education in the western ethnic minority areas. The problems faced, and then proposed in the western ethnic areas in the new stage of development District preschool education should be combined with the actual region, from the development to Improve the quality as the core connotation development strategy.

Preschool education in the western ethnic minority areas of China has been realized great-leap-forward development. Since 2010, preschool education in the western ethnic minority areas of China has been rapid development has made a historic breakthrough in resource increment. The increase of the number of kindergartens is based on the development of preschool education plinth. In the past decade, the number of kindergartens in western ethnic minority areas has grown rapidly, Especially in the Tibet Autonomous Region and Guizhou Province. Consistently, the number of children in the kindergarten in the western ethnic minority areas also increased, among which Children in Tibet Autonomous Region, Xinjiang Uygur Autonomous Region and Gansu Province.

Professional teachers are the top priority in the development of preschool education. The increase of teachers in all provinces and regions in ethnic minority areas is very high, including Tibet. The growth rate of regional governance,

Guizhou province and Xinjiang Uygur Autonomous Region. Education fund is the basic material guarantee for the development of preschool education. The total increment of all provinces in the ethnic minority region is higher than the national average level, Among them, Tibet Autonomous Region, Guizhou province and Gansu Province.

The three-year gross enrollment rate is the core index of universal preschool education. According to 2018, with the exception of Tibet Autonomous Region and Yunnan Province, the three-year gross enrollment rate of the western ethnic provinces and regions has exceeded the national level. At the average level, Tibet Autonomous Region, Gansu Province and Yunnan Province.

In general, the educational resources in the western ethnic minority areas are universal Below the national average level resources basically meet the children in ethnic minority areas. The kindergarten demand has basically achieved the strategic goal of universal preschool education.

Li Linwei,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Scientific adviser:
Iryna Bilous,
PhD in Economics, Associate Professor of
the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

THE CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AND ITS IMPORTANCE IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE

Compared with 20 years ago, today's education environment has undergone earth-shaking changes. The diversification of pedagogical communication tools and

education space makes it increasingly difficult for educators to communicate with students, and traditional teaching activities are increasingly difficult to carry out. Therefore, pedagogical communication culture and modern educational space theory are more and more concerned by the majority of teachers.

With the change of times and technological innovation, the field of education is changing constantly. Communication culture has long been understood in psychological and pedagogical literature as a form of communication, with emphasis on the development of rhetoric, pantomime, verbal and non-verbal communication modes, patterns, styles, etc. This may be due to the fact that existing courses in psychology, pedagogy and methodology for teacher professional training contain little information on the cultural characteristics of their profession and educational communication, methods and strategies for determining levels of development, and models for development and improvement in the ongoing course of professional activities. In modern times, the culture of pedagogical communication begins to change, and the professional activities of teachers, their flexible handling ability in class and the moral relationship between teachers and students. For more than 30 years, researchers in the field of communication have viewed teaching and learning as a communication process designed to improve teaching efficiency and student learning.

In the perspective of international theoretical thinking, pedagogical communication culture is the basis of teaching process, and real-time communication between teachers and students has always been the pursuit of educators. Only through communication can teachers and students establish contact, teachers can teach students, impart knowledge and give advice to students. In terms of teaching exchange culture, no professional exchange is meaningless, communication is a necessary aspect of any activity, is the most important. The essence of human beings can only be reflected in communication.

A necessary condition for personal contact and interconnectedness is mutual understanding, which is at the same time an integral part of the perception of another person as well as an integral part of the culture of communication. Instructional communication is an individual – and socially-oriented interaction that uses a full range of linguistic, visual, symbolic and dynamic means to simultaneously communicate, perceive and synthesize.

Knowledge is valuable in its own right, but no matter how much a person knows, there is no guarantee that he or she can pass that knowledge on to others. Communication is an important link between knowledgeable teachers and learning students. The culture of daily teaching activities, the culture of relationships, the culture of behavior, promotes the development of creativity, communication skills, and is the reserve of improved teaching activities in the education process.

Li Qiuwan,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Antonina Demianiuk,

PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION

TECHNOLOGIES AND THEIR USE IN EDUCATION AND SCIENCE

With the accelerating pace of education and science modernization, information and communication technologies continue to promote changes in the field of education and science. The era of education information needs the common

development of people and technology. Therefore, it is still necessary to further improve teachers' information and communication technologies application ability and strengthen the cultivation of students' information awareness in order to better realize the educational value of information and communication technologies.

Information and Communication Technologies, ICT for short, is a new concept and new technology field formed by the integration of Information technology and Communication technology.

In the past, communication technology and information technology are two completely different categories: communication technology focuses on the transmission technology of message transmission, and information technology focuses on the encoding or decoding of information, as well as the transmission mode of communication carrier. With the development of technology, these two technologies gradually become inseparable, and thus gradually merged into a category.

Information and communication technology has been the most influential technology in human society since the second half of the 20th century, especially since the 1990s. During this period, not only the development, manufacturing and service of ICT developed rapidly, but also the application of ICT became more and more extensive.

ICT has penetrated into all fields of human economic and social life, promoting economic and social development and improving people's living standards. At the same time, the economic and social development and the improvement of people's living standards have generated more demands for ICT, thus there's an increasing need to further promote the development of ICT.

Modern information technology is characterized by high speed, digitalization and globalization. It has broken the time and space constraints, helped to optimize the

teaching system, improved the quality and efficiency of teaching, and realized the synergy and interaction between the online world and the real world.

The innovation and development of modern information technology change people's work, life and study, and people gradually depend on modern information technology.

Modern information technology is a precious wealth, and power source, to use its power in higher mathematics education reform, to build a diversified teaching mode, which conform to the education for all-around development needs, to further optimize the structure of higher mathematics education and promote the higher education development, cultivation of practical ability, innovation ability and other comprehensive ability strong high-quality talent.

Canxing Peng,
PhD degree student of West Ukrainian National University,
YunNan Vocational College of Culture and Art, China

MY REFLECTIONS ON ORFF-SCHULWERK

I experienced this during my study of the Orff-Schulwerk. Both to Orff-Schulwerk itself and the future music education have a new understanding and vision. Orff-Schulwerk is different from traditional music teaching method. It pays more attention to cultivating students' comprehensive ability and music accomplishment.

Now I'm going to talk a little bit about Orff and the background to the Orff-Schulwerk. In this stage, I used the following research methods: literature survey method, comparative method, conceptual analysis, empirical method. I searched the keyword "Orff-Schulwerk" when looking up the website www.sciencedirect.com, and saw the introduction of Orff and the Orff-Schulwerk in some papers. I sorted out and

analyzed the literature I found, combined with some of my experience in studying Orff-Schulwerk.

Carl Orff, Contemporary world famous German composer, music educator, music theorist. Born July 10, 1895 in Munich into a musically literate military family. I developed a strong interest in music and drama in a favorable environment at home since childhood. He graduated from the Munich Conservatory in 1914 and served in the army in The First World War. After the war (1917), he worked as an accompanist in several local opera houses, exposing him to a great deal of opera and dramatic music. In the 1820s he studied composition at the Munich Conservatory under Henri Changminsky.

Orff-Schulwerk system has a history of more than eighty years. At present, it is widely spread in more than 50 countries in the world. The five volumes of its basic textbook "School Music" have been translated into dozens of different languages. In particular, the orff instrument created and restructured according to his conception has been widely used in music teaching in schools all over the world. It is often seen on the cover of school music textbooks in many countries as a symbol of school music teaching is used. The Orff Music Education Society in the United States has more than one hundred chapters and is the largest orff music education academic society in the world. So there's hardly a music teacher in an American school who doesn't use Orff-Schulwerk. Of course, there are few teachers who only use Orff-Schulwerk to teach music.

Results:

1. Orff-Schulwerk and music teaching in different stages

The core idea of Orff-Schulwerk is "original nature".Original music is not only music itself, but also language, movement, dance, instrumental music and drama. It encourages the integration of music teaching with "local" and "audience", so to speak, teaching according to local conditions and students' aptitude.

Preschool education is an important stage of educational enlightenment. In this period, children's cognition of society and nature is limited. Children's music education is not only limited to learning knowledge and skills, but also to cultivate their interest in music and the ability to express emotions and life through music. In the whole system of music education, preschool education is the key and foreshadowing. To increase children's awareness and interest in music is to tap into their own emotional and social skills. Let them experience cooperation, creation, expression, control, feeling, coordination, listening and other comprehensive qualities and various abilities in music learning.

Primary and secondary schools are the stage where children mainly learn and receive a great deal of knowledge. In the process of learning various skills and knowledge, Orff-Schulwerk's "original nature" and "creativity" can integrate various disciplines to teach and experience. Orff-Schulwerk is a comprehensive music education system that combines action, language, singing, instrumental music, appreciation, creation and performance.

So in the traditional teaching of primary and secondary schools through experience, participation, immersion in music to more intuitive feeling of music and music elements, rather than blindly appreciate. The classroom in primary and secondary schools is full of vitality and interesting, not boring, but can participate in the music itself, while experiencing music, can feel the fun and knowledge of other subjects.

2. Constraints on Orff-Schulwerk's application in China

The wide spread of Orff-Schulwerk in the field of music culture all over the world. The research and development of multicultural music education, especially the reform and practice in the field of curriculum, has had a great impact. However, due to the influence of China's national character, way of thinking, cultural differences, educational system, educational environment, teachers and lagging research on music

education theory. In the process of localization, Orff-Schulwerk has some problems, such as conflict of ideas, rigidity of methods and formality. Only by solving these problems can It makes Orff teaching method more widely used in China be better disseminated and developed in China, and can traditional music education be reformed.

Based on the collation and analysis of Orff-Schulwerk literature in China, I put forward some problems of restriction, and I will look for solutions to these problems. I will apply these solutions to practical teaching. It makes Orff-Schulwerk more widely used in China.

References

1. Connections between the constructivist-based models for teaching science and music. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* Volume 1. Issue 1. 2009. P. 1068–1072.

2. Orff Schulwerk elementary music applications in interdisciplinary education in chair of primary school education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* Volume Issue 1. 2009. P. 2546–2551.

3. The effect of cooperative learning on the ability of prospect of music teachers to apply Orff-Schulwerk activities. *Sciences* Volume 2. Issue 2. 2010. P. 4872–4877.

Ірина Білоус,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

За даними ЮНІСЕФ приблизно третина всіх, хто навчається в різних навчальних закладах по всьому світу, на певному етапі зазнають булінгу в школі. Булінг (цькування) – це глобальна проблема, яка, на жаль, доволі поширена в освітніх установах в усьому світі. Проте, незважаючи на

актуальність даної проблеми, у вітчизняній літературі це явище лише починає розроблятися.

Варто відмітити, що за даними Дитячого фонду ООН UNICEF майже 38 % підлітків в Україні ставали жертвами булінгу; 67 % дітей у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу; 48 % дітей нікому не розповідали про випадки булінгу; 44 % школярів були спостерігачами булінгу, але ігнорували його, бо їм було страшно за себе; більшість дітей цькують за те, що вони виглядають, говорять, думають «не так, як інші».

Булінг може загрожувати фізичній та емоційній безпеці учнів у школі та може негативно вплинути на їх здатність вчитися. Найкращий спосіб подолати знущання – це запобігти йому. Існує ряд речей, які батьки, шкільні працівники можуть зробити, щоб зробити школи безпечнішими та запобігти булінгу.

Буллінг в багатьох країнах сприймається як серйозна проблема, з якою треба боротися. Так, у Філіппінах, Чилі, Мексиці, Швеції, Японії прийняті на законодавчому рівні акти щодо захисту дітей від проявів булінгу у школах. Наприклад, якщо булінг трапився в межах школи, застосовуються освітні заходи.

В Ірландії, Португалії, Великій Британії та Швеції від шкіл вимагається затвердити політику поведінки для захисту прав дитини від булінгу.

Цікавим є досвід Великобританії в запобіганні та протидії булінгу в середніх школах. Так, в 2006 року Міністерство освіти Великої Британії розробило рекомендації та стратегії, спрямовані на запобігання й викорінення цього явища. В яких було визначено, що кожна школа має прийняти Статут щодо булінгу, залучати до роботи батьків, громаду, учнів, представників органів управління освітою, церкву, поліцію, педагога або психолога штату, який має відповідати за вирішення питань, пов'язаних із боулінгом. Цікавою комплексною формою соціально-педагогічної роботи щодо попередження

булінгу серед дітей є проведення Антибулінгового тижня в школі, який сприяє кращому усвідомленню учнями своїх прав, свобод та обов'язків, розвиває розуміння та повагу до відмінностей між людьми, інформує про сутність і види булінгу, його наслідки тощо. В 2016 р. у Великій Британії був виданий Закон про боротьбу з булінгом у школах, дія якого, поширюється тільки на Північну Ірландію.

У США і Канаді, наприклад, формується команда з впливових, розважливих з лідерськими якостями учнів школи, яких спеціально відбирають для того, щоб вони були наставниками молодшим дітям. Адже, саме старшокласники краще знають шкільне життя та його проблеми, тому і про можливе цькування вони дізнаються першими. Куратором команди старшокласників є шкільний психолог. За кожним старшокласником закріплюється певний клас і кількість учнів, проблемами, яких вони повинні цікавитися і допомагати їм їх вирішити.

Кожна школа в Чехії, згідно з законом, має обов'язок складати та опрацьовувати превентивні програми, в які мали би входити всі типи ризикової поведінки, з якими школа може стикнутися, яким чином школа може їм запобігти і яким чином вирішити цю проблему, якщо вона настане. Одне із головних правил запобігання булінгу в Чехії є проведення «класних» уроків, протягом яких вчителі розмовляють із учнями про те, як минув тиждень, які відносини та атмосфера у класі. Це робиться для того, щоб учні звикали обговорювати один з одним свої проблеми, а також інші неприємні речі. Також в Чехії існують не лише державні, але й громадські ініціативи із запобігання цькування. Зокрема, вже кілька років тут працює додаток до смартфона Face Up, де можна анонімно повідомити про факт булінгу.

Варто відмітити, що запобігання та профілактику боулінгу доцільно будувати на головному принципі – об'єднання зусиль та співпраця батьків,

школи, законодавців та інших зацікавлених сторін. Необхідно систематично проводити цілеспрямовані заходи щодо запобігання даного явища, такі як: обговорення проблеми булінгу у класі, застосування інтерактивних ігор з метою зняття агресії у дітей тощо. А також проведення певних форм робіт з вчителями, з метою формування у останніх навичок ідентифікації насильства у поведінці дітей.

Проблема шкільного насильства або булінгу є складовою частиною нашого суспільства, яка потребує значної уваги як з боку суспільства, спеціалістів, правоохоронних органів, так і з боку вчених.

Список використаної літератури

1. Prevention at School. 2021. URL: <https://www.stopbullying.gov/prevention/at-school>.

2. Preventing and tackling bullying Advice for headteachers, staff and governing bodies. Department for Education. N. p. 2017. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/623895/Preventing_and_tackling_bullying_advice.pdf.

3. Salmon, S., Turner, S., Taillieu, T., Fortier, J., Afifi, T.O. Bullying victimization experiences among middle and high school adolescents: Traditional bullying, discriminatory harassment, and cybervictimization. Journal of Adolescence. 63. 29–40. URL: <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.12.005>.

Віталій Рудинський,
аспірант кафедри педагогіки,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ЕЛЕКТРОННЕ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

В системі військового навчання найбільш оптимально використовувати метод змішаного навчання, оскільки поряд із звичною формою навчання

практично зреалізуються форми і методи електронного дистанційного навчання [1, с. 196].

Відомо, що процес інформатизації суспільства розширює межі комунікування між людьми. Комп'ютерні засоби комунікації постійно нам доводять, що вони слугують важливим рушієм у наданні освітніх послуг. Так сучасні тенденції, що мають місце в інформатизації суспільства, дозволяють виокремити нові особливості засобів комунікації. Вони представлені динамічними, інтерактивними, діалогічними, контекстуальними, альтернативними та індивідуальними електронними медіа. Недооцінка їх в освітньому процесі підготовки військовослужбовців впливає на ефективне забезпечення майбутніх фахівців військово-професійними компетентностями, що безпосередньо пов'язані в сучасним інформаційним простором [2, с. 128].

Водночас інформатизація освітньої підготовки військового фахівця є складним, багатогранним процесом, який включає всі сторони військової освіти. Активне використання засобів і методів електронного навчання і дистанційних освітніх технологій дозволяє сутнісно підвищити ефективність підготовки військових фахівців і створити передумови для формування і розвитку системи неперервної освіти сучасного військового [3].

В системі освіти в цілому, а також в системі військової освіти, дистанційним освітнім технологіям приділяється велика увага, а зацікавлення ними постійно зростає. До основних результативних ознак електронного дистанційного навчання відноситься:

- інтенсифікація навчального та виховного процесу, яка дозволяє здобувачам самостійно вибирати траєкторію вивчення дисциплін, місце і час отримання необхідної освітньої інформації;
- скорочення часового інтервалу навчання при збільшенні швидкості засвоєння студентами освітнього матеріалу за допомогою використання дієвих

засобів і методів електронного навчання та дистанційних освітніх технологій;

- підвищення ефективності і якості підготовки за використання всіх освітніх ресурсів і збільшення часу на самостійну роботу майбутнього фахівця відповідно до тієї чи іншої навчальної дисципліни;

- значно невисока, в порівнянні з традиційною формою навчання, вартість підготовки військового фахівця;

- формування і розвиток ефективних особистісних якостей майбутнього фахівця, які необхідні для набуття ним високого рівня військових компетентностей.

Незважаючи на позитивні фактори електронного навчання, можна стверджувати, що таким чином організований освітній процес має низку певних недоліків. До них відносяться:

- відсутність аудиторного живого спілкування із здобувачами;

- можливість двоякого (неоднозначного) пояснення студентами вивченого матеріалу з певної навчальної дисципліни;

- підвищення вимог до рівня професійної підготовки майбутніх фахівців.

Однак вказані недоліки електронного навчання компенсуються за допомогою використання інноваційних освітніх програм і технологій та інноваційних форм організації освітньої діяльності; збільшення кількості навчальних годин на практичні заняття; посилення практичної направленості занять; модернізації методик навчання, заснованих на інформаційно-комунікаційних технологіях; реалізації індивідуальних освітніх траєкторій майбутніми військовими офіцерами та ін.

Отже, на сьогоднішній день військова освіта має цілковито забезпечувати інтеграцію з військами, що вимагає належної підготовки військових кадрів. Саме сучасні технології навчання дають змогу значно модернізувати освітній процес майбутніх фахівців у вищих військових навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. Бобровський М. В., Якубов С. В. Проблеми впровадження змішаного навчання в освітній процес. *Традиційні та інноваційні підходи у сфері сучасних педагогічних досліджень*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 16 бер. 2020.). Київ: Центр прогресивної освіти «Генезум», 2020. С. 196.

2. Рафальська О. О. Технологія змішаного навчання як інновація дистанційної освіти. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво*, 2013. №11. С. 128–133.

3. Фандєєва А. Є. Змішане навчання як технологія змін і трансформації. *Народна освіта*, 2017. №2. С. 4–9.

Yu Chengling,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific supervisor:

Roman Bryk,

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of
Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

FOUR PILLARS OF AN EDUCATIONAL INSTITUTION

Educational institutions are places of learning, growth and transformation. In this world, we – tall or short, strong or weak, rich or poor – build our dreams, plan our future, determine our destiny. It is also where most of our formative and transformational phases begin. It must therefore provide an education that fosters good behavior and changes the minds, hearts and hands of learners. Otherwise, we may reach the target literacy rate, but not the educational aspirations. We may see graduates with certificates but no studies skills, and talents with which they can proudly penetrate the world of work. It is unthinkable for any country to simply produce graduates who are neither prepared for the opportunities nor trained to face the challenges. In this context, it is necessary to re-examine the four pillars:

leadership, workplace culture, physical infrastructure and human resources, which are indispensable to the delivery of quality education and ultimately involve the mind, body and spirit of learners in the vision of many education policies.

Leadership is the engine of an organization because it has a fundamental influence on the organizational conditions of the organization. While it may not have a significant impact on the organization alone, it may regulate the working climate within the organization. One is that because leaders have administrative and managerial power over their system functions, power can stagnate, corrupt, or transform institutions. For example, when an authoritative leader has a negative impact on the system and workforce, a visionary leader, on the other hand, innovates and systematizes its functions, often making it successful in a short time. The former is either self-centered or a particular group, as it relies on conformity, cronyism and favoritism. The latter is all-human. For example, the way it works is based on collaboration and partnership. This leader is not only emotionally intelligent and religiously compassionate, but also adept at "timing construction." He promotes diversity, fosters a collaborative culture, values dynamism, ensures collegiality, and fosters organizational learning. At the same time, he/she also disintegrates individualism and balkanization because he/she knows they threaten empathic relations, institutional development and collective progress.

Дарина Тарарук,
аспірантка кафедри педагогіки,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ВИБІР ПРОФЕСІЇ: ІСНУЮЧА ТИПОЛОГІЯ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ

Для визначення типології проблем, що виникають при виборі старшокласниками професії, важливо з'ясувати сутність поняття «професія»,

оскільки саме воно є вихідним та концептуальним. Визначень даного поняття у сучасній науковій літературі багато. Зокрема, це заняття, що потребує спеціальної підготовки; група людей, які займаються однотипною діяльністю; особлива форма соціальної організації працездатних членів суспільства та ін. Саме безліч визначень свідчить про складності даного феномена. Виходячи з цього, можна дати таке визначення професії.

Професія це історично виниклі форми трудової діяльності, для виконання якої людина повинна мати певні знання і навички, спеціальні здібності і розвинені професійно важливі якості.

Нині поняття «професія» тісно пов'язане з поняттям «спеціальність». Професія – ширше поняття, ніж спеціальність. Професія поєднує групу родинних спеціальностей. Світ професій різноманітний і динамічний, так як постійно виникають нові професії, зміст праці професій, що діють, оновлюється, відмирають професії низько кваліфікованої праці, з'являються суміщені та інтегровані професії та спеціальності. Молоді важко самостійно орієнтуватися у цьому різноманітному світі професій. Це викликає об'єктивні труднощі під час виборів професії учнями.

У науковій педагогічній літературі виокремлені три основні складові вибору професії:

- а) окреслення своїх бажань – «хочу»;
- б) виокремлення своїх здібностей – «можу»;
- в) усвідомлення потреб суспільства та ринку праці – «треба».

Бажання, можливості та ринок праці перебувають у постійній зміні, тому довгострокові плани мають будуватися з урахуванням можливих змін «хочу», «можу», «треба». Причинами виникнення неадекватного професійного вибору є відсутність врахування основних чинників професійного вибору: наявність

здібностей, рівень домагань, поінформованість про світ професій чи конкретної професії, думка батьків, думка товаришів, потреби ринку праці.

Одним із найскладніших питань теми є питання визначення ціннісно-смыслового підходу до розвитку самовизначення особистості. До основних аспектів ціннісно-смыслового підходу можна віднести: зародження та формування професійних намірів особистості під впливом загального розвитку особистості та первинного орієнтування у різних сферах трудової діяльності, у світі праці та світі професій; визначення суспільного сенсу (пошук такої професії та роботи, яка б давала можливість отримати заробітну плату (суспільна оцінка праці за справедливістю, тобто відповідно до витрачених зусиль); у період професійного навчання формування ставлення до себе як до суб'єкта обраної діяльності та професійної спрямованості, відображення установок на розвиток професійно значимих особистісних якостей та ін.

Говорячи про самовизначення як процес і результат пошуку внутрішнього «Я» і сенсу у професійній діяльності зазначимо, що поняття «професійне самовизначення» співвідноситься з такими поняттями, як самоактуалізація, самореалізація, самоздійснення, самотрансценденція [2]. Дослідженням проблем самовизначення особистості займалися такі вчені як: О. Вітковська, А. Маслоу, К. Ясперс та ін.

Науковці [1; 3; 4; 5] пов'язують самореалізацію та самоактуалізацію з трудовою діяльністю та з роботою за фахом, що підкреслює нерозривний зв'язок професійного самовизначення з самореалізацією людини в інших сферах життя, тобто з особистісним самовизначенням.

У професійному становленні особистості професійне самовизначення розглядається як вибіркоче ставлення індивіда до світу професій загалом та до конкретної обраної професії; усвідомлений вибір професії з урахуванням своїх особливостей та можливостей, вимог професійної діяльності та соціально-

економічних умов та ін. Важливо, що професійне самовизначення здійснюється впродовж усього професійного життя й проявляється у рефлексії та переосмисленні свого професійного буття в процесі самоствердження у професії. Актуалізація професійного самовизначення особистості спричинюється різними подіями: закінченням школи, професійного навчального закладу, підвищенням кваліфікації, зміна місця проживання, атестація, звільнення із роботи та ін.

Отож важливо, що професійне самовизначення особистості включає: усвідомлюваність цінності суспільно корисної праці та необхідності професійної підготовки; орієнтування в соціально-економічній ситуації та прогнозування престижності обраної праці; загальне орієнтування у світі професійної діяльності та виокремлення професійної мети – мрії; визначення ближніх професійних цілей як етапів та шляхів до дальньої мети; інформування про професії та спеціальності, відповідних професійних освітніх закладів та місцях працевлаштування; уявлення про перешкоди, що ускладнюють досягнення професійних цілей, а також знання своїх переваг, що сприяють реалізації намічених планів та перспектив; наявність системи резервних варіантів вибору у разі невдачі за основним варіантом самовизначення; початок практичної реалізації особистої професійної перспективи та постійне коригування намічених планів за принципом зворотного зв'язку.

Список використаної літератури

1. Васюк Ю. А. Особливості і структура соціальної самовизначеності підлітків у психолого-педагогічній науці і практиці. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. № 9(103). С. 301–312.

2. Вітковська О. І професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: моног. К. : Наук. світ, 2001. 91 с.

3. Добра К. Ю., Барчі Б. В. Професійне самовизначення особистості. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції*, 2019. 155 с.

4. Ребуха Л. З. Готовність вчителів-гуманітаріїв до профорієнтаційної роботи у закладах загальної середньої освіти. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки, 2022. №1(349). Ч.1. С. 185–194.

5. Hryniouva M., Khannanova O. Профорієнтація як шлях до успішного професійного самовизначення особистості. *Українська професійна освіта. Ukrainian professional education*, 2018. №3. С. 34–43.

Василь Баранюк,
аспірант кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
Науковий керівник:
Ольга Сорока,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕАТРАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Одним із проявів збагачення змісту духовного життя суспільства є формування його специфічних структур в окремих регіонах України відповідно до тих давніх традицій, які в них побутували, формування на цій основі інфраструктури соціокультурної сфери та культурних потреб місцевого населення.

Ознакою сформованої системи підготовки фахівців у будь-якій професії завжди є критерій розвитку постулатів шкіл та напрямів, що існували раніше, тому можна сміливо стверджувати, що в Україні була створена своя особлива система, заснована на традиціях української театральної школи. Разом з тим, не можна залишити поза увагою той факт, що ця система підготовки має низку характерних особливостей, однією з яких є регіональний контекст.

Підготовка майбутніх акторів залежить від багатьох взаємопов'язаних дисциплін, які є дуже важливими для становлення їх у професії, а також для постійного саморозвитку. Прикладом може слугувати підготовка майбутніх акторів на кафедрі театрального мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Особливістю підготовки є створення особливої інтегративної моделі, такого собі навчально-мистецького комплексу, який сягає корінням до театральної педагогіки у «Березілі» Леся Курбаса [5]. Відомий драматург мріяв про «нового» актора: «Це буде розумний арлекін. Так само освічений, як і митці інших мистецтв, який буде себе вільно почувати в тій сфері виїмкового відчуття і думання, з якої народиться мистецтво ХХ століття. Він зможе остаточно переконати сучасного глядача» [2, с. 42].

Будь-яка театральна школа (і не тільки театральна) являє собою життєздатний організм, що постійно розвивається. Цього можна досягнути лише за умови створення злагоджено працюючого педагогічного колективу – «команди однодумців». Підготовку майбутніх акторів у ТНПУ ім. В. Гнатюка здійснюють професіонали, «театральні практики», кращі актори та режисери Тернопільського національного українського драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, серед яких Вячеслав Хім'як, Ярослав Лемішка, Олег Мосійчук, Борис Репка, Микола Бажанов та інші майстри сцени.

Теоретична підготовка підкріплюється практичною складовою. Відповідно на основі отриманих знань відбувається формування практичних умінь і навичок, що підкреслює тезу: «без практики ніщо нічого не варте».

На думку Л. Курбаса, «у театральному мистецтві вистава повинна бути поставлена з урахуванням тих законів, щоб вона «дійшла» до глядача, максимально враховувала людську природу сприйняття» [3, с. 159].

Слід зазначити, що студентам у період навчання потрібна велика палітра різних емоційних вражень, які допомагають розширити та збагатити фаховий

світогляд. Найбільш яскравим прикладом для цього є участь майбутніх акторів у театральних фестивалях. Яскравим прикладом є Міжнародний фестиваль «Тиждень молодого театру. Пролог», який проводиться у Польщі. На суд польської аудиторії студенти представили прем'єру вистави «Маленький принц» за твором Антуана де Сент-Екзюпері.

Окрім цього, студенти ТНПУ ім. В. Гнатюка є постійними учасниками «Тернопільських театральних вечорів. Дебют», Міжнародного фестивалю-конкурсу «Україна – це ми!» (номінація «Художнє слово»), Міжвузівського фестивалю-конкурсу акторів-вокалістів (естрадний спів), Всеукраїнського відкритого конкурсу читців імені Тараса Шевченка, І Всеукраїнського відкритого молодіжного театрального фестивалю «Art East2012».

Свідченням успішної професійної підготовки майбутніх акторів у ТНПУ ім. В. Гнатюка є їхнє працевлаштування. Випускники кафедри театального мистецтва сьогодні є акторами Чернівецького академічного музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської, Хмельницького академічного театру ім. М. Старицького, Львівського академічного обласного музично-драматичного театру ім. Юрія Дрогобича, Коломийського академічного обласного українського драматичного театру ім. І. Озаркевича, Львівського академічного театру ім. Леся Курбаса.

З розвитком українського кінематографу, популяризацією українських театрів вбачаємо великі перспективи для акторів театру і кіно. Тож на даний момент є велика потреба у висококваліфікованих фахівцях, які будуть розвивати й надалі українське кіно та театр.

Список використаної літератури

1. Лесь Курбас. Театральний лист. Молодий театр: Генеза. Завдання. Шляхи/ Упорядн. М. Г. Лабінський. К. : Мистецтво, 1991. 320 с.
2. Дзюба І. Проблеми культури в незалежній Україні. *Пам'ятки України: історія та культура*. 1997. № 2. С. 29.

3. Лесь Курбас. Березіль: Із творчої спадщини / Упоряд. і прим. М. Лабінського. К. : Дніпро, 1988. 518 с.

4. Ванюга Л. С. Регіоналізація театральної освіти на прикладі Тернопільщини. *Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі XXI століття: дискурси і дискусії* : зб. наук. праць. К. : НАКККіМ, 2014. С. 91–93.

5. Хім'як В. Проблеми виховання акторів в учбових закладах не фахового спрямування. Сучасні проблеми художньої освіти в Україні. Київ: ФЕНІКС, 2007. Вип. 3. С.124–129.

Андрій Ганіч,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

МОТИВАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Мотивація має велике значення у нашому соціальному та професійному житті. Вона проявляється у сильному бажанні щось зробити. Це бажання виходить від самих працівників. Якщо мотивація працівника та засоби стимулювання праці, обрані керівником закладу освіти, співпадають, тоді діяльність підлеглих осіб стає ефективною [1, с. 151; 2, с. 231].

Високий рівень професійної мотивації педагогів може мати позитивний вплив на досягнення студентів. При цьому пошук та оцінка факторів, що впливають на мотивацію педагогів має важливе значення.

Поряд із збільшенням потреб освітнього ринку праці в компетентнісних фахівцях зростає значущість рівня підготовки майбутніх фахівців. У зв'язку з

цим функція будь-якого закладу вищої освіти зводиться до підготовки майбутніх працівників до виконання необхідного набору компетенцій. Високий професіоналізм викладачів, відповідальність, довіра та командний підхід є найважливішими атрибутами людського потенціалу ЗВО.

Розглянемо особливості мотивації викладачів ЗВО розвинених країн. Цікавий досвід США у цій галузі, де оцінка результативності діяльності викладача ґрунтується на концепції освітньої системи. У ній якість освіти визначається виключно особистісними та професійними характеристиками викладачів, де перше місце займає система оцінки діяльності викладача. Університети містять набір локальних документів, таких як статут установи освіти, керівництво про профспілкові контракти, керівництво про політику найманого персоналу, що дозволяють здійснювати подібну оцінку, яка дозволяє вирішувати певні завдання, пов'язані з ефективним управлінням закладами освіти та педагогічним колективом загалом. Ці завдання спрямовані на виявлення ступеня задоволеності студентів освітнім процесом у ЗВО та на вмотивованість викладачів до професійної діяльності.

Оцінка роботи професорсько-викладацького складу проводиться з урахуванням міжнародних стандартів [3, с. 323–330]. Вимоги цих стандартів, що відображаються в університетських документах з управління колективом освітян, містять певні характеристики працівника: хороший стиль подачі матеріалу, вміння налагодити контакт з аудиторією, гідне знання предмета, чіткий виклад змісту предмета, оволодіння хорошими знаннями, використання в освітньому процесі прикладів з практики, використання технічних засобів, об'єктивність при підведенні підсумків, активність та обізнаність у сфері освіти.

Рейтингова оцінка викладача університету США включає кілька критеріїв оцінки, таких, як: суб'єктивна думка керівника про внесок викладача у вирішення поставлених перед університетом завдань; оцінка кожного

компонента діяльності викладача з урахуванням конкретних галузей діяльності; участь викладача в організації суспільного, спортивного життя; участь викладача у житті студентства, найближчого соціального оточення за місцем проживання; анкетування студентів. При цьому методика здійснення бально-рейтингової оцінки викладачів у кожного вишу своя і залежить від особливостей управління навчальним закладом, його структури, місця в економічному житті суспільства.

Подібна система контролю за діяльністю університетів присутня також у Канаді та країнах Латинської Америки. Незважаючи на наявність рейтингової оцінки, система мотивації професорсько-викладацького складу ЗВО США не є стандартизованою.

Показники оцінки якості праці сучасного викладача британського вузу включають:

- науковий ступінь;
- педагогічний стаж;
- кількість наукових публікацій;
- орієнтованість викладача на покращення якості своєї праці;
- особистісне зростання;
- перспективи у науковій діяльності.

У цій системі є суб'єктивна оцінка працівника зі сторони безпосереднього керівника, а також об'єктивна думка внутрішньо-вузівського комітету на основі співбесіди з викладачем.

Критерії оцінки персоналу у вузах західноєвропейських, американських та скандинавських країн не єдині, вони різняться між собою навіть у межах однієї країни. Є ЗВО, де наукова діяльність, особистісні показники, пов'язані з освітою, не розглядаються серед критеріїв оцінки та, відповідно, стимулювання викладачів (наприклад, Лувенський католицький університет Бельгії). У них

оцінка здійснюється раз на шість років і передбачає мотивацію та оцінку викладача за декількома критеріями:

- наукові премії та нагороди;
- участь викладачів у міжнародних наукових конференціях;
- наукова робота за кордоном;
- підготовка аспірантів та докторантів;
- розробка грантів, придбання патентів;
- практичні розробки та винаходи.

До кінця двадцятого століття в університетах Бельгії впровадили опитувальники, результати яких були відомі лише керівництву ЗВО, що оцінюється. На основі подібних результатів приймалися рішення щодо необхідності підвищення кваліфікації викладачів або розробки інших рекомендацій. Така оцінка здійснюється один раз на п'ять років і використовується не тільки для мотивації співробітників, але й для побудови їхньої індивідуальної кар'єри, ефективної організації освітнього процесу.

Отже, більшість вчених і викладачів-практиків вказують на те, що ЗВО нині є не просто виконавці, які надають освітні послуги, вони ще виступають у ролі виробника інтелектуального продукту. Витримати конкуренцію на ринку освітніх послуг здатний лише той викладач, який найбільше мотивований до професійної діяльності зі сторони вишу.

Список використаної літератури

1. Криворотько І. О. Дослідження зарубіжного досвіду мотивації персоналу для використання в українських умовах. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2013. № 2 (71). С. 151–154.

2. Ребуха Л., Сусла М. Управління освітнім процесом в сучасних умовах функціонування закладу. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації : зб. наук. праць : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтер.-конф.* (Переяслав, 31 берез. 2021 р.) Переяслав. 2021. Вип. 69. С. 231–232.

3. Стрельбіцький П. А., Стрельбіцька О. П. Світовий досвід мотивації праці та можливість його впровадження в Україні. *Вісник Кам'янець-*

Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки, 2015. №10. С. 323–333.

Мирослава Левко,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Пандемія COVID-19 та війна в Україні кардинально змінила наш спосіб викладання та навчання. Студенти тепер мають звикати до дистанційного навчання через цифрові платформи за допомогою постійного соціального дистанціювання. Це призвело до того, що методи навчання постійно вдосконалюються, все більше покладаючись на сучасні освітні технології. Це покращує комунікацію, спрощує отримання інформації та полегшує пояснення предмета. Найбільш ефективним у даній ситуації є електронне навчання [4].

Закриття освітніх закладів призвело до зростання попиту на освітні онлайн-платформи за яких освіта здійснюється в електронному вигляді. Проведення онлайн наукових і практико-зорієнтованих заходів, онлайн-курсів та ін. допомагають студентам оволодіти необхідними професійними навичками [1, с. 47–49].

Завдяки електронному навчанню освітній контент додається студентам за допомогою комп'ютерів, ноутбуків, планшетів або смартфонів. Це не тільки економить час, але й відкриває багато можливостей для інтерактивного

навчання. Замість того, щоб перебувати в пасивному досвіді, студенти можуть вибирати те, що їм потрібно. Це призводить до швидкого та легкого навчання, де б вони не були. Навчання відбувається шляхом безпосередньої взаємодії з інформацією на екрані, наприклад, перетягуючи вміст з одного місця на інше. Кожен учасник процесу має можливість працювати з освітнім контентом паралельно з іншими, а саме: додавати свої коментарі, додавати та коригувати схеми та рисунки та ін., наочно представляти віддаленим одногрупникам свою думку.

Важливо, що електронні технології – це дидактично обґрунтований засіб для організації різних видів групової роботи (даний тип взаємодії часто використовується для проведення відеоконференцій) та роботи у малих групах, що представлені віртуальними кімнатами для виконання індивідуального завдання із використанням конкретної індивідуальної технології. Викладач може спостерігати та моделювати роботу в кожній із кімнат. За рішенням викладача студенти з кімнат можуть зібратися для проведення спільної сесії, представити та обговорити результати своєї групової роботи.

В електронному навчанні студенти не просто засвоюють знання, читаючи або переглядаючи певний контент, вони мають змогу здійснювати вплив на зміну способів надання освітніх послуг [3]. Відповідно багато навчальних дисциплін за електронного навчання містять презентації, анімації, відео та ін., які створюють мультимодальний і практичний досвід навчання. Крім того, сценарії прийняття рішень в електронному навчанні також спонукають майбутніх фахівців робити власний вибір того, що вони вивчатимуть далі.

Зрештою, технології електронного навчання проникли в освіту та оновили весь освітній процес. Вони не тільки підвищили доступність і зручність навчання, але й стали причиною змін у поведінці учнів та мотивують їх до успішного навчання [2, с. 245].

Отож, вимоги, які ставить соціум до освіти сучасної людини, суттєво змінилися. Крім базових знань та постійного оволодіння новими, сучасний фахівець має вміти продуктивно використовувати інформаційні ресурси та технології з метою набуття вмінь не лише вчитися впродовж усього життя, а й активно керувати цим процесом, приймаючи оперативні рішення щодо вибору освітніх траєкторій, адаптованих до конкретних цілей. Інтеграція електронних технологій в освіту сприяє формуванню нової ролі викладача та студента. Важливо, щоб у високотехнологічному середовищі викладач був не лише важливим носієм інформації та академічних фактів, але й допомагав майбутнім фахівцям зрозуміти сам освітній процес та розкрити механізми здобуття нового знання. Для вирішення цих питань у розпорядженні викладачів є принципово нові форми, методи та засоби електронного навчання, в основі яких лежать інформаційні та комунікаційні технології.

Список використаної літератури

1. Величко В., Глазова В., Кайдан Н., Федоренко О. Стан та перспективи електронного навчання в університетській освіті. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 2021. №15. С. 47–61.
2. Воробйова О. П. Забезпечення якості електронного навчання в європейському просторі вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018. №64(2). С. 245–252.
3. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання : термінологічний словник. Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2009. 260 с.
4. Ребуха Л. З., Чень Жунхао. Освітні інноваційні технології: класифікація та змістове наповнення. Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конференції. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 48–52.

СЕКЦІЯ 2 ІННОВАЦІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ: СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Ольга Хома,
кандидат наук з державного управління,
начальник управління освіти і науки
Тернопільської обласної державної адміністрації

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ : СУТНІСНІ ОСОБЛИВОСТІ

Зміни, що відбуваються в навколишньому світі, а відтак у кожному соціальному суспільстві значною мірою актуалізують значущість інновацій, які стають одними з найважливішими напрямками у сучасній освіті. Запровадження дієвих освітніх інновацій дає змогу підтримувати та розширювати надання якісних освітніх послуг.

Саме поняття «інновація» (від лат. «innovate» означає оновлення/покращення) вперше з'явилося у наукових дослідженнях закордонних науковців-культурологів у ХХ ст. і означало введення деяких елементів однієї культури до іншої. Дане поняття можна розуміти як особливу культурну цінність (матеріальну чи нематеріальну), яка в даний момент і в даному місці сприймається як нова [3, с. 12–20].

На думку В. Вакуленко, інновація – процес отримання нового знання щодо забезпечення сучасної освіти інноваційними технологіями для формування майбутніх конкурентоспроможних фахівців-лідерів [1]. Науковець О. Кучай вважає, що «інновації – основна форма розвитку освітньої галузі», що слугує пріоритетним напрямком еволюції та розвитку освіти [3, с. 139].

Проведений аналіз наукової літератури [1–5] дає змогу зазначити, що інновації в освіті спрямовані на оновлення педагогічного процесу, якісне надання освітніх послуг, освітніх продуктів на основі впровадження досягнень науки, технологій, закономірностей, об'єктивацій та ін. Інновацію в освіті

можна розглядати як процес створення, розподілу, обміну, використання нововведень у різних сферах освітньої діяльності. Інновації в освіті є кінцевим результатом інноваційної діяльності, зrealізованої у вигляді нового або вдосконаленого освітнього процесу.

До основних особливостей інновацій в освіті належить: науково-технологічна новизна; практична педагогічна застосовуваність, сумісність із сформованою практикою та технологічною структурою; зrealізованість у системі освіти; соціальна значимість та ефективність для суспільства; задоволення існуючого попиту чи створення нового попиту на ринку освітніх послуг; висока ризикованість; відносні переваги порівняно із традиційними рішеннями; складність і неоднозначність та ін. [1].

Водночас інновації в освіті мають специфічні особливі властивості, такі як: практичне застосування в педагогічному процесі, сумісність сформованої освітньої практики та впроваджуваної інноваційно-технологічної структури; їх соціальна значимість та ефективність для педагогічного та науково-педагогічного товариства [5, с. 48].

Отже, сутнісна особливість інновації в освіті безпосередньо відображається в її технологічному забезпеченні із принципово новими та вдосконаленими способи та методи надання освітніх послуг. Використання освітніх інновацій у закладах освіти сприяє вдосконаленню методів передачі педагогом фундаментальних знань, особистісних умінь і практико-орієнтованих навичок молодому поколінню. Відповідно успішна інновація та її потужний стратегічний ресурс істотно впливає на освітню установу, організацію педагогічного процесу та управлінську ієрархію.

Список використаної літератури

1. *Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2010. №4. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/Vnadps/2010_4/10vvmotk.pdf

2. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць*, 2014. С. 12–28.

3. Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі. Черкаси: видав. Чабаненко Ю. А., 2014. 361 с.

4. Папазова О. Л. Організаційні аспекти управління інноваційною діяльністю в навчальному закладі. *Освітній менеджмент: теорія і практика: зб. наук. праць/за заг. ред.*, 2013. 146 с.

5. Ребуха Л. З. Освітні інноваційні технології: класифікація та змістове наповнення. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конференції*. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 48–52.

Віталій Кульчицький,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін, Тернопільський національний
медичний університет ім. І. Я. Горбачевського МОЗ України

ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується відходом від тоталітарної уніфікації і стандартизації педагогічного процесу, інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та практиці освітньої діяльності. Для сучасного етапу розвитку освіти в Україні характерна широка наявність у ньому інноваційних процесів. Так, вимоги до сучасних освітніх установ були сформульовані в Законі України «Про освіту» та конкретизовані в національній доктрині освіти, де виділено одне з головних завдань – стимулювання та розвиток інноваційних процесів. Інновації в освіті пов’язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Відтак, характерною ознакою сучасної

педагогіки постає інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому [1, с. 12–28].

Філософське розуміння змісту інновації полягає у створенні нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів; новизною, оригінальністю.

Інновації (новина, нововведення) – нові форми організації праці та управління, нові види технологій, які охоплюють не тільки окремі установи та організації, а й різні сфери.

У науковій літературі поняття «нововведення» визначається як цілеспрямована зміна, яка вносить у середовище нові стабільні елементи (новації), що викликають перехід системи з одного стану в інший. У педагогічних інтерпретаціях інновація означає нововведення в педагогічній системі, що поліпшує хід і результати освітнього процесу [2].

Під освітніми інноваціями розуміють новизну, що істотно змінює результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалені чи нові: освітні, дидактичні, виховні системи; зміст освіти; освітні, педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації освітнього процесу; технології управління закладом освіти, системою освіти.

У сучасній педагогічній науці терміни «інновація», «інноваційний» означають певне нововведення, що стосується того чи того аспекту освітнього процесу. Кінцевим результатом (прямим продуктом) творчого пошуку можуть бути нові технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. При цьому нове у педагогіці – то не лише авторські ідеї, підходи, технологічні методи, які досі не використовувались, а й комплекс елементів або окремі елементи освітнього процесу з прогресивними засадами, що дає змогу ефективно забезпечувати розвиток і саморозвиток

особистості. Свідченням цього є активне використання сучасними освітянами педагогічної спадщини минулого – вітчизняної та світової.

Саме тому, інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікацій мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації освітнього процесу до нових вимог.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результатом інноваційних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Педагог може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій [3, с. 3–8].

Інновації є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти. Виражаються в тенденціях накопичення і видозміни ініціатив і нововведень в освітньому просторі; спричиняють певні зміни у сфері освіти.

Інноваційну спрямованість освітнього процесу зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення педагогів до освоєння та застосування педагогічних новинок, конкуренція освітніх закладів, яка стимулює пошук нових форм, методів організації освітнього процесу.

Головною рушійною силою інноваційної діяльності є педагог. Наявність інноваційного потенціалу педагога визначають: творча здатність генерувати нові уявлення та ідеї; обумовлюється професійною установкою на досягнення пріоритетних завдань освіти; вміннями проєктувати і моделювати свої ідеї на практиці; реалізація інноваційного потенціалу педагога передбачає значну свободу дій і незалежність його у використанні конкретних методик, нове

розуміння цінностей освіти, прагнення до змін, моделювання експериментальних систем; високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина і різнобічність інтересів педагога.

Необхідно зазначити, що поява інноваційних процесів зумовлюється рядом суперечностей, які мають різне джерело, предметне походження і різну складність. Головна суперечність розвитку системи освіти – невідповідність старих методів навчання, виховання та розвитку молоді новим умовам життя; друга – суперечність між масою нових відомостей і рамками освітнього процесу; третя – суперечність старого і нового (мається на увазі становлення альтернативної освіти, нових типів освітніх закладів) [4, с. 53–64].

Відтак, інновації є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти взагалі, реалізації конкретних завдань в освітньому процесі. Стержнем інноваційних процесів в освіті є впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду.

Список використаної літератури

1. Дубасенюк О. А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12–28.
2. Дичківська І. М. Основи педагогічної інноватики: навч. посіб. Рівне: Рівнен. держ. гуманіт. ун-т., 2001. 231 с.
3. Остапчук О.Є. Інноваційні процеси в освіті: пошук істини триває. *Підручник для директора*. 2003. №4. С. 3–8.
4. Сафіулін В. І. Інноваційний пошук нових технологій навчання. Інноваційні пошуки в сучасній освіті. Київ: Логос, 2004. С. 53–64.

Ганна Зварич,
доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук,
заступник начальника – начальник відділу
реформування освітньої діяльності управління освіти і науки,
Тернопільська обласна державна адміністрація

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Нині в освіті використовують різні педагогічні інновації. Це, насамперед, залежить від традицій та статусу освітніх закладів. Інноваційні технології на сучасному етапі розвитку освітніх установ активізують та посилюють креативні старання педагогів і здобувачів освіти в пошуках нового й уможливають розвиток інтелектуального та соціально-духовного потенціалу особистості на основі сьогочасних здобутків науки і техніки [2, с. 305].

До різновидів інноваційних технологій, які використовуються в освіті належать:

– Інформаційно-комунікаційні технології. Їхнє впровадження у зміст освітнього процесу передбачає інтеграцію різних предметних галузей з інформатикою, що веде до інформатизації свідомості учнів та розуміння ними процесів інформатизації суспільства, особливо зараз під час пандемії COVID-19 та війни в Україні. За таких умов інформаційне середовище школи включає різні форми дистанційної освіти та суттєво підвищує мотивацію учнів до вивчення навчальних дисциплін [3]. Також інформатизація навчання приваблива для молоді й тим, що знімається психологічне напруження шкільного спілкування шляхом переходу від суб'єктивних взаємин «учитель-учень» до більш об'єктивних на рівні «учень-комп'ютер-учитель», яке сприяє підвищенню ефективності учнівської праці, збільшенню частки самостійних творчих робіт, розширенню можливостей дистанційної освіти та ін. [1]. З іншої сторони інформаційно-комунікаційні технології дозволяють підвищити продуктивність праці та загальну інформаційну культуру самого педагога.

– Особистісно-орієнтовані технології у центр усієї шкільної освітньої системи ставлять особистість здобувача для забезпечення комфортних, безконфліктних та безпечних умов його розвитку виходячи з його природних потенцій. Особистість у цій технології виступає не тільки як звичайний суб'єкт, але як суб'єкт пріоритетний; він є метою освітньої системи, а не засобом досягнення будь-якої абстрактної мети. Це чітко виявляється в освоєнні учнями індивідуальних освітніх програм відповідно до власних можливостей та потреб.

– Інформаційно-аналітичне забезпечення освітнього процесу та управління

якістю освіти школяра. Застосування такої інноваційної технології дозволяє об'єктивно, неупереджено простежити розвиток кожної окремо взятої дитини у класі, паралелі, школі та ін. Дана технологія за деякої модифікації може бути незамінним засобом під час підготовки узагальнюючого контролю, вивченні стану викладання будь-якого предмета згідно навчального плану, вивчення системи роботи педагога.

– Моніторинг інтелектуального розвитку як технологія включає аналіз та діагностику якості навчання кожного учня за допомогою тестування та побудови графіків успішності в її динаміці.

– Виховні технології як провідний механізм формування сучасного учня. Є невід'ємним чинником в умовах аудиторного навчання. Реалізується у вигляді залучення учнів у додаткові форми розвитку особистості: участь у культурно-масових заходах за національними традиціями та ін.

– Дидактичні технології як умова розвитку навчального процесу. Ця технологія зреалізовує відомі прийоми, що добре себе зарекомендували, так і нові. Вона залучає до самостійної роботи навчальну книгу, гру, оформлення та захист проєктів; навчання за допомогою аудіо технічних засобів та ін. У практиці застосовуються різні комбінації вказаних прийомів.

Однак скрізь важливим є психолого-педагогічний супровід під час впровадження інноваційних технологій в освітній процес школи. Передбачається науково-педагогічне обґрунтування використання тих чи інших інновацій та здійснення їхнього аналізу на методичних семінарах, нарадах, під час консультацій з провідними фахівцями у цій царині [4].

Таким чином, досвід сучасної школи має в своєму розпорядженні знання з широкого застосування педагогічних інноваційних технологій у процесі навчання. Їх ефективність залежить від традицій, що склалися в закладі освіти, здатності педагогічного колективу сприймати і впроваджувати інноваційні технології та матеріально-технічної бази освітньої установи.

Список використаної літератури

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2010. № 1(15). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19088460.pdf>
2. Бойко Я. М. Освіта та інноваційні технології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка*, 2014. №1. С. 305–309.
3. Ребуха Л. З. Інноваційні процеси вищої школи: технологічний аспект. *Теорія і практика розвитку наукових знань: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 28–29 груд. 2017 р.). Київ: МЦНД, 2017. Ч. III. С. 35–36.
4. Спірін О. М., Яцишин А. В. Досвід підготовки наукових кадрів з інформаційно-комунікаційних технологій в освіті (до 15-річчя Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України). *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 2014. № 2 (114). С. 3–8.

Тетяна Бондаренко,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри
інформаційних комп'ютерних технологій і математики,
Українська інженерно-педагогічна академія

ГЕЙМИФІКАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Гейміфікація навчання – це освітній підхід, який прагне мотивувати учнів за допомогою дизайну відеоігор та ігрових елементів у навчальному середовищі. Мета полягає в тому, щоб отримати максимальне задоволення та залучення, зацікавивши учнів і надихаючи їх продовжувати навчання.

Гейміфікація – стратегія, яка реалізує ігрові елементи в неігровій діяльності, щоб підвищити зацікавленість і мотивацію. Відеоігри створені з метою захоплення та розваги гравців. Незвичайно опинитися повністю зануреним у відеоігру і відчувати, що ще одного рівня ніколи не вистачає. Відеоігри пов'язують із виробленням дофаміну, який часто називають хімічною речовиною, що сприяє самопочуттю, що може призвести до ігрової залежності.

Це тому, що в іграх використовуються такі функції, як бали, таблиці лідерів і трофеї, щоб заохотити гравців продовжувати інвестувати. Метод гейміфікації реалізує подібні функції в інших видах діяльності, таких як навчальне середовище.

Гейміфікація створена, щоб заохочувати внутрішню мотивацію, яка полягає в бажанні щось зробити, тому що у вас є інтерес до завдання. Цей тип мотивації дозволить учням щиро насолоджуватися темами, які вони вивчають.

Зовнішня мотивація, з іншого боку, — це бажання зробити щось на основі зовнішніх винагород або факторів, наприклад, хтось каже вам виконати завдання. Хоча більшість учнів матиме здорове поєднання обох типів мотивації, важливо, щоб учні не схилилися більше до зовнішньої мотивації. Якщо учень мотивований лише ззовні, він буде виконувати завдання з неправильних

причин. Педагоги повинні дотримуватись того факту, що навчання приносить задоволення, і можуть створювати освітні винагороди для учнів, щоб допомогти забезпечити це.

Впровадження веселих і корисних елементів в освіту може повністю змінити спосіб навчання. Багато з нас звикли отримувати негайне задоволення від соціальних мереж, програм та ігор. З вивільненням дофаміну, до якого ми звикли внаслідок шкідливих звичок, може бути складно залишатися зосередженим на продуктивній діяльності.

Це особливо актуально для молодих поколінь, які, як правило, проводять більше часу в Інтернеті. Насправді, дослідження показали, що 55% покоління Z використовують свої смартфони більше 5 годин на день.

Використовуючи підхід до навчання гейміфікації, можна подолати шкідливі звички, що викликають звикання, і навчити студентів та учнів прагнути отримувати задоволення від навчання. Недавнє дослідження показало, що ті, хто навчається за допомогою гейміфікованих методів освіти, отримують вищі оцінки, ніж ті, хто цього не робить.

Гейміфікація вносить у навчання елемент гри, що в кінцевому підсумку створює веселий досвід. Наявність мети, до якої потрібно рухатися, або досягнення нового рівня може спонукати вчитися важче. У справжній моді відеоігор завдання досягти нового рівня або мети може бути неймовірно веселою. Гейміфікація може змінити настрій навчання, як рутину, на щось приємне, чого з нетерпінням чекають учні.

Викладачі постійно працюють над пошуком способів взаємодії з молодими розумами та учнями. Є, звичайно, цифрові аспекти викладання та більш сучасні підходи. Проте покоління Z грають у багато ігор для розваги поза навчальним закладом.

Гейміфікований навчальний матеріал може дати студентам і учням відчуття більшого контролю над власною освітою. Завдяки таким мотиваторам, як система балів і рівні, учні мають засоби для досягнення своїх цілей у спосіб, який вони розуміють і люблять.

Гейміфіковане навчання не тільки спонукає студентів відчувати, ніби вони контролюють власну долю, але також спонукає їх спробувати знову після невдачі. У класичних освітніх моделях це може бути досить демотивуючим для студентів, якщо вони не виконують завдання або не досягають бажаної оцінки.

Замість того, щоб мати очікувану оцінку чи результат, який учень може провалити, бали заохочують до підвищення рівня. Це набагато більш позитивний підхід і створює більш сприятливу культуру в класі. Забавна природа моделі гейміфікації може полегшити учням уявлення про те, як спробувати ще раз і досягти своїх цілей.

Гейміфікація також йде рука об руку з електронним навчанням. Освітні платформи онлайн – це чудовий спосіб проводити гейміфіковане навчання. Протягом останніх років електронне навчання різко зросло, особливо через пандемію та потребу в альтернативах онлайн-освіти. Програми та веб-сайти є чудовими хостами для технік гейміфікації, оскільки вони часто плавно включають такі елементи, як таблиці лідерів та системи балів.

Онлайн-навчання не завжди таке захоплююче, як фізичні класи, і має свої проблеми. Онлайн-лекції та уроки можуть бути складними для молодих студентів, оскільки їх важче залучити, а навколо є відволікаючі фактори. Гейміфікація – це чудовий спосіб зробити електронне навчання таким же захоплюючим, як і особисте навчання.

У період пандемії і раніше з'явилося дуже багато освітніх ігрових он-лайн додатків для проведення занять в ігровій інтерактивній формі.

– *Інструменти проведення синхронного уроку*

<https://nearpod.com/> – створення презентацій з доступом для всіх, інтерактивних завдань у реальному часі, проведення голосування, малювання, вікторини, тестування, пошук пар, виклад відео, мозковий штурм, створення відкритих/закритих запитань, завантаження вже створених презентацій та об'єднання її з інтерактивними елементами

<https://miro.com/> – онлайн-платформа для спільної роботи на білій дошці, що дозволяє об'єднувати команди будь-коли і будь-де.

<https://classroomscreen.com/> – інтерактивна дошка для очних і онлайн уроків.

<https://uk.padlet.com/> – мультимедійний ресурс для створення, спільного редагування та зберігання інформації.

<https://jamboard.google.com/> – це цифрова інтерактивна дошка, розроблена Google для роботи з Google Workspace.

– *Технології проведення інтерактивного опитування*

<https://www.mentimeter.com/> , <https://www.sli.do/> – створення презентацій, інтерактивних опитувань, вікторин.

<https://www.polleverywhere.com/> – залучення аудиторії в гібридних робочих просторах за допомогою онлайн-опитувань, опитувань, питань та відповідей, вікторин, хмар слів.

– *Сервіси для організації он-лайн тестування*

<https://docs.google.com/forms/> – хмарний сервіс для проведення тестування та оперативного отримання результатів тестування.

<https://kahoot.com/schools-u/> – ігрова навчальна платформа, що використовується в класі у школах та інших навчальних закладах.

<https://www.classtime.com/uk/> – сервіс створення тестів, організації сесій та командних ігор.

<https://onlinetestpad.com/> – Онлайн тести, опитувальники, кросворди.

Онлайн конструктор тестів, опитувальників, кросвордів

– *Інструменти створення ігрових вправ*

<https://wordwall.net/> – сервіс для створення власних навчальних ресурсів: індивідуальні заняття для свого класу, вікторини, матчі, словесні ігри та багато іншого.

<https://learningapps.org/> – підтримка навчання та викладання за допомогою невеликих загальнодоступних інтерактивних модулів. Для створення таких вправ на сайті пропонується кілька шаблонів (вправи на класифікацію, з множинним вибором тощо).

– *Інтерактивний простір для групових зустрічей та спілкування*

<https://www.wonder.me/> – сервіс для проведення віртуальних заходів.

<https://topia.io/> – інструмент для створення соціального досвіду у метавсесвіті для спілкування та ігор у реальному часі.

Гейміфікація є фантастичним посібником для навчання, але вона також має певні складнощі. Методи гейміфікації часто пов'язані з додатками та веб-сайтами, які вимагають використання технологій. Вже існує цифровий розрив, і, зробивши технології такою помітною частиною навчання, ми можемо ризикувати втратити деяких студентів. Іншим ризиком застосування гейміфікації може бути зниження концентрації уваги студентів. Сьогодні молоді люди звикли до миттєвого задоволення, і перетворення навчання на гру може бути корисним для цього. Можна боротися з цим, змішавши гейміфікацію з традиційними методами навчання. Таким чином можна гарантувати, що студенти все ще зможуть навчатися та працювати в більш серйозних умовах.

Список використаної літератури

1. Barata, G., Gama, S., fonseca, M., & Concalves, D. Improving Creativity with Gamification and Virtual World. Gamification'13, ON, Canada: ACM. 2013.

2. Bellotti, F., Berta, R., De Gloria, A., Lavagnino, E., Dagnino, F., Ott, M., ... Mayer, I. Designing a Course for Simulating Entrepreneurship in Higher Education through Serious Game. *Procedia Computer Science*, 15. 2012. P. 174–186.

3. Dominguez, A., Saenz-de-Navarrete, J., De-Marcos, L., Fernandez-Sanz, L., Pages, C., & Martinez-Herraiz, J.J. Gamifying Learning Experiences: Practical Implications and outcomes. *Computer & Education*, 63. 2013. P. 380–392.

Ольга Сорока,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інноваційні процеси, що відбуваються в системі вищої освіти, зокрема підписання Болонської декларації, метою якої було створення освітнього простору, схожого на європейський, безперервної професійної підготовки, зумовлюють зміну освітніх процесів для підготовки фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці. Сучасний період розвитку системи вищої освіти відрізняється активним введенням у навчальний процес інноваційних технологій, зокрема, тренінгових, інтерактивних, особистісно орієнтованих. Використання тренінгових технологій дає змогу ефективніше підготувати компетентних та професійно мобільних фахівців, здатних до безперервного оновлення наукових знань, що вміють адаптуватися до змін ринкової економіки.

Слід зазначити, що у змісті навчання майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності, як правило, використовують традиційні технології, які не мають належного ефекту у вирішенні професійних завдань, оскільки вони

орієнтовані на рівень відтворення навчального матеріалу, що позбавляє студента здатності творчо мислити. При цьому сучасний підхід до навчання у вищій школі повинен мати характер новизни на всіх етапах та забезпечувати евристичний та творчий рівень засвоєння навчального матеріалу. У зв'язку з цим виникла потреба використання тренінгових технологій у підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності.

Професія менеджера соціокультурної діяльності передбачає спілкування та взаємодію з іншими людьми. У цьому процесі важливими є комунікативні та організаційні здібності, які допомагають ефективно проводити наради та ділові переговори, налагоджувати комунікацію на різних управлінських рівнях, створювати команду однодумців, приймати рішення, іноді в екстремальних умовах, ефективно організовувати роботу своїх підлеглих тощо. Розвинути ці якості можна за допомогою тренінгових технологій.

Вважаємо, що використання тренінгових технологій у педагогічному процесі дає змогу занурити учасників тренінгу в емоційне поле проблеми, тобто створити для них єдиний креативний простір. Крім того, тренінгові технології орієнтовані на узгодженість у вирішенні поставлених завдань, усіх учасників педагогічного процесу, що, у свою чергу, сприяє формуванню навичок ефективної поведінки майбутнього менеджера соціокультурної діяльності.

Розвиток професійної «Я-концепції» майбутнього менеджера відбуватиметься більш інтенсивно, якщо у процесі підготовки студентів стимулювати у них самопізнання та самоаналіз, а також використовувати методи активного соціально-психологічного навчання. Зокрема, йдеться про один із видів тренінгу – рефлексивний тренінг, який ми використовуємо у процесі підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка.

Важливість рефлексії для гармонізації міжособистісних відносин у колективі зумовлюється тим, що вона стимулює розвиток рефлексивності – важливої, на нашу думку, якості менеджера соціокультурної діяльності, що забезпечує успішність цих відносин, як у спільній діяльності, так і в процесі спілкування з колегами.

Вибір рефлексивного тренінгу пояснюємо тим, що він є особливою формою навчання, що сприяє створенню психолого-педагогічних умов для усвідомлення студентами сенсу професії менеджера соціокультурної діяльності, формування комплексу потрібних компетенцій, освоєння методів цілеспрямованого особистісного та професійного саморозвитку.

Слід зазначити, що тренінг – це особливий метод здобуття знань, спеціально створене сприятливе середовище, де кожен може побачити та усвідомити свої позитивні та негативні сторони, зрозуміти, які особистісні якості та професійні навички необхідні для здійснення професійної діяльності. У свою чергу, «рефлексивний тренінг – це такий собі місток між теоретичним і практичним навчанням, що спонукає кожного учасника до конкретних дій, але за умови, що тренер пристосовує наукові знання до вимог групи, завдяки чому учасників мотивують та заохочують до ґрунтовної особистісної рефлексії та самооцінювання» [1, с. 145].

У розумінні Т. Пернарівської, «рефлексивний тренінг є особливим методом отримання знань, формування практичних умінь і навичок гармонізації міжособистісних відносин, що базується на спеціально організованій взаємодії між студентами і передбачає актуалізацію ними свого внутрішнього світу шляхом усвідомлення власних станів, думок, дій, внутрішнього світу інших людей» [2, с. 326].

У рефлексивному тренінгу можна використовувати різноманітні методи, зокрема, ділові ігри та вправи «Незнайомиць», «Неприємний співрозмовник»,

«Рольовий внутрішній полілог», «Навчаємося читати ситуацію», «Який я сьогодні», «Чужа компанія», «Вираз обличчя», «На роздоріжжі», «Я вважаю, що ти думаєш про мене...», «Дзеркальне відображення», «Групове рішення» та інші [2]. Представлені вправи дають змогу формувати у майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності взаємооцінювальні позиції на основі розвитку емпатії та рефлексії. Опануванню навичок самопізнання слугують різні вправи, спрямовані створення сприятливих умов роботи групи майбутніх менеджерів, їхню самодіагностику і саморозкриття.

Важливим у рефлексивному тренінгу є зворотній зв'язок, що впливає на позитивне самосприйняття майбутніх менеджерів. Для цього можна використовувати вправи, побудовані за принципом «зворотного зв'язку». Зворотний зв'язок – це повідомлення, адресоване людині, про те, як її сприймають, що відчують при взаємодії з нею, які почуття викликає в оточуючих її поведінка. Для менеджера соціокультурної діяльності важливі стосунки з оточуючими, тому він має звертати увагу на різні ознаки, що свідчать про наслідки його поведінки. Зворотний зв'язок допомагає створити довірчі взаємовідносини, сформувані позитивне самосприйняття студентів. Прикладом вправ для розвитку позитивного самосприйняття є такі : «Поділись зі мною», «Портрет», «Інтерв'ю», які допомогли студентам розкрити свої особистісні якості.

У вправі «Компліменти» студентам необхідно було, вільно пересуваючись аудиторією, підійти до будь-кого з групи та обмінятися компліментами та добрими побажаннями. При цьому необхідно було обійти інших присутніх учасників. Під час цієї вправи радимо використовувати ліричну спокійну музику. Метою цієї вправи було відпрацювати навички емпатії та вміння формувати установки, позитивно реагуючи один на одного. В кінці тренінгових

занять ми влаштовували обговорення вражень студентів від проведених занять, підбиваючи підсумки групової роботи.

Слід зазначити, що використання рефлексивного тренінгу сприяє інтенсифікації процесу професійного становлення майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності. Саме цілеспрямовано організована рефлексивна діяльність сприяє формуванню у студентів-менеджерів цілісного стійкого усвідомлюваного способу ставлення до себе та інших на рівні почуттів, ціннісних орієнтацій та дій.

Резюмуючи вищевикладене, можна зробити висновок: в сучасних умовах докорінно змінився підхід до професійної підготовки майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності, який вимагає створення умов, що дають змогу формувати у них глибокі теоретичні знання, професійно важливі якості, які забезпечуватимуть у майбутньому їхню професійну мобільність та конкурентоспроможність.

Список використаної літератури

1. Кравців О. Рефлексивний тренінг. Психологія і суспільство. 2003. № 7. С. 145–148.
2. Пернарівська Т. Рефлексивний тренінг як засіб формування в студентів готовності до гармонізації міжособистісних відносин. *Збірник наукових праць*. 2014. Частина 1. С. 320–327.

Антоніна Дем'янюк,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ SMART-ОСВІТИ

Розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективність, гнучкість та зручність процесу навчання. Використання сучасних

пристроїв відкриває доступ до цифрових ресурсів через Інтернет та забезпечує персоналізоване та безперебійне навчання. Останнім часом SMART-освіта привертає все більше уваги як концепція, яка описує навчання в цифрову епоху.

Вперше аббревіатура SMART згадується в публікації Джорджа Дорана (1981 р.) та складається зі слів *specific* (конкретна), *measurable* (вимірювана), *assignable* (має виконавця), *realistic* (реалістична), *time-related* (обмежена в часі). Вважається, що відповідність завдань наведеним критеріям значно збільшує ймовірність їх виконання та досягнення загальної мети.

Доцільно зазначити, що до нині немає чіткого та уніфікованого визначення SMART-освіти. Багатодисциплінарні дослідники та науковці постійно обговорюють концепцію SMART-освіти. Важливо виокремити наступні трактування SMART-освіти з метою визначення її особливостей та значення. Хван (Hwang, 2014) та Скотт і Бенламрі (Scott & Benlamri, 2010) вважають, що SMART-освіта – це повсюдне навчання з урахуванням контексту. Гвак (Gwak, 2010) запропонував концепцію SMART-освіти наступним чином: по-перше, воно орієнтоване на тих, хто навчається, і контент більше, ніж на пристрої; по-друге, це ефективне, розумне, адаптоване навчання на основі передової ІТ-інфраструктури. Інформаційно-комунікаційні технології відіграють важливу роль у розвитку SMART-освіти, проте важливо зосереджуватися не лише на використанні новітніх пристроїв. Кім та ін. (Kim and all, 2013) вважали, що SMART-освіта, яка поєднує переваги соціального навчання та повсюдного навчання, є освітньою парадигмою, орієнтованою на того, хто навчається та освітні послуги, а не просто зосереджена на використанні пристроїв. Міддлтон (Middleton, 2015) також визначає аспекти SMART-освіти, орієнтовані на тих, хто навчається, і те, як вони отримують вигоди від використання SMART-технологій. Використання персональних та розумних технологій в освітньому процесі змушують тих, хто навчається,

залучатися до свого навчання та підвищують їх незалежність і сприяє більшої відкритості до нової інформації [1]. Отже, особливістю SMART-освіти є самоспрямоване, мотивоване, персоналізоване навчання з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

На основі загальних понять про SMART-освіту в різних країнах і значення SMART, пропонується наступна концепція розумної освіти. Суть SMART-освіти полягає у створенні розумного середовища за допомогою розумних технологій, щоб педагоги могли спрощено забезпечити персоналізовані освітні послуги та розширити можливості тих, хто навчається, що сприятиме досягненню вищої якості мислення.

Особливістю впровадження SMART-освіти є трирівнева архітектура інтелектуальних навчальних середовищ, яка включає хмарні обчислення, туманні обчислення та ройові методи обчислення. У цій трирівневій архітектурі хмара, туман і рій є супутниками. Навчальні програми можуть мати компоненти, що працюють у хмарі, тумані та рої. Хмарні і туманні обчислення можуть допомогти контролювати ресурси рою та керувати ними. Навчальний вміст можна переміщати та аналізувати через цю трирівневу архітектуру.

Отже, важливе місце у підготовці сучасного фахівця має широке використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, Smart-технологій, що дасть можливість закласти фундамент успішної професійної діяльності та кар'єри. Знання, одержані в SMART-навчанні, набуваються студентом в процесі власної активності, а не від викладача у вигляді готової системи [2]. Концепція SMART-освіти передбачає широкодоступність, персоналізованість та гнучкість навчання в інтерактивному освітньому середовищі за допомогою контенту світового масштабу, що знаходиться у вільному доступі.

Список використаної літератури

1. Zhi-Ting Zhu, Ming-Hua Yu, Peter Riezebos. A research framework of smart education. *Smart Learning Environments*. URL: <https://slejournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40561-016-0026-2>
2. Смарт-освіта: досвід, реалії, перспективи: монографія / за ред. акад. Р. С. Гуревича: друкарня «Діло». Вінниця, 2019. 218 с.

Вікторія Савіцька,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЯК ОСНОВНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Роль вищої освіти як соціального інституту у світі, безсумнівно, є основою для життєдіяльності інших сфер життя. Як соціальний інститут, вища освіта охоплює себе ідеї, цілі та людей, які працюють в організаціях та органах управління освітнім процесом [5]. Стрімкий прогрес вищої освіти зумовлює постійний інтерес наукової спільноти до проблем, тенденцій та особливостей академічного розвитку у національному та глобальному аспектах. Саме вища освіта дає можливість студентам здобувати нові знання, водночас розвиває професійні навички та здібності, а також є рушійною силою змін у світі.

Сучасні зміни системи освіти висувають певні вимоги до підготовки студентів з урахуванням індивідуально-особистісних особливостей, соціальних замовлень країни, а також міжнародних інтеграційних процесів. З огляду на такі тенденції цифровізація та гуманітаризація вищої освіти може набути багатоаспектного, прогностичного характеру.

Так, цифрова трансформація освіти на основі її гуманітаризації відкриває широкі перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. В основі цифрових трансформацій є цифрові тренди – напрями розвитку цифрових

технологій. Їхній аналіз дає змогу прогнозувати розвиток конкретного економічного, технологічного й навіть соціального явищ у майбутньому [3, с. 12]. На рис. 1 подано цифрові тренди до 2030 року (на основі даних Українського інституту майбутнього та Цифрової адженди України 2020).

Рис. 1. Глобальні цифрові тренди до 2030 року

Рис. 1. Глобальні цифрові тренди до 2030 року [1]

Тому можемо констатувати, що у сучасних умовах значення цифрових технологій у освіті зростає. Освітній процес вже неможливий без використання сучасних інформаційно-комукаційних технологій, мобільних додатків, відкритих освітніх ресурсів та інших технологічних розробок. Очевидно, що традиційна модель освіти, спрямована лише на здобуття знань, застаріла. Необхідна трансформація сформованої моделі освіти та перегляд існуючих підходів та моделей навчання, спрямованих на здобуття навичок, необхідних для ефективної життєдіяльності та професійного розвитку у цифровому середовищі, однак з урахуванням індивідуальних особливостей студентів.

Основною проблемою цифровізації освіти є створення нових методів навчання і технологій, що відповідають телекомунікаційному середовищу зв'язку. Варто відзначити, що сучасні інноваційні методи навчання в цифровому середовищі є практико зорієнтованими, а основними принципами їхньої реалізації є *цілісність* (єдність навчання, виховання та розвитку); *фундаментальність* (на основі модульного навчання); *культуровідповідність* (навчання сучасному рівню розвитку загальної, комунікативної, професійної культури); *гуманітаризація та гуманізація освіти* (гуманізація пов'язана з введення до навчальних програм гуманітарних дисциплін, тобто олюднення – все для людини, заради людини) [7, с. 477]; діяльнісний підхід (заснований на дидактичному принципі зв'язку теорії і практики).

З огляду на це, процес цифровізації вищої освіти потребує врахування таких чинників: *стабільність* (стабільність системи, її функціонування, кількість користувачів та їхня активність); *модульність* (використання дидактичних одиниць електронного курсу в інших курсах дисципліни, тим самим забезпечуючи міждисциплінарність); *мультимедіа* (використання аудіо-та відеоресурсів); *технічна підтримка* (засоби підтримки працездатності системи, стабільності її функціонування).

Таким чином, основний вектор розвитку сучасної вищої освіти заданий у напрямі актуалізації її гуманітаризації та цифровізації, які є адекватними мінливим умовам існування особистості в сучасному соціально-економічному та інформаційному середовищі, а й сприяли б методологічному розширенню та змістовній диверсифікації освітніх технологій та моделей, зорієнтованих на суб'єкта навчання [6, с. 100]. Загалом гуманістичний потенціал цифрових освітніх ресурсів зумовлений трьома параметрами:

1) організація змісту освіти на основі полісуб'єктного та індивідуально-творчого характеру освітнього процесу з урахуванням попереднього досвіду студентів, осмислення та задоволення особистісно значущих освітніх потреб;

2) побудова індивідуальної освітньої траєкторії навчання студента як процесу конструювання та присвоєння суб'єктивно нового знання, і навіть способів його здобуття [2, с. 40];

3) широкий спектр педагогічних технологій, спрямованих на інтенсифікацію освітнього процесу та розвиток гуманістичної спрямованості особистості (організація та здійснення проєктної діяльності, різноманітні online форми групової роботи та роботи в команді, складання та презентація online інтелектуальних карт, гейміфікація тощо) [4; 7].

Тобто цифрові технології дасть змогу розширити та диверсифікувати гуманістичний потенціал освітніх підходів, заснованих на суб'єкт-суб'єктній моделі взаємодії учасників освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Економічна стратегія України 2030. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/index.htm>
2. Карзун І. Г., Музиченко А. С. Сучасні тренди розвитку вищої освіти у глобалізованому світовому освітньому просторі. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 5 (38). С. 39–47.
3. Проєкт «Цифрова адженда України – 2020» (2016, грудень). URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
4. Струтинська О. В., Умрик М. А. Сучасні освітні тренди в умовах розвитку цифрового суспільства. *Інформаційно-комунікаційні технології в освіті*. 2020. Вип. 26. С. 201–205.
5. Crittenden W. F., Biel I. K., Lovely W. A. Embracing Digitalization: Student Learning and New Technologies. *Journal of marketing education*. 2019. Vol. 41 (1). P. 5–14.
6. Di Leo J. R. (2019). Education for Inhumanity, or Why the New Millennium Needs a Will Durant. *Intertexts. University of Nebraska Press*. Vol. 23 (1–2). P. 91–106.

7. Swidler L. Humanization: Reason–Freedom–Dynamism–Dialogue. *Journal of Ecumenical Studies*. University of Pennsylvania Press. 2019. Vol. 54 (4). P. 475–481.

Gao Xiaoxuan,

1st year of master's degree student in 011 Educational, pedagogical sciences, educational-professional program «Management of educational institutions», West Ukrainian National University

Antonina Demianiuk,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Educology and Pedagogy, West Ukrainian National University

PROSPECTS E-LEARNING IN THE INFORMATION SOCIETY

We live in a world of modern technology. Information technologies surround us at every step, helping us, making our life easier, and providing many benefits. This modern lifestyle is also changing the way we perceive information technology. Few people today can imagine working and learning in everyday life without a computer, laptop, smartphone, or Internet access. The use of electronic teaching aids is a new, modern approach to education. Previously, the use of e-learning materials was the prerogative of distance learning. The main reason was the very limited possibility of personal contact between teachers and students. The issue has become even more urgent given the epidemiological situation around the world [1].

Information technologies surround us at every step, help us, make our life easier, bring a lot of positive things. This modern lifestyle is also changing the way we perceive information technology. Few people today can imagine working and learning in everyday life without a computer, laptop, smartphone or Internet access. The use of modern electronic teaching aids is a new, modern approach to education. Previously, the use of e-learning materials was the prerogative of distance learning.

The main reason was the very limited possibility of personal contact between teachers and students. However, nowadays, e-learning materials are increasingly used in full-time education. The reason is no longer the lack of contacts between teachers and students, as it was before, but the possibility of expanding the basic courses. Students may be offered e-learning materials, interactive textbooks, and other options for hands-on study of the subject that are usually not possible to discuss in detail in traditional seminars.

Electronic materials are «new» type of educational materials that contain several components allowing the full use of the potential of digital technologies in the educational process. Basic components of the electronic learning material consists of: hypertext, graphic files, sound, video, animation and it is possible to define it as one of the new educational technology, which uses the simultaneous action of pedagogical information from various media sources for an accomplishment of educational objectives. These sources are deliberately and purposefully aligned (usually in an electronic form) and are interactively offered to the learner for the sensory perception and mental processing.

The use of information and communication technologies in education are nowadays becoming common. Information and communication technologies have brought a huge positive effect that can appropriately complement and support education. This is mainly realized through distance learning with the use of e-learning, where the entire educational process is mediated, controlled and evaluated on the use of computer technology, specialized electronic learning materials and sophisticated software systems.

References

1. Nadezhda V. Shuvalova, Svetlana V. Lezhenina, Ansell Lammert, Galina F. Gubanova, Elena A. Denisova, Valentina M. Levitskaya, Tatyana N. Sidorova, Natalia Yu. Belkina. Electronic learning materials or traditional – which is preferable?

An Wei,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Antonina Demianiuk

PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

THE ROLE OF DISTANCE LEARNING IN THE MODERNIZATION OF EDUCATION

Modern distance education is a new form of education with the development of modern information technology such as science and technology Internet and multimedia with students' independent learning as the main feature. Under this new form of education, the cultivation of the independent learning ability of the main participant students has a huge impact on the realization of the modern distance education teaching goals.

Today's world is developing rapidly, and people must always maintain their core competitiveness through continuous learning. Therefore, people improve themselves by choosing distance education. Modern distance education makes full use of various superior educational resources, significantly improves the quality of education, and can provide convenient and high-quality educational services for a wide range of learners. Because it is different from the traditional face-to-face teaching method, modern distance education requires that its learners' self-directed learning ability must be very high. Since the self-learning ability of different learners

is uneven, it is particularly important to study the strategies related to the cultivation of self-learning ability.

Modern distance education refers to a distance learning and communication between students and teachers through the Internet and a variety of media. Its production is closely related to the rapid development of modern information technology, and it is an indispensable lifelong learning method for people in today's knowledge economy era. It is an educational form with learners as the main body and teachers as the supplement, and through online and offline learning.

Students give full play to their subjective initiative in the learning process, combine the relevant characteristics of distance education, actively specify a learning plan suitable for themselves, and find efficient learning methods. Based on students' independent learning, make full use of the Network and media resources to ensure that they can successfully complete the comprehensive ability of distance learning tasks.

The biggest feature of distance education is that teachers and students work together to cultivate their ability to learn independently and autonomously, so that students can develop good habits of learning. In particular, through the use of modern information technology in independent learning, students have great benefits for the formation of lifelong learning habits and the improvement of their abilities. Although distance education has many advantages, there are also some shortcomings that cannot be ignored, among which the lack of students' independent learning ability is the most prominent.

Lu Jialin,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Scientific adviser:
Savitska Victoriia,
Candidate of pedagogical sciences,
Senior lecturer at the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

USE OF EDUCATIONAL TRAININGS IN PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Professional training of future specialists in higher education institutions involves the formation of students' readiness to perform certain models of professional activity. Teaching patterns of professional behavior, attitudes and manners can be more effective in the purposeful organization of the educational process in higher education, which involves students in specially created educational and training situations of professional orientation.

The personal orientation of the content of pedagogical training necessitates modeling situations in which the future specialist could not only accept the theory, but also improve their own professional actions, consolidate communication experience, stimulate professional self-development, self-expression and self-affirmation in independent work. The design and implementation of various roles in the training process is possible through the use of training. The use of these pedagogical innovations involves students in active cognitive activities by performing a professional role in simulated educational and training situations that reflect professional reality, as close as possible to real conditions and provide adequate behavior and professional style of students taking into account the specifics of future professional activity.

In the course of the training group, students have the opportunity to analyze examples of solving artificially organized virtual-professional communicative situations, enrich themselves with some professional experience of communication and performance of functions, which may be the basis for professionalism of future professionals. During the training the student has the opportunity to realize their professional (or not quite professional) actions in the process of interpersonal relationships, learn specific behaviors and better understand them. Therefore, teachers have a task to organize the activities of students during the training so that the result was to achieve the most important goals of educational activities and personal and professional growth of future professionals.

The diverse use of trainings is evidenced by their specific characteristics: socio-psychological, motivational, acmeological, emotional maturity, constructive thinking, self-understanding of individuality, self-disclosure, business (professional) communication, communicative skills and communicative competence in business interaction, training and profession., trainings of influence and opposition of influence, forecasting of behavior, overcoming of conflicts, self-confidence and development of reflexive components of self-consciousness, etc.

Of particular importance in the context of the study is the understanding of the specifics of the use of training in the educational process of higher education institutions, as "training allows to realize the necessary conditions for professional and personal self-awareness" [4, p.129], which is important for graduates. We agree with the opinion of scientists that training sessions create conditions for achieving professional identity of future professionals, increasing self-confidence, developing competence and self-worth, forming an adequate image of a successful professional future with identifying and updating personal resources [3].

The purpose of using training in higher education is the formation of special skills and abilities of students on the basis of a certain level of knowledge that

characterizes the specifics of the professional activities of the specialist and determine the level of his professionalism. However, there are training programs that can be used to train professionals in any field, as they are aimed at optimizing organizational development, identifying leadership traits, building management skills, team building, conflict resolution, public speaking, communication and intercultural understanding, effective interaction children and parents, etc. [1]. Thus, the participation of students in the training is aimed at forming in future professionals an individual learning style, active listening skills, questioning skills and creating optimal interpersonal relationships.

Defining the role of training in the training of future professionals, we agree with the understanding of this pedagogical innovation by other researchers who define training as a method of game modeling of pedagogical, educational, professional, life situations to develop professional competence, formation and improvement of various professional and personal qualities, skills. future specialist, increasing the adequacy of self-awareness and behavior by involving students in the training situation in the role of participants and spectators [2].

The use of training in the training of future professionals involves solving certain tasks and achieving a goal in the formation of the necessary professional qualities of students:

1. *Formation of skills to verbalize their own feelings, thoughts, ideas, to specify desires and aspirations in the context of professional growth.*

2. *Gaining personal professional experience by using feedback as a classic learning mechanism in training groups.*

3. *Checking the effectiveness of theoretical training.* Participation of students in professional trainings allows participants to understand and comprehend the feasibility of using certain knowledge from different professional disciplines in simulated training situations.

4. *Experiencing emotional intimacy with other training participants.* We agree with the opinion of scientists that work in a training group will be effective only when both emotional (perception of their feelings and their direct reflection) and cognitive (awareness and categorization of professional experience) mechanisms are involved [3, p. 680]. Therefore, the active participation of each student in professional training will help future professionals to experience feelings of belonging to the pedagogical community, which determines the dynamics of professional identification.

5. *Awareness of their own professional ability.* Students often doubt their ability to be a highly qualified teacher. Therefore, participation in trainings becomes a "production platform" for testing the effectiveness of their own professional actions, gaining practical experience in solving difficult pedagogical situations, conducting a comparative analysis of their own activities and the activities of other participants to develop a positive image of a competent future teacher.

6. *Observations and comparative analysis.* Usually, the participation of each student in the training is a prerequisite for the work of educational and training groups.

7. *Breaking role stereotypes.* Some standards of professional conduct may not always be applicable in today's world. Therefore, in terms of training, students can abandon outdated and restrictive behavioral standards in favor of a flexible, realistic innovative approach to future professional activities and offer their own creative solution to standard professional problems [2, p. 250].

8. *Determining the optimal model of professional action.*

9. *Formation of communicative skills.* This is one of the most important goals of group work in the training of future professionals, aimed at developing students' necessary skills and abilities of professional communication.

Thus, conducting trainings in the process of training future professionals will not only improve the process of professional education of students and better

mastering of theoretical material in professional disciplines, but also provide each of them with optimal opportunities for personal and professional development.

References

1. Law N. A multilevel system of quality technology-enhanced learning and teaching indicators. *Journal of Educational Technology and Society*. 2016. Vol. 19 (3). P. 72–83.
2. McWilliam E., Hearn G., Haseman B. Transdisciplinarity for creative futures: What barriers and opportunities? *Innovations in Education and Teaching International*. 2018. Vol. 45. P. 247–253.
3. Reuveni Y., Vashdi D. R. Innovation in multidisciplinary teams: the moderating role of transformational leadership in the relationship between professional heterogeneity and shared mental models. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 2015. Vol. 24 (5). P. 678–692.
4. Vasylykevych Y. Modern tendencies of education of gifted youth // European humanities studies: State and Society. *Europejskie studia humanistyczne: Państwo i Społeczeństwo*. 2016. Vol. 1. P. 129–139.

Li Yishu,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Antonina Demianiuk,

PhD in Economics,
Associate Professor of the
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF DISTANCE LEARNING

In distance education, due to the geographical location, teachers and students cannot adopt the traditional «face to face» educational communication mode, and can only implement the teaching process through specific methods and media, so as free from being restricted and constrained by time, space and national boundaries. In today's rapid development of information technology, distance education faces new

challenges, that is, the use of computer network technology and multimedia digital technology and other high and new technology, interactive distance learning in a digital environment.

Therefore, with the distance education architecture on today's fast-expanding Internet, fully develop and utilize online teaching resources, and the use of the computer network video conference system is strong interaction and real-time, make the two-way communication between teachers and students in distance education more convenient and safer, reliable. Network technology provides a lot of convenient learning opportunities for distance educators, it also reduces the cost of the educational process, learners can according on their actual situation, adjust your learning progress flexibly, study plan and learning content. Thus, truly reflecting the «student-centered» modern education concept, online courses can organize the teaching content according to the way of learners' way of thinking. The teaching effect is evaluated jointly by teachers and learners alike. This makes the traditional teaching from one-way to two-way, realize the distance teaching between teachers and students, two-way communication between students and students, by the popular education tend to personalized education, the Internet, processing, transmission platform teaching mode, greatly broaden the scope of traditional education, education implementation process is not affected by time, place, boundaries, climate and other factors.

Extensive teaching resources on the network greatly enriched the teaching content, really broke the campus boundaries, changed the traditional sense of «classroom» concept, students can break through the time and space limit, accepted from different countries, different schools, different teachers, can get richer, more intuitive multimedia information, sharing books around the world.

However, distance education brings opportunities to modern society and also brings problems that cannot be ignored: the teaching mode is single, poor teaching interaction, network distance education lacks true feelings.

Chen Ronghao,
PhD degree student of West Ukrainian National University,
Chongqing College of Humanities,
Science & Technology, China

INNOVATIONS IN DISTANCE EDUCATION

Open distance education has the characteristics of adult on-the-job, independent and decentralized learning. Students have complex learning backgrounds, learning foundations and knowledge levels are uneven, especially for administrative management students. The professional level is more complicated than other majors are. It is far from this major. Students have generally poor cultural foundation and low theoretical literacy. Most of them belong to disadvantaged groups in learning, and their teaching is relatively difficult. Under such special circumstances, practical teaching needs more targeted innovation:

1. Clarify the teaching objectives of the social practice link. The purpose of the social practice of administrative management specialties should be to promote the combination of theory and practice, based on social reality, with the primary goal of training students in various abilities of social investigation and administrative work, in order to strengthen students' understanding of my country's national conditions, people's conditions, especially administrative management. On the basis of the system, let students receive basic training in systematic and scientific administrative thinking and social investigation skills, and improve their basic ability to use administrative management theory and administrative knowledge to analyze

problems, solve problems and conduct social investigations.

2. Practical teaching should enhance the relevance of reality. Open distance education is mainly to cultivate applied management talents at the grass-roots level rather than theoretical research talents. Most of the students at the specialist level of administrative management are from the front line of social production. Although they have certain social experience and work practice, their cultural foundation is weak, and their understanding of things is mostly low-end perceptual knowledge, and it is difficult to apply the theories and methods they have learned independently. To guide the actions of social practice, and to effectively combine the learned theories and scientific working methods with one's own work practice and social experience in the teaching process. Therefore, practical teaching must not copy the practice of traditional education in ordinary colleges and universities. It should appropriately dilute the theoretical color of practical teaching according to the actual situation of students, enhance its practical relevance, and combine social practice with students' work practice and social experience.

3. Practical teaching should be combined with the actual situation of students, and adopt layered (classified) teaching to meet the individual learning needs of students. The composition of students majoring in administration and management of Open Education in TVU is relatively complex, and most of them are engaged in occupations that are far from their majors. Students of these different occupations have different specific requirements for practical teaching and different problems to be solved. Therefore, the paths and means to meet their needs should also be different. In the reform and exploration of practical teaching, different types of students should be subdivided according to different characteristics of students, different management methods should be formulated, different requirements should be put forward, and different guidance should be given.

Liu Wanying,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:
Antonina Demianiuk,
PhD in Economics, Associate Professor of the
Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

VIRTUAL REALITY AS AN INNOVATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

With the rapid development of science and technology, new technologies appear in front of us one by one. After multimedia, simulation, computer network, the field of educational technology and new teaching media, it is Virtual reality technology. Virtual reality technology is the use of computer simulation of the real-world technology, because it can create an environment similar to the real society, users get immersive feeling and experience, so as to solve the learning media situational and natural interaction requirements. Therefore, virtual reality technology has a huge application prospect in the field of education. We can predict that virtual reality technology will become the «star» technology with the most application prospect in the field of modern education.

Experts in the field of education point out that the new technology will bring us a new educational thinking, solve some problems in the teaching process that could not be solved before, and bring a series of major changes to our education. Especially in science and technology research, virtual simulation campus, virtual teaching, virtual experiment, educational entertainment and other aspects of the application is more extensive.

Virtual reality technology not only realizes the transformation from «computer as the main body» to «human as the main body», but also realizes the transformation from «computerized one-dimensional information space» to «humanized multi-dimensional information space».

Virtual reality technology combines computer graphics, computer simulation technology, sensor technology, display technology and other science and technology, it creates a virtual information on the multi-dimensional information space environment, enable the immersive immersive, is perfect ability of interaction with the environment and help inspire ideas. It has the following characteristics:

- Multisensory: it refers to the interaction between a variety of sensors and the virtual environment with multi-dimensional information. In addition to the visual perception provided by computers, there are also auditory perception, tactile perception, motion perception, and even smell, taste and perception. The ideal virtual reality should have all the perceptual functions of human body.

- Sense of presence: it refers to the reverse touch of a variety of sensors on the human body, so that participants can have an immersive feeling in the virtual environment and feel the reality of the protagonist in the simulated environment. The ideal simulated environment should be so that users can hardly distinguish the truth from the falseness.

- Interactivity: when participants control and feel things in the virtual environment through a variety of sensors, the virtual environment countertouches them through sensors. Every information exchange is mutual. The manipulation of objects in the simulated environment and the feedback from the environment are mutual, and the manipulation and feedback are real-time.

- Autonomy: Virtual environment is designed and created by participants according to their own needs and plays a leading role in the operation of virtual

reality. It is designed and made according to the physical objects in the real world and the laws of physical motion.

Virtual reality technology plays a very significant role in education, not only because of its teaching method, but also because of its teaching concept.

Zhao Shumeng,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific supervisor:

Roman Bryk,

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

DESIGNING INNOVATIVE ACTIVITIES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: FROM TEACHER-BASED EDUCATION TO STUDENT- BASED EDUCATION TRANSFORMATION

In the classroom of our traditional teaching, teachers often speak eloquently, sing exclusively or even talk endlessly on the high platform, while students sit passively and listen to the teacher. The students' body and mind are outside the "circle" of teaching activities, completely in a "static" state, without really participating in the dynamic learning, even if the teacher asks or draws questions, it is only occasionally. So the classroom learning atmosphere is not strong, students' interest in learning is also greatly discounted. In this teaching mode where the teacher is too strong, students' enthusiasm and subjectivity are not really reflected at all.

The most fundamental reason is the deviation of the teaching concept, which further shows that it is inevitable to change this concept fundamentally at the level of the education system. And "teacher-based education" is to overturn the above bad

habits followed for many years, is the embodiment of the scientific concept of development in the teaching concept, "teacher-based education" requires teachers to give up the old singing "one-man show", and take the students as the center, the students as the main body, fully reflects the students are the master of learning.

Plenty of room to the student in the class, let the children independent communication, display results, questioned each other, in cooperation, communication, active learning in the question, to acquire knowledge and problem solving skills, the knowledge gained through their own practice, they especially with a sense of accomplishment, confidence, learning in this atmosphere, the children relaxed, they got the release, In class, he was very open and more interested in learning. It can be seen that the core of this kind of education is "everything for the students, highly respect the students, and fully rely on the students", which is the true meaning of quality education.

Олександра Волошин,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

МОДИФІКАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Основою управлінського педагогічного спілкування є гуманізація навчання. Загалом взаємини в освітньому процесі мають вибудовуватися на

суб'єкт-суб'єктній основі, коли обидві сторони спілкуються як рівноправні учасники. За дотримання цієї умови встановлюється не міжрольовий контакт «керівник закладу – викладач», «керівник закладу – студент», «викладач – студент», а міжособистісний контакт, внаслідок якого виникає діалог, а отже, і найбільша сприйнятливість та відкритість в діях управлінського спілкування. Тим самим створюються позитивні зміни у пізнавальній, емоційній, поведінковій сферах кожного із учасників управлінського спілкування [2, с. 193].

Заміна міжролевого спілкування спілкуванням міжособистісним сприяє відходу від формалізму та догматизму у навчанні. Але перехід від директивно-імперативного до демократичного, рівноправного способу спілкування, від монологічного до діалогічного спілкування не відбудеться, доки обидві сторони, що беруть участь у ньому, не будуть готові. Щоб такий вид спілкування став реальністю, необхідна сформованість гуманістичної за своїм характером комунікативної основи в управлінця, так і в педагога і у студента. У зміст комунікативна основа особистості входять усі психологічні властивості, які встигли розвинути у даної особи та які проявляються у спілкуванні. Ці властивості відображають досвід спілкування особистості з різними категоріями людей. Він в основному є позитивним, а інколи й негативним.

Тому кожному учаснику спілкування вже з дитинства потрібно прищеплювати культуру спілкування та формувати позитивний досвід, виробляти вміння бачити у людині високу цінність, а в співрозмовнику, учаснику спілкування – особистість, так само значущу, як і він сам.

На думку науковців [1; 3] нині існують такі стилі управлінського педагогічного спілкування:

– спілкування на основі високих професійних установок керівника закладу освіти з колегами та студентами. За таких установок інтерес у спілкуванні стимулюється ще й загальними професійними інтересами;

– спілкування з урахуванням дружніх взаємин. Воно передбачає захоплення загальною справою. Керівник закладу виконує роль наставника, старшого товариша, учасника спільної освітньої діяльності. Однак при цьому слід уникати панібратства. Особливо це стосується молодих управлінців-педагогів, які не бажають потрапити у конфліктні ситуації;

– спілкування-дистанція відноситься до найпоширеніших типів педагогічного спілкування. За такого спілкування у взаємовідносинах постійно простежується дистанція у всіх сферах – в управлінській діяльності з посиленням на авторитет, професіоналізм, життєвий досвід та вік. Такий стиль формує управлінські взаємини на рівні керівник–викладач, керівник–студент.

– спілкування-залякування – негативна форма спілкування, антигуманна, розкриває педагогічну неспроможність керівника освітнього закладу.

– спілкування-загравання, характерне для молодих керівників, які прагнуть

до популярності. Таке спілкування забезпечує лише хибний, дешевий авторитет [2].

Для досягнення певного результату керівником в управлінській діяльності використовується модифікація поєднання стилів, де важливою умовою є домінування одного із них.

Важливо зазначити найбільш ефективні етапи педагогічного спілкування. До них віднесено:

а) прогностичний етап. На ньому відбувається моделювання управлінцем спілкування з викладачем, педагогічним колективом, студентом чи групою студентів;

б) початковий період спілкування: організація безпосереднього спілкування з потрібною аудиторією чи групою;

в) управління спілкуванням у педагогічному процесі, що розвивається.

г) аналіз здійсненої системи спілкування та моделювання спілкування у майбутній управлінській діяльності.

Слід зазначити, що управлінські засади взаємин керівника закладу освіти, викладача та студентів складаються поступово. Вони залежать від багатьох причин: від життєвого, освітнього, громадського досвіду управлінця, традицій освітньої установи, педагогічної спрямованості особистості керівника-педагога та ін.

Отже можна стверджувати, що модифікована управлінська взаємодія займає одне з пріоритетних місць в управлінській діяльності керівника. Встановлені управлінські взаємини в освітньому процесі приносять свою результативність, коли обидві сторони спілкуються на рівних, як особистості, як фахівці. Важливим аспектом у процесі взаємодії є вибраний керівником стиль спілкування, який може модифікуватись відповідно до умов освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Єльнікова Г., Суліма Є. Філософський аспект адаптивного управління соціально-педагогічними системами. *Адаптивне управління: теорія і практика*. Сер. : Педагогіка. 2020. № 8 (15). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/issue/view/18/8-15-19-pdf>.

2. Ребуха Л. З., Мазурик Н. Ю. Педагогічні умови формування управлінської комунікативної толерантності у майбутніх фахівців закладів освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 193–195.

3. Свіржевський М. Діяльність керівника навчального закладу в сучасному освітньому просторі. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 2018. №1. С. 296–300.

Oksana Krychkivska,
PhD in Pedagogical Sciences,
Senior lecturer of the Department of Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

Zhou Weiwei,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

THE DEVELOPMENT DIRECTION OF INNOVATIVE TECHNOLOGY IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

In the context of the new era, educational technology innovation is the key and foundation for promoting educational reform, and through the effective use of innovative technology, it can solve the problems of educational reform and solve the problem of educational limitations. Teaching knowledge services based on innovative technologies broaden the possibilities for educational extension.

From the perspective of technology, the development process of education, the process of technological development, every new technology, from computers to artificial intelligence, has an impact on society, economy, culture and other aspects, but at the same time it has been rapidly applied to the field of education, which has played an important and far-reaching role in the reform of education. But unlike other formats, innovative technologies have always been a controversial topic in the field of education. With the deepening of research and practice, we have come to the conclusion that innovative technology brings innovation to education. This requires us to look at it from a systematic point of view.

At present, with the comprehensive development and comprehensive application of information technology in the field of education, according to the educational problems arising from different national conditions and cultural

environments, the use of education informatization has also shown a variety of forms and diversified development directions.

Technological innovation is of great significance to the cultivation of talents and teaching reform of educational institutions, but in the specific practice of technological innovation, educational institutions have problems such as weak awareness, insufficient ability, imperfect organizational mechanism, and insufficient talent training. Based on the concept and inherent law of technological innovation, based on practical issues, the technological innovation and development of educational institutions should focus on the following aspects: promoting the realization and integration of educational functions with technological innovation concepts, improving the organizational management mechanism of technological innovation, carrying out technological innovation practice and talent training based on the law of technological innovation, and building an evaluation incentive mechanism and rights protection mechanism for technological innovation.

With the support of innovative educational technology, realize the sharing of educational resources, effectively use the platform to build an information service system for students, and ensure that student's complete interaction and knowledge learning with the support of technology, which has become the guarantee and support for the reform and innovation of innovative technology teaching.

Ірина Туровська,
аспірантка кафедри соціальної роботи і
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник:
Світлана Калаур,
доктор педагогічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Медична діяльність є специфічною формою суспільної зайнятості. Медики представляють особливу категорію, яка поєднує кілька видів найбільш значущої суспільної діяльності. Дуже важливим, на наш погляд, є соціально-гуманітарна складова освіти майбутніх медиків, оскільки саме ці знання дають уявлення про мінливий соціум та його екзистенційні стани – хвороби, епідемії, катастрофи, трагедії, конфлікти, кризи та війни. У 2019 р. було прийнято закон «Про фахову передвищу освіту» [2], внаслідок чого базова освіта медичних сестер стала «фаховою передвищою освітою» (окремою ланкою освіти між середньою і вищою) та засвідчуватиметься дипломом фахового молодшого бакалавра.

В українській освітній системі останнім часом міцно укорінився компетентнісний підхід у процесі навчання. Означений підхід спрямований на оновлення змісту освіти, не актуалізуючи увагу лише на знаннєво-орієнтованому компоненті. Особлива увага акцентована на цілісному індивідуальному досвіді вирішення майбутніми фахівцями життєвих і професійних проблем, виконання ключових / базових функцій, професійних та соціальних ролей на підставі здобуття відповідних компетенцій.

На переконання В. Желяскова, компетентнісний підхід на перше місце ставить не поінформованість майбутнього фахівця, а його вміння розв'язувати проблеми, що виникають у професійній діяльності. Вони можуть бути пов'язаними з освоєнням сучасних інноваційних технологій, взаємовідносинами з людьми, що проявляються в дотриманні етичних норм, при оцінюванні власних вчинків; при виконанні різноманітних соціальних ролей, виборі життєвого стилю, механізмів і способів вирішення конфліктів тощо [1].

У 2003 році Берлінським коміюне було визнано необхідним виробити структуру порівнянних та сумісних кваліфікацій для національних систем вищої освіти, що дало змогу описати кваліфікації з точки зору робочого навантаження, рівня, результатів навчання, компетенцій та профілю (для задоволення різноманітних особистих та академічних потреб, запитів ринку праці) [4].

Сьогодні саме компетентнісний підхід став тим методологічним інструментом, що дає змогу інтегрувати українську освітню систему із європейськими в рамках Болонського процесу. Водночас, освітня модернізація має обов'язково враховувати вітчизняні національні, специфічні умови та інтереси. Йдеться про необхідність посилення практичної підготовки фахівців медичних коледжів, оптимізації змісту не лише загальнопрофесійної та спеціальної підготовки, а також загальнокультурної.

Українські вчені відносять «компетентність» до ключових, своєрідних «вузлових» понять. Це пов'язано з тим, що, по-перше, ключова компетентність є інтегративною за природою, оскільки вона передбачає наявність однорідних чи близьких знань, умінь і навичок, які належать до соціокультурної сфери; по-друге, ключова компетентність органічно поєднує в собі інтелектуальну й навичкову складові; по-третє, в самому понятті «компетентність» закладено ідеологію інтерпретації змісту освіти, сформованого «від результату» [3].

Доволі часто «компетентність» підмінюють «компетенцією», що, на нашу думку, є не зовсім коректним, оскільки компетенції інтерпретуються, як єдина (узгоджена) мова для опису академічних та професійних профілів та рівнів освіти. Загалом, мова компетенцій є найбільш адекватною для опису результатів освіти. Орієнтація стандартів, освітніх програм, навчальних планів на освітні результати роблять кваліфікації чіткими та прозорими, чого не можна сказати про зміст освіти, який різко відрізняється навіть при підготовці за однією і тією ж спеціальністю (предметною галуззю).

Окрім цього, термін «компетенція» пов'язують із «кваліфікацією». Це можна пояснити швидкими змінами багатьох професійних завдань, запровадженням нових технологій, що відповідно потребує нових кваліфікацій. На жаль, умінь, що необхідні для здійснення ефективної професійної діяльності, вже недостатньо. Потрібно ще вміти передбачати труднощі, приймати рішення, співпрацювати та координувати свою діяльність, що можливо за наявності сформованих компетенцій.

Слід зазначити, що компетентнісний підхід потребує переорієнтації на студенто-орієнтований характер навчального процесу, використання інноваційних технологій організації навчального процесу. Загалом, компетенції розділяють на дві групи: загальні (універсальні, ключові) та предметно-спеціалізовані (професійні). При цьому треба розрізняти класифікації умінь і навичок, компетенцій, здібностей фахівців та опис діяльності та/ або завдань, які необхідно реалізовувати у процесі професійної діяльності.

Освоїти компетенції студент медичного коледжу може лише з допомогою інноваційної діяльності, передбаченої компетентнісним підходом. Компетентність, як інтегрована соціально-професійна та особистісна якість, формується на основі вирішення різноманітних завдань, ситуацій, пов'язаних із майбутньою медичною діяльністю. Формуванню комплексу необхідних

компетентностей, зокрема комунікативно-професійної компетентності, у студентів медичних коледжів сприяє вивчення таких гуманітарних дисциплін, як «Філософія», «Соціологія», «Культурологія», «Основи права», «Українська мова за професійним спрямуванням» та ін. Компетентності найбільш ефективно формуються за допомогою технологій, що сприяють залученню студентів у пошук та управління знаннями. До таких технологій відносять технології проблемно-модульного навчання, ігрові технології, комунікативні технології, в рамках яких студенти беруть участь у рольових, імітаційних іграх.

Обґрунтовуючи потенціал компетентнісного підходу в підготовці студентів медичних коледжів, зауважимо, що він набагато швидше й ефективніше реагує на складні «виклики» суспільства, особистості й держави, сформувавши нову модель освітньої системи, яка задовольняє євроінтеграцію вітчизняної медичної системи освіти.

Список використаної літератури

1. Желясков В. Я. Компетентнісний підхід як концептуальна основа оновлення змісту, форм і методів навчання майбутніх перекладачів. Наукові праці. Педагогіка. 2010. Том 136. Випуск 123. С. 119–123.

2. Закон України «Про фахову передвищу» освіту 2745-VIII від 01.05.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: монографія / Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина, О. В. Овчарук, Л. І. Паращенко, О. І. Пометун, О. Я. Савченко та ін.; під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К. І. С., 2004. 112 с.

4. Framework for professional and administrative development of general practice/family medicine in Europe. EUR/ICP/DLVR 04 01 01. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/108066>

Наталія Шостак,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ

Нині управлінське спілкування розглядається як одна з провідних умов ефективної діяльності будь-якого керівника. Нерідко управлінське спілкування керівника ототожнюється з його комунікативною поведінкою в організації.

Управлінське спілкування слугує єдиним процесом, що включає три складові: комунікативну (обмін інформацією), перцептивну (сприйняття суб'єктами управлінської діяльності) та інтерактивну (обмін діями чи взаємодія). Вони усі тісно переплетені та разом із партнерами по спілкуванню відображають зміст спілкування. Але при цьому дуже важливо врахувати обраний керівником напрямок, за яким буде вибудовуватися управлінське спілкування та стиль взаємин із іншими суб'єктами організації. Щодо педагогічного спілкування [2; 3; 4], то воно застосовується переважно у сфері освіти. Зазвичай під педагогічним спілкуванням розуміють: «...систему прийомів та методів, що забезпечують реалізацію цілей та завдань педагогічної діяльності. Змістом цієї взаємодії є обмін інформацією, міжособистісне пізнання, організація та регулювання взаємин за допомогою різних комунікативних засобів з метою надання виховного впливу, а також цілісна педагогічна самопрезентація викладача в аудиторії, де педагог виступає організатором цього процесу та ефективно ним керує [4].

Незважаючи на перший погляд віддаленість цього поняття від сфери управлінської діяльності можна стверджувати, що управлінське спілкування керівника дуже важливе як для студентського, так і для викладацького колективів, оскільки дуже важливо, щоб керівник у процесі спілкування демонстрував повагу та довіру до підлеглого, визначаючи його як рівноправного учасника спільної праці. Проте управлінська діяльність керівника здійснюється, як правило, в ситуації, що характеризується обмеженим часом на прийняття та реалізацію рішення, постійним тиском різних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [1, с. 88–89]. Тому керівник зобов'язаний використати ті методи спілкування, що дозволяють найбільш ефективно здійснювати прийняття та реалізацію управлінських рішень.

Відповідно управлінське спілкування виступає феноменом, що характеризує діяльність керівника з погляду організації взаємодії та взаємовідносин з підлеглими. Під управлінським спілкуванням керівника будемо розуміти багатоплановий процес встановлення, підтримки та розвитку комунікацій, взаєморозуміння та взаємодії зі всіма учасниками освітньої організації, що спрямований на забезпечення ефективного функціонування колективу закладу освіти в цілому.

Процес управлінського спілкування визначається своєрідністю дії законів міжособистісних взаємин, що розкриваються шляхом специфічних закономірностей, властивих діяльності керівника навчального закладу [3, с. 282].

Педагогічне спілкування виступає однією з характеристик, якою може володіти управлінець-керівник. При цьому педагогічне спілкування не замінюється управлінським спілкуванням, а лише доповнює та конкретизує з позиції спрямованості, стилю та деяких специфічних характеристик діяльності керівника.

Таким чином, можна стверджувати, що педагогічне спілкування представляє собою специфічну форму управлінського спілкування, яка дозволяє ефективно добиватися вирішення завдань, пов'язаних із функціонуванням та розвитком організації. Слід враховувати, що важливими рисами педагогічного спілкування в управлінській діяльності є його спрямованість на вирішення виховних завдань, а також організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії із співробітниками та створення педагогічно-доцільного і сприятливого середовища спілкування.

Отже, сучасна практика управлінської діяльності свідчить, що вдосконалення взаємовідносин та взаємодії в системі керівник-співробітник виступає найважливішим чинником підвищення ефективності будь-якої організації, в тому числі освітньої.

Список використаної літератури

1. Барбінов В. В. Комунікативна культура як складова управлінської діяльності керівника навчального закладу. *Гуманістичні орієнтири професійного становлення вчителя: макаренківська традиція і місія Нової української школи* : матеріали XX Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 11–12 бер. 2021 р.). Полтава : ПП «Астрая», 2021. С. 88–90.

2. Ребуха Л., Кравець Х. Концептуальні основи розвитку підготовки викладачів вищої школи до управлінської діяльності. *Інновації в освіті: перспективи розвитку*: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 191–193.

3. Стаднікова О. В. Педагогічна комунікація в управлінській діяльності. *Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі (XXVIII Каришинські читання)* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Полтава, 27–28 трав. 2021 р.). Полтава : Астрая, 2021. С. 281–283.

4. Фенцик О. М., Атрощенко Т. О. Комунікативна культура як важлива складова етики управлінської діяльності. *In The 14 th International scientific and practical conference «ACTUAL PROBLEMS OF SCIENCE AND PRACTICE»* (Stockholm, Sweden, 27–28 April, 2020). Stockholm, Sweden 2020. P. 614.

Анатолій Шкляр,
аспірант кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник:
Ольга Сорока,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Співробітники поліції виконують важливу місію для громадян своєї країни – вони захищають їхні права, безпеку та життя. Представники правоохоронної сфери мають не лише ефективно виконувати свої обов'язки, а й оперативно реагувати на різноманітні екстремальні ситуації. Військова агресія росії проти України дестабілізує вплинула на соціальну, політичну та економічну сфери. Як наслідок, збільшились злочини та інші правопорушення серед неповнолітніх. Попередження правопорушень серед цієї категорії населення вважається важливим аспектом попередження загальної злочинності у суспільстві і розглядається в світових масштабах [1].

У Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні представлено заходи кадрового забезпечення, що акцентовані на розробці програм та організації проведення низки комплексних освітніх заходів, спрямованих на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з неповнолітніми, що вчинили правопорушення [2].

Сьогодні практика показує, що у багатьох державах доволі ефективно використовують найрізноманітніші форми та методи профілактичної роботи з

неповнолітніми. Поліцейські органи більшості країн приділяють значну увагу проблемі профілактики злочинності неповнолітніх, яка займає одне з головних місць у цій діяльності.

Працюючи з неповнолітніми правопорушниками, поліцейським необхідно вибирати різні комунікаційні стратегії, бути професійно уважними та компетентними. Відповідно для виконання таких обов'язків офіцер поліції має бути високопрофесійним, а отже успішним.

Успішність професійної діяльності співробітників поліції залежить від їхнього професіоналізму. Слід враховувати той факт, що професіоналізм не є якоюсь стабільною і статичною характеристикою, він незмінно розвивається під впливом різноманітних умов. Розвинути професіоналізм можливо за допомогою інтерактивного навчання, що дасть змогу отримати комплекс знань, умінь і навичок і розвинути особисто-професійні якості та характеристики. Одночасно з тим, виникає потреба у вдосконаленні професійної компетентності офіцера поліції, що формується під час навчання у закладі вищої освіти.

Розвиток професійної компетентності тісно пов'язаний із активністю самого поліцейського, тому що означена компетентність може формуватися в процесі отримання нового досвіду, у тому числі в спеціально змодельованих ситуаціях професійної діяльності. Тому в сучасних умовах підготовки офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх особлива ставка робиться на практико-орієнтоване навчання з використанням активних та інтерактивних методів навчання.

Розглянемо можливості використання інтерактивних методів навчання, до яких ми відносимо тренінг. Інтерактивні та активні методи мають багато спільного. Інтерактивний (Inter – взаємний, act – діяти) – заснований на взаємодії, щодо процесу навчання означає наявність зворотного зв'язку між педагогом / тренером чи засобом навчання та учасниками тренінгу. На відміну

від активних методів, інтерактивні орієнтовані на більш широку взаємодію учасників, як із тренером, так і одне з одним, на домінування активності у процесі навчання.

Слід зазначити, що практико-орієнтоване інтерактивне навчання особливо затребуване у рамках перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів. Діючі співробітники є носіями унікального професійного досвіду, обмін яким з колегами є незамінним в освітньому процесі. Саме тому процес навчання слухачів обов'язково повинен спиратися на наявний у них професійний досвід, не суперечити, а розширювати професійні можливості та кордони.

Вибір тренінгових технологій дає змогу долати обмеження, що накладаються на професійну діяльність традиційними методами навчання, і може виступати своєрідним «містком» між теоретичними знаннями та практикою. Будь-яка інформація, залишаючись не пов'язаною з переживаннями від практичного використання отриманих знань, більш схильна до впливу механізмів забування, витіснення або неприйняття.

Серед найбільш ефективних тренінгових технологій для офіцерів поліції пропонуємо використовувати групову дискусію, аналіз ситуацій, мозковий штурм, розігрування рольових ситуацій, психогімнастичні вправи тощо. Так, групові дискусії – це вільний вербальний обмін знаннями та думками між учасниками групи. Вона допомагає зіставити протилежні позиції, побачити проблему з різних сторін, уточнити взаємні позиції, що зменшує опір учасників тренінгу сприйняттю нової інформації, усуваючи емоційну упередженість.

Мозковий штурм є одним із методів, похідних від дискусії, але з більш структурованою процедурою. Головна функція мозкового штурму – забезпечення генерації ідей. В основі методу – розуміння того, що при спільній роботі група може генерувати більше ідей більш ширшого спектру, ніж при

індивідуальній роботі її членів. Це відбувається за рахунок того, що значна міра взаємодії призводить до перехресного стимулювання та доповнення ідей. Таким чином, ідея, яка сама по собі могла би бути відкинута через непрактичність, допрацьовується і покращується, стаючи більш цікавою.

Аналіз ситуацій – ще один із тренінгових метод, похідний від дискусії. Ситуації для обговорення можуть бути заздалегідь заготовлені тренером або запропоновані самими учасниками. Прикладом груп, що працюють за методом аналізу ситуацій, є Балінтовські групи, в які збираються фахівці для обговорення професійних проблем. Процедура може будуватися приблизно за таким сценарієм: 1) учасник описує ситуацію в галузі професійної діяльності; 2) інші учасники ставлять запитання для того, щоб уточнити ситуацію; 3) кожен учасник пропонує свій сценарій (спосіб) виходу з цієї ситуації. Далі можна організувати обговорення всіх запропонованих способів і обрати найбільш оптимальний на думку групи.

Кейс-метод (Case study) – техніка навчання, що використовує опис реальних або спеціально змодельованих проблемних ситуацій (від англ. Case – «випадок»). Працюючи з кейсом, учасники шукають, аналізують додаткову інформацію з різних галузей знань, пов'язаних з професійною діяльністю. Суть полягає в тому, що їм пропонують осмислити ситуацію, опис якої відбиває будь-яку практичну проблему та одночасно актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти у процесі її вирішення. При цьому сама проблема немає однозначного вирішення.

Психогімнастичні вправи, на відміну від попередніх тренінгових технологій, вимагають від учасників здійснення конкретних поведінкових дій. Використання психогімнастичних (тренінгових) вправ є важливим елементом практико-орієнтованого навчання. При виконанні тренінгових процедур (вправ, розігрування професійних ролей тощо) у спеціально змодельованих ситуаціях

професійної діяльності виникає можливість негайного співвіднесення отриманої інформації та актуальної діяльності.

Застосування ділових ігор у тренінгу дає змогу глибше «відпрацювати» професійні навички офіцерів поліції. Крім того, це допомагає оцінити рівень володіння цими навичками, особливості розумових процесів (стратегічне, тактичне, аналітичне мислення, вміння прогнозувати ситуацію, вміння приймати рішення тощо), рівень комунікативних навичок, особисті якості учасників.

Отже, використання тренінгових технологій у підготовці офіцерів поліції до профілактики правопорушень неповнолітніх дає змогу значно збагатити професійне навчання представників правоохоронної сфери.

Список використаної літератури

1. Керівні принципи запобігання злочинності серед неповнолітніх Організації Об'єднаних Націй (Ер-Рядські керівні принципи). Документ 995_861, поточна редакція – Прийняття від 14.12.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_861#Text

2. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : Указ Президента України N 597/2011 від 24 травня 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011#Text>

СЕКЦІЯ 3
ІСТОРІЯ ОСВІТИ:
ПОГЛЯД НА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННІ

Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

**УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА: ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ**

Освітні реформи, що проводяться останніми роками в Україні суттєво вплинули на зміну цілей освіти. Теоретико-енциклопедичні по своїй глибині знання, які довгий час були головною метою освіти, нині стали дієвим засобом у зреалізуванні особистого потенціалу молоддю.

До недавню у сфері управління освітою керівники закладів освіти розглядали педагогів лише як виконавців управлінських рішень. Відповідно сьогодні більшість педагогічних працівників не вміють формувати команду, вибудувати свою професійну діяльність з орієнтацією на отримання прогнозовано-позитивного кінцевого результату, організувати встановлення привабливого освітнього середовища, успішно використовувати мотивацію у навчанні, що призвело до втрати зацікавленості освітнім процесом у значної частини майбутніх фахівців.

Зважаючи на сучасні реалії освітнього процесу нині педагог має виступати як суб'єктом, так і об'єктом управління, що не спостерігається у педагогічних працівників із низьким рівнем виконавчої і управлінської культури та у тих, в яких відсутнє розуміння відповідальності за професійні наслідки.

У становленні та розвитку практики управлінської діяльності педагога можна виділити чотири основні періоди, де в основі періодизації покладено різні типи установок, прийомів, методів діяльності з організації та контролю освітнього процесу.

Перший період тривав до XVII ст. Основним прийомом управління освітньою діяльністю у даному періоді був контроль за виконанням індивідуальних завдань кожним учнем та запам'ятовуванням вивченого матеріалу. В школі існувала система тілесних покарань для недбайливих учнів, що входило у функціональні обов'язки вчителя.

Другий період – з XVII ст. до початку XX ст. У цей час педагогу відводилася роль передавача знань шляхом застосування «правильних методів». На той час вчитель як державний службовець мав право на самостійну педагогічну позицію та прийняття рішення.

Третій період тривав з XX ст. до 1991 р. Управління освітніми установами у радянський період було сформовано на основі авторитарного стилю взаємодії між учасниками освітнього процесу. Педагог розглядався як провідник між учнями та партією і урядом. В галузі управління освітнім процесом педагогу-керівнику освітнім закладом рекомендувалося використовувати тоталітарні цілковито підконтрольні методи наукової організації праці, які забезпечували на той час здійснення прямого політичного керування освітнім закладом [2, с. 266].

Четвертий період у становленні управлінської діяльності педагога розпочався з 1992 р. і триває по нині. На зміну «суб'єкт-об'єктній» системі взаємодії у педагогічну практику прийшла логіка сприяння, співпраці та академічної доброчесності. Діяльність педагогів поступово стає управлінською. Їм все частіше доводиться виконувати функції методиста, діагноста, експерта, проєктувальника та ін. [1; 5].

Сьогодні результат управлінської діяльності педагога оцінюється по досягненню ним поставленої мети, а саме стратегічної, яка направлена на отримання здобувачами якісної освіти та тактичної із чітким плануванням освітнього процесу. Останнім часом важливою для педагога є управлінська компетентність. Вона розглядається як складова набутої ним у закладі вищої освіти професійної компетентності, оскільки саме вона слугує системою внутрішніх ресурсів, необхідних для організації ефективного керівництва освітнім процесом в цілому.

Основні характеристики управлінської компетентності педагога відображається у гнучкості керівництва, належному особистісному сприйнятті освітніх подій та ефективній міжособистісній взаємодії; вміннях ефективно попереджати конфліктні ситуації; набутті здатностей встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими особами [8; 10, с. 23].

При дослідженні професійної компетентності фахівців освітньої галузі науковці використовують результати досліджень британського психолога Дж. Равена, який описав та обґрунтував 37 її різних видів, де ключовими її складовими є інтелектуальні, психологічні, мотиваційні, проєктивні та методичні навички [3; 4; 6, с. 70–72; 9, с. 96].

Розвиток управлінської компетентності у магістрів Західноукраїнського національного університету освітньо-професійної програми «Управління закладами освіти» забезпечується наявністю у ній дисциплін управлінського циклу: «Управління освітнім процесом у закладах освіти», «Професійно-педагогічна комунікація» та «Інноваційні технології в освіті та науці» [див. <https://www.wunu.edu.ua/master-sgf-op/>]. Структура та змістове наповнення даної програми дозволяє майбутнім педагогам успішно використовувати у своїй діяльності різні стилі управління для вирішення проблем, які мають місце в

освіті та результативно вибудовувати паритетні взаємини з педагогами та майбутніми фахівцями [7, с. 115–116].

Отже висновуємо, що схарактеризовані нами чотири періоди становлення та розвитку управлінської діяльності педагога дозволили нам окреслити основні рівні управління освітнім закладом, а саме: а) освітньою установою для забезпечення її ефективної діяльності та б) освітнім процесом для максимального формування управлінських компетентностей та розвитку професійних здібностей у кожного майбутнього фахівця. Розкрито управлінську компетентність як комплексну систему, що містить мету, випереджувальне планування, прогнозування результатів і рефлексію управлінської діяльності. Обґрунтовано, що формування та розвиток управлінської компетентності в магістрів освітньо-професійної програми «Управління закладами освіти» сповна відбувається на лекційних і практичних заняттях за їхнього дієвого наукового і методичного забезпечення.

Список використаної літератури

1. Іванов Є. В. Демократизація управління освітніми закладами в Україні (остання чверть ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06. Старобільськ, 2017. 20 с.
2. Калиніна, А. О. Виникнення тоталітаризму. *Актуальні проблеми політики*, 2014. №51. С. 264–272.
3. Кулик О. І. Управління якістю надання освітніх послуг загальноосвітніми навчальними закладами на основі інформаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06. Київ, 2017. 20 с.
4. Лунячек В. Е. Реформування системи управління освітою в Україні: пропозиції для тих, хто хоче реальних змін : зб. статей. Харків: ФОП Мезіна В. В., 2017. 88 с.
5. Ніколаєнко С. М. Законодавча база управління навчальними закладами. Київ: НУБіП України, 2015. 225 с.
6. Ребуха Л. З. Гносеологічні основи мислєдїяльності майбутніх фахівців-управлінців закладів освіти. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. праць : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф.(Переяслав, 12 лют. 2021 р.). Переяслав. 2021. Вип. 67. С. 70–72.

7. Ребуха Л., Салко В. Формування управлінської компетентності у майбутнього фахівця закладу освіти: технологічний аспект. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку* : зб. наук. праць : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф.(Переяслав, 23 берез. 2021 р.). Переяслав. 2021. Вип. 68. С. 115–116.

8. Співаковський О. В. Управління університетом: які зміни нам потрібні? *Голос України: газета Верховної Ради України*. 2018. № 95 (6850). URL: <http://www.golos.com.ua/article/303071>

9. Kondur O. Управлінська компонента професійної компетентності фахівця в освітній системі. *Витоки педагогічної майстерності*, 2018. № 21. С. 95–99.

10. Ponomarov O. S. *Filosofia spilkuvannia v konteksti kultury sotsialnoho upravlinnia. Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnomy systemamy: filosofia, psykhologhiia, pedahohika*, 2011. №1. С. 23–30.

Октавія Фізеші,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту,
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ЗАКАРПАТТІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)

В останні роки спостерігається зростання уваги освітянської та педагогічної громадськості до питання педагогічної інтернатури, про яку також йдеться у ст. 23 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.): «Особи, які не мають досвіду педагогічної діяльності та приймаються на посаду педагогічного працівника, протягом першого року роботи повинні пройти педагогічну інтернатуру» [1]. У затвердженому Положенні про педагогічну інтернатуру подається наступне трактування сутності педагогічної інтернатури – «система заходів, спрямованих на підтримку педагогічного працівника закладу освіти, призначеного на посаду вперше, у провадженні ним педагогічної діяльності та набутті (вдосконаленні) його фахової майстерності» [2].

Поняття педагогічної інтернатури вже було присутнє в системі підготовки вчителів у вчительських семінаріях, які діяли на території Закарпаття другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття. Зауважимо, що в цей період закарпатські землі входили до складу різних європейських держав (до 1919 р. – Австро-Угорщина, 1919–1938 рр. – Чехословаччина, 1939–1944 рр. – Угорщина), що й зумовлювало адаптацію європейського досвіду організації освіти та підготовки педагогічних кадрів.

Розуміння сутності педагогічної інтернатури в заявлених хронологічних межах дещо відрізняється від сучасного трактування. Так, ще 1868 р. угорським урядом було прийнято Закон «Про народну освіту» (1868. évi XXXVIII. Törvénycsikk a népiskolai közoktatás tárgyában) [4], дія якого продовжувалася навіть після перерозподілу закарпатської території та її входження до Чехословацької республіки. У законі один з розділів – «Про педагогічні заклади» – регламентував питання організації діяльності вчительських семінарій та змісту підготовки педагогічних кадрів для початкових шкіл. На час прийняття цього закону в Закарпатті ще з 1793 р. підготовка вчителів здійснювалася Ужгородською королівською греко-католицькою півце-вчительською семінарією. Згодом було відкрито ще дві – Ужгородську греко-католицьку жіночу вчительську семінарію в 1902 р. та Мукачівську угорську королівську державну народошкільну вчительську семінарію в 1914 р. Всі три семінарії успішно діяли аж до приходу радянської влади в 1945 р., після чого були «радянзовані» та реорганізовані за радянським взірцем [3, с. 93-95, 133-135, 209-210]. Щодо педагогічної інтернатури, то, згідно §§ 81-84 закону «Про народну освіту» (1868 р.), при кожній вчительській семінарії повинна діяти початкова школа, в якій майбутні вчителі після завершення навчання повинні були впродовж одного-двох років проходити безперевну педагогічну практичну підготовку та виконувати обов'язки вчителя вчителя початкової школи, тобто

проходили педагогічну інтернатуру. Штатний розпис учительських семінарій передбачав наявність посади вчителя початкової школи, який і виконував роль педагогічного наставника вчителів-початківців [4]. У чехословацький період також педагогічна інтернатура була невід'ємною частиною підготовки педагогів та була присутньою в навчальних планах для семінаристів без попередньої педагогічної підготовки. Проте, в цей період з'являється нова категорія слухачів – це переважно педагоги, які вже мали досвід в школі, проте їх документи про педагогічну освіту новим чехословацьким урядом не визнавалися. Відтак, навчальні плани передбачали для них тільки проходження курсу теоретичної перепідготовки без проходження педагогічної інтернатури [3, с. 133–135].

Таким чином, у вчительських семінаріях Закарпаття кінця XIX – початку XX століття педагогічна інтернатура, насамперед, передбачала безпосередню участь семінаристів у роботі початкових шкіл, що діяли при семінаріях, виконання ними обов'язків вчителя початкової школи, ознайомлення з організаційними особливостями роботи школи тощо. Видача документу про педагогічну освіту здійснювалася тільки після проходження атестації за наслідками успішної роботи в умовах педагогічної інтернатури.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Положення про педагогічну інтернатуру. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-polozhennya-pro-pedagogichnu-internatu>
3. Фізеші О.Й. Початкова школа на Закарпатті (друга половина XIX – початок XXI ст.): моногр. Ужгород, 2015. 528 с.
4. 1868. évi XXXVIII. Törvénycikk a népiskolai közsoktatás tárgyában. URL: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>

Сергій Лісовець,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 032 «Історія та археологія»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:
Ігор Дацків,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри Міжнародних відносин та дипломатії,
Західноукраїнський національний університет

РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ

Актуальність висвітлення окресленої теми пов'язана із багатьма факторами. Однак самим вагомим на сучасному етапі розвитку суспільства є посилення значимості іноземної мови як дієвого, ефективного інструмента соціально-економічного, наукового, технічного та загальнокультурного прогресу [2].

Головною метою навчання іноземної мови слугує становлення і розвиток мовної комунікації, необхідної для подальшого результативної професійної діяльності. Тому нині іноземна підготовка студентів набула особливої значимості, оскільки іноземна мова є інструментом професійної діяльності [4].

Слід відмітити, що від підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин залежить успішність розв'язання зовнішньо-політичних, економічних і соціокультурних завдань. У цьому процесі потрібно враховувати різницю в ментальності, яка може привести до виникнення речових комунікативних бар'єрів. Фахівці, що говорять на різних мовах і, відповідально, належать до різних культур, по-різному сприймають світ [1; 3]. Фахівцям, які будуть працювати в сфері міжнародних відносин, необхідно навчатися не тільки іноземним мовам, але й міжкультурній комунікації для врахування соціокультурного середовища тієї країни, мова якої вивчається.

Як показує практика, за останні кілька десятиліть значно змінилися вимоги до рівня та якості професійної підготовки фахівців-міжнародників. Що стосується української дипломатичної школи, то вона традиційно включає формування таких професійних якостей, як висока працездатність, глибокі комунікативні навички, аналітичне мислення, ерудиція, стриманість, уміння створювати позитивний імідж своєї країни, здатність залучати людей і здійснювати на них певний вплив з метою формування зовнішньої політики приймаючої сторони.

Зазначимо, що серед основних напрямів підготовки фахівців з міжнародних відносин у закладі вищої освіти слід формувати ті компетенції, які мають прямий зв'язок із міжнародною діяльністю [5].

Отже, слід зробити висновок про те, що у майбутніх фахівців міжнародних відносин необхідно повсякчас формувати професійно значущі компетенції лінгво-соціокультурного характеру на кожному етапі навчання та постійно розширювати їхній лінгвокультурний особистісний простір, допомагати побачити закономірність культурно-мовних явищ і краще зрозуміти національну картину кожного суспільства.

Список використаної літератури

1. Волошинова Л. В. Аудіовізуальні мистецтва в системі професійної мовної підготовки майбутнього фахівця у сфері міжнародних відносин: автор. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України. Київ, 2004. 17 с.

2. Жигунова В. Професійне спрямування іншомовної підготовки майбутніх фахівців з міжнародної інформації на засадах компетентнісного підходу: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Хмельницький нац. ун-т. Хмельницький: Вид. від. Хмельницького нац. ун-ту, 2019. 20 с.

3. Ребуха Л. З., Рудакевич О. М. Особливості міжкультурної комунікації у практиці соціальної роботи в умовах поліетнічного регіону. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. пр. 2020. Вип. 1 (11). С. 207–210.

4. Скирда Т. С. Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці. Дис. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (01 Освіта / Педагогіка). Національний авіаційний університет. Київ, 2020. 340 с.

5. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин : навч. посібник. 3-тє вид. доповнене та виправлене. Львів: «Новий Світ-2000», 2009. 360 с.

Iryna Bilous,

PhD in Economics, Associate Professor of
the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

Zhu Weijun,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

MODERN TENDENCIES OF HIGHER SCHOOL PEDAGOGY IN CHINA

The reform and opening up has accelerated the development of China's knowledge economy. In recent years the development of higher education in China, it has made a lot of achievements, the popularization of higher education enables more people to study in school, improve the quality of China's population, and plays an important role in China's economic development and social progress and the improvement of comprehensive national strength.

The total scale of higher education in China has ranked first in the world. While the rapid expansion and popularization of higher education, it will inevitably bring some problems, such as the increase of the number of universities or the blind expansion of enrollment, which directly leads to the decline of the quality of students. Moreover, for teachers, too many students increase the burden of classroom teaching, which will affect the teaching quality and scientific research level of teachers.

The expansion of college enrollment is undeniable conducive to the development of society, universities and individuals, but if we ignore the law of education, blindly greedy and blindly seek perfection, it is bound to bring unpredictable problems to higher education. After the blind expansion of enrollment, the teaching quality declines due to the decline of the quality of students, the lack of teachers, and the excessive pursuit of the interests of colleges and universities. The purpose of running colleges and universities is no longer to provide qualified talents for the society, but for the pursuit of some economic benefits, and even the study that cannot reach the score line only need to pay money. This blind enrollment expansion not only causes the decline of students' comprehensive quality, but also makes college education blow into the bad atmosphere.

In our opinion, in order to improve the trends in the future development of higher education, it is necessary to:

1. Attach importance to and improve the teaching quality.

Teaching quality is the lifeline of school development, and paying attention to and improving teaching quality is an eternal development theme of teaching work in colleges and universities can't be ignored. And how to effectively improve teaching quality is an urgent problem to be solved in colleges and universities today. "The rise and fall of the country are related to education". The important position of education requires colleges and universities to pay attention to the teaching quality of higher education.

2. Improve the internationalization level of higher education.

For decades since China's reform and opening up, actively promote the internationalization of higher education, China's institutions of higher learning and foreign institutions of transnational exchanges and cooperation expanded rapidly. Domestic universities learn from the active cooperation of foreign universities, and effectively improve the quality of talent training in the exchange and cooperation.

3. Improving the popularization of higher education.

The popularization of higher education is a unified concept of quantity and quality. Qualitative changes include a series of changes, the expansion of educational functions, the diversification of training objectives and educational modes, curriculum, teaching methods and methods, enrollment conditions, management methods and the relationship between higher education and society. At the same time, the popularization of higher education is the inevitable choice for the development of higher education and human beings themselves.

4. Improving the informationization of higher education.

With the improvement of economic level, the progress of science and technology, information technology has been widely used in the field of education. The speed and timeliness of computer information greatly affect the development direction of traditional higher education. With the development of higher education informatization in China, it will be more conducive to cultivating students' self-study and innovation ability.

5. Improve the scientific management of colleges and universities.

Today's higher education expansion, the traditional management mode cannot adapt to the development of higher education, which requires scientific management and democratization, in recent years, country macro higher education system reform gradually completed, internal management system also need to further deepen.

In summary, for the last few years, the arrival of knowledge economy has greatly improved the development of higher education, With the rapid development of higher education, it also brings about some problems that cannot be ignored. This requires colleges and universities to adjust according to the actual situation of the school, in order to implement the national educational policy, improve their ability to run schools while developing higher education. Colleges and universities should follow the current development trend of higher education and vigorously train

qualified talents, strive to ensure the rapid, healthy, orderly and harmonious development of higher education in China.

Chen Xin,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific supervisor:

Roman Bryk,

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

SOME VIEWS ON THE QUALITY OF THE LEADERS IN CHINESE HISTORY

China is one of the ancient civilizations in the world. In history, we pay great attention to the summary of the quality of leaders, leaving a lot of discussion on the quality of leaders, which provides a rich ideological material for us to study the quality of modern leaders. In order to ensure that the quality of the officials can meet the requirements of the governance, the Shang Dynasty Pan Geng had a series of requirements for the officials. The first is to require the officials to fulfill their duties. Pan Geng once admonished all officials and said: "From now on, everyone will do your business carefully, speed up your arrangement, close your mouth, and do not talk nonsense." Secondly, officials are required not to be greedy for money and profit. Finally, the officials were required not to seek pleasure.

In the Spring and Autumn Period, Guan Zhong and others, on the basis of inheriting the frugality, freedom, loyalty and harmony of the Western Zhou Dynasty, had a new understanding of the personal quality of leaders and the cultivation of

qualified leaders. They put forward new principle of handling the relationship between the king and the minister, "to benefit the country, die." The country is the Lord "the" The "country" is the highest goal that both the king and the minister must maintain. And they put forward the talent education thought of "learning and then entering politics".

In western Han dynasty, Hanwu emperor with his profound strategic vision and knowledge of ability, according to the social reality at that time, definitely changed "govern by doing nothing that goes against nature" for "do something". In his fifty-four years after being an emperor, with his dare to decisive ability, he reflected the ordinary incomparable leadership and innovative spirit, successfully strengthened the authoritarian centralization, enhanced the national economic strength, parallel use of military and diplomatic means to develop territory, made the western Han dynasty at its peak. He is known as talent. This proves that he is one of the most highly leading Chinese emperors.

During the Three Kingdoms period, Guo Jia and others made the famous comparison of the "ten victories" and "ten defeats" of Cao Cao and Yuan Shao, and reached the conclusion that Yuan Shao was "strong but incompetent", which was soon proved by the historical facts of the later Battle of Guandu. This shows that during the Three Kingdoms period, they began to pay attention to the quality of the main leaders, and regarded the quality of the main leaders as an extremely important factor in determining the victory or defeat of the war.

Zhuge Liang put forward clear requirements for the talents that generals should have. He pointed out in "general good" that "there will be five good and four desires. Five good, the so-called good know the situation of the enemy, good know the way of advance and retreat, good know the reality of the country, good know the time and personnel, good know the dangers of mountains and rivers. Four desires, war to strange, seek secret, all to quiet, desire one". The "five good" require that the general

has the ability to grasp the overall situation from the perspective of the enemy, advance and retreat, national strength, the right time, and the terrain. The "four desires" emphasize the need to win by surprise, the plan to be thorough, calm in complex situations, and unswervingly implement the plan. That is, the general must have excellent judgment ability, careful thinking ability, in a calm, firm and tenacious willpower.

Fan Zhongyan, a famous politician in the Northern Song Dynasty, attached great importance to the role of the quality of talents in the prosperity of the country. In order to effectively assess the quality of talents, Fan Zhongyan advocated the reform of the imperial examination. At that time, the imperial examination only paid attention to the examination of poetry, but could not examine the ability of the examiners to govern the country. Therefore, he suggested that in the examination should be "the first policy to view its great importance, to compose poetry to view its full talent; To main points to determine its retention, to full talent to its level". In order to improve the quality of talents, Fan Zhongyan emphasized the training and education of talents. He pointed out: "Those who are good at governing the country should persuade the talents to study first and then cultivate talents." From the above, in our traditional concept of leadership quality, there are many advantages worth inheriting, but because of more than two thousand years of feudal rule, there are also many feudal dross and understanding of the quality of leaders. Such as the special lack of attention to people's personality, originality and innovative spirit and so on.

Марія Танасюк,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОГЛЯД НА СЬОГОДЕННЯ

Під управлінської діяльністю розуміємо безперервний процес послідовних дій, що здійснюються суб'єктом управління, внаслідок чого формується та змінюється тип керованого об'єкта, встановлюються цілі спільної діяльності суб'єкта управління та керованого об'єкта, визначаються способи досягнення цих цілей, поділяється робота між учасниками діяльності та інтегруються зусилля [4, с. 70–72].

У контексті освітньої діяльності педагога ними повсякчас здійснюються інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, прогностична, організаційно-виконавча, регулятивно-корекційна функції управління. Змістове наповнення кожної функції управління визначається специфікою розв'язуваних у її межах завдань:

- інформаційно-аналітична функція сприяє створенню інформаційної бази, де зазначається стан об'єкта управління, умови та параметри освітнього процесу та його учасників;
- мотиваційно-цільова функція пов'язана з умінням педагога ставити перед собою і формувати в учнів цілі навчання, які можуть бути сповна виміряні та оцінені виходячи зі ступеня досягнення запланованих результатів;
- прогностична функція пов'язана із концептуальною розробкою педагогом його освітньої діяльності;

– організаційно-виконавча функція полягає у встановленні постійних та тимчасових взаємин між усіма суб'єктами управління, визначенні порядку та умов функціонування задіяних до управління осіб;

– регулятивно-корекційна функція забезпечує підтримку педагогічної системи у спроектованому стані. Вона включає в себе поточне регулювання компонентів освітнього процесу та корекцію отриманих результатів.

Важливо, що метою управлінської діяльності педагогічних працівників, як зазначає науковець В. Бех, є здійснення оптимального управління процесом навчання при максимальному розкритті та розвитку творчих можливостей та здібностей кожного учня [1]. Тоді ж як об'єктами управлінської діяльності педагога є група учнів і сам педагог чи колектив педагогів. У педагогів, які виконують управлінську діяльність, особливим предметом їхньої діяльності слугує інформація. Розв'язання освітніх завдань, за твердженням Д. Дзвінчук [2], В. Лунячек [3], передбачає використання ефективних методів та прийомів перетворення інформації, що лежить в основі прийняття рішень, необхідних для зміни керованого об'єкта.

Суб'єктом управлінської діяльності виступає сам керівник освітнього закладу. В його сферу діяльності входить регулювання, управління, адаптація управлінською реальністю та проектування системою взаємовідносин в управлінні з усіма учасники освітнього процесу [5, с. 18–21].

Отже, проаналізувавши основні функції управлінської діяльності педагога: інформаційно-аналітичну, мотиваційно-цільову, організаційно-виконавчу, прогностичну та регулятивно-корекційну можна зробити висновок, що сучасний педагог в освітньому процесу завжди виступає як суб'єкт та об'єкт управління, тоді ж як саме управління розглядається на рівні управління освітньою установою, так і освітньою установою як соціальним закладом.

Список використаної літератури

1. Бех В. П. Державна освітня політика, регулювання й управління освітнянською галуззю як предмет наукового аналізу. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія. Культурологія. 2014. № 1. С. 5–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2014_1_3

2. Дзвінчук Д. І., Петренко В. П. Про вдосконалення управління освітою і наукою України на основі концепції інтелектуалізації. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_6

3. Лунячек В. Е. Реформування системи управління освітою в Україні: пропозиції для тих, хто хоче реальних змін : зб. статей. Харків: ФОП Мезіна В. В., 2017. 88 с.

4. Ребуха Л. З. Гносеологічні основи мислєдїяльностї майбутніх фахівців-управлінців закладів освіти. Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку : зб. наук. праць : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтер.-конф.(Переяслав, 12 лют. 2021 р.) Переяслав. 2021. Вип. 67. С. 70–72.

5. Ребуха Л. З., Сирота Т., Катеринюк Х., Сиглова Ю. Формування управлінської культури менеджерів соціальної сфери. *Наукові праці молодих вчених*. Психологія і суспільство: спецвипуск. 2016. Том 1. С. 18–22.

Zhou Nan,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific supervisor:

Roman Bryk,

PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

THE SIGNIFICANCE OF EDUCATIONAL INSTITUTION DEVELOPMENT

Education has always been a very important thing. In today's society, education is a top priority and cannot be ignored. Education is the foundation of the Centennial plan; Education comes first in the great cause of the future. This has pointed out the direction for us to continuously promote educational reform and development and

vigorously improve national quality in the new era of socialism with Chinese characteristics. Adhering to the priority development of education is an urgent requirement to promote scientific development and social harmony.

With the rapid progress of social economy and civilization, both families and society pay more attention to education. For the country, science and education can make it stronger. Therefore, education is a long-term policy and is closely related to economic progress and national development.

For individuals, they can improve their self-cultivation, make them better and more comprehensive, express themselves in various fields and highlight their specialties, which is the initial significance of the existence of educational institutions.

For the country, the country is the people's country, and the improvement of the people's quality can promote the development of the whole society. The existence of educational institutions can cultivate more talents. Everyone can give full play to their strengths and talents, build their own motherland by their own strength, maintain social stability and make their motherland better and better.

In fact, we have long been inseparable from training institutions in our lives, and even filled our lives, because the greatest value of training institutions is to fill the loopholes of educational contradictions, educational system, family education and skill gaps. Chinese tradition is printed in our bones, so we pay special attention to education. Parents' expectations for their children are undoubtedly the basis for the existence of this industry. "Excellence in learning makes an official", and education has become an important way to change the fate of individuals and even the whole family.

СЕКЦІЯ 4
УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В СУЧАСНОМУ СВІТІ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ
РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Роман Брик,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри менеджменту і методології освіти,
Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти

АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА РЕФОРМИ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Євроінтеграція та входження України у глобальний освітній простір стали закономірним підґрунтям для запровадження реформи загальної середньої освіти, як важливої складової системи освіти. Державна політика у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» має багатовекторний характер і охоплює велике коло питань – від створення регуляторної нормативно-правової бази для оновлення змісту освіти до формування ефективної системи її фінансування.

Реалізація концептуальних положень НУШ, імплементація Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» зумовили необхідність осучаснення й узгодження нормативно-правових актів, які регулюють систему загальної середньої освіти. Регулятивні норми, що ухвалюються, корелюють з основними тенденціями розвитку й реформування освітньої галузі у розвинених країнах.

Важливим напрямом процесу реформування загальної середньої освіти є питання розширення автономії закладів освіти.

Насамперед слід розглянути питання про визначення поняття «автономія». Український педагогічний словник поняття «автономія» (від грец.

автономія – самостійність, незалежність) розглядає як встановлення норм (правил) для самого себе. Суб'єктом автономії може бути як особистість, так і група людей; у школі такою групою може бути об'єднання кількох учнів для розв'язання певного завдання; шкільний клас, орган учнівського самоврядування або учнівська організація. Сферою, яка особливо сприяє розвитку автономії молоді, є позакласна й позашкільна робота, а також діяльність учнівських організацій [2]. У загальноживаному значенні цього слова під автономією розуміють відокремленість, самостійність, незалежність.

Ідею автономії з погляду педагогічного процесу відстоював європейський мислитель початку ХХ століття Р. Штайнер, засновник першої вальдорфської школи. Ще молодого людиною підтримував незалежність освітніх установ від державного контролю. На його думу, автономія – це право академічних інституцій на самостійний вибір засобів реалізації завдань, поставлених перед ними або ними ж визначених [7]. Він першим довів необхідність педагогічної автономії з педагогічних позицій, а також запропонував структуру самоврядування школи, яку вважають класичною. У вальдорфських школах і дитячих садках немає єдиного керівника; ці заклади мають автономію й управляються колегіально.

Щодо навчальних закладів (і в першу чергу – університетів) необхідність автономії була озвучена ще в 60-х роках ХХ століття. Найпоширеніше визначення університетської автономії було дано в 1965 р Міжнародною асоціацією університетів (IAU), коли вона була визначена як повноваження в прийнятті рішень щодо того: хто буде викладати, що буде викладатися, хто буде навчатися, хто отримає ступінь, що необхідно досліджувати. Фінансові аспекти автономії були представлені лише формальним посиленням на наявність відносної фінансової свободи при налагодженні міжнародних контактів [8].

У Законі України «Про освіту» задекларовано автономію як право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом [5]. Закон закріпив право закладів освіти на автономію, стаття 23 цього закону встановлює, що «держава гарантує академічну, організаційну, фінансову і кадрову автономію закладів освіти». Згідно з частиною третьою статті 25, «засновник або уповноважений ним орган (особа) не має права втручатися в діяльність закладу освіти, що здійснюється ним у межах його автономних прав, визначених законом та установчими документами» [5].

Автономія підвищує відповідальність керівника закладу освіти за прийняття рішень. Відповідно до статті 26 керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти.

Розділ п'ятий Закону України «Про повну загальну середню освіту» [6] розширив автономні повноваження закладів загальної середньої освіти, деталізував повноваження їх органів управління та кожен із їх видів автономії. Імплементация закону має відбутися не пізніше 2025 року. Закони запускають механізми реальної автономії закладів загальної середньої освіти.

Впровадження академічної автономії надає право закладу освіти приймати рішення та його здатність нести відповідальність, щодо власної освітньої діяльності, яка передбачає:

- розроблення внутрішньої системи забезпечення якості освіти, яка дасть змогу на належному рівні реалізувати державні стандарти;
- формування власної освітньої програми та системи професійного зростання педагогічних працівників;

– вибір навчальних програм, підручників, посібників з переліку існуючих та створення авторських;

– використання різноманітних форм та методів організації освітнього процесу;

– здійснення наукової та проектної діяльності на засадах академічної доброчесності.

Заходи вжиті закладом освіти у рамках реалізації академічної автономії зумовлюють необхідність реалізації права на організаційну автономію.

Організаційна автономія передбачає право закладу освіти на:

– формування організаційної культури закладу освіти;

– розроблення статуту закладу освіти;

– формування стратегії розвитку;

– організація відкритого освітнього простору;

– визначення структури та тривалості навчального року, навчального тижня, навчального дня, занять, відпочинку між ними;

– налагодження якісного харчування у закладі тощо.

Від правильності визначення, ефективності реалізації організаційно-розпорядчих функцій, вжитих у рамках організаційної автономії, залежить ефективність здійснення місії закладу освіти.

Кадрова автономія передбачає право закладу освіти

– на прийняття самостійних кадрових рішень в межах закладу освіти та у рамках визначених чинним законодавством (регулювання трудових відносин керівником закладу освіти);

– здійснення кадрової політики закладу освіти, спрямованої на створення передумов для здійснення закладом успішної освітньої діяльності (формування, відтворення, розвиток, ефективне використання, мотивація, стимулювання персоналу).

Фінансова автономія передбачає, що [3, с. 16]:

– заклади освіти можуть відповідно до форми власності вирішувати питання самостійного використання всіх видів асигнувань, мають повноваження розпорядника бюджетних коштів;

– заклади публічно формують бюджет і публічно звітуються;

– керівники закладів мають право на встановлення надбавок, премій, стипендій;

– керівники закладів мають право на преміювання та встановлення додаткових надбавок за підготовку переможців олімпіад, МАН, премій за інноваційну та науково-дослідну роботу та інші види громадської діяльності;

– заклади освіти визнаються та законодавчо закріплюються як соціоекономічні системи, які надають освітні послуги та додаткові освітні послуги, потрібні для учнів, зокрема з особливими потребами.

Незважаючи на пряму дію норм освітнього законодавства щодо автономії закладів освіти, до її впровадження в повному обсязі готові далеко не всі заклади.

Практичне впровадження автономії закладів не є простим шляхом. Успіх впровадження автономії та діяльності автономного закладу значною мірою залежить від особистості директора, його компетентності та компетентності педагогічних працівників, громадянської свідомості батьків.

Умови за яких можливе успішне впровадження автономії:

– управлінське лідерство керівника;

– сформованість мотивації колективу;

– інституційна спроможність закладу;

– активність стейкхолдерів;

– прозорість та демократичність організації освітнього процесу.

Керівник закладу освіти, який стоїть на позиціях розвитку, може сформувавши мотивації до змін в усього колективу. І лише інституційно спроможний педагогічний колектив здатний до якісних змін освітнього процесу на засадах автономії.

Отже, усі види автономії закладу загальної середньої освіти тісно пов'язані між собою та доповнюють одна одну і запроваджуються комплексно. Впроваджуючи автономію у закладі освіти, ми впливаємо на кінцевий результат – підвищення якості освіти. Автономія – це не тільки свобода, це в першу чергу велика відповідальність усіх учасників освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. К., 2019. 47 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2020/07/13/2020-07-13-avtonomy.pdf>
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Уклад. С.У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.
3. Калініна Л. Управління новою українською школою. *Директор школи*. 2017. № 1–2. С. 12–21.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
6. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
7. Штайнер Р. Познание человека и учебный процесс / Пер. с нем. М. : Парсифаль, 1998. 128 с.
8. For a discussion of the limitations on autonomy abroad see. University autonomy. International Association of Universities. Paris : International Association of Universities, 1965.

Oksana Krychkivska,
PhD in Pedagogical Sciences,
Senior lecturer at the Department of Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

FORMATION OF THE FUTURE EDUCATIONAL MANAGER'S COMPETENCE IN MODERN CONDITIONS

Education today is the basis of the well-being of society as a whole and of each individual in particular. The process of training a competent specialist is one of the main problems of professional training. Competence has recently become increasingly important in connection with the constant transformation of social experience, modernization of vocational education, the creation of various types of authors' pedagogical systems, and increasing the level of societal requirements for the specialist. In this aspect, the urgent task of the higher pedagogical school is to train competent specialists who are able to develop their professional traits, work in a non-standard way, creatively, and responsibly perform their professional responsibilities.

The problem of preparing a manager for professional duties is not new in pedagogical science. It became the subject of scientific research by domestic and Russian researchers V. Andrushchenko, D. Dzvinchuk, V. Zhuravsky, L. Karamushka, V. Kozakov, N. Kolomensky, V. Kryzhko, V. Maslov, E. Pavlyutenkov, M. Potashnik, N. Selivestrova, V. Symonenko, G. Shchokin. The issue of competence of the future leader is being actively developed recently (V. Bondar, L. Karamushka, V. Maslov, O. Pometun). I. Ermakov's manual "Life competence of the person" became the real encyclopedia on competence. However, the problem under study needs, in our opinion, a deeper study.

Thus, in our opinion, the effectiveness of the formation of professional competence of the future managers in the university depends on the following basic rules: it is necessary to be able to interest students in learning; in the process of learning it is necessary to implement a gender approach, take into account the

individual characteristics of students; students must be active participants in classes, receive new answers to questions, they should be active participants of the learning process; the material to be mastered must be divided into available parts and present it in a certain sequence; learning should be managed by finding answers to questions; reflection as a mandatory element should be present during the whole period of learning; students must be able to successfully apply the knowledge gained during training in practice in appropriate work situations.

Наталія Яблонська,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнський національний університет
Роман Грабас,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет

НАПРЯМКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У сучасному світі управлінська діяльність є необхідною умовою професійної життєздатності керівника закладом освіти будь-якого профілю.

В даний час в науковій літературі є багато формулювань та трактувань визначення управлінської діяльності. Дефініція понять може різнитися через окремі категорії філософської та педагогічної думки, але суть основних рис особистості, досвіду, знань, авторитетності та повноважень керівника закладу залишається незмінною. Як влучно зауважує Л. М. Сергеева: «більшість досліджень підтверджує той факт, що категорія «управлінська компетентність» визначається головним чином наявним рівнем професійної освіти, досвідом, індивідуально-психічними особливостями (темперамент, характер, соціально-

психологічні, професійно-ділові, адміністративно-організаторські, вольові якості), мотивацією професійної діяльності й безперервної освіти, самовдосконаленням і рефлексією, рівнем творчого потенціалу» [2].

Європейські країни, формуючи наприкінці ХХ – початку ХХІ століття політику в галузі управлінської діяльності керівника, все більше звертають увагу не тільки на її економічну необхідність, викликану суттєвими змінами на сучасному ринку праці, але і на її соціально-культурну значимість. Керівник закладу освіти стає важливим чинником як професійного, так і особистого успіху працівників та школярів, освіта відіграє головну роль як при входженні людини у професійне середовище, так і за його «впливання» у суспільство.

Документи Європейських самітів (European Council Presidency Conclusions) у Лісабоні (23–24 березня 2000 року) та Санта-Марія да Фейра (19–20 червня 2000 року) відзначають, що освітні системи Європейського союзу повинні пристосуватися до реалій ХХІ століття стати головною політичною програмою громадянського суспільства, соціальної єдності та зайнятості [4].

Створити всі умови для того, щоб кожен, хто вчиться чи працює, в закладі освіти зміг самореалізуватися – важливе завдання для керівника. Здатність до постійного нарощування кваліфікації рівня професійної компетентності у межах колись набутої професії – необхідна риса сучасного спеціаліста-управлінця. Важливою особливістю додаткової адміністративної освіти є варіативність організаційно-правових форм її реалізації відповідно до різноманітності організаційно-правових форм установ та організацій, які мають потенційне право на надання послуг з реалізації програм додаткової професійної освіти. Крім того, слід врахувати і варіативність видів додаткової професійної освіти, які включають підвищення кваліфікації, професійну перепідготовку та стажування. Тут можна використовувати такі основні методологічні підходи як

соціокультурний, соціально-економічний, філософський, соціологічний, діяльнісний.

Таким чином, напрямки діяльності керівника закладу освіти повинні бути спрямовані на ті, що забезпечують її ефективне функціонування як відкритої соціально-економічної та соціально-педагогічної системи: багатofункціональність; особистісна орієнтація освітньої діяльності; різнорівневність; різноманітність змісту, форм, технологій освіти; індивідуалізація методик освіти як необхідна умова задоволення освітніх потреб, професійно-освітніх запитів; адаптивність; профільність; професійно-прикладна та практична спрямованість; мобільність та людино-центристський підхід.

Список використаної літератури

1. Мартинець Л.А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу: навчальний посібник. Вінниця, 2018. 196 с.
2. Сергеева Л. М. Сучасні орієнтири змісту управлінської компетентності керівника навчального закладу. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 76.
3. Шегеда А., Стефанович О. Управління закладом освіти на засадах кваліметричних вимірювань. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 1. С. 16–20.
4. European Council conclusions (1993-2003). URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/1993-2003/>

Ілля Лисокон,
Assistant of the department of social pedagogy and social work of
Kryviy Rih State Pedagogical University

ANALYSIS OF THE DEFINITION «MANAGEMENT OF EDUCATION» IN THE UKRAINIAN PEDAGOGICAL DISCOURSE

The national system of education has always been a subject of scientific discussions in the pedagogical paradigm. It should be noted that this system is multi-

vector special processes and factors created by the state to implement the social mission of education in the society. Education as a constituent phenomenon includes many areas of work: educational process, scientific and scientific-technical activities, psychological and psychological-pedagogical counselling, financial and economic work and more. All these processes are united not only by the attitude to education as a system, but also to the process of governance in general. Therefore, the definition of "management of education" in various processes plays a particularly important role.

Theoretical and methodological principles of management of education are actively developed by V. Andrushchenko, L. Gayevska, S. Goncharenko, L. Kalinina, V. Kamyshyna, V. Kremin, S. Krysyuk, V. Mayboroda, V. Pikelna, N. Protasova. Scientific principles of management of state educational policy are the subject of researches of V. Bobrytska, R. Vernydub, S. Nikolayenko, S. Protska, V. Savelyev, etc.

Management of certain processes in the education system is considered in the works of Yu. Vasylyeva, V. Gamanyuk, Yu. Dudnikov, V. Zagvyazynskyi, V. Ognevyuk, T. Sorochan, M. Stepka, T. Yarovenko and others.

To analyse the existing interpretations of the concept of "management of education" in the domestic educational space, we propose to divide the necessary concept into two - "management" and "education", which will allow a comprehensive analysis of each concept separately and the desired definition as a whole.

Today, in the general theoretical, legal and pedagogical dimensions, there are many variations of the concept of "**education**". Thus, according to the Law of Ukraine "On Education" (2017) there is no separate interpretation of the concept of education, but the law states that "education is the basis of intellectual, spiritual, physical and cultural development of an individual, his/her successful socialization, economic well-being, united by common values and culture, and the state" [2].

The concept of "education" is not defined in regulations by various dictionaries and scientific achievements of scientists. For example, according to the International Standard Classification of Education (2011), *education* is defined as a purposeful and organized process of transferring accumulated knowledge, skills and abilities from generation to generation through communication [1].

At the same time, the National Doctrine of Educational Development of Ukraine (2002) defines education as the basis of intellectual development of an individual, the society, where he lives, and the state as a complex socio-political system that improves political, socio-economic, cultural and scientific institutions, people's lives, contributes to the increase of economic potential and development of new technologies in Ukraine and confirms it on the world stage [3].

Besides, the Great Explanatory Dictionary of the modern Ukrainian language and the Sociological-Pedagogical Dictionary define education as a complex social institution, which main task is to prepare and involve people in activities in various spheres of public life [4, p. 681; 5, p. 167].

The results of the analysis of the concept of "education" in the context of the study show that currently there is no single understanding of this concept in the domestic educational space, as education, depending on the situation, factors and processes is a social institution, a basis of personal development.

Selected mechanisms, methods and forms of management play an important role in the organization, planning and implementation of the mission of an educational institution. Let's move on to the analysis of the concept of "management". The Great Explanatory Dictionary of the Ukrainian language defines *management* in several categories [7, p. 1511]:

- 1) action (decision-making process);
- 2) administrative structure;
- 3) identification with the management process.

From the point of view of public administration, the activity of organized systems, which provide for the realization of goals and further support, stability and progress of certain elements, is called *management* [6, p. 722].

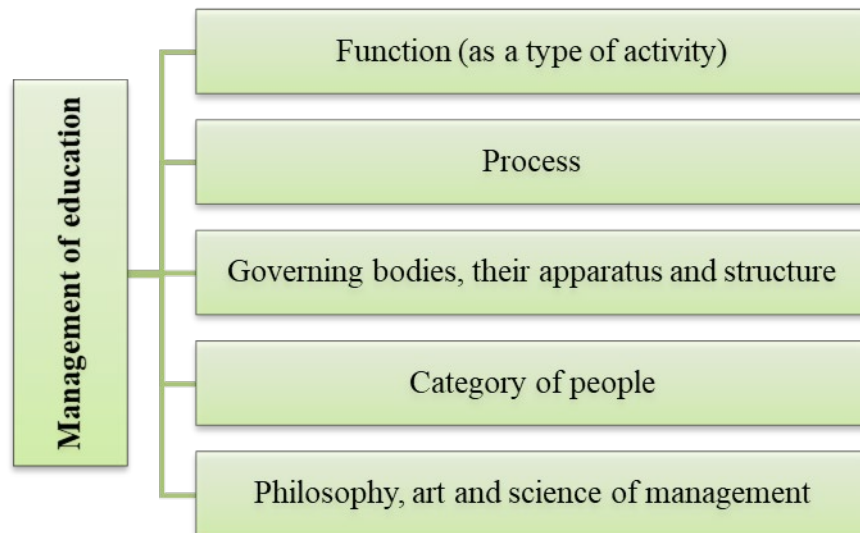
Based on the analysed provisions, management should be seen as a complex process that affects systems, objects, processes, phenomena for their progress or in order to combine them to address current or future issues. Management as a complex process is divided into branches and spheres of public life, such as: internal affairs management, community management, investment management, information management, personnel management, educational management, healthcare management, resource management, social protection management, etc. Let's see in more detail the main definition of the study of "management of education".

In a narrow sense, the concept of *management of education* should be understood as a public-public system of relations, which includes a large number of different components that describe their essence (government, local government, education authorities, civil society and the state as a complex socio-political entity).

An applied concretization of the concept can be found in the textbook of S. Krysyuk. The author in defining the concept of management of education comes to the following conclusion that it is "a special kind of professional activity of man, which is aimed at educational systems to ensure their viability, dynamic development due to changing circumstances" [8, p. 55].

V. Oliynyk substantiates the *management of education* as a technological process for organization of the educational process in the educational institution [9, p. 12-13].

In generalized form, the content of approaches to defining the concept of "management of education" as a polyvalent concept can be represented as follows (Fig. 1):

Fig.1. Generalized form of the content of approaches to the definition of "Management of education"

Based on the analysed sources and generalized content of approaches to the definition of "management of education" we have our own vision of this definition, which is defined as *a set of processes regulated by authorized state and interested social institutions and directly related to decision-making functioning of the national system of education.*

As we can see from the analysis of scientific papers, regulations and dictionaries, for the most part there is no consensus or common definition of "management of education" in educational researches. The issue of a unified approach to the definition of this term is still relevant today, as it is difficult to introduce this definition into scientific circulation with one interpretation, as the use of the concept of "management of education" depends on the circumstances, which it applies to.

References

1. International Standard Classification of Education (ISCED 2011). Montreal: UNESCO. Institute for Statistics, 2012. 85 p. URL: <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>

2. Law of Ukraine "On Education" dd. 05.09.2017 No. 2145-VIII. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/>
3. Decree of the President of Ukraine "On the National Doctrine of the Development of Education" dd. 17.04.2002 No. 347/2002. Official Journal of Ukraine. No.16. 11 p.
4. Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language / 250,000 / publ. and edited by T. Busel. Kyiv; Irpin: WTF "Perun". 2004. 1440 p.
5. Sociological and pedagogical dictionary / ed. by V. Radula. Kyiv: ExOb. 2004. 304 p.
6. Encyclopaedic Dictionary of Public Administration / ed. Y. Kovbasyuk, V. Troshchynskyi, Y. Surmin. Kyiv: NAPA Publishing House. 2010. 722 p.
7. Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000 / publ. and edited by V. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. VIII. 1728 p.
8. Krysiuk S. State management of education: textbook for students, postgraduate students, doctoral students with major in "State Management of Education". Kyiv: NAPA, 2009. 220 p.
9. Oliynyk V. Some conceptual ideas of management methodology of education. Theory and methods of management of education. 2010. No. 4. P. 1–13 URL: https://webuniver.at.ua/olijnik.ideji_metodologiji_upravlinnja_osvitoju.pdf

Zhang Gege,
Music Lecturer of the Guangzhou Pearl-River
Vocational College of Technology, China

**ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF THE TEACHING INSTITUTION
DIRECTOR IN CONDITIONS OF REMOTE LEARNING
DURING COVID-19**

Taking into consideration the deadly COVID- 19 and in its endeavour to avoid its spread governments worldwide have put in place stringent measures such as national lockdowns and social distancing initiatives. These restrictions have led many universities and higher educational institutes to opt for online learning to curtail the spread of Corona Virus. As such, it is recommended that:

- the concerns raised by the World Bank identified in this article needs to be taken into consideration when adopting online and remote learning;

- higher education institutions need to have basic information computer technologies infrastructure to effectively roll out online learning;

- staff needs information computer technologies tools and should have access to applications and learning platforms;

- staff members also need to have the capacity to use the information computer technologies tools effectively to offer lessons in such a mode; and

- staff and student readiness needs to be fathomed and supported accordingly.

Moreover, COVID-19 pandemic and social distancing requirement has presented undue challenges on all stakeholders to go online, as they have to work in a time constraint and resource restraint situation. It must be established that adopting online learning environment is not just a technical issue. It is a pedagogical and instructional challenge. As such, ample preparation in regards to teaching materials and curriculum and assessment knowledge is vital in online education. Technology is the means for delivery and requires a close cross-collaboration between instructional, content, and technology teams. Closing universities and taking students and lecturers out of the classroom is a pedagogical transformation that requires rapid mobilization across all university staff and resources (CoSN, 2020).

In essence, information computer technologies has become a potent force in transforming the educational landscape the world over. However, preparing to move education outside of traditional physical classrooms in response to COVID-19 requires thought, coordination and careful decision-making. This document is a starting point for planning and supporting a significant learning transformation. We need to be optimistic as literature entails a high level of student satisfaction and interest in information computer technologies immersed learning environment. There has obviously been a great influence of technology in the online lives of young people. This digitalised revolution can synergise the educational ambitions and interests of the students who have become digital addicts. In essence, COVID-19 has

provided us with the opportunity to adopt online learning as education systems need to be abreast with the rapid emergence of new technologies, thus making online, blended and remote learning a necessity at tertiary level not only in Fiji but also over the whole world.

During this time, teachers use an online platform and email to provide assignments to their students, consistent with the subject content standards of their respective classes. Teachers are expected to fulfill their responsibilities within the contractual workday. These responsibilities could, upon direction from the principal, include:

Student instruction during COVID-19:

- Communicate expectations to students and families about the instructional plan for the week, including learning objectives, required activities, assignments, links to resources, and assessments, along with any associated due dates.

- During designated time, to the extent possible, interact with students in real-time to deliver lessons, facilitate discussion, and lead other instructional activities.

- Archive lessons and other instructional activities for students to access later.

- Utilize agreed-upon communication plan determined by the school daily (Monday thru Friday during the contractual workday) to interact with groups of students and families, account for attendance, and respond to messages from students and families in a timely fashion.

- For any student that is not engaging, follow up with the school protocol to engage the Student Support Team.

- Monitor student participation in activities, grade assignments and assessments, and provide timely feedback on work submitted by students. Communicate with families about student progress.

- For students who need additional support or enrichment, identify appropriate activities and assignments to the greatest extent possible.

- Conduct all annual reviews timely for students with disabilities, to the greatest extent possible.

- Ensure that MLLs/ELLs receive language support as they learn new content through remote learning. Please refer to Supporting Multilingual Learners/English Language Learners (MLLs/ELLs) with Remote Learning in Response to the COVID-19 Pandemic for guidance.

Collaboration and Coordination in teaching during COVID-19:

- Co-teaching pairs should plan appropriately to support their students’ needs.
- Maintain ongoing communication with your colleagues who also serve your students (paraprofessionals, co-teachers, related service providers, counsellors, the SBST team, etc.) Participate in professional learning opportunities remotely during the contractual workday.

- Participate in IEP meetings (initial/revaluation/three-year evaluations) remotely at the request of the school psychologist.

- Monitor DOE email for guidance from supervisors and Central DOE. Forward messages to guidance counsellors, administrators, and other school staff (e.g., parent coordinator) as needed, per the expectations of the principal.

- Implement the school communication plan, which could include participating in virtual meetings with school administrators; respond to inquiries from school administrators in a timely fashion (Monday thru Friday during the contractual workday).

Катерина Букавин,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ

Керівник навчального закладу, зобов'язаний розв'язувати проблеми, що виникають у діяльності закладу. Але зробити це одноосібно часом дуже складно, до того ж, деякі проблеми можуть стосуватися конкретних людей. Тому керівникові доцільно використовувати у своїй управлінській діяльності прийоми делегування повноважень та колективного прийняття управлінських рішень. Особливо доречно робити це в умовах кризи або загострення проблем. Колегіальний підхід до управління дає змогу всебічно розглянути проблему, підвищити емоційно-мотиваційний настрій колективу, згуртувати його розумінням свого внеску в управління закладом.

Кожен працівник залежить від колеги по роботі, а для того, щоб працювати разом і ефективно сприяти організації, жоден із них не може працювати окремо.

Команди стають ключовим інструментом для організації роботи в сучасному корпоративному світі, тому командна діяльність в школі є запорукою успішного освітнього процесу.

Команди відрізняються від інших типів груп тим, що їх члени орієнтовані на загальну мету, а використовуючи знання, вміння та навички своїх учасників, команда може створити якісно новий продукт. В організації команди є

робочими групами, які створюються для вирішення певних завдань; їм надаються усі необхідні ресурси і повноваження для досягнення кінцевого результату, за який вони несуть повну відповідальність.

Створення команди є досить складним процесом, що вимагає високої управлінської компетенції, а для його здійснення необхідні кваліфіковані педагоги, які хочуть працювати разом.

Важливо враховувати той факт, що процес формування команди та становлення її як зрілої структури охоплює певний період часу. Встановлюючи відповідну позитивну атмосферу в колективі, заохочуючи співробітництво і співпрацю у процесі роботи в команді, взаємозалежність і довіра між її членами створюють основу для ефективного її розвитку.

Команда педагогів повинна мати наступні характерні ознаки команди:

- наявність спільної мети та паритетне співробітництво;
- визначені статусно-рольові відносини;
- відпрацьовані комунікативні зв'язки та групові норми поведінки, усталені традиції;
- схожість основних життєвих цінностей, установок;
- специфічні методи вироблення колективних рішень у сприятливій соціально-психологічній атмосфері.

Психологічна атмосфера в колективі – це наступний параметр ознак команди. Він виникає у процесі спільних дій, коли колектив оцінює свою діяльність, бачить перспективи роботи, шляхи реалізації, бажає покращити досягнення, коли присутня висока мотивація й активність співробітників. Відомий педагог В. Сухомлинський писав про створений і вихований ним педагогічний колектив Павлишської школи: «Наш педагогічний колектив – творча співдружність однодумців, кожний робить свій індивідуальний внесок у

колективну творчість, кожний збагачуючись духовно завдяки творчості колективу, одночасно духовно збагачує своїх товаришів».

Згуртованість педагогічного колективу великою мірою залежить від стилю керівництва школою і психологічних особливостей вчительського колективу. Саме тому керівникові дуже важливо навчитися управляти настроєм підлеглих, підтримувати в них стан оптимізму, бадьорості, що віддзеркалюється в подальшому спілкуванні з дітьми.

Психологічний клімат, який притаманний різним освітнім колективам, може різнитися за своїм змістом і спрямованістю. Він є багатограним утворенням, яке має різноманітні структурні елементи, що можуть бути класифіковані за кількома критеріями.

Одним із критеріїв, який покладено в основу такої класифікації й, відповідно, в основу побудови структури психологічного клімату, є показник «ставлення членів колективу до об'єктів навколишнього світу». Спираючись на цей критерій, можна виокремити чотири структурних елементи психологічного клімату, що відображають ставлення членів освітніх колективів: до спільної справи; один до одного; до світу в цілому; до самих себе.

У колективах із сприятливим психологічним кліматом, завдяки досягненням у професійній діяльності, тісним міжособистісним контактам та відсутності конфліктів, у працівників переважає відчуття задоволення своїм статусом, позитивне ставлення до себе, що, в свою чергу, сприяє зростанню активності педагогічних працівників, вияву їхньої творчої енергії. Водночас вимогливе ставлення працівників один до одного, доброзичлива критика сприяють становленню адекватної самооцінки, саморегуляції та самоконтролю. Орієнтація на високі показники у професійній діяльності позитивно впливає на формування у членів колективу потреби в самоаналізі, самовдосконаленні та самотворчості, що врешті-решт дає змогу керівникові ставити перед колективом

більш складні професійні завдання та забезпечувати більш інтенсивний пошук шляхів їх досягнення.

Позитивний вплив на психологічний клімат чинить і такий фактор, як збалансованість колективу за віковими показниками та рівнем фахової підготовки. З одного боку, колектив, у складі якого працюють досвідчені педагоги, сприяє підвищенню фахової майстерності молодих працівників; а з іншого – більша «готовність» молоді до сприйняття різних реформ та нововведень дає змогу колективу, де працюють молоді, енергійні, творчі вчителі, швидше адаптуватися до відповідних соціальних і професійних змін.

Слід зазначити, що психологічний клімат колективу великою мірою залежить від рівня психологічної культури керівника навчального закладу та педагогічних працівників, від їхніх навичок ділового спілкування, вміння запобігати конфліктним ситуаціям і розв'язувати їх.

Отже, сприятливий психологічний клімат дає змогу керівникові забезпечити більш ґрунтовне розуміння членами педагогічного колективу основних цілей діяльності (на етапі планування), швидку мобілізацію колективу на їх виконання (на етапі організації) та здійснення координації діяльності (на етапі контролю). Це, в свою чергу, допомагає керівникові у прийнятті ефективних управлінських рішень, ефективному діловому спілкуванні з усіма учасниками освітнього процесу.

Список використаної літератури

1. Васянович Г. П. Психологія і педагогіка : лекції. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 4. Львів : Сполом, 2010. 512 с.

2. Киричук В. О. Психолого-педагогічні передумови управління свободоцентричною виховною системою. *Практична психологія та соціальна робота*, 2008. № 11. С. 1–7.

3. Локшин В. Сучасний керівник: яким він має бути? : [психолого-педагогічний портрет лідера з управління в соціокультурній сфері]. *Освіта*. 2010. 9–16 червня. С. 8.

4. Чернявська Т. П. Управління інтуїцією: ресурс успішності лідерів бізнесу. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 2010. № 3. С. 91–97.

5. Юр'єва І. А. Особливості психолого-педагогічної підготовки жінки-керівника до адміністративної діяльності. *Теорія і практика управління соціальними системами : філософія, психологія, педагогіка, соціологія*, 2008. № 1. С. 86–91.

Олена Ковальчук,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

КОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНА УПРАВЛІНСЬКА СТРАТЕГІЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Неможливо переоцінити важливість комунікацій в управлінні. Майже все, що роблять керівники задля досягнення цілей освітньої організації, потребує ефективної комунікації. Комунікація представляє собою складний процес, що складається з безлічі послідовних етапів, процедур та дій особи. Щоб цей процес був успішним та індивіди досягли повного розуміння, а відтак ефективно зреалізувалося управлінське рішення, необхідний злагоджений комунікативний механізм [1, с. 301].

Управління є засобом вирішення різнобічних освітніх завдань, а управлінська діяльність завжди комунікативна за своєю суттю. Це інструмент, який допомагає регулювати професійну діяльність як педагогів, так і вихованців. Саме управління представляє складну соціальну проблему, яку

вивчають у тісній взаємодії з управлінською практикою різні науки, що працюють у межах певних наукових постулатів, концепцій та ін.

Нині науковці [1–4] виокремлюють два типи регулятивних процесів: один позначається як організаційний, що спрямований на підтримання встановленого порядку, другий – соціально-управлінський, який пов'язаний із проблемами зміни соціального порядку.

Незалежно від того, до якого типу належить та чи інша освітня організація, важливою умовою її існування є координація спільної діяльності людей, що входять до неї для досягнення певних освітніх цілей. Проблема управління людьми в практиці управління зводиться до вироблення та застосування конкретних дій щодо відбору та розстановки кадрів, їх стимулювання, навчання та ін., які здійснюються за схемами, що включають правила поведінки людей у різних ситуаціях.

В організації вкрай важлива налагоджена система прийому, передачі та переробки інформації, що постійно надходить. Щоб управлінські рішення були ефективними, необхідно адекватно застосовувати комунікативні стратегії, які значно впливають на функціональність керування закладом освіти [3, с. 116].

У самій загальній формі стратегія постає як послідовність кроків, де для кожної ланки характерно: наявність стратегічної проблеми (ситуації), її аналіз та постановка стосовно неї мети; конструювання (послідовна побудова конструкції) як спосіб та конструкція як засіб перетворення ситуації; визначення пріоритетних положень, відповідно до яких здійснюється зміна ситуації.

Це можуть бути постулати, аксіоми, норми, правила та принципи у складі цих положень, які є дієво-функціональні (за своєю функцією у структурі стратегії) в межах даної стратегії.

Таким чином, комунікативну стратегію ми визначаємо як частину комунікативно-управлінської поведінки чи комунікативної взаємодії, в якій низка різних вербальних та невербальних засобів використовується завжди для досягнення певної комунікативної мети. Комунікативна стратегія охоплює всю сферу комунікативних взаємодій в організації, коли потрібно досягти ефективних результатів.

Список використаної літератури

1. Попович Н. Аргументативні аспекти стратегій комунікативної взаємодії. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2012. №1. С. 303–311.

2. Ребуха Л. З., Мазурик Н. Ю. Педагогічні умови формування управлінської комунікативної толерантності у майбутніх фахівців закладів освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 193 – 195.

3. Редько С. Комунікативна компетентність як основа успішної управлінської діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 2017. №3. С. 116–122.

4. Саннікова С.Б. Управлінське спілкування та його значення в діяльності керівника. Житомир: ЖДТУ, 2017. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5592/21.pdf?sequence=1>

Lui Han,

PhD degree student of West Ukrainian National University,
Yunnan Minzu University, China

MAIN MANAGEMENT ACTIVITIES OF TEACHING INSTITUTIONS IN DISTANCE LEARNING

The study emphasizes that although learners are in the ubiquitous learning environment where educational activities occur anytime and anywhere, they are still inseparable from school education. Because learning is not only a process of information input, but also a process of experience acquisition and reflection. For

hundreds of years, the development of various new technologies has always affected education, but there is no technology to replace the reality of the school conclusion also shows the importance of school education. This argument puts forward that the emphasis on the status of school education under the background of ubiquitous learning can provide theoretical support for the consolidation of school education system. Secondly, under the background that everyone is cheerful, febrile and even crazy about the educational reform brought about by the application of new technologies, it is predicted that artificial intelligence technology will replace schools in the future. It is realized that it is important to re-understand, examine and locate school education in the era of technology, and explore the development path of education supply for schools in the future.

Distance education management is a science that studies the process and laws of distance education management. According to the hierarchical structure of distance education management object, distance education management can be divided into macro theory and micro theory. The macro theory of distance education management takes the whole country's distance education system as the research object. It mainly studies the application of legislative, administrative and financial means by governments at all levels and their educational administrative departments to plan, organize, guide and control institutions of various types of distance education institutions at all levels, so that the limited distance education resources can be reasonably allocated to achieve the optimization of distance education management objectives. Therefore, the macroscopic theory of distance education management can also be called the national administration of distance education. The micro theory of distance education management takes the institutions of distance education as the research object. It mainly explores the relationship between distance education institutions and social environment, the organizational structure and function of distance education institutions, and the management of various administrative,

teaching and personnel (teachers and students) in order to ensure the normal operation of distance education and improve the quality and efficiency of distance education. Therefore, the micro-theory of distance education management can also be called distance education school management. The system analysis of distance education defines four main subsystems: curriculum, student, administration and logistics. The school management of distance education can also be divided into curriculum management, student management, administration and logistics management. Usually, the management of curriculum setting, curriculum resources development and student learning support services are called distance education teaching management, and the administrative management and logistics management is called school administration. In addition, the management of distance education teachers and students can be listed as personnel management.

The theoretical basis of distance education management is multiple, which is based on the integration and innovation of multidisciplinary theories. In addition to distance education, the main subject of education management theory; the theory of education management is based on the development of education science, psychology science, system science, behavior science and management science.

Distance education management is based on the integration and innovation of multidisciplinary theories. In addition to distance education, the main subject of education management theory; the theory of education management is based on the development of education science, psychology science, system science, behavior science and management science. We are living in a digital, intelligent era, artificial intelligence and other emerging technologies are gradually replacing many traditional job opportunities, they are empowered for education also opened the intelligent era of education. Looking at the school, although artificial intelligence will not replace teachers in a short time, nor will it become an important role in the management of schools, but if it cannot participate in school classroom teaching activities, schools

will miss the opportunity to follow the pace of the times. In recent years, reports and studies on intelligent education have continuously highlighted the profound impact of intelligent technology on education. In April 2018, the Ministry of Education issued the ‘ Education Informatization 2.0 Action Plan ‘, noting that the smart environment has not only changed the way teaching and learning are taught, but has begun to have a profound impact on educational philosophy, culture and ecology. In March 2019, the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization released ‘Artificial Intelligence in Education: Challenges and Opportunities for Sustainable Development’, noting that artificial intelligence has the capacity to improve learning and promote educational equity and foster future-oriented learners. In April 2019, the Learning Promotion Association of the American College Education Informatization Association issued the Horizon Report (2019 Higher Education Edition), which pointed out that artificial intelligence will become the key to promote the development of higher education in the next five years. Many intelligent technologies have spawned a new form of classroom teaching under the background of educational informatization. Artificial intelligence as the core representative of intelligent technology, its application form is flexible, and it has great possibilities in many teaching fields such as learning support services and personalized learning.

For example, dialogue robots can chat with learners and answer questions, or diagnose and intervene as soon as possible. Big data technology can provide support for personalized and intelligent classroom teaching, such as teachers master students classroom performance at any time with the help of big data analysis function of data platform, and carry out targeted teaching; educational data mining technology uses teaching platform data to perform learning analysis, deep learning and machine learning, and organizes educational data into personalized teaching and learning files, which can provide appropriate teaching and learning methods for teachers and learners. Mobile Internet and 5G technology create a high-speed communication

environment for intelligent classrooms, which can help build a new intelligent classroom teaching system. Rich realistic technologies such as virtual reality, augmented reality and mixed reality can create an immersive atmosphere, simulate the environment that is difficult to simulate in traditional classrooms, such as the surface of the moon or the interior of the volcano, realize the intuitive expression of knowledge, and help to form a new model of situational teaching. The educational application of intelligent technology is reflected in the realization of educational equity through open resources, individualized teaching through learning analysis, strengthening educational management and cultivating students ability to prepare for their future careers. Therefore, the types of classroom teaching methods should achieve intelligent leap on the basis of blackboard chalk, projector, screen and electronic whiteboard, and rationally use intelligent technical equipment to realize the intelligentization of teaching methods.

The management enlightenment of educational institutions:

– Develop adaptive learning system. The traditional learning management system usually presents the same curriculum for all learners without considering the individual characteristics, situations and needs of learners. This one-size-fits-all approach often leads to frustration, learning difficulties and high dropout rates. Adaptive learning system provides the possibility for exploring personalized and adaptive learning. Build resource push service mechanism, create adaptive learning system. Therefore, an adaptive learning system with resource push service is developed. The purpose of the system is to create a flexible and more friendly learning environment to support personalized learning according to the learner characteristics model.

– Construction of learning community. Firstly, construction of virtual learning community learning community, on the basis of providing resources upload and download services, construction of teaching environment for teachers and students to

jointly build and share resources. To create a co-construction and sharing module, teachers and students jointly provide high-quality digital education resources, and give encouragement and reward according to the usefulness and contribution of learners contribution resources. On the one hand, it can improve the enthusiasm of students ' learning, on the other hand, it can improve the quality and interaction of courses. Secondly, construct the offline learning community, play the role of learning community in learning, promote the formation of voluntary contractual learning behavior, and then promote the improvement of learning effect.

– Create microknowledge modules to create microknowledge modules. We found that fast food culture and micro-learning become the mainstream of online and offline blended learning. According to Mayer's multimedia learning theory and design principles, as well as cognitive load theory, it is recommended that curriculum developers establish a micro-learning module to push the adaptive knowledge points concisely and concisely to learners, fragmentize the curriculum knowledge points, and take 5–10 minutes or even shorter time as the unit of video or 50 – 200 words as the unit of text. Through WeChat, mobile phone text messages, learning eject boxes, email, Weibo and other forms, it provides learners with fragmented and mobile new online learning experience. Develop micro-courses for small modules, small topics and primary schools.

This study suggests that it is necessary to pay attention to different types of courses, different teaching methods and different online and offline blended learning groups, expand the research object and research environment, and conduct a confirmatory study of this study to obtain more persuasive conclusions.

Роман Мудрак,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНІ УМОВИ ГУМАНІСТИЧНО СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЮРИДИЧНІЙ КЛІНІЦІ

В основному клієнтами юридичних клінік є малозабезпечені верстви населення, які в більшості випадків неспроможні оплатити послуги високопрофесійних юристів-практиків.

Діяльність будь-якої юридичної клініки базується на певних обов'язкових принципах. До них належать:

– безоплатність – оскільки послуги надаються в основному малозабезпеченим верствам населення, вони мають бути безплатними для клієнтів юридичної клініки;

– добровільність – студенти, які працюють у клініці, роблять це абсолютно добровільно. Їхня зацікавленість полягає в бажанні набути певних професійних навиків, а також надати юридичну допомогу особам, які її потребують;

– гуманізм – у юридичній клініці вчать розуміти проблеми своїх клієнтів, ставати небайдужим до їхніх проблем, надавати необхідну допомогу;

– рівноправність – усі студенти, які працюють у клініці, мають однакові, рівні можливості. Кожен має право на висловлення своїх думок, зауважень, пропозицій.

У відповідності зі змістом діяльності юридичних клінік така діяльність є максимально наближеною до діяльності адвокатів, тому на працівників юридичних клінік повинні поширюватися основні принципи етики, які застосовуються у правозахисній діяльності. До них належать принципи:

- незалежності (максимальна незалежність консультанта та інших співробітників правничої клініки у виконанні своїх прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого протиправного впливу, тиску чи втручання в його діяльність);

- дотримання законності (у своїй діяльності учасник юридичної клініки зобов'язаний дотримуватися вимог чинного законодавства України);

- конфіденційності (дотримання цього принципу є необхідною умовою довірчих відносин між співробітником клініки і клієнтом);

- компетентності та добросовісності (студенти-консультанти мають постійно працювати над вдосконаленням своїх знань і професійної майстерності, володіти інформацією про наявні зміни в законодавстві).

Також у клініці мають пропагуватися принципи домінантності інтересів клієнта, неприпустимості представництва клієнтів із суперечливими інтересами, поваги до діяльності юридичних клінік, культури поведінки. Принципи адвокатської етики не можуть повною мірою поширюватися на діяльність юридичних клінік, оскільки їх співробітники, на відміну від адвокатів, не мають спеціального статусу, закріпленого в чинному законодавстві. Однак необхідність дотримання більшості з них не викликає сумнівів [1].

Можна констатувати, що культивування таких принципів у навчальному процесі позитивно впливає на формування високого рівня правової культури студентів-правників, які за кілька років ввійдуть до когорти правників-професіоналів.

Рівень правової культури майбутнього юриста залежить від рівня формування в нього професійної правосвідомості, формування певних правових цінностей, ідеалів у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Саме у процесі навчання засвоюється соціальний досвід, формується емоційно-ціннісне ставлення до дійсності [2].

Правова культура особистості є складовою її загальної культури, проявом гуманістичної спрямованості психіки, свідомого підпорядкування нормам моралі і права. На співробітника юридичної клініки покладається обов'язок у своїй професійній діяльності й у приватному житті дбати про престиж звання співробітника клініки, забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводити себе гідно, стримано, тактовно, по можливості зберігати самоконтроль і витримку, при здійсненні своєї професійної діяльності мати пристойний зовнішній вигляд. Умовою формування правової культури молодих спеціалістів є свідоме сприйняття та засвоєння ними правових знань як особистісних цінностей та відображення їх у власній поведінці. Майбутні юристи-професіонали основною метою своєї діяльності мають вважати захист прав і свобод людини, повинні мати спеціалізовані знання діючого законодавства, мати навички його застосування.

Процес формування професійної свідомості та культури юристів відбувається в певному соціальному середовищі, яке так чи інакше здійснює свій вплив на всі процеси, що відбуваються в ньому. Соціальне середовище за своєю структурою уже складне явище, у якому крім суб'єктів слід розрізняти засоби, форми, методи, принципи діяльності, причинні зв'язки тощо [3].

Юридичну клініку можна розглядати як окреме, специфічне соціальне середовище, яке має конкретний вплив на процес формування професійної свідомості та правової культури її учасників. Зараз кожна юридична клініка приймає власний кодекс етики, де обов'язково закріплюються основні

принципи діяльності, права й обов'язки, що поширюються на усіх працівників клініки, серед яких виділяють:

1) як у своїй діяльності, так і в особистому житті, забезпечувати високий рівень культури поведінки, поводити себе гідно, стримано, тактовно, зберігати самоконтроль і витримку, при здійсненні своєї діяльності мати пристойний зовнішній вигляд;

2) бути чесним і порядним, не вдаватися до омани, погроз, шантажування, підкупу, використання тяжких матеріальних чи особистих обставин інших осіб для досягнення своїх цілей;

3) поважати права, законні інтереси, честь, гідність, репутацію та почуття осіб, з якими вони спілкуються;

4) захищати інтереси клієнта сміливо й чесно;

5) роз'яснити клієнту, що правова допомога надається силами студентів під керівництвом викладачів юридичного факультету та/чи фахівців-практиків.

6) надавати правову допомогу компетентно й добросовісно. Постійно працювати над вдосконаленням своїх знань і професійної майстерності, володіти достатньою інформацією про зміни в чинному законодавстві;

7) не допускати у своїй діяльності компромісів, що применшували б їх незалежність, з метою догодити клієнту, суду, іншим державним органам, третім особам, якщо такі компроміси розходяться із законними інтересами клієнта, перешкоджають належному наданню йому правової допомоги та суперечать вимогам цього Кодексу;

8) не розголошувати суті звернень громадян, а також прийнятого за результатами розгляду звернення рішення, за винятком випадків добровільної згоди клієнта на використання матеріалів справи без зазначення даних про його особу в навчальних цілях;

9) з розумною регулярністю інформувати клієнта про хід виконання доручення і своєчасно відповідати на запити клієнта про стан його справи;

10) при виникненні непорозумінь чи конфліктних ситуацій із клієнтом звернутись до керівника з обґрунтованою відмовою від ведення справи;

11) відмовити в наданні правової допомоги за наявності для того підстав.

Отже, у юридичній клініці студенти здобувають певні навички юридичної практики, отримують знання про те, як малозабезпечені люди можуть захистити свої права, спираючись на закон. Вони також безперечно формують у собі певні риси характеру, що визначають їхній рівень правової культури, адже подолати професійну деформацію, високий рівень корупції, правового нігілізму, що існує у правоохоронних органах можна лише шляхом формування високого рівня правової свідомості і правової поведінки в молодих спеціалістів, які ще не попали під вплив негативних факторів. Високий рівень моральної та професійної культури є необхідним фактором якісного вирішення поставлених перед ними завдань, також обумовлює ефективність функціонування права, стабільність правопорядку та стабільність у багатьох сферах суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Юридичні клініки в Україні: роль, завдання та організаційно-правові засади: посібник / За ред. М. В. Дуліби. К. : «МП Леся», 2003. 120 с.

2. Біленчук П. Правова деонтологія / за ред. акад. П. Д. Біленчука. К. : АТІКА, 1999. 320 с.

3. Гусарєв С. Юридична деонтологія. К. : ВІРА-Р, 1999. 506 с.

Chen Yinchai,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Scientific adviser:
Viktor Kavetskyi,
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Acting Head of the Department of
Pedagogy, Psychology and Inclusive Education of the
Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate

PROFESSIONAL MANAGEMENT CULTURE OF THE HEAD OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

Any activity, including management, is implemented in the form of a set of specific methods. The most important element of the management system are methods.

One essence: cultural management.

Cultural management is divided into two levels, namely, internal cultural management and external cultural management. Internal cultural management needs to solve the problem of internal values unity; External cultural management is to solve the problem of external cultural identity.

Most merged, merged and restructured educational institutions will face the problem of cultural integration, which is actually to solve the contradiction between values conflict. If the head of an educational institution can form the same core values among the teachers and staff within the institution, it will be easy for the educational institution to reach a consensus on decision-making, thus forming a strong synergy.

Once the contradiction of internal cultural management is solved, the enterprise will face the problem of external cultural management. Many transnational educational institutions are not acclimatized because their original management ideas

and cultural background collide with the local culture and fail to integrate. In order to solve this problem, we must study the characteristic culture of the host country, location and industry, and use talent localization to realize the localization of educational institutions, and finally integrate into the local culture.

The second essence: self-cultivation.

Confucianism advocates group orientation and the supremacy of ethics, thus emphasizing the life goal of "managing the world and benefiting the people". Specifically, within educational institutions, group orientation is embodied in the "harmony" between employees, the "benevolence" of the head of educational institutions to employees, and the "righteousness" of educational institutions to society. The staff of educational institutions emphasize team spirit, take harmony as the foundation, treat people with sincerity. Educational institutions, on the other hand, should be "humane" to their employees, emphasizing the people-oriented approach. Educational institutions should be "righteous" and dedicated to society.

The third essence: system management.

Han Fei wrote in *Employing People*: "If you can go to the wise and skillful, and keep the humble, then you can do your best and become famous." This means that whatever you do, you need to rely on an objective standard, not on subjective judgment. In fact, this provides a basis for institutionalized and standardized management. New Oriental education institutions management concept of "qualification and virtual profits method is feed mechanism and reasonable evaluation system of cadres, orderly and efficient", "the purpose of monitoring are included in the standardization management itself, and it is the need of effective and efficient service of business" and "templates is a magic weapon of all employees to quickly manage progress", etc. What reflects is the demand of institutionalization and standardized management. Under such institutionalized and standardized management, educational institutions are striding forward.

References

1. Batenburg R., Walbeek W., Maur, W. Belbin role diversity and team performance: Is there a relationship? *Journal of Management Development*, 2013. 32. P. 901–913.
2. Harzer, C., Ruch, W. The role of character strengths for task performance, job dedication, interpersonal facilitation, and organizational support. *Human Performance*, 2014. № 27. P. 183–205.
3. Team roles: Their relationships to character strengths and job satisfaction /W. Ruch et al. *The Journal of Positive Psychology*, 2016. P. 190–199.

Ge Hangjun,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Savitska Victoriia,

Candidate of pedagogical sciences,
Senior lecturer at the Department of Educology and Pedagogy
West Ukrainian National University

MANAGEMENT ACTIVITIES IN GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION

The urgency of the topic is due to the need for further development of theory and practice of management of socio-pedagogical systems in the information society in the context of the tasks facing the education system. At the present stage of development of general secondary education, the problem of mutual correspondence of changes in the educational process and the management system of general educational institutions is gaining special importance. The emergence of secondary schools of various types, meaningful work on the introduction of personality-oriented learning, organization of specialized training, conditions of external independent evaluation, etc. require the construction of effective management systems using technologies adequate to the processes taking place in education.

A feature of the development of the theory of management of educational systems in foreign countries was its reliance on various social, pedagogical, psychological theories. This led to the conceptualization of the development of the theory of management of educational institutions, which, of course, can be considered its main feature. Conceptualization of the theory of educational institution management has not become a feature of domestic science. This is due to the fact that our scientists focused entirely on the provisions of general management theory and social management theory. In fact, the essence of many school works was to transfer the general provisions of management theory to the educational basis. At the same time, the peculiarities of educational institutions were taken into account mainly at the technological rather than the conceptual level.

Consideration of the management of a secondary school from the point of view of the management structure allows us to state that in the interconnected network of positions - the control subsystem - the managed subsystem, the decisive role belongs to the management subsystem. The structure of this subsystem of most secondary schools has four levels of government [1–3].

First level: school principal, appointed by the state body or elected by the staff; heads of school councils, student committees, public associations. This level determines the strategic directions of school development.

Second level: deputy school principals, social pedagogue, school psychologist responsible for the organization of community service, senior counselors, assistant school principal for business, as well as bodies and associations involved in self-government [2].

Third level: teachers, educators, class teachers who perform managerial functions in relation to students and parents, children's associations, clubs in the extracurricular activities.

Fourth level: bodies of class and general school student self-government. This level indicates the subject-subject nature of the relationship between teachers and students [1].

In this hierarchical scheme, each of the above levels of the subject of management is at the same time the object of management in relation to those levels that are higher.

In the managed subsystem, the main place belongs to the student body. It also distinguishes two levels of vertical management: school staff and class teams. Horizontally, the managed subsystem is represented by student NGOs, creative associations, clubs, clubs, sports sections and further managed subsystem reflects the diversity and unity of student activities (educational, research, socially useful, artistic, sports).

All this leads to the conclusion that it is necessary to develop a concept of management of secondary schools, which would most fully reflect the essence of this phenomenon and most naturally synthesize the achievements of domestic and foreign management theory and practice. A secondary school as an object of management is a complex open socio-pedagogical system that regulates its activities with the external environment. Based on his analysis determines the purpose of its existence. Factors of goals and results are system-forming factors of the pedagogical system that helps to focus the attention of heads of secondary schools, teachers, students on defining goals and ways to achieve results, creating conditions for proper functioning of the pedagogical process, selecting content and using various forms, methods and tools work.

Functional components of the management cycle are presented: analysis, planning, organization, control. In this case, the management of the pedagogical system allows to preserve its integrity and at the same time change, influence the action of its individual components.

References

1. Lutsenko G., Lutsenko O. Features of management of research activity in higher educational institutions. *Active Learning*. 2021. DOI: 10.5772/intechopen.100512
2. Kohlbacher M. The effects of process orientation: a literature review. *Business Process Management Journal*. 2010. Vol. 16 Iss: 1. P. 135–152.
3. Pochuieva O. O. Development of the model of managing presentation activities of general educational institutions. *Молодий вчений*. 2015. № 5 (45). С. 418–422.

Huang Rui,

1st year of master's degree student in 011 Educational, pedagogical sciences, educational-professional program «Management of educational institutions», West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Savitska Victoriia,

Candidate of pedagogical sciences, Senior lecturer at the Department of Educology and Pedagogy, West Ukrainian National University

CATEGORY «METHODOLOGY» IN MODERN METHODOLOGY OF SCIENCE AND METHODOLOGY OF EDUCATION MANAGEMENT

Management of education, as a modern branch of scientific knowledge, forms its categorical-conceptual apparatus and the core of theories, based on the methodology of science and intersectoral achievements of philosophical, natural and social sciences. The science of management, which develops on the border of different branches of knowledge, allows to identify, analyze, reveal their intersectoral scientific relationship and the specifics of management methodology in the system of methodological knowledge of the humanities for rational research, substantiation and development of better paradigms [3], concepts, models of systems, forms, methods, technologies and mechanisms of management in the social sphere, which, by species, includes education as a complex megasystem and its components, which include such

integrated complex systems as: system of various educational institutions and educational institutions, educational and management systems, processes, phenomena and other components, which in turn are complex systems.

Methodology, as a basic concept of science methodology and a component of the system of methodological knowledge of different branches of science, has many definitions that are not always consistent with each other, often highlighted by researchers from opposite positions and are ambiguously interpreted [2, p. 11]. Uncertainty and vagueness of the ideas of researchers and practitioners about the methodology of education management are associated with the direct transfer from one definition to another on the management reality without taking into account the specifics of the science of education management.

Methodology is not only a "teaching" that represents a system of knowledge about approaches, principles and methods of acquiring knowledge that reproduces various areas of human activity, covering, according to the subject, pedagogical, organizational, managerial, innovative, social, informational, expert, analytical, economic activities and management reality. It is also an area of cognitive activity. Note: not all activities, obviously, need organization. In particular, the organization does not require monotonous, monotonous and reproductive activities, which may be or are a copy of a person's personal activities, based on personal experience and a copy of another person's activities [1, p. 20]. Therefore, we can almost always say that these types of activities do not require organization, because they are self-organized at the level of mastered methods, patterns of activity, technologies and mechanisms involved in self-organization.

The methodology of management, in its modern discourse presents many paradigms, approaches, rational and irrational methods of mastering the world and management reality, in particular, in relation to existing scientific knowledge, its acquisition and taxonomy. As for approaches, they can be classified on various

grounds, for example, by scientific disciplines: philosophical, cultural, psychological, pedagogical, interdisciplinary, etc.; by object of study: activity, functional, structural, systemic, personal, etc. According to the example of consideration - analysis of the object of study – the phenomenon of public administration of active systems and a specific subject of study – we have chosen: systemic, synergistic, activity, personal, situational, informational, cybernetic, strategic and other scientific approaches.

References

1. Alexander P. A. Methodological guidance paper: The art and science of quality systematic reviews. *Review of Educational Research*. 2020. Vol. 90 (1). P. 6–23.
2. Brown Z. "We just have to get on with it". Inclusive teaching in a standards driven system: The design decisions of a Q methodological study. *Operant Subjectivity*. 2016. Vol. 38 (1). P. 1–14.
3. Irie K., Ryan S., Mercer S. Using Q methodology to investigate pre-service EFL teachers' mindsets about teaching competences. *Studies in Second Language Learning and Teaching*. 2018. Vol. 8 (3) P. 575–598.

Oksana Krychkivska,

PhD in Pedagogical Sciences,

Senior lecturer of the Department of Educology and pedagogy,

West Ukrainian National University

Huang Junjie,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program

«Management of educational institutions»,

West Ukrainian National University

ORGANIZATION OF COMMUNICATIONS

IN THE EDUCATIONAL INSTITUTION

The problem of the development of social communication in Chinese and Ukrainian educational institutions is attracting the attention of more and more researchers, but it still remains controversial. The concept of communication, in our

opinion, has two main aspects:

- Communication – is the transfer of information in time and space - from recipient to communicator (teacher - student);

- communication – is communication between the main participants in the educational process (teacher – student; teacher – teacher; teacher – university employee).

Let's consider the teacher-student communication, focusing not on the formal "teacher-textbook" but on informal communication – direct communication (cooperation) between teacher and student. This aspect is still insufficiently studied in science.

It is known that the best option for professional communication is the relationship "teacher – student (graduate student, doctoral student, candidate, doctor of sciences)." It depends not only on the scientific capabilities of the leader of the scientific school, but also on his ability to communicate directly with his students. The closer the communication links between all participants in the scientific and educational process, the higher the level of its effectiveness. Of course, the communication between teacher and student is not limited to scientific and educational activities, it is due to the nature of the personality of both teacher and student, the desire to interact and cooperate, because communication (in this case seen as communication) is complex system of interdependent relations between teacher and student.

Developed forms of interaction between teacher and student should be considered:

- cooperation of teacher and student in the process of scientific and educational activities;

- direct communication of the teacher with the student not only in the classroom, but also outside the educational process;

– regular holding of individual, group and mass forms of scientific and scientific-educational activity, in particular scientific student conferences of international, all-Ukrainian and regional levels;

– the presence of a teacher’s website, which creates favorable conditions for communication and transmission of information;

– use of Internet capabilities, including e-mail, for messaging;

– use of telephone communication for short messages, etc.

The pedagogical communication of the teacher with students provides the following purposes:

1) information – the exchange of educational and scientific information;

2) value-oriented – the transfer of socially significant and professionally important norms and values;

3) motivational – student support, motivation of his activity;

4) social – coordination of joint actions, feedback between the subjects of pedagogical interaction.

Pedagogical communication, as a special socio-psychological phenomenon, is characterized by the following functions:

– socio-perceptual – perception and cognition of teachers and students of each other;

– communicative-behavioral – information transfer and exchange of social roles, organization of joint activities;

– emotional – the evaluative attitude of the teacher to the student as a person, expressive reactions of each party;

– social self-presentation.

Thus, in the arsenal of the modern teacher (subject or curator) there are multi-channel ways of communicating with students. If necessary, he can successfully use the entire system of communication channels, tools and methods to communicate with

his students or give preference to one of them.

In conclusion – distance learning, indirect electronic communication between teacher and student predominates; in the process of stationary (classroom) learning of traditional, in our opinion, the most effective ways of communication between teacher and student is direct communication in the classroom or outside it. During the direct communication between the teacher and the student, it is usually understood when in real time and space (in the laboratory, computer class) the student has the opportunity to see the prospects for the development of certain areas of library and information activities, including in China and Ukraine. Thus, direct communication between teacher and student provides an opportunity to instantly discuss current, urgent for both teacher and student issues of future development of bibliography, library and bibliographic science, practice and education in Ukraine. Teaching experience has identified three main forms of communication between teacher and students: individual, group, mass and showed that different levels of communication between teacher and students need to enrich the channels, methods and means of communication.

He Lingling,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Scientific adviser:
Viktor Kavetskyi,
PhD in Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Acting Head of the Department of
Pedagogy, Psychology and Inclusive Education of the
Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate

STYLES AND FORMS OF MANAGEMENT OF PEDAGOGICAL WORKERS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Pedagogical management refers to various behaviors and measures taken by teachers in order to make effective use of time, create a good learning environment and reduce bad behaviors. In classroom teaching, besides the task of "teaching", the teacher also has the task of "management", that is, to coordinate and control various teaching factors and their relations in the classroom, so as to form an orderly and efficient whole, so as to ensure the smooth progress of teaching activities.

The task of pedagogical management is complicated. Generally speaking, pedagogical management includes classroom interpersonal relationship management, classroom environment management, classroom discipline management and so on.

– Class interpersonal relationship management refers to the management of teacher-student relationship and peer relationship in class, including the establishment of good teacher-student relationship, group norms and harmonious peer relationship.

– Classroom environment management refers to the management of the classroom teaching environment, including the arrangement of the physical environment and the construction of the psychosocial environment.

– Classroom discipline management refers to the formulation and implementation of the rules of conduct in class, and dealing with students' behavior problems.

Here are four typical pedagogical management styles.

1. The laissez-faire. Teachers of this management type have weak consciousness and poor sense of responsibility. They only lecture in class, regardless of the effect and laissez-faire. There is no concern about the problems students have in the learning process and no active classroom management requirements. On the surface, students are happy and comfortable, but in fact their demand for knowledge is not satisfied, which often results in disrespect for teachers.

In the classroom of laissed-off management, students' learning motivation and enthusiasm are low, and the teaching effect is poor.

2. Arbitrary type. Teachers of this management type have strict requirements for students' classroom performance, but such requirements are often determined only according to teachers' personal subjective likes and dislikes, ignoring the actual situation of students and the requirements of teaching objectives.

In the class of autocratic management, students' opinions cannot be fully expressed, and students often have a sense of tension and depression, which tends to lead to the formalism tendency of classroom management, and the teaching effect is general.

3. The democratic type. Teachers of this management type are active, serious, lenient and moderate in classroom management activities. They are good at ensuring effective classroom management through appropriate inspiration and guidance. Various specific measures of classroom management take the specific situation of the class into consideration, and students are close and respectful to such teachers.

In the democratic management classroom, students learn actively and happily, and the classroom teaching efficiency is high.

4. The emotional type. Teachers' loving feelings towards students can achieve the effect of neglecting and regulating. As soon as he entered the classroom, his eyes were filled with love for the students, and his language and expression were so kind when teaching. He was good at discovering the advantages and progress of the students, and often praised the students from the heart, so that the enthusiasm of the students in learning was constantly stimulated. Perhaps from the class soon, there are individual students imperceptibly make small moves, the teacher is just slightly "um", when the student noticed the teacher, the teacher or with that kind of sweet smile, to the student narrowed his eyes, the student red face and concentrate on the class, until the class.

If the analysis is made from various technical aspects of teaching, there may not be anything unique. However, everyone will deeply feel that there is a significant feature of this class, which is the warm, cordial, loving and harmonious feelings between teachers and students from beginning to end.

References

1. Yin Zhong. Bear in mind the mission to be a qualified educator. *Journal of jilin institute of education*. 2018. 34(01). P. 5–6.
2. Xin Yan. On the Mission of College Education Workers in the New Era. *Time Report*. 2018. 4(10). P. 228.
3. Li Huafei, LU Lige. Education power: Patriotic Responsibility of Educators in the New Era. *Journal of Beijing University of Technology* (Social Science Edition). 2021(02). P. 20–25.
4. Lin Qinghua. Current Situation and Hot Spot Analysis of Basic Education Management Research. *China Education Journal*. 2017 (8).
5. LAN Xiaping, Chen Dachao. The Development and Application of educational Management Research Paradigm. *Contemporary Education Science*. 2017. (8).

Wu Zheng,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Scientific adviser:
Savitska Victoriia,
Candidate of pedagogical sciences,
Senior lecturer at the Department of Educology and Pedagogy,
West Ukrainian National University

MODERN MANAGEMENT TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION

With the development of globalization processes, approaches to the management of higher education institutions are changing, so the management of each of the higher education institutions is trying to conduct more effective management activities, based on the application of an innovative approach to management. Given that the aim of the article is to reveal the conceptual basis for the application of innovation in the context of providing higher education management.

In order to ensure the innovative development of higher education in the system of innovation management should be included:

1) educational innovations (including updating curricula, implementation of the latest educational programs, use of new pedagogical technologies in the educational process, improving the skills of teaching staff, providing the educational process with the latest information and methodological technologies) [1];

2) managerial innovations (including the formation of the innovation structure of higher education institutions, improving the level and management system of higher education institutions, automation of higher education institution management processes, optimization of higher education institution management systems, improving the quality of higher education institutions by creating a separate unit in management structure higher education institution) [2];

3) ideological innovations (ensuring the participation of higher education institutions in various international and national research and educational programs and projects, development and capacity building of higher education institutions to conduct research and development work aimed at future production of innovative products, development and expanding cooperation with employers, developing and increasing the level of interaction with the public, meeting the needs of consumers of educational services due to expanded study of the market of educational services and building an effective marketing strategy for higher education, developing a mechanism to attract higher education. including financial, and efficient use.

Management of higher education institutions from the standpoint of innovation is the management activity of heads of higher education institutions in relation to ensuring the development and effective functioning of higher education institutions, improving the quality of educational services and improving the educational process.

The management of higher education institutions from the standpoint of innovation is based on a number of principles, including the principle of systematic and consistent management process; the principle of forecasting and predicting the results of the application of innovations in management; the principle of purposefulness; the principle of acceleration, which provides for the rational and progressive use of innovation; the principle of logistical and information support; the principle of anticipation; the principle of flexibility; the principle of modeling; the principle of continuity of innovation.

References

1. Modern Technologies in Education. Collective Scientific Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. 495 p.
2. Shvardak M. Modern technologies of management of educational establishments. *Освіта і наука*. 2018. Vol. 24 (1). P. 227–230.

Oksana Krychkivska,
PhD in Pedagogical Sciences,
Senior lecturer of the Department of Educology and pedagogy,
West Ukrainian National University

Xiao Yao,
1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

CONCEPT OF EDUCATIONAL MANAGEMENT

The very concept of “management” is widely interpreted in world practice. Under the management is understood the way or manner of interacting with people, as well as the power and art of management, special abilities, governing body or administrative unit. However, management, is understood as art. This understanding is because organizations themselves are quite complex systems, the functioning of which depends on numerous and diverse external and internal factors. Thus, management is an independent field of knowledge, a separate discipline, or rather an interdisciplinary field, which is most correctly called "managerial thought", combining science, experience, "know-how", augmented by managerial art. Most sciences and their achievements influence management thought. Therefore, in any field of activity, including education, one should learn to apply these achievements to obtain the desired results through the joint efforts and actions of staff.

Education management refers to the school management activities of cultivating people by effectively using various elements of education through decision-making, planning, organization, guidance and control according to certain educational objectives. Modern education management is a kind of systematic management. Managers should take the object as a dynamic system, coordinate the relationship between the basic elements from the perspective of overall optimization, and make it approach the common management goal. Successful management is a

modern school management model that aims to help every teacher succeed in education, so as to promote every student to succeed in all aspects. Its basic meaning is: successful management is a kind of management for all teachers; Successful management is a management process and activity that helps all teachers achieve success in education; Successful management is a management mode and type that promotes all students to achieve success in all aspects by helping teachers succeeds.

Li Bingze,
PhD degree student in 011 Educational, pedagogical sciences, educational-
professional program «Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University
Scientific adviser:
Liliya Rebukha,
Doctor of pedagogical sciences, Professor,
Professor of the department of Educology and Pedagogy
West Ukrainian National University

THE CURRENT SITUATION OF YOUTH SPORTS TALENTS TRAINING UNDER THE INTEGRATION OF SPORTS AND EDUCATION

The integration of sports and education in our country has a long history, and it has experienced three development stages, which are combination of sports and education, integration of sports and education, deepening the integration of sports and education. In the 1950s, our country's competitive sports were separated from school sports to train athletes independently. Although competitive sports have made great progress in a short period, the development of retired athletes are difficult due to lack of education.

The side effects have been exposed one after another. To this end, the state proposes to implement the integration of sports and education (combination of sports and education), but there are many problems in the actual integration process, and scholars have paid attention to it from various aspects. Some scholars believe that the

main reason for the lack of substantial progress in the integration of sports and education is institutional obstacles, such as contradictions in learning and training, competition system, selection system, etc., and the reason for this obstacle is my country's fragmented management system.

In the context of the new era, the purpose of the integration of sports and education is to promote the healthy development of young people, and to cultivate socialist builders and successors who can develop morally, intellectually, physically, aesthetically, and labor in an all-round way. The implementation indicators specified in the "Thirteenth Five-Year" Development Plan for Youth Sports in my country also require the integration of sports and education, such as promoting the formation of more policy mechanisms that are conducive to the combination of sports and education, and accelerating the formation of government-led, departmental coordination,

The development pattern of youth sports with diverse participation; establish and improve the joint conference system for athletes' cultural education in the sports and education departments, and improve the special supervision system for athletes' cultural education at the national and provincial levels; advocate the establishment of pre-competition cultural testing systems for young athletes in provinces and cities; cultural education for athletes The "two inclusions" have been fully realized, and the quality of cultural teaching has been generally improved; and so on.

At present, the two major systems of sports and education still have institutional obstacles of fragmentation. The pattern of promoting the development of youth sports by the government, schools and society has not been established yet. The operation of coordination, coordination, joint education, joint construction, sharing and joint governance the mechanism has not been formed yet. The proposal of the integration of sports and education has provided many help for cultivating young sports talents and building a sports power. Therefore, our country needs to implement

the integration of sports and education with the joint efforts of the education department and the sports department, and create a new era of sports and education integration through the integration of various models.

Yang Ziyue,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Viktor Kavetskyi,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Acting Head of the Department of Pedagogy, Psychology and Inclusive
Education of the Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate

MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS

Formulate and improve vocational teacher education policies and measures, and advocate professional development of vocational teachers. In order for higher vocational teachers in our country to embark on the road of professional development, it needs the strong support of the government, and the state should introduce corresponding measures.

Policy measures to give policy support to higher vocational teachers. It is suggested that the government should establish a joint conference system of higher vocational education, which is mainly responsible for studying and formulating feasible policies and measures related to higher vocational teacher education. It is suggested that the professional title evaluation policy of higher vocational college teachers should be improved as soon as possible, and targeted standards for professional title evaluation and employment should be established.

Improvement of vocational teacher access system. It is the root of teacher professionalization construction to establish perfect admittance system of vocational teachers and improve the entry standard of vocational teachers One of these measures. Establish scientific professional competence standards for higher vocational teachers. The establishment of professional standards plays a guiding role in standardizing the professional teaching of higher vocational teachers and promoting their professional development. The establishment of systematic and standardized professional standards for higher vocational teachers is the basic criterion for promoting their professional development. In view of this, China should formulate specific and clear professional standards according to different types of higher vocational teachers as soon as possible. We can learn from the practice of "step by step, step by step" of German higher vocational teacher professional standards, and divide teacher professional standards into several ability fields according to stages, and then formulate overall standards and stage standards for each field.

Achieve "diversified" training institutions based on the concept of lifelong education. Throughout China's training and training bases, the vast majority of practical training bases, vocational schools, enterprise practice accounted for part the proportion is very small, and the simplification of training institutions makes higher vocational teachers have few opportunities to practice, to a large extent It restricts the professional development of higher vocational teachers. In order to improve the overall quality of volunteer teachers, realize multi-channel training vocational colleges For key teachers, it is suggested that the state, in accordance with relevant regulations, issue policies to encourage and advocate multi-channel training of higher vocational teachers, support diversified training institutions to carry out training activities, especially give preferential policies and support to enterprises providing teacher training.

References

1. State Council. Decision on Accelerating the Development of Modern Vocational Education, Guo Fa no. 19. 2014. P. 5–7.
2. Zhu Xinsheng et al. A research report on the Training System of "Double-qualified" Teachers in Secondary Vocational Schools. Fantasy. Beijing: Chinese Language and Culture Press, 2010. P. 270–281.

Hu Canyang,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Viktor Kavetskyi,

PhD in Pedagogical Sciences
Associate Professor, Acting Head of the Department
of Pedagogy, Psychology and Inclusive Education of the
Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate

THE INFLUENCE OF LEADERSHIP STYLE ON TEACHERS' PSYCHOLOGY AND TEACHING ATMOSPHERE

According to Bass et al., different leadership styles contain different components. Transformational leadership has four components: charisma, influence, intellectual stimulation, and human concern. Transactional leadership emphasizes exchange, a relationship of interest between the leader and lower-level employees. Laissez-faire leaders have low leadership willingness and do not have an overall plan. They prefer employees to give full play to their potential, discover problems and summarize experience by themselves.

The principal's leadership style embodies the principal's leadership philosophy, and to a large extent there are individualized colors. Because of this, there are many types of principal leadership styles. However, in practice, no one type of principal's leadership style is perfect. Different principal leadership styles have different effects on the school's own management effectiveness.

The influence of transformational principal's leadership style on school management effectiveness

Transformational leaders tend to care more about their subordinates. While relying on their legal authority to play a leadership role, this type of leader often pays more attention to personal charisma and humanistic care. They hope to create an atmosphere of kindness, tolerance and openness in the school, and provide a good external environment for their transformational practices, thereby improving the management efficiency of the school. Transformational principals generally have extraordinary abilities or personality attractiveness, and school members can be infected by this trait, emotionally attached to them, and then have trust and compliance. On the basis of this understanding, the principal, teachers and students will have a strong sense of identity, and both sides will meet the challenges in school management with a consistent stand, which will greatly improve the school management efficiency.

The transformational principal leadership style has all of the above advantages. But this leadership style still has its limitations. First, this leadership style is unsustainable. It often relies on the charisma and personal authority of the school leader. If the leader leaves the workplace for other reasons, then the management of the school may fall into a state of chaos and disorder, and the management efficiency of the school will be greatly reduced. Secondly, because the transformational principal has great authority in the school, in the absence of other external constraints, the principal often manages the school according to his own subjective wishes, which may have some negative effects on the school's management efficiency. Finally, the context in which transformational principal leadership styles are applicable is limited. It is more applicable to chaotic and unstable school environments, in which a transformational principal's leadership style can positively contribute to school

management effectiveness. In a more standardized and stable school environment, this style of principal leadership is less applicable.

Transactional leaders attach importance to the transaction process of mutual satisfaction with the leader, and attach importance to accomplishing organizational goals through incentives, thereby improving organizational management efficiency. Transactional leaders are often built on coercive foundations, and they focus more on the ends that can be achieved by the leadership behavior and on the results rather than the process. Compared with the above-mentioned transformational principal's leadership style with a strong humanistic concern, the transactional leadership style obviously pays more attention to performance and the pursuit of results. In schools led by transactional principals, there are often clear boundaries, orderliness, obedience to the system and absolute control. Under such a principal's leadership style, the organizational atmosphere of the entire campus may seem a bit rigid, lacking vitality and creativity. In such an organizational atmosphere, the school's management efficiency is difficult to give full play to.

Although the transactional principal's leadership style can effectively improve school management efficiency through incentives, such incentives are mainly achieved through material incentives, not achievements. This may lead to a short-sighted behavior that only focuses on short-term interests, while ignoring some longer-term goals, such as the construction of school culture. This cannot effectively improve the management efficiency of the school.

Under the leadership style of the laissez-faire principal, the grass-roots faculty and staff are independent, and there is no unified plan. The work efficiency of the faculty and staff is low, and the management of the school will inevitably shift the blame to each other. The individual abilities of school members cannot be developed, and group collaboration is difficult. Realization will inevitably lead to the decline of school management efficiency. In this organizational atmosphere formed under the

leadership of the principal, although the hope of the faculty and staff to participate in school management has been greatly satisfied, this is achieved at the expense of the overall efficiency of the organization. In the long run, it is not conducive to the school's develop.

Xu Yaping,

1st year of master's degree student in 011 Educational,
pedagogical sciences, educational-professional program
«Management of educational institutions»,
West Ukrainian National University

Scientific adviser:

Viktor Kavetskyi,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Acting Head of the Department of Pedagogy, Psychology and Inclusive
Education of the Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate

MANAGEMENT OF THE SYSTEM OF EDUCATIONAL WORK ON THE FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE OF STUDENTS

Health education is a series of activities and processes carried out by means of communication, education and intervention to help individuals and groups to change unhealthy behaviors and establish healthy behaviors, and to promote health education. Through planned, organized and systematic social activities and educational activities, people are encouraged to consciously adopt healthy behaviors and lifestyles, eliminate or reduce risk factors affecting health, prevent diseases, promote health and improve the quality of life.

In order to disseminate health knowledge and skills and motivate people to improve their behaviour and lifestyle.

The aim is to prevent disease, protect and promote health, change behaviour and lifestyle (behavioural intervention) is the core, and the main task is to mobilize individuals to change behaviour to promote their own health.

How health education works? Health education is an interdisciplinary science that promotes health by changing behavior. Its principle is to use sociological and epidemiological methods to diagnose the health problems of the community or the population and find out the "target" problems of health education. It is based on the improvement of scientific awareness, with the establishment of correct attitudes as the key, supported by the acquisition of health skills and with the goal of behavioural change.

Second, school health education management:

1. The concept of health education in schools. School health education refers to the process of carrying out health related knowledge and skills education for students in a planned, organized and evaluated way, and helping them make healthy decisions for themselves and others. Health education is the education with promoting health as the core. Through health education, students can acquire knowledge of health science, change their attitude, establish correct health values, develop healthy behavior and good life style, so as to prevent and reduce diseases, enhance physical fitness, promote physical and mental development, and lay a foundation for lifelong health. Health education is the bridge between health information and health practice.

2. The necessity of health education in schools. With China's economic prosperity, social diversity and polarization, also caused a lot of social problems, affecting people's outlook on life, values, change people's thinking and psychology, college students are also bound to be impacted. They not only need to have a strong body, but also have a healthy mind, college students' health problems have faced a serious threat, college students' health education has been directly related to the overall development of college students and early success. Therefore, it is of great

significance to carry out and strengthen health education for college students, maintain and improve the comprehensive health level of college students, and avoid and reduce the occurrence of various diseases and psychological disorders. In recent years, students have a high incidence of common diseases. Poor eyesight, dental caries, malnutrition, overweight and obesity, anemia, trachoma and other common diseases among students have a high incidence rate. Health risk behaviours are widespread. Bad behaviors and habits such as smoking, alcoholism, Internet addiction, injury and adolescent sex are widespread.

According to 2021 data, China's college students account for 9.5 percent of the country's population, or 4 percent if junior college students are excluded. Health is a major factor affecting young people's ability to learn and it is the responsibility of governments to provide the best possible learning conditions. This goal can be achieved through school health education, which organically organizes and links all the factors that promote adolescent health.

First, college students healthy lifestyle formation mechanism is conducive to promoting the overall development of individuals. Healthy lifestyle means understanding the characteristics of university study, establishing positive learning motivation, and establishing problem consciousness and innovation consciousness. In order to realize the all-round development of college students, we must vigorously advocate healthy life style.

Second, the cultivation of college students healthy lifestyle is conducive to promoting the construction of harmonious campus culture. The healthy lifestyle of college students is very important for building a harmonious and positive campus culture. A healthy lifestyle not only includes good living habits, but more importantly, includes a positive attitude towards life to meet all kinds of challenges bravely. A kind of discerning good and evil, the pursuit of positive and elegant aesthetic taste; A kind of honest, open mind, this is the humanistic spirit we should pursue.

Thirdly, cultivating healthy lifestyle of college students is beneficial to the establishment and development of harmonious interpersonal relationship. The basic units of college collective are class and dormitory, and dormitory is the small group where members spend the most time together in college life. Students with a collective concept can fully realize the significance of the collective for the healthy growth of individuals, so love the collective, integrate into the collective, build the collective, develop good public morality, such as abide by the time of work and rest, pay attention to personal and dormitory cleanliness, respect others, help classmates and so on.

Teenagers in the period of life to life, to do a good job of health education youth generation, can make them small accepted health education system, improve the students' knowledge level, form good living habits, to establish a healthy lifestyle, strengthen self-health care consciousness and ability, prevent all kinds of common disease, frequently-occurring disease, can lay a good foundation for the healthy life for them, Affects lifelong health. Adolescence is the period with the strongest acceptance and plasticity in a person's life, and it is also the period when various behavior patterns are formed. Once such behavior patterns are formed, it is not easy to change.

References

1. Wu Zhiyong, Li Hui, Yin Bangjuan, et al. Status quo and cause analysis of healthy lifestyle and behavioral literacy level of Higher Vocational College students. *Bulletin of Sports Science and Technology Literature*, 2015(3). P. 94–97.
2. Luan He, Cultivation education of Healthy Lifestyle for College Students. *Times Education*, 2015(2). P. 94–95.
3. Jiao Jianpeng, Wang Dong, Analysis of factors influencing healthy lifestyle of college students. *Chinese School Health*, 2015, 36(12). P. 18.
4. Jing Jing, Research on the Education of Students' Healthy Lifestyle in Higher Vocational Colleges. *Journal of Nanjing Radio & TV University*, 2016(2). P. 76–80.
5. Wang Feng, Education research on Healthy Lifestyle Formation of Higher Vocational Students. *Knowledge Economy*, 2015 (21). P. 169–170.

СЕКЦІЯ 5
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УМОВАХ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Світлана Калаур,
доктор педагогічних наук, професор,
керівник Центру післядипломної освіти
Наталя Гончарук,
методист Центру післядипломної освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

ПОТЕНЦІАЛ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ
ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ:
МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

За даними ООН близько 10 % всього населення планети становлять люди з обмеженими можливостями. В Україні близько 6,3 % від всього населення становлять особи з обмеженими можливостями [3, с. 19]. У контексті наведеної статистики наголосимо, що усі освітні заклади мають бути для «комфортними» для здобувачів освіти, які мають особливі освітні потреби. Виходячи з цього інклюзивна освіта має стати довгостроковою стратегією для нашої держави. Тому дуже важливими є питання щодо впровадження в роботу освітніх установ і у процес підготовки педагогів принципів інклюзивної підходу, спрямованого на учнів з особливими потребами та схильних до ризику маргіналізації і ексклюзії». Нині «інклюзивна освіта розглядається як соціально-педагогічне явище, яке надає рівний доступ до якісної освіти та ґрунтується на ідеях гуманізму, людяності, рівноваги інтелектуальних, етнічних та фізіологічних компонентів» [4, с. 208]. Встановлено, що «діти з особливими освітніми

потребами» є доволі широкою науковою дефініцією, що охоплює всіх дітей, чії освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої у суспільстві норми.

В інклюзивній освіті недопустимою є сегрегація, яка означає відокремлення дітей з особливими потребами від інших здорових дітей. У ХХІ столітті до головних цінностей інклюзивної освіти відносять: 1) Дитина найважливіша цінність, що передбачає взаєморозуміння; 2) Терпеливе ставлення до дітей з різними вадами розвитку, що базується на толерантності; 3) Дитина є частиною суспільства, що включає рівність можливостей; 4) Кожна дитина унікальна, тільки потрібно допомогти розвинути її здібності (індивідуальний підхід та особистісно орієнтоване навчання) [1, с. 168].

У науковому контексті освітні заклади усіх рівнів акредитації нині мають потребу якісного впровадження інклюзивного підходу в освітній процес. Незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, кожна дитина має право на повноцінне життя та освіту. Причому, якість освіти для дітей з особливими потребами не має відрізняється від якості освіти, яку здобувають здорові діти. Саме інклюзивний підхід виступає нині пріоритетним та ключовим під час організації освітнього процесу в освітніх закладах для дітей з особливими освітніми потребами.

Наголосимо, що інклюзивний підхід висуває підвищені вимоги до всіх учасників освітнього процесу. Так, від здобувачів освіти (учнів, студентів) з особливими потребами він вимагає мобілізації психологічних і фізичних сил, а від інших здорових учнів та студентів потрібне розуміння, толерантність й готовність надавати посильну допомогу своїм товаришам. Тоді як від педагогів, які працюють в інклюзивному освітньому середовищі вимагається людяність, професіоналізм та сформованість спеціальних знань, умінь та навичок. Узгоджена діяльність усіх учасників освітнього процесу забезпечить реальну

можливість для якісного здобуття освіти особам з обмеженими освітніми можливостями та забезпечить реалізацію інклюзивного підходу [2].

Беручи до уваги наведені вище аргументи, констатуємо, що вагомим аспектом є формування у педагогів інклюзивної компетентності. Вагому роль у формуванні такої компетентності відіграє післядипломна освіта. На курсах підвищення кваліфікації педагог зможе оволодіти практичними вміннями й навичками роботи зі здобувачами освіти, які мають особливі освітні потреби та приділити увагу формуванню безпечного інклюзивного освітнього середовища.

У Постанові Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [5] (пункт 15) відзначено, що до основного напрямку підвищення кваліфікації відноситься створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами. Отже, інклюзивна компетентність посідає належне місце у професіоналізмі педагога, тому має бути належним чином представлена у системі післядипломної освіти. З цією метою у Центрі післядипломної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка було ініційовано у рамках ліцензії 231 Соціальна робота (Наказ МОН від 05.12.2019 №1003-л) формування інклюзивної компетентності.

Слухачам курсів підвищення кваліфікації у рамках формування інклюзивної компетентності запропоновано три програми по 30 год. кожна (рис.1).

Наголосимо, що усі програми об'єднані спільною метою: формування професіоналізму для ефективної командної роботи та міждисциплінарної взаємодії суб'єктів соціально-педагогічного супроводу в забезпеченні

інклюзивного освітнього середовища для навчання та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Розробляючи зміст освітньої програми було взято до уваги особливості професійної діяльності педагогів в умовах інклюзивного освітнього середовища. З методичної точки зору, було враховано Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», а також вимоги до компетентностей педагогічних та науково-педагогічних працівників. Основний акцент зроблено на практичному спрямуванні післядипломної підготовки педагогів. Такий практико-орієнтований підхід забезпечив педагогам реальну можливість опанування теоретичними, методичними та практичними аспектами організації інклюзивного освітнього простору в освітній установі.

	Модуль 2. Міждисциплінарна та командна взаємодія в організації інклюзивного навчання	Модуль 3. Розвиток пізнавальних здібностей та формування соціальних навичок дітей з ООП	Модуль 4. Розвиток навчальних здібностей дітей з ООП в закладі освіти
	Створення корекційно-розвиткового середовища в інклюзивному закладі	Адаптація й соціалізація дітей з ООП в закладі освіти	Мультисенсорний підхід у навчанні дітей з ООП
	Командна психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП	Стратегії подолання небажаної поведінки дітей з ООП	Дистанційне навчання дітей з ООП
	Розробка ІПР дитини з ООП	Розвиток соціальних навичок у дітей з ООП: ігри та вправи	Інноваційні технології навчання дітей з ООП
	Взаємодія педагогів, асистента вчителя і батьків у роботі з дітьми з ООП	Вправи для розвитку психофізичних функцій дітей з ООП	Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП
	Міждисциплінарна взаємодія в організації інклюзивного навчання дітей з ООП в громаді	Вправи для розвитку психофізичних функцій дітей з ООП	Попередження професійного вигорання у педагогів

Рис. 1. Перелік освітніх програм для формування інклюзивної компетентності

У методичній площині під час організації курсів підвищення кваліфікації основний акцент зроблено на таких фахових компетентностях, як:

- розуміння особливостей організації психолого-педагогічної допомоги дитині з особливими освітніми потребами;
- усвідомлення спектру корекційно-розвиткових послуг та порядку їх надання;
- здатність до ефективної міжособистісної взаємодії з колегами, дітьми та їхніми батьками, членами команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Такий підхід забезпечив велику популярність освітніх програм серед педагогів. До прикладу, упродовж 2021 р. на базі Центру післядипломної освіти 35 груп слухачів (360 осіб) підвищили власний рівень інклюзивної компетентності, опанувавши теоретичні та практичні аспекти роботи з здобувачами освіти, які мають особливі освітні потреби.

У підсумку наголосимо, що у сучасному українському освітньому просторі інклюзивна компетентність педагогів набуває особливої ваги, з огляду на те, що інтегрування осіб з особливими потребами у соціокультурне середовище не може відбуватися ефективно без належного педагогічного супроводу. Отже, Центр післядипломної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка є тим суб'єктом, який надає освітні послуги в системі післядипломної освіти та проводить системну діяльність щодо формування інклюзивної компетентності. Вважаємо, що післядипломна освіта може слугувати тим орієнтиром, який зможе сформувати у педагогів належний рівень інклюзивної компетентності.

Список використаних джерел

1. Борохвіна Т. Інклюзивна освіта: генезис і основні принципи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені*

Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль : ТНПУ, 2018. № 2. С. 164–169.

2. Калаур С. М. Психолого-педагогічна характеристика інклюзивного підходу як основи для організації освіти дітей з особливими потребами. *Гірська школа Українських Карпат. Наукове фахове видання з педагогічних наук*. 2017. № 16. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». С. 58–62.

3. Лучик С. Д., Лучик В. Є. Розвиток інклюзії у вищій освіті. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції*. м. Кам'янець-Подільський : Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. 2020. С. 19–21.

4. Малишевська І. Актуальні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. №13. С. 205–211.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/800-2019-p#Text>.

Віктор Кавецький,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри педагогіки і психології та інклюзивної освіти
Тернопільського обласного комунального інституту
післядипломної педагогічної освіти

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Для ефективної організації освітнього процесу в умовах воєнного стану необхідно переосмислити особливості професійної діяльності педагогів через призму реалій сьогодення. В Законі України «Про освіту» педагогічна діяльність визначається як інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника, або самозайнятої особи, у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних

компетентностей [1]. При здійсненні професійної діяльності в нинішніх умовах слід розставити відповідні пріоритети при виконанні поставлених освітніх завдань. Так, в рекомендаціях Державної служби якості освіти наголошується на реалізації гнучкого підходу до організації роботи школи та реалізації освітнього процесу так, щоб він був комфортним і нетравмивним для дітей та педагогів. Тож доцільно акцентувати увагу, насамперед, не на академічних успіхах здобувачів освіти а на підтримці і нормалізації їхнього психічного стану. Також рекомендується зменшити кількість занять на день принаймні вдвічі, порівняно з навантаженням під час дистанційного навчання в мирний час. Решту часу необхідно присвятити роботі в асинхронному режимі:

- спілкування у месенджерах;
- робота з онлайн-ресурсами;
- виконання дітьми вправ та завдань, що передбачають психологічне розвантаження, техніки врегулювання емоційного стану тощо.

Важливо надавати перевагу проблемним, пошуковим, творчим методам роботи. В умовах війни бесіда або діалог кращі за інструкції чи розповіді, а творче завдання — за вправи [4]. Останнім часом в освітньому процесі важливе місце зайняла така ефективна форма робота як підготовка учнями різноманітних проєктів. Тож доцільно учням розробити і реалізувати проєкт, який буде актуальним у нинішній ситуації. Наприклад, це може бути волонтерський проєкт з допомоги внутрішньо переміщеним особам або захисникам Вітчизни.

Оскільки використання групових, колективних форм роботи є ускладненим в умовах дистанційного навчання, варто також робити акцент на дискусійних, партнерських варіантах і формах актуалізації опорних знань та закріплення теоретичного матеріалу, що сприятимуть розвитку актуальних соціальної та громадянської компетентностей [4]. Формування соціальної компетенції в умовах воєнного стану означає забезпечити спроможність

особистості гнучко орієнтуватися у постійно змінних умовах, що можуть бути навіть екстремальними, а також ефективно взаємодіяти з соціальним довкіллям, здатність захищати та піклуватися про права, інтереси та потреби людини і громадянина, держави й суспільства. Особливої ваги набуває формування патріотичних почуттів у дітей та молоді, розвиток готовності до активної участі в суспільно-громадських процесах.

Для того, щоб вчитель ефективно реалізував поставлені завдання в умовах сьогодення, необхідно розставити пріоритети у відповідних складових психологічної структури педагогічної діяльності, до яких відносять:

- мотиваційно-ціннісний компонент – готовність до діяльності та постановка вчителем цілей і задач;
- виконавський компонент – вибір і застосування засобів впливу на учнів;
- контроль-оцінний компонент – контроль та оцінка своїх власних педагогічних впливів, тобто педагогічний самоаналіз [3].

Як було зазначено вище, одним з пріоритетних освітніх завдань в умовах воєнного стану є нормалізація психічного стану здобувачів освіти, відновлення емоційної рівноваги та підвищення стресостійкості. Тому важливо самому педагогу демонструвати впевненість, спокій та врівноваженість, налаштованість на конструктивну взаємодію, щоб власним прикладом демонструвати доречні моделі поведінки. Також, обираючи методи роботи, важливо пам'ятати, що діти можуть бути обмежені в ресурсах для виконання поставлених освітніх завдань. Тому при проведенні дослідно-експериментальної роботи необхідно зважати на наявність чи відсутність необхідного обладнання. Домашні завдання, що передбачають виконання навчальних завдань із предметів, варто звести до мінімуму. Вчителі можуть це регулювати залежно від ситуації, емоційного стану та потреб дітей [4]. При оцінюванні навчальних досягнень учнів слід обов'язково враховувати те, чи були можливості в даного учня повноцінно

виконати поставлені завдання. Оцінка має виконувати, насамперед, стимулюючу функцію, що заохочуватиме здобувача освіти до пізнавальної діяльності.

При аналізі психології особистості вчителя виділяють ті особливості, риси, прояви особистості, які відповідають вимогам професії, забезпечують успішне оволодіння повноцінною педагогічною діяльністю, тобто набувають професійно-педагогічну значущість. У цьому контексті важливою є педагогічна (професійна) спрямованість особистості вчителя – інтерес до педагогічної діяльності, здатність нею займатися та емоційне ставлення до діяльності (любов, задоволення, інші потреби). Саме високий рівень сформованості цього компонента дозволяє вчителям навіть в умовах воєнного стану налаштовуватися на конструктивну працю, створювати емоційно наповнене освітнє середовище задля стимулювання і мотивації усіх учасників навчального процесу до ефективної комунікації.

О. Никитенко, до професійно значущих якостей сучасного педагога відносить такі:

1) особистісно-етичні: гуманізм, уважність, дисциплінованість, доброзичливість, вимогливість, товарицькість, об'єктивність, самокритичність, висока моральна культура, загальна ерудиція, любов до дітей;

2) індивідуально-психологічні: ясність і критичність розуму, емоційна чуйність та стійкість, культура темпераменту, об'єктивна самооцінка;

3) педагогічні: високий рівень професійно-педагогічної підготовки, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи і дітей, педагогічний такт, почуття гумору, прагнення до науково-педагогічної творчості, культура і виразність мовлення [2].

До цього переліку варто додати врівноваженість педагога, що визначається як здатність контролювати свої вчинки в будь-яких педагогічних

ситуаціях. Ця якість особливо яскраво проявляється під час організації навчання в умовах воєнного стану. Зокрема, при оголошенні сигналу «Повітряна тривога» під час навчальних занять, важливо, щоб педагог впевненим, спокійним тоном озвучив для здобувачів освіти відпрацьований алгоритм дій у такому випадку і домігся його виконання. Також вкрай необхідною якістю в сучасних реаліях є здатність педагога не губитися в екстремальних ситуаціях – уміння оперативно приймати оптимальні рішення і діяти відповідно до них, слугуючи таким чином взірцем для наслідування для здобувачів освіти. Особливо важливо вчителю в цих непростих умовах проявляти педагогічний такт, за допомогою якої він у кожному конкретному випадку застосовує до учнів найефективніший спосіб взаємодії. Наприклад, для зниження тривожності у здобувачів освіти надати можливість їм висловитися, розповісти про свій настрій, про те, що їх турбує. Дозволяючи учням проговорити свої емоції і почуття такий педагог після емпатійної підтримки обов'язково спрямує їхню увагу на маленькі перемоги, сильні сторони, гарні новини, навчить учнів їх самостійно помічати.

Звичайно, усі професійні значущі якості педагога виявляються у їх сукупності, що дозволяє йому діяти як цілісна особистість і ефективно розв'язувати освітні завдання навіть в надскладних умовах.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Никитенко О. Професійно-особистісні якості як основа виховання майбутніх учителів. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2013. Вип. 27. С. 33–45.
3. Розенова М. Психологія педагогічної діяльності та психологія вчителя. URL: <https://osvita.ua/school/method/psychology/1755/>
4. Як вчителю організувати свою роботу під час війни: рекомендації Державної служби якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/yak-vchitelyu-organizuvati-svoyu-robotu-p/>

СЕКЦІЯ 6

ПСИХОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА: НОВІ ІДЕЇ ТА НАУКОВІ ДОСЯГНЕННЯ

Ольга Главацька,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Реалії сьогодення вимагають від працівників не тільки високий рівень володіння необхідними професійними знаннями, але й розвиток потреби в постійній самоосвіті та саморозвитку. На думку вчених, найбільш успішними на ринку праці є ті спеціалісти, які свідомо ставляться до своєї життєдіяльності, вміють самостійно навчатися впродовж життя, критично мислити, визначати цілі та досягати їх, тобто осмислено проєктують свою професійну діяльність [5].

У сучасних умовах підвищення вимог до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі зумовлює гостру необхідність раціональної організації самодіяльності фахівця, створення особистісних передумов для виконання професійних функцій. Велика роль у цьому належить самоменеджменту, який розглядається як мистецтво керувати собою, своїм часом, життєдіяльністю, допомагає розвиватися й удосконалюватися.

Різні аспекти самоменеджменту висвітлювали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні науковці: Л. Албасова, Г. Бондаренко, М. Вудкок, Л. Зайверт, В. Колпаков, А. Кредісов, Д. Лінман, М. Лукашевич, Д. Френсіс, А. Хроленко,

М. Шаповал, Н. Яшкіна та ін.

Теоретико-методологічні аспекти інклюзивної освіти обґрунтовано такими вченими як: А. Колупаєва, М. Малофєєв, Н. Назарова, В. Синьов, О. Таранченко, А. Шевцов та ін.

Освітня політика та сучасний стан інклюзивної практики висуває високі вимоги до фахівців інклюзивної освіти. Саме тому *метою статті* є обґрунтування сутності поняття «самоменеджмент» та його значення у професійній діяльності фахівців інклюзивної освіти.

Самоменеджмент у науковій літературі подається як самостійне управління працівником своєю професійною діяльністю з використанням знань, умінь й навичок, яке спрямоване на розвиток власного інтелектуального потенціалу, а також ефективно його використання на задоволення своїх потреб та досягнення загальних цілей організації. Мета самоменеджменту полягає у тому, щоб усвідомлено керувати процесом свого життя і переборювати зовнішні обставини, як на роботі, так і в особистому житті, а також максимально використовувати особисті можливості [1; 4].

Ефективно здійснюючи свою професійну діяльність, плануючи і раціонально організовуючи свою роботу і життя, людина забезпечує корисне і доцільне використання своїх фізичних і духовних сил. Саме до найважливіших переваг самоменеджменту науковці відносять:

- 1) виконання роботи з меншими затратами;
- 2) високу самоорганізацію і результати праці;
- 3) управління емоціями, зменшення стресів, більше задоволення від роботи;
- 4) меншу завантаженість, високу мотивацію праці;
- 5) постійне самовдосконалення, підвищення кваліфікації, зменшення помилок при виконанні функціональних обов'язків;

7) реалізацію творчого потенціалу особистості;

8) досягнення професійних та життєвих цілей найкоротшим шляхом [4].

Важливими навичками ефективного самоменеджменту, які сприяють підвищенню професійного рівня фахівця інклюзивної освіти є:

1) вміння керувати собою, чіткі особисті цілі та цінності, постійне особистісне зростання, творчий підхід і здатність до інновацій;

2) висока здатність здійснення впливу на оточуючих, об'єктів професійної діяльності;

3) наявність ефективних стратегій прийняття рішень та здатності вирішувати проблеми;

4) здатність здійснювати управлінську діяльність [3].

Слід вказати, що для підвищення професійного рівня фахівця інклюзивної освіти необхідним є навчання управлінню собою, своїми базовими ресурсами (фізичними, психічними, емоційними тощо). Невміння управляти собою вказує на його неспроможність повною мірою використовувати свій час, енергію, справлятися зі стресами повсякденного життя. Оскільки фахівець інклюзивної освіти безпосередньо впливає на дітей з психофізичними порушеннями, тому важливими для нього є: фізичне здоров'я; відсутність шкідливих звичок та залежностей; енергійність та життєстійкість; спокійний та збалансований підхід до життя та роботи; спроможність справлятися зі стресами; вміння ефективно використовувати час.

Застосування самоменеджменту в професійній діяльності фахівця інклюзивної освіти повинно включати такі етапи:

1) когнітивний етап (наявність теоретичних знань щодо технологій самоменеджменту та їх використання у процесі професійної діяльності; аксіологізація особистісно-діяльнісної парадигми; розробка та реалізація стратегії саморозвитку);

2) мотиваційно-ціннісний (розвиток мотивації як важливого чинника усвідомлення необхідності до професійного саморозвитку та самоменеджменту);

3) постановка мети (визначення основної мети особистісної програми професійного саморозвитку);

4) планування (розроблення плану роботи із особистісної програми професійного саморозвитку, аналіз інформаційних та особистісних ресурсів);

5) реалізація мети (організація активно-доцільної діяльності з максимальним використанням технологій самоменеджменту; реалізація особистісної програми саморозвитку);

6) самоконтроль та корекція діяльності (оцінка результатів діяльності та їх корекція);

7) оцінка ефективності власної діяльності та рефлексія (контент-аналіз результатів професійної діяльності; усвідомлення значущості та цінності самоменеджменту в процесі здійснення діяльності; аналіз динаміки особистісних змін) [2; 6].

Отже, самоменеджмент є інтегративною системою управління особистості собою та своєю професійною діяльністю; універсальним інструментом побудови свідомої, успішної стратегії діяльності; потужним механізмом подолання труднощів, перешкод та зовнішніх обставин.

Оволодіння фахівцем інклюзивної освіти навичками самоменеджменту допоможе ефективно здійснювати професійну діяльність. Технології самоменеджменту успішно сприятимуть саморозвитку і самостійному управлінню своєю життєдіяльністю; вирішенню різноманітних професійних та особистісних проблем; визначенню і формулюванню чітких цілей та цінностей; володінню собою і раціональному використанні свого часу; здійсненню позитивного впливу на дітей з особливими освітніми потребами.

Самоменеджмент інтегрує в собі особистісні, професійні, соціальні складові, задаючи вектор та стратегію професійної діяльності; є основним засобом підвищення творчого потенціалу фахівців інклюзивної освіти, оскільки забезпечує його творчу активність у професійній діяльності через самоорганізацію, самокерівництво та самоуправління.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого вивчення потребує питання удосконалення методики формування здатності до професійного саморозвитку фахівців інклюзивної освіти на основі використання найсучасніших інноваційних технологій освіти.

Список використаної літератури

1. Главацька О. Л. Менеджмент соціальної роботи: теорія та практика: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Вектор, 2015. 616 с.
2. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ Агентство «Україна», 2019. 300 с.
3. Крижко В. В. Теорія та практика менеджменту в освіті: навчальний посібник. Запоріжжя: Просвіта, 2003. 270 с.
4. Лукашевич Н. П. Теория и практика самоменеджмента: учебное пособие. [2-е изд., испр.]. К.: МАУП, 2012. 360 с.
5. Пермінова Л. А. Засоби формування навичок самоменеджменту майбутнього педагога. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Випуск 65. Херсон: ХДУ, 2014. С. 413–418.
6. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. / Упорядник Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.

Галина Гіряк,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет
Назарій Пивоцук,
здобувач магістратури, спеціальність 231 Соціальна робота,
Західноукраїнський національний університет

СІМ'Я ЯК СЕРЕДОВИЩЕ І РЕЗУЛЬТАТ КОНСТРУКТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Сім'я є унікальним соціальним утворенням людства. Вона є одночасно малою соціальною групою та важливим соціальним інститутом. Фактично, це перше середовище спілкування людей та соціалізуюче довкілля молоді [4]. Риси сім'ї як соціального інституту укладені в соціальних нормах, санкціях і зразках поведінки, які регламентують взаємини між подружжям, батьками, дітьми та іншими родичами. Як малу групу, засновану на шлюбі або кровній спорідненості, її характеризують спільність побуту всіх членів сім'ї, взаємна моральна відповідальність і взаємодопомога.

Сім'я є тією формою спільності людей, в якій з'єднані шлюбом чоловік і жінка, а їхні діти і родичі пов'язані кровноспорідненим зв'язком. Будучи соціальним утворенням, сім'я має певні соціальні функції, які є відображенням як суспільних потреб в її життєдіяльності, так і індивідуальних потреб членів сімейної групи.

До найважливіших функцій сім'ї відносять генеративну (відтворення людей, оскільки, як правило, здорові діти народжуються в сім'ї), рекреативну (фізична, матеріальна, моральна, психологічна взаємодопомога, організація дозвілля), комунікативну, регулятивну, феліцітологічну (відчуття щастя в родині), економічну та господарсько-побутову. Головною функцією сім'ї називається функція первинної (або базисної) соціалізації дитини, її формування [3].

Аналізуючи сім'ю як об'єкт впливу соціальної роботи та складної соціальної системи фахівці вважають за краще враховувати наступні її складові частини: структуру, оточення сім'ї, функціонування та історію розвитку [1].

Під структурою сім'ї розуміють систему відносин споріднення, а також сукупність духовних, моральних, психологічних відносин, внутрішньосімейні установки та взаємини влади і авторитету. У структурі сім'ї враховується: кількість членів сім'ї (що визначає тип сім'ї – нуклеарна або велика), їх родинні зв'язки (батьки, батьки і діти, брати і сестри), характер взаємин в підсистемах, межі взаємовідносин (проблеми близькості і віддаленості між членами сім'ї, специфіка сімейних правил і норм, емоційний клімат); взаємини між членами сім'ї і сім'єю як системою з іншими членами «великої» сім'ї / родини (бабусі, дідусі, двоюрідні родичі і т.д.), взаємини між сім'єю як системою і найближчими друзями тощо [5].

Другим компонентом сім'ї як системи є соціальне оточення. Під ним розуміють ситуацію проживання, соціоекологічний статус, взаємовідносини сім'ї з сусідами і взагалі в соціумі, вплив референтної групи «великої» сім'ї / родини (бабуся, дідусь, найближчі родичі), сильні і слабкі сторони цього впливу на сім'ю.

Функціонування сім'ї є її третім компонентом. Воно включає в себе рольову діяльність її членів – сукупність установок, норм і зразків поведінки, що характеризують одних членів сім'ї в їх стосунках до інших її членів (в нуклеарній моделі сім'ї основними сімейними ролями є ролі чоловіка і дружини, матері і батька, дітей, братів, сестер; в моделі великої родини – додаються ролі дідусів і бабусь, свекра і свекрухи, тестя і тещі, зятя і невістки, і т.д.). Рольова значущість членів сім'ї (ведення господарства, турбота про дітей тощо) порівнюється зі стандартами і враховується при роботі з сім'єю як об'єктом впливу.

Четвертим компонентом сім'ї як системи є історія її розвитку. Вона включає в себе генеалогічне дерево сім'ї («коріння» сім'ї і його вплив на сьогоденний стан справ в сім'ї), звичаї і традиції сім'ї, а також стадії розвитку сімейного життя.

Американський дослідник сім'ї Соня Роудс виокремлює в розвитку сім'ї сім основних стадій:

– Інтимність, близькість. Взаємини чоловіка і дружини знаходяться на стадії формування. Завдання цієї стадії – розвиток реалістичної оцінки кожного з партнерів.

– Наповнення та поповнення. Стадія між народженням первістка і тим часом, коли остання дитина відправляється в школу. Завдання – розвиток виховних зразків у всіх членів сім'ї.

– Індивідуалізація, відокремлення членів сім'ї. Стадія, коли сім'я має дітей дошкільного віку. Завдання – відділення своєї особистості від особистості дитини, надання підтримки дітям, індивідуалізація, відокремлення кожного члена сім'ї [5].

– Товариські стосунки, спілкування. Стадія сім'ї з дітьми підліткового віку. Завдання – розвиток взаємин «батьки-підліток», заснованих на розумінні зростаючої незалежності дитини і на подружніх взаєминах, заснованих на партнерстві.

– Перегрупування. Стадія, коли дорослі діти залишають сім'ю. Завдання – зміна взаємин між поколіннями, перехід до взаємодії «дорослий-дорослий» між дітьми і батьками.

– Відновлення. Стадія, коли в родині повністю зникають батьківські турботи. Завдання – відновлення взаємин подружньої пари без дітей.

– Взаємодопомога. Батьки-пенсіонери, які часто мають онуків. Завдання – розвиток системи конструктивних взаємовідносин між поколіннями.

Особливий інтерес представляє теорія сім'ї як системи американського психолога В. Сатир. На її думку, сім'я як система складається з наступних складових частин: цілі (виховання підростаючого покоління та подальший розвиток всіх її членів), основних елементів (дорослі і діти, чоловіки і жінки), порядку функціонування елементів системи (правила, за якими живе сім'я або спілкування між її членами і особливості їх самооцінок), енергетики (їжа, вода, повітря, активність і життєві позиції членів сім'ї в їх поєднанні один з одним), взаємодії із зовнішнім світом (ставлення до змін, що відбуваються в житті). Як вважає В. Сатир, сім'я як система може бути закритою (тобто неблагополучна сім'я) і відкритою (гармонійна сім'я). В її роботі наводяться характеристики закритої сім'ї-системи і сім'ї-системи відкритої, підкреслюється, що відкрита сім'я працює за принципом розвитку, а оскільки метою сьогоднішньої сім'ї є розвиток кожного її члена, то ставиться завдання використання всіх її структур для досягнення вищезазначеної мети. Щоб сімейна система була життєздатною, вказує Сатир, вона має надавати кожному її члену можливість зайняти своє місце в сім'ї і відчувати від цього задоволення [4].

Емоційний тон, спільність сім'ї, взаємозв'язок всіх її членів – найважливіші складові характеристики, на які звертається увага при дослідженні сім'ї як об'єкта соціального впливу. Однак, будучи об'єктом соціального впливу, сім'я одночасно є і суб'єктом соціалізації особистості дитини. В цьому випадку ефективність впливу сім'ї на особистість визначається її виховним потенціалом. Загальновідомо, що виховний потенціал сім'ї складається з біологічного, технологічного, економічного і соціального компонентів.

Біологічний компонент визначається спадковістю, яка передається з покоління в покоління генограмою, чим і визначається спадковий стан психіки індивіда. Явище це поки вивчено недостатньо.

Наприклад, З. Фройд, кажучи про три основних структурних компонента душі (структури особистості), першим згадує про ІД (Воно), яке на його думку, містить все успадковане, все, що є при народженні (закладено в конституції особи). Це первісна, основна, найбільш центральна структура особистості. Це технічний резервуар енергії, що передається у спадок. З ІД формується ЕГО (другий компонент), який забезпечує фізичне і душевне здоров'я особистості, а також її безпеку. А вже з ЕГО розвивається Супер-Его, функції якого укладені в таких поняттях, як совість, самостереження і формування ідеалів. На думку американського вченого Лоуена, депресивність і замкнутість деяких людей пов'язана з їх невеликим рівнем психічної енергії, отриманої у спадок [2].

Психологічний компонент включає тип сім'ї («нуклеарна» або «велика», повна або неповна), виконання рольових функцій членами сім'ї, тип взаємин у сім'ї (авторитарний, демократичний, ліберальний), наявність або відсутність педагогічних здібностей у батьків і рівень їх інтелектуального розвитку. І головне – морально-психологічний клімат в родині.

Основними складовими економічного компонента є рівень доходів в сім'ї, наявність житла та інші матеріальні блага.

Соціальний компонент, який також в сукупності з іншими визначає виховний потенціал сім'ї, охоплює приналежність сім'ї до певної етнічної групи, соціального статусу сім'ї, освіти батьків, їх професії і займаної посади, культурного і духовного рівня розвитку [4]. Отже, сім'я є одним з головних об'єктів соціальної роботи та вагомим соціальним інститутом первинної соціалізації молоді.

Список використаної літератури

1. Акстман К. Соціально-педагогічна робота з сім'єю. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2002. № 1. С. 27 – 34.
2. Гірняк А. Н. Психологічний аналіз Зигмунда Фрейда як теорія, система і соціокультурне явище. *Психологія і суспільство*. 2008. №4. С. 40–51.

3. Гірняк А. Н, Глова І. М. Передумови формування гармонійної міжособистісної взаємодії в молодій сім'ї. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали ІV міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, ТНЕУ, 5–6 квіт. 2019 р. Тернопіль : Економічна думка. 2019. Т. 2. С. 133–136.

4. Молода сім'я: проблеми та умови її становлення / за ред. проф. А. Й. Капської. Київ : ДЦССМ, 2003. 184 с.

5. Соціальна робота з молоддю сім'єю. *Збірник теоретичних і методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді*. Київ : А.Л.Д., 1995. Вип. 2. 327 с.

Алла Сенік,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ФОТОГРАФІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Соціалізація є певним процесом становлення особистості, коли людина освоює вимоги суспільства, знаходить соціально-значущі характеристики свідомості та поведінки, що в свою чергу регулюють взаємодію особистості з суспільством. Соціалізація особистості відбувається з перших днів життя людини і завершується у період її громадянської зрілості. Але сформовані компетентності не можуть бути підтвердженням того, що процес соціалізації завершено, в деяких аспектах він продовжується все життя.

Використання фотографій в даному контексті нами розглядається як відкриття нових можливостей для соціалізації особистості та підвищення рівня її інтеграції у суспільстві. Зазначимо, що роботу з фотографією загалом використовують у арт-терапії. Цей процес має назву фототерапія – як метод гармонізації особистості за допомогою фіксації уваги на певних явищах, предметах, особистостях тощо. Так, наприклад, норми соціальної поведінки

можна демонструвати дітям або дорослим у формі цікавих історій у вигляді зображень [1], [2]. Цей метод був розроблений Керол Грей з метою допомогти дитині знайти відповіді на питання щодо того, як взаємодіяти з іншими людьми. На наш погляд, це є також важливим не лише у період дитинства. Переваги використання фотографії полягає у можливості постановки низки питань, крім таких, як: «хто на зображенні?», «яка соціальна ситуація представлена?», є можливість так само самостійно представити «в яких фарбах» зображена та чи інша ситуація, самостійно аналізуючи власний стан на своєму фото тощо.

Для використання фотографії у роботі з дітьми або дорослими соціальні ситуації розробляються індивідуально, можуть бути представлені предметами або явищами, що подобаються дитині, і навпаки – ті, що викликають не зовсім приємні почуття [3]. Це необхідно для подальшого опрацювання та корекції поведінкового сприйняття особистості.

Розглянемо, яким чином скласти соціальну історію, ілюстровану фотографіями:

– описують пропозиції, розповідають про те, що роблять герої фотографії в конкретних соціальних ситуаціях (відбувається визначення місця подій, надається характеристика учасників, обставин);

– перспективний опис – такий тип історій у роботі з фотографією описує реакції людей для ознайомлення з точкою зору оточуючих з конкретною ситуацією;

– директивні описи – директивні пропозиції описують бажані чи найперспективніші дії в кожній конкретній ситуації, що зображена на фотографії. Такі описи представлені у ствердних формах із поясненнями (у позитивних термінах). Підкреслимо, що чим більше в історії описів, тим більше у людини можливостей для власних реакцій на соціальну ситуацію, зображену на фотографії. Директивні пропозиції зазвичай мають такий початок: «Я можу

спробувати...», «Я працюватиму над...». Приклад директивної пропозиції «Я залишатимуся спокійним, коли почую сигнал пожежної тривоги». При цьому, у роботі з фотографією не слід зловживати директивними пропозиціями для того, щоб не перетворити на «антисоціальну історію» – на низку вимог та команд;

– контролюючі описи – визначають стратегії, які людина може використовувати під час спогаду або тлумачення соціальної історії, яка зображена на чорно-білій фотографії. Діяльність такі пропозиції є додатковими, їх проробляють у той час, коли суть соціальної ситуації вже зрозуміла [1].

Досліджуючи соціальні проблеми, фотографія відкриває необмежені ілюстративні можливості (так, при дослідженні побуту людей з особливими потребами можуть використовуватись сімейні та портретні фото, а при вивченні забрудненості міст – фотографії туристів, архітектурних пам'яток тощо), а також можливості фіксації явищ (наприклад, прояви колективної діяльності соціально незахищених верств населення).

Фотографія «заморожує» швидкоплинні та складні соціальні ситуації, дозволяючи нам докладніше їх аналізувати. Знімаючи ту саму соціальну ситуацію, соціальне середовище в різні моменти часу, ми можемо фіксувати певні тенденції, а роблячи фотографії одного й того ж типу поведінки людей (сімейне життя, релігійність, робота, відпочинок) у дослідженнях різних культур, можна відкрити загальну культурно задану специфіку. Якщо ж розглядати окремі фото чи фоторепортажі, можна сказати, що фотографія, зроблена в точний момент, може миттєво змінити думку сотні, а може й більше людей.

У контексті теми нашого дослідження вважаємо за необхідне позначити, що до основних ресурсів розвитку особистості в системі психологічного використання фотографії відносяться такі:

– біологічні (здоров'я, поведінка, успадковані якості, позитивний фізичний вплив навколишнього середовища);

– психічні ресурси (збудження, гальмування, гармонія);

– інтелектуальні (логіка, пам'ять);

– творчі (натхнення, прагнення творчої самоідентифікації та самореалізації);

– соціальні ресурси (відносини в сім'ї, взаємодія з родом та нацією, ставлення до майбутнього та минулого);

– духовні ресурси (переживання інсайтів, почуття краси, усвідомлення існування над людиною найвищої сили).

У роботі з ресурсами основною умовою є усвідомлення людиною важливості всіх видів ресурсів та їх внутрішній баланс у собі. Саме робота з фотографією сприяє актуалізації пошуку необхідних ресурсів через зображення.

Наведемо приклади роботи з пошуку таких ресурсів, як здоров'я та поведінка. Так, аналіз чи пошук ресурсу здоров'я може бути представлений такими етапами:

1. Зі своїх фото чи запропонованих фотоматеріалів необхідно створити послідовний ряд щодо того, як потрібно ставитися до власного здоров'я;

2. Необхідно обрати ту фотографію, що демонструє те, що виснажує ваш ресурс здоров'я зараз;

3. Як варіант, за допомогою фотографій необхідно підготувати собі підказки щодо витрат цього ресурсу;

Не менш важливим вважається і робота з таким ресурсом, як поведінковий шаблон, що часто набуває ознак звичок і як наслідок усієї життєвої активності. Варіанти роботи з пошуком цього ресурсу можуть бути такими:

1. Знайти у своїх фотографіях (або запропонованих) підказки щодо власної поведінки у складних проблемних ситуаціях;

2. За допомогою роботи з фотоматеріалами можна встановити фактори та наслідки своєї поведінки;

3. Також можна обирати зображення, що точно не відображають характерні форми поведінки.

Не менш цікавою може бути робота з фотографією у технології колажування. Колаж – це так звана образотворча терапія, де під час аналізу результатів можна досліджувати особливості сприйняття себе, «сімейних портретів», можливість побачити особливості «спільної діяльності» членів сімей та виявити «світ стосунків батьків та дітей» тощо.

Також представимо опис вправи «Атмосфера моїх ресурсів».

Метою цієї вправи є актуалізація ресурсів довкілля. Під час виконання цієї вправи за допомогою мобільного телефону необхідно зафіксувати ряд зображень. Потім їх автору пропонується представити кожен з фотографій у вигляді певного ресурсу, що може викликати яскраві спогади, спонукати до мрій. Після опису кожної фотографії (близько 10–13 штук) автору зображень необхідно назвати кожен фотографію одним словом, не повторюючись, таким чином людина самостійно визначає свої ресурси.

У результаті рефлексії можна обговорити такі питання:

1. Якими були відчуття під час виконання вправи?

2. Чи важко було ідентифікувати свої ресурси?

3. Чи виникали труднощі щодо взаємодії внутрішнього «Я» та навколишнього середовища?

Підсумовуючи нашого дослідження, необхідно акцентувати увагу на тому, що фотографія є активним елементом комунікаційної сфери суспільства, де виконує значну роль у передачі будь-якої інформації та матеріалу. Вона

завжди привертає увагу потенційного читача швидше, ніж текст. Фотографія у сучасних ЗМІ посідає почесне місце, нарівні з текстом. Сприйняття інформації в текстовій формі не дозволяє оцінити ситуацію або подію так глибоко, як це можна робити.

Отже, у подальшому нами заплановано розробити та експериментально перевірити ефективність використання фотографії у роботі зі здобувачами вищої освіти під час практичних/ семінарських занять.

Список використаної літератури

1. Вайзер Д. Техники фототерапии: использование интеракций с фотографиями для улучшения жизни людей. Генезис, 2017. 424 с.
2. Енциклопедичний словник з арт-терапії / О. Л. Вознесенська, О. М. Скнар, О. А. Бреусенко-Кузнецов, О. О. Деркач, Л. В. Мова та ін. ; за заг. наук. ред. О. Л. Вознесенської, О. М. Скнар. К. : Видавець ФОП Назаренко Т. В., 2017. 312 с.
3. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : [метод. рек.] / авт.-упор.: В. М. Горленко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.

Олег Музика,
студент групи ПСм-11,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Марія Бригадир,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

ПАНДЕМІЯ COVID-19, ЇЇ ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЙМАННЯ І РЕАЛЬНЕ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

У ХХІ столітті виникає достатньо багато новітніх проблемних ситуацій, з якими людству доводиться стикатися вперше та відповідно їх вирішувати.

Однією з таких постала проблема спалах пандемії коронавірусної хвороби у 2019 році, що поширилася у світі та потребувала оперативних карантинних заходів. Вона впливає не тільки на фізичне здоров'я людини, але й на психічне. В зв'язку з хворобою у суспільстві виникла тенденція розвитку психічних порушень або загострень існуючих, чим зумовила актуальність для психологів у їх роботі.

У дослідженні вченими спалахів минулих пандемій було зафіксовано у людей випадки страху, тривоги, панічних атак, ПТСР, суїцидальні думки та поведінка. За 19 дослідженнями, які були проведені з метою вивчення впливу COVID-19 на психіку людини у Ірані, Італії, США, Китаї, Данії, Туреччині та Непалі, було виявлено симптоми тривоги (до 50,9 %), ПТСР (до 53,8 %), депресії (до 48,3 %) та психологічного дистресу (до 38 %). Закономірністю цих симптомів стали: страх своєї смерті чи близьких від перебігу хвороби, перебування в карантинній ізоляції, тривоги через повторення хвороби, посилення стресу за рахунок системного перегляду новин про COVID-19 та користування соціальними мережами. Відомо також, що люди з присутніми порушеннями психіки на 65 % мають більший ризик захворіти [1].

Довготривала карантинна ізоляція становила для суспільства не менший рівень небезпеки, ніж хвороба через підвищений рівень стресу, тривожності, депресій, нудьги та самотності. Також через тотальний локдаун тимчасово було зачинено більшість підприємств у світі, що зумовлювало втрату роботи чи унеможлиблювало працю багатьох людей, що також додало страху за власне життя через брак коштів, а у тих людей, які мали можливість працювати дистанційно були скарги на неможливість “живого” спілкування. У людей, які пережили вірус, спостерігалася апатія, безсоння, зниження працездатності та порушення концентрації уваги [1].

Особливої уваги заслуговують лікарі, які працюють у розпалі хвороби і також переживають симптоми психічного впливу COVID-19. Через високий ризик зараження, відсутність контакту з близькими, перепрацювання та виснаження у них спостерігається високий рівень стресу, безсоння, страх та гнів. Без можливості нормального відпочитку, відсутності психологічної допомоги та нормального ритму роботи комбінація цих причин призводить до глибоких депресій, алкоголізму та наркотиків, суїциду. Люди, що борються з вірусом мають сильніші симптоми [2].

Таким чином варто відзначити, що вчасна психологічна профілактика та попередження суспільства про такі небезпечні впливи коронавірусної хвороби, можуть перешкодити більш серйозним наслідкам, підготувати та захистити людську психіку. Важливо не ігнорувати потребу створення та адаптації протоколів реагування, лікування та запобігання в подальшому часі таких серйозних надзвичайних ситуацій. Психологічна допомога, на ряду із медичною, є важливою складовою у боротьбі з вірусом, а також для збереження та підтримки психічного здоров'я людей [3].

Список використаної літератури

1. Пінчук І. Як COVID-19 впливає на людей. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3357668-ak-covid19-vplivae-na-psihiku-ludej.html>
2. Переживання смерті. Що відбувається з психічним станом інфікованих і здорових під час пандемії. URL: https://lb.ua/society/2020/11/16/470514_perezhivannya_smerti_shcho_vidbuvaietsya.html
3. Чабан О.С., Хаустова О.О. Психічне здоров'я в період пандемії COVID-19 (особливості психологічної кризи, тривоги, страху та тривожних розладів): реалії та перспективи. URL: <https://doctorthinking.org/wp-content/uploads/2020/07/Psycho-COVID19.pdf>

Євгенія Ковач,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
освітньо-професійна програма «Управління закладами освіти»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Лілія Ребуха,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освітології і педагогіки,
Західноукраїнський національний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Управлінська діяльність керівника є складним і багатоманітним явищем, в якому тісно переплітаються різні галузі наукового знання і суспільної практики. Сенс управління полягає у створенні організаційних умов і стимулів, що дозволяють максимально використовувати трудовий потенціал працівників для отримання позитивних результатів в освітній сфері. При цьому учасники управлінської діяльності розглядаються як об'єкти і суб'єкти соціальної взаємодії, що виконують професійні завдання. Однак сучасні теорії управління дотримуються думки, що центральне місце в системі управління займає людина у сукупності із своїми індивідуально-психологічними особливостями, інтересами і відносинами [1, с. 170]. Отже, успіх управління досягається в тому випадку, якщо керівник опиратиметься не тільки на знання та досвід у сфері освіти, а й на знання психології як власної, так і працівника, і професійної групи, ефективно застосовувати методи психолого-педагогічного впливу у процесі управлінської діяльності.

У загальному вигляді процес управління освітнім закладом представляється як сукупність дій суб'єкта управління, орієнтованих на зміну існуючого стану організації або її складових частини у напрямку досягнення

цілей та забезпечення балансу освітньої організації з соціумом. Діяльність керівника включає дві взаємопов'язані сторони:

- технологічну, пов'язану з функціонуванням матеріально-технічних систем;
- людську, що відображає сукупність міжособистісних та групових відносин, комунікацій та взаємодій.

Важливо, що успіх управління в освіті досягається в тому випадку, якщо керівник закладу освіти буде опиратись не тільки на знання і досвід у сфері освіти та організації освітньої діяльності, а й на знання психології як власної, так і працівника й професійної групи, ефективно застосовуючи методи психолого-педагогічного впливу у процесі управлінської діяльності [4].

При цьому необхідно враховувати, що центральною ланкою управлінської діяльності виступає особа-фахівець. Тому управління – це, насамперед, психолого-педагогічний процес, який передбачає вплив одних освітян на інших з метою організації спільної діяльності. Причому цей вплив виявляється не просто на людей як суб'єктів природи та суспільства, але й на їх психіку. В такому разі предметом управлінської діяльності виступають як окремі педагоги, так і групи людей у сукупності з їхніми індивідуальними та соціально-психологічними особливостями. Це означає, що успішність управлінської освітньої діяльності зумовлює знання психологічних та психічних механізмів, що регулюють поведінку та діяльність учасників управлінського процесу, закономірностей розвитку психіки людини та психології професійної групи, вміння керівника враховувати та спиратися на ці явища при реалізації поставлених цілей і вирішенні завдань, що виникають [2, с. 193–194; 3, с. 114–116].

Вагому роль у процесі прийняття управлінського рішення відіграє мислення та інтелект керівника. Більше того, прийняття управлінського рішення

– це сфера управлінської діяльності, у якій значення мислення проявляється по-особливому: від здатності керівника виявляти причинно-наслідкові зв'язки, що виникають у соціальних системах, у поведінці людей до розуміння закономірностей, що визначають поведінку педагогічної організації у її внутрішньому та зовнішньому середовищі. Мислення керівника як процес здійснюється в системі розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, систематизації, класифікації, конкретизації та абстрагування.

Отже, управлінська діяльність керівника є складним і багатоманітним явищем, у якому тісно переплітаються різні галузі наукового знання і суспільної практики. Водночас успішність у цій царині може бути досягнута лише у тому випадку, якщо на всіх етапах управління враховуються закономірності функціонування психіки особистості та всіх суб'єктів управлінського процесу.

Список використаної літератури

1. Губа Б. Р. Управлінська культура викладача як психолого-педагогічний феномен. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки», 2021. №4. С. 170–175. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4053>*

2. Ребуха Л. З., Мазурик Н. Ю. Педагогічні умови формування управлінської комунікативної толерантності у майбутніх фахівців закладів освіти. *Інновації в освіті: перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. (Тернопіль, 20 трав. 2021 р.) Тернопіль: ЗУНУ, 2021. С. 193–195.*

3. Ребуха Л. З. Професійна підготовка майбутніх фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка, 2021. №1(01). С. 113–123.*

4. Рогова Т. В. Персоналізований підхід в управлінні педагогічним колективом школи. Харків: Нове слово, 2006. 300 с.

СЕКЦІЯ 7

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ

Олександр Мацек,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
кандидат біологічних наук, доцент
Західноукраїнський національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ПЕРЕЛОМАХ КІСТОК ЗАП'ЯСТЯ

Переломи кісток зап'ястя зустрічаються нечасто. В силу деяких анатомічних особливостей будови кисті найпоширенішими в цій групі є переломи човноподібної кістки. Рідше зустрічаються переломи півмісяцевої та горохоподібної кістки. Інші види переломів кісток кисті у цій ділянці виникають дуже рідко. У ряді випадків спостерігається поєднання вивихів та переломів кісток зап'ястя [4].

При переломі човноподібної кістки причиною травми стає падіння на зігнуту кисть, удар стисненими у кулак пальцями по твердому предмету або прямий удар по долоні. Як правило, човноподібна кістка ламається на два фрагменти. Можливе внутрішньо – та позасуглобове пошкодження. До позасуглобових переломів відноситься відрив горбка човноподібної кістки. Симптоми перелому човноподібної кістки спостерігаються в променево-зап'ястковому суглобі з боку I пальця. Він стає набряклий, болючий. Біль посилюється при навантаженні на I та II пальці. Стиснення кисті в кулак

неможливе через біль. Для підтвердження перелому човноподібної кістки виконують рентгенограми у трьох проекціях. Іноді лінію перелому на знімках розглянути не вдається. У разі, якщо є клінічні ознаки перелому човноподібної кістки, хворому накладають гіпсову пов'язку, а ще через 10 днів роблять ще одну серію рентгенограм. За цей час ділянка кістки біля лінії перелому розсмоктується, і пошкодження стає помітнішим [3].

Найлегше пошкодження човноподібної кістки – відрив горбка. Для зрощення такого перелому зазвичай достатньо іммобілізації терміном на 1 місяць. У випадках, коли лінія перелому проходить по тілу човноподібної кістки, для повного зрощення уламків може знадобитися близько півроку. Якщо один із фрагментів не отримує достатнього харчування, можливе його розсмоктування. На місці перелому нерідко утворюються хибні суглоби. При переломі човноподібної кістки без зміщення накладають гіпсову лангету терміном на 10–12 тижнів. Потім гіпс знімають та виконують контрольні рентгенограми. Якщо на знімках немає ознак зрощення, накладають ще одну лангету на строк до 2 місяців. При переломі човноподібної кістки зі зміщенням проводять остеосинтез кісткових фрагментів спицями або гвинтами. Іноді встановлюють апарати зовнішнього остеосинтезу. Термін іммобілізації після операції становить 2 місяці. При всіх переломах човноподібної кістки пацієнту призначають лікувальну фізичну культуру (ЛФК). До незрощених переломів човноподібної кістки відносять пошкодження з давністю травми 3 місяці і більше. При несправжніх суглобах і незрощених переломах човноподібної кістки проводять остеосинтез у поєднанні з кістковою пластикою, артродез суглоба кисті або видалення фрагмента кістки, що не отримує харчування. В реабілітаційний період широко використовується лікувальний масаж [1].

Масаж - метод лікування, профілактики, реабілітації після захворювань та оздоровлення, що є сукупністю прийомів механічного, дозованого впливу на

різні ділянки поверхні тіла людини, що виконується руками масажиста або спеціальними апаратами.

Завдання масажу: покращити кровоток у травмованих тканинах, прискорити регенерацію нервових волокон, надати знеболювальну дію, ліквідувати набряк та спазм судин, зменшити напругу м'язів, стимулювати процеси регенерації кісток, запобігти атрофії м'язів та обмеженої рухливості у сусідніх суглобах, прискорити відновлення функції кінцівки.

При переломах кісток верхньої кінцівки на першому етапі лікування проводять масаж здорових тканин. Масажують шийно-грудний відділ хребта, потім м'язи здорової кінцівки. Якщо є знімна лангета, то проводять відсмоктуючий масаж пошкодженої кінцівки [5].

На другому етапі, після зняття лангети, додатково до призначеного масажу проводять масаж м'язів плеча та передпліччя з використанням прийомів поглажування, розтирання та розминання. Сам суглоб лише погладжують. Не слід застосовувати теплові процедури, інтенсивний масаж ліктьового суглоба, оскільки це призводить до обмеження рухів. У перші дні масаж має бути щадним та тривати 10-15хв. Після зняття лангети застосовують масаж льодом ліктьового суглоба з подальшим виконанням вправ, уникаючи болю. Не слід форсувати фізичні навантаження та збільшувати амплітуду рухів. Тривалість масажу льодом має складати 2-3 хв. Масаж льодом та вправи можна виконувати протягом дня багаторазово.

Лікувальну гімнастику призначають вже наступного або другого дня після травми – спочатку для суглобів непошкоджених пальців. Після зняття пов'язки, що іммобілізує, починають вправи для хворих пальців, поступово збільшуючи амплітуду рухів і навантаження. Вправи виконуються до легкої втоми.

Комплекс ЛФК:

Покладіть кисть на гладку поверхню столу.

1. Розводьте та зводьте пальці.
2. По черзі піднімайте кожен палець, а потім і всі пальці над площиною столу.
3. Згинайте та розгинайте пальці.
4. Відводьте та приводьте до кисті великий палець.
5. По черзі з'єднайте великий палець із кінчиками інших пальців.
6. М'яко стискайте пальці в кулак та розтискайте. Згинайте і розгинайте кінцеву фалангу при зафіксованій проксимальній фаланзі (що знаходиться ближче до кисті) [2].

Такі ж вправи корисно проводити у теплій ванні. Для подальшого відновлення сили м'язів і рухливості суглобів треба додати вправи з предметами (м'ячом, палицею, еспандером, дрібними предметами різної форми і щільності). Наприклад, можна мочити у воді губку для миття посуду або тіла, а потім віджимати її.

Список використаної літератури

1. Антонова О. І. Методичні вказівки щодо самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи фізичної реабілітації». Кременчук: Видавничий відділ КрНУ, 2019. 15 с.
2. Генрі Грей. Grays Anatomy. В-во: Arcturus. 2018. 374с.
3. Земцова І. І. Спортивна фізіологія : навчальний посібник. Київ: Олімпійська література, 2018. 208 с.
4. Лукашенко Т, Малишев В. Анатомія людини. Конспект лекцій. Луцьк: в-во Університет «Україна», 2018. 112с.
5. Спортивная медицина: учебник для студентов высших учебных заведений физического воспитания и спорта / Л. Я.–Г. Шахлина, Б.Г. Коган, Т.А. Терещенко, В.П. Тищенко, С.М. Футорный// под общ. ред. Л. Я.–Г. Шахлиной. К.: Наукова думка, 2016. 452с.

Аліна Логвиненко,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
кандидат біологічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗМЕНШЕННЯ ПАСИВНОЇ МАСИ ТІЛА

Маса тіла складається з маси різних органів та частин організму. Найбільш важкими в організмі є кістки та м'язи. У здорової нетренованої людини середнього віку на частку м'язів припадає 42 % від маси тіла, на частку кісток – 18 %. У професійних спортсменів це інше співвідношення – частка м'язової тканини в їх організмі може досягати 55 % і вище в залежності від спортивної спеціалізації. У жінок не спортсменок на частку м'язової тканини припадає 32–36 %, кісткової – 16 % [5]. У спортсменок розподіл маси тіла наближається до показників чоловіків не спортсменів і, також, значною мірою залежить від спортивної спеціалізації.

Найбільші величини м'язової маси спостерігаються у плавців, гімнастів, важкоатлетів, найменші – у бігунів на довгі дистанції. Маса тіла двох різних людей може значно відрізнятися за однакових обсягів різних частин тіла, але неоднаковому розвитку м'язової системи. Чим більше представлений м'язовий компонент у порівнянні з жировим, тим важчим буде організм за однакового обсягу частин тіла. Тому при однаковому зростанні і відносно однаковому типі статури тіло спортсмена матиме більшу масу, ніж тіло не спортсмена, тому що в ньому міститься більше «важкої» м'язової тканини.

Жирова тканина, кількість якої прагнуть зменшити бажаючі схуднути, в нормі становить приблизно 12 % від маси тіла у чоловіків та приблизно 20–22 % у жінок. Більший відсоток вмісту жирової тканини у жінок зумовлений діяльністю жіночих статевих гормонів. Жирова тканина жінок охороняє жіночі статеві органи, усередині яких призначено розвиватися дитині, і є додатковим резервом енергії. Скупчення жирових клітин знаходяться не тільки під шкірою, а й між внутрішніми органами, де жирова тканина відіграє роль захисту від пошкоджень та виконує функцію теплоізоляції. При надлишку жирової тканини, її прошарку між внутрішніми органами стають надмірними, ускладнюючи роботу органів. При ожирінні прошарку жирової тканини можуть з'являтися як між органами, так й усередині органів (серця, печінки), заміщаючи собою власну тканину органу. Таким чином, мати оптимальну кількість жирової тканини в організмі не лише гарно, але й корисно для здоров'я.

Людина худне в тому випадку, якщо кількість енергії, що надходить з їжею, менша, ніж кількість енергії, що витрачається організмом. Відповідно, домогтися зниження маси тіла можна двома шляхами: знизити кількість споживаних калорій; збільшити енергетичні витрати організму.

На практиці, як правило, доцільно використовувати обидва ці шляхи одночасно.

Заняття фізичною культурою і спортом повинні складатися з вправ аеробної спрямованості на зниження жирової маси. Аеробні вправи повинні бути такі, при яких спостерігаються великі енергетичні витрати, тобто, глобального характеру (коли у м'язовій діяльності бере участь понад 2/3 м'язів). Рухові дії, що найкраще підходять для зниження маси тіла, за умови, що вони безперервно виконуватимуться протягом 30 хвилин і більше: біг підтюпцем, їзда на велосипеді, катання на ковзанах, ходьба на лижах, веслування, плавання,

їзда на роликах, рухливі та спортивні ігри, прогулянки з обтяженнями та/або пересіченою місцевістю (піший туризм), танці.

При зниженні маси тіла важливо пам'ятати кілька моментів: різке зниження маси тіла шкідливе для організму, оскільки веде до істотних змін обміну речовин та функціонування систем організму. Рекомендований темп зниження маси тіла – не більше 1кг на тиждень; на початку застосування комплексу заходів, спрямованих на зниження маси тіла, темп її зниження буде суттєво вищим, ніж у подальшому; при припиненні застосування комплексу заходів для зниження маси тіла раніше, ніж через кілька місяців (близько року), маса тіла повернеться до початкового стану або близького до нього.

Біг – це одна з найефективніших і найдоступніших вправ не тільки для схуднення, але і для зміцнення здоров'я організму. Біг для зниження маси тіла повинен бути малоінтенсивним і тривалим (такий біг називається – біг підтюпцем). Тривалість безперервного бігу – не менше 25–30 хвилин. Частота занять – не рідше 3 разів на тиждень.

Як розминку можна зробити 4–6-ти хвилинний комплекс загальнорозвивальних вправ (ходьба, присідання, випади, нахили, повороти, обертання в суглобах), або виконати 3–5-ти хвилинний повільний біг. Інтервал відпочинку між розминкою та бігом – 1–3 хвилини. Частота занять фізичними вправами з метою зниження маси тіла має бути не менше ніж 3 рази на тиждень. Якщо ж фізична підготовленість людини така, що вона не може витримати 30-ти хвилинні заняття, наприклад, бігом тричі на тиждень, то перші 2–3 місяці метою тренувань має стати не зниження маси тіла, а підвищення загальної фізичної підготовленості [4]. При цьому маса тіла може зменшуватися через збільшення добових енергетичних витрат (за умови дотримання раціонального режиму харчування). Також слід звернути увагу, що на будь-який процес життєдіяльності організму витрачається енергія. Ця енергія утворюється

внаслідок розпаду різних хімічних речовин – вуглеводів, жирів (рідше – білків), які надходять в організм разом із їжею.

Якщо енергія, яка збережена в хімічних зв'язках речовин, що надходять з їжею, більша, ніж енергетична витрата організму на процеси життєдіяльності, частина енергії відкладається в запас. В організмі ссавців запасним джерелом енергії є жирова тканина. Будь-яка речовина, кількість якої в організмі перевищує необхідний рівень, перетворюється на жири і відкладається в запас жирової тканини. Іншими словами, якщо людина споживає їжі більше, ніж витрачає енергії, вона товстіє. Якщо кількість енергії, що надходить з їжею, менша, ніж енергетичні витрати організму, то організм змушений брати нестачу енергію із запасів. Спочатку організм витрачає наявні в клітинах і крові вуглеводи. Процес розпаду вуглеводів досить легкий і швидкий, на відміну від складного та тривалого процесу розщеплення жирів. Коли кількість вуглеводів досягає певного мінімуму, організм починає розщеплювати жири. Таким чином, якщо людина їсть менше, ніж витрачає енергії, вона худне [1].

У деяких випадках, коли з їжею надходить надзвичайно мало енергії або не надходить її зовсім (голодування), а енергетичні запити організму великі (більш-менш інтенсивна м'язова діяльність), організм не витрачає сили на складний процес розщеплення жирів. У цих випадках організму легко розщепити деякі види низькомолекулярних білків. До таких білків відносяться, насамперед, імунні білки. Розщеплення імунних білків плазми істотно знижує імунний захист організму. Тому за активного способу життя голодування може бути дуже небезпечним. Енергетичні витрати в організмі можна розділити на дві групи: основні та додаткові витрати енергії. Енергетичні витрати прийнято оцінювати у кілокалоріях (ккал). Існують інші величини оцінки енерготрат [3].

Основний обмін – це енергетичні витрати організму, пов'язані з підтриманням мінімального рівня життєдіяльності у стандартних умовах під час

неспання. Навіть у стані абсолютного спокою, глибокого сну, наркозу чи коми організм витрачає енергію на такі життєво важливі процеси: діяльність постійно працюючих органів – дихальних м'язів, серця, нирок, печінки, мозку; підтримання життєво необхідної біохімічної нерівноваги між внутрішнім складом клітини та складом міжклітинної рідини забезпечення внутрішньоклітинного дихання, що постійно здійснює синтез життєвоважливих речовин для підтримання мінімального рівня м'язового тону, а також забезпечення постійного процесу розподілу клітин та інші процеси. Величину основного обміну визначають вранці натщесерце у спокої після сну при температурі навколишнього повітря 18–20°C [2].

Список використаної літератури

1. Доктор Регіна. Здорове харчування в великому місті. Book Chef: 2020. 336 с.
2. Костюкевич В.М. Основи науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за спеціальністю Фізична культура і спорт: навч. посібник / В.М. Костюкевич, О.А. Шинкарук, В.І. Воронова, О.В. Борисова. Вид. 2-ге, без змін. Київ: Олімпійська літ.; 2019. 528 с.
3. Платонов В. Н. Периодизация спортивной тренировки: Общая теория и ее практическое применение / В. Н. Платонов. Киев: Олимпийская литература, 2013. 623 с.
4. Сергієнко Л.П. Теорія та методика дитячого і юнацького спорту : підручник / Л.П. Сергієнко. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 542с.
5. Статистичні показники Центру медичної статистики МОЗ України за 2018-2019 роки, 2019. 56 с.

Роман Нерода,
здобувач 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
кандидат біологічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ВИДИ СКОЛІОЗУ ТА ПРИЧИНИ ЙОГО ВИНИКНЕННЯ

Сколіоз – це бічне викривлення хребта у фронтальній поверхні. Реберний горб, який при цьому спостерігається, утворює деформацію з опуклістю вбік і взад – кіфосколіоз. Сколіоз зустрічається набагато частіше, ніж про це гадають. Аналізуючи наукові дані по цій проблемі, у 40% обстежених школярів старших класів виявлено порушення статички, що потребує лікування. Назва сколіоз отримує за рівнем вигину: шийний, грудний або поперековий і відповідно опуклої сторони викривлення. Таким чином, можна зустріти, наприклад, правосторонній грудний сколіоз [5].

Сколіоз може бути простим, або частковим, з однією бічною дугою викривлення, і складним – за наявності кількох дуг викривлення у різні боки і, нарешті, тотальним, якщо викривлення захоплює весь хребет. Він може бути фіксованим і нефіксованим, що зникає в горизонтальному положенні, наприклад, при укороченні однієї кінцівки [1].

Поруч із сколіозом зазвичай спостерігається і торсія його, тобто. поворот навколо вертикальної осі, причому тіла хребців виявляються зверненими у опуклу сторону, а остисті відростки у ввігнуту. Торсія сприяє деформації грудної клітини та її асиметрії, внутрішні органи при цьому стискаються та зміщуються. Початкові явища сколіозу можуть бути виявлені вже в ранньому

дитинства, але в шкільному віці (10–15 років) він проявляється найбільш виражено [2].

За етимологією розрізняють сколіози вроджені (по В.Д. Чакліну вони трапляються в 23,0%), в основі яких лежать різні деформації хребців: недорозвинення; клиноподібна їх форма; додаткові хребці і т.п.

До набутих сколіозів відносяться:

– ревматичні, що виникають зазвичай раптово і обумовлюються м'язовою контрактурою на здоровому боці за наявності явищ міозиту чи спондилоартриту;

– рахітичні, які дуже рано виявляються різними деформаціями опорно-рухового апарату. М'якість кісток і слабкість м'язів, носіння дитини на руках (переважно на лівій), тривале сидіння, особливо в школі, – все це сприяє прояву та прогресу сколіозу;

– паралітичні, що частіше виникають після дитячого паралічу, при односторонньому м'язовому ураженні, але можуть спостерігатися і при інших нервових захворюваннях;

– звичні, на основі звичної поганої постави (часто їх називають “шкільними”, так як у цьому віці вони набувають найбільшої виразності).

Безпосередньою причиною їх можуть бути неправильно влаштовані парти, розсадження школярів без урахування їх росту та номерів парт, носіння портфелів з перших класів, утримання дитини під час прогулянки за одну руку і т.п. Цим переліком, звичайно, охоплюються не всі види сколіозів, а лише основні. Прийнято вважати, що причиною травми попереку є тренувальні навантаження. Тим часом, болі в нижньому відділі хребта значно частіше спричинені звичайною повсякденною діяльністю людини [3]. У цьому й криється пояснення, здавалося б, дивної суперечності, коли на біль у попереку скаржаться люди, які ніколи не займалися спортом. Найшкідливіше – це сидіти.

Дивно, але при сидінні хребет навантажений сильніше, ніж ми стоїмо! Втім, підвищене навантаження – це ще пів справи. Багато годин нам доводиться сидіти в шкідливій позі – нахилившись вперед. У такому положенні краї хребців зближуються та защемляють міжхребцевий диск із хрящової тканини.

Взагалі ця тканина відрізняється чудовою еластичністю, що дозволяє їй успішно чинити опір компресії. Однак слід враховувати, що при сидінні сила тиску на зовнішній край диска зростає в 11 разів. До того ж триває не лише протягом робочого та навчального дня, але часто й удома. До речі, як тоді пояснити той простий факт, що втомившись від тривалого стояння ми прагнемо сісти? Причина в тому, що біль у попереку не завжди є наслідком перевантаження міжхребцевих дисків. Часто біль провокує м'язи низу спини, які при стоянні опиняються у стані статичної напруги. Варто сісти, як м'язи розслабляються і біль вщухає. До речі, напруга дисків рідко буває причиною болю. Болить травма, яка виникла давно і тепер дає знати. Коли людина сідає, травмована область змінює положення. Звідси ілюзія полегшення. Цікаво розібратися, чому все-таки сидіння сильніше навантажує хребет, ніж положення. Пояснення у тому, що вертикально тіло підтримує скелет загалом, і велику масу м'язів. В результаті навантаження "розпорощується" по всьому тілу, і хребту стає "легше". Коли людина сідає, то м'язовий корсет тулуба, що підтримує, розслабляється, і весь тягар тіла лягає на хребетний стовп [4]. Звідси і травми, що виникають при тривалому сидінні. Треба підкреслити, що у хребетних дисках прихований величезний потенціал корекції.

Навіть якщо травмований диск, він відновиться, якщо зуміти виключити травмуючий фактор впливу. Тиск на міжхребцеві диски (у відсотках від положення стоячи): Лежачи на спині – 25 %, лежачи на боці – 75 %, стоячи – 100 %, стоячи, з нахилом вперед – 150 %, стоячи, з нахилом вперед, в руках вага

– 220 %, сидячи – 140 %, сидячи з нахилом вперед – 185 %, сидячи з нахилом вперед, у руках вага 275 %.

Список використаної літератури

1. Александровіч Р. Малий атлас з анатомії. К.: Медицина. 2017. 136 с.
2. Атлас физиологии человека. Схемы. Таблицы. Рисунки. (автори: Малоштан Л.Н., Жегунова Г.П., Рядних Е.К., та ін. / Учебное пособие под ред. Малоштан Л.Н. 0Харьков: «БУРУН и К», 2014. 416 с.
3. Васильєва Людмила. Прикладная кинезиология. Восстановление тонуса и функций скелетных мышц. К.:В-во: Форс. 2019. 304 с.
4. Вайда Т.С. Долікарська допомога. В-во: Олді+. 2019. 874с.
5. Основи медичних знань та долікарської допомоги. Підручник для студ.вищих навч.закладів III-IV рівнів акредитації/ Федонюк Я.І. та ін. Навчальна книга. Богдан, 2017. 728 с.

Богдан Возняк,

здобувач першого курсу магістратури спеціальності 017 фізична культура і спорт, освітньо-професійна програма «фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Василь Яковів,

старший викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту, Західноукраїнський національний університет

ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ДЗЮДОЇСТІВ

Основи фізичної підготовки вже значною мірою вивчені, оскільки наукові дослідження теорії та методики різних видів боротьби вже мають досить тривалу історію [4]. Основу сучасної фізичної підготовки борців необхідно розглядати через призму структурно-функціонального складу системи інтегральної підготовки [1].

Особливого значення має розгляд специфіки спортивно важливих фізичних якостей, необхідних у спортивній боротьбі. На думку фахівців, для борців необхідний весь комплекс базових фізичних якостей (сила, витривалість,

спритність, швидкість, гнучкість) [2, 3]. Водночас слід враховувати специфіку рухових дій та характер навантаження спортсмена під час боротьби.

У спортивній боротьбі прийнято особливо виділяти комбінації силової та швидко-силової діяльності, що виконується із змінною інтенсивністю. Характерна також зміна пози тіла, її статодинамічна характеристика.

У практиці спорту, зокрема й у дзюдо, використовуються досить ефективні шляхи виховання спеціальних фізичних якостей. На тренуваннях із фізичної підготовки застосовують різні за характером фізичні вправи. Для розвитку абсолютної сили використовують вправи різних режимів, з подоланням певної ваги, для розвитку спеціальної сили застосовують вправи вибухового і швидко-силового характеру [3].

Силові вправи і особливо вправи на витривалість мають менш широкий вплив на фізичний розвиток і є доповненням до загального фізичного розвитку дзюдоїстів. Тому виховувати фізичні якості необхідно так, щоб вони були гармонійно взаємопов'язані у необхідному співвідношенні, додна з одною [94].

Для розвитку спеціальних фізичних якостей підбираються вправи ациклічного характеру, які поєднуються з прийомами змагальної техніки.

Усі види швидко-силових якостей у дзюдо виявляються у складній взаємодії та визначаються специфікою змагальної діяльності дзюдоїстів та рівнем розвитку інших фізичних якостей. Прояв м'язової сили залежить багатьох компонентів: фізіологічного поперечника м'язів; від концентрації нервових процесів; біохімічних процесів у працюючих м'язах; від ступеня стомлення, від довжини плечей важелів; включення у роботу великих чи дрібних м'язів тощо [4].

Для дзюдоїстів найяскравіше проявляються напруження вибухового характеру. «Вибухова сила», характеризується максимальним зусиллям у мінімальний проміжок часу. Рівень прояву вибухової сили тісно

взаємопов'язаний з допоміжними вправами.

Допоміжними вправами впливають на невеликі групи м'язів. Ці вправи є доповненням до комплексних і дозволяють їх краще виконувати. У тренувальному процесі велику роль відіграють вправи загального характеру. Незначні за навантаженням вони дозволяються організму підготуватися до основної роботи, носять розігрівачий ефект і дозволяють попередити травми [2].

Поряд із цим у структурі фізичної підготовки дзюдоїстів виділяються такі фактори [3]:

- 1) спеціальна фізична підготовленість на основі високого рівня розвитку швидко-силових якостей;
- 2) силова підготовленість з урахуванням антропометричних показників;
- 3) силова витривалість на основі технічної майстерності;
- 4) швидкісні можливості.

На думку ряду авторів, високий рівень розвитку витривалості та швидко-силових якостей борців є основою для підвищення їхньої техніко-тактичної майстерності. Це підтверджується наявністю статистично достовірною позитивною кореляцією між ефективністю виконання технічних дій, рівнем спеціальної витривалості та швидко-силовою підготовленістю борців [1, 3].

Але дії борців вимагають не лише сили, а й високої швидкості. У спортивній боротьбі потрібні такі прояви швидкості, як швидкість реакції (приблизно 0,18–1,00 с), швидкість одиночного руху, частота рухів, і навіть комплексні форми швидкості – швидкість тактичної дії, контратакуючих прийомів, захисних процесів, комбінацій. У процесі фізичної підготовки, накопиченого досвіду змагань у спортсменів виробляється здатність до екстраполяції, рефлексії, що забезпечує успішну підготовку та застосування

швидких дій борцями [2].

У дзюдоїстів основним засобом виховання спеціальної фізичної підготовки у навчально-тренувальному процесі служать силові та допоміжні вправи, що відрізняються більшим ступенем м'язової напруги, ніж змагальні вправи. До силових вправ відносять вправи з різними навантаженнями та статичною напругою.

В даний час у тренувальному процесі при розвитку спеціальних фізичних якостей використовуються різні засоби функціональної підготовки, які допомагають зіставити необхідний режим роботи м'язових зусиль на етапі спортивного вдосконалення та технічної підготовки дзюдоїстів, оптимальний режим роботи повинен бути в межах 160-165 уд./хв., у вправах швидко-силового характеру – 155–160 уд./хв., силового характеру – 150–155 уд./хв.

Особливу роль для дзюдоїстів у їхній фізичній підготовці грають тренажерні пристрої, що полегшують умови вдосконалення технічної дії або створюється еталонний алгоритм виконання різних кидків. Спеціальні тренажерні пристрої дозволяють значно підвищити рівень, як технічного арсеналу, так і спеціальної фізичної підготовки, залежно від інтенсивності навантаження та підбору обтяжень [2].

Нижче наведемо приклади спеціальних тренажерних пристроїв, що використовуються у багаторічній підготовці дзюдоїстів: електромагнітний манекен, гумовий самбіст, інерційний динамограф, круглий джгутовий комплекс, жорсткі еспандери, розумний манекен, важкоатлетичний комплексний тренажер.

Застосування нових тренажерних пристроїв дозволяє обійти цілу низку труднощів традиційної системи формування та вдосконалення рухових навичок, націлених на зростання спортивної майстерності. Особливим моментом у використанні тренажерних пристроїв у дзюдоїстів є їхня комплексність,

динамічна робота виконується як єдиний процес за певними алгоритмами.

Всі фізичні якості виявляють себе комплексно через спортивну техніку, спроба виділення лише однієї з якісних сторін у структурній композиції руху практично нереальна через неможливість ізолюватися від поєднання впливу інших. У сучасних умовах для проведення борцівських поєдинків характерний високий рівень інтенсивності рухової діяльності [1–3].

Важливу роль у підготовці дзюдоїстів грає змагальна практика. Успішність участі у змаганнях забезпечується високим рівнем загальної та спеціальної підготовки борців, тому пропорційність використання засобів тренування має бути адекватною значущості турніру. Змагання є результатом спортивного циклу для спортсменів, вони відображають результат їхньої фізичної, технічної та психологічної підготовки. З іншого боку, не можна не відзначити їх первинність, адже саме змагання визначають спрямованість майбутнього тренувального навантаження та визначають недоліки технічної та спеціальної фізичної підготовки після аналізу виступу на змаганнях [4].

Отже, можна зробити такі висновки:

1. У дзюдо вимоги до всіх фізичних якостей пред'являються в однаковій мірі. Досягти стабільного результату у боротьбі за рахунок лише однієї переваги в силі, витривалості чи спритності неможливо. Односторонній розвиток фізичних якостей до певної міри накладає свій відбиток на стиль і характер боротьби дзюдоїста, на його тактико-технічну майстерність і не може бути досить ефективним.

2. У практиці підготовки дзюдоїстів навчально-тренувальних груп використовують методичні прийоми для видозміни вивчених дій: використання нестандартних вихідних положень, імітаційне виконання завдань, зміна темпу та швидкості рухів, зміна просторових кордонів, зміна способів виконання вправ, зміна протидії при виконанні групових або парних вправ, ускладнення

вправи додатковими рухами, виконання часто використовуваних вправ у невідомих попередньо поєднаннях, виконання завдань при різному ступені загальної втоми, виконання спеціальних завдань за наявності збиваючих факторів, комбіновані вправи – поєднання кількох завдань та їх послідовне виконання.

Список використаної літератури

1. Болотов О. О., Моргоєв В. Б. Розвиток фізичних якостей юних дзюдоїстів засобами рухливих ігор. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Випуск 6 (62) 2015. С. 14–16.
2. Верітов О. І. Рівень фізичного розвитку, фізичної підготовленості та спрямованість оздоровчо-корекційних заходів борців дзюдо 12–17 років. *Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт*. 2012. № 3. С. 154–163.
3. Паламарчук Ю. Г., Бекас О. О. Дослідження взаємозв'язків показників загальної і спеціальної фізичної підготовленості дзюдоїстів 10–12 років. *Вісник Запорізького національного університету: Зб. Наук. Пр. Фізичне виховання та спорт*. Запоріжжя, 2010. № 2(4). С. 176–179.
4. Мельник В. В. Методичні рекомендації з курсу підвищення спортивної майстерності борців-дзюдоїстів / В.В. Мельник. Вінниця: ВДПУ, 2011. 24 с.

Анастасія Коваль,
здобувачка першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Неля Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ВИМОГИ ДО ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ

БАСКЕТБОЛІСТІВ СТУДЕНТСЬКИХ КОМАНД

У сучасних умовах усі педагогічні дослідження у сфері загальної фізичної

підготовки (ЗФП) баскетболістів студентських команд спрямовані на те, щоб підвищити рівень їхньої фізичної підготовленості до ефективної діяльності на майданчику в ході ігор протягом усього змагального сезону [2].

Сучасна ЗФП баскетболістів студентських команд має спиратися на новітні досягнення спортивної науки. При вивченні процесу ЗФП баскетболістів студентських команд слід також спиратися на практичний досвід роботи тренерів, які працюють в цій категорії. Педагогічна діяльність тренерів з баскетболу студентських команд пред'являє високі вимоги до рівня їхньої методичної та психологічної підготовленості. Практика показує, що їм необхідно опанувати як методами навчання, так і вміннями психологічного настрою гравців і команду загалом [1; 5].

Основні положення сучасного тренувального процесу баскетболістів студентських команд показують його спрямованість на вдосконалення системи їхньої підготовки з метою максимального розвитку індивідуальних рухових здібностей кожного з гравців. Ці рухові здібності повинні розвиватися лише на основі найвищого рівня ЗФП баскетболістів студентських команд [3].

Наші дослідження показали, що баскетболісти студентських команд мають різні рухові здібності та різне ігрове амплуа, що потребує прояву тих чи інших фізичних якостей. На особливості фізичної готовності рухових здібностей гравців різного амплуа звертають увагу багато фахівців у сфері баскетболу [2].

Відмінності у показниках уваги та перешкодостійкості у кваліфікованих баскетболістів різних ігрових амплуа показані в результатах дослідження Хромаєва З.М. [4; 5]. У баскетболі можна виділити особливості техніко-тактичних дій при грі в атаці та в захисті. У зв'язку з цим ігрові амплуа захисників, нападників та центрових гравців, носять певний характер під час гри, відповідно і вимоги до їхньої фізичної готовності дещо специфічні, тому

всі ці гравці тренуються в одній команді, але за різними програмами ЗФП [1].

У сучасному баскетболі відзначено деяку уніфікацію тренувального процесу, коли тренування високорослих гравців здійснюється за всіма ігровими прийомами. Такий похід до організації ЗФП студентських баскетболістів є головним завданням для нападників. На жаль, ростову перевагу не всі гравці можуть реалізувати через неправильну ЗФП, яка часто проводиться без урахування індивідуальних особливостей високорослих гравців. Необхідно уникати усереднених програм ЗФП баскетболістів студентських команд [4].

У тренувальний процес слід впроваджувати диференціювання фізичного навантаження, а також засобів та методів ЗФП щодо амплуа гравців.

Було встановлено, що енергетичні витрати баскетболістів студентських команд у процесі виконання ігрових дій значною мірою залежать від ігрового амплуа у команді [3].

Відомо, що ігрова структура баскетбольної команди визначається наявністю гравців, які виконують різні амплуа. Раціональне розташування гравців на майданчику визначає тренер команди. Він закріплює за конкретними гравцями специфічні функції.

Про ефективність дій баскетбольної команди можна судити, якщо Ігрове амплуа відповідає індивідуальним особливостям спортсмена. Помітити це головне завдання тренера баскетбольної команди.

Встановлено, що у гравців певних амплуа формується комплекс фізичних якостей, які сприяють найбільш ефективній реалізації ігрових дій. Швидкість ігрових переміщень баскетболістів та індивідуалізація її вдосконалення шляхом внесення корекцій на основі експрес-інформації. Тому ЗФП баскетболістів студентських команд має відрізнятися за змістом, спрямованістю вправ та інтенсивністю фізичного навантаження [1; 2; 4].

Про ефективність дій баскетбольної команди можна судити, якщо ігрове

амплуа відповідає індивідуальним особливостям спортсмена. Помітити це головне завдання тренера баскетбольної команди.

Наявність у складі баскетбольної команди високорослих гравців є необхідною умовою успішності та ефективності їхньої ігрової діяльності. Водночас, їхня ЗФП має специфічні особливості. Високорослі гравці, як правило, мають недосконалу техніку бігу. Особливо це помітно у прискореннях на короткі відрізки. Їм важко набрати високу стартову швидкість через велику масу їхнього тіла. Це вимагає значної уваги з боку тренера щодо розвитку сили м'язів нижніх кінцівок. Слід також враховувати, що значне навантаження зазнає їхнього суглобового апарату. Ці гравці відстають від інших за показниками точності рухів. У них слабо розвинена координація рухів [2].

Потрібно враховувати, що фізична підготовленість у баскетболістів студентських команд у процесі ЗФП наростає по-різному. Приріст різних фізичних якостей у гравців різних амплуа відбувається з різною швидкістю, а це є головною умовою індивідуалізації сучасного тренувального процесу [2; 4; 5].

Багато вчених вважають, що в процесі ЗФП баскетболістів студентських команд слід моделювати характеристики найсильніших сторін фізичної готовності гравців з ігрового амплуа, а також проводити відбір до збірних команд ВНЗ на основі генетичної схильності тих чи інших гравців.

Основні методики побудови тренувального процесу з ЗФП з баскетболістами студентських команд часто слабо враховують особливості їхнього організму, тренування проводяться за усередненими програмами без корекції індивідуальних реакції на навантаження [3].

Ростові дані та функціональні показники обсягу легких, серця, циркулюючої крові, маси тіла в окремих гравців істотно відрізняються один від одного. Максимальна сила скорочення м'язів має значну відмінність у окремих гравців, що зумовлює різний приріст швидкісно-силових якостей під впливом

однієї й тієї самої величини навантаження під час тренування.

Рівень розвитку сили м'язів нижніх кінцівок і м'язів тулуба також мають свої відмінності в окремих гравців. Це потребує різного підходу до організації сучасного тренувального процесу з ЗФП із баскетболістами студентських команд.

Багато баскетболістів студентських команд фізично мало в чому поступаються результатам висококваліфікованих баскетболістів професійних клубів. Разом з тим, здібності тонко диференціювати м'язові зусилля, у них не так добре розвинені як у представників професійних клубів [2].

Баскетболісти професійних клубів значно краще підготовлені до фізичних навантажень великої тривалості. Дослідженнями було встановлено, що ЗФП баскетболістів студентських команд сприяє комплексному розвитку всіх фізичних якостей. Водночас використання індивідуального та диференційованого підходу до організації та проведення тренувального процесу з ЗФП з баскетболістами студентських команд призводить до більш значних результатів у їхній фізичній готовності [4; 5].

Встановлено, що баскетболісти студентських команд, що показують більш високі результати з ЗФП, вигідно відрізняються своїми соматичними та функціональними показниками та особливостями від інших менш підготовлених гравців. Тому необхідно більше увагу приділяти менш підготовленим гравцям у процесі ЗФП баскетболістів студентських команд [2].

Раціональна побудова тренування з ЗФП з баскетболістами студентських команд, з урахуванням їх специфічних ігрових функцій, обмежена недостатніми знаннями про особливості реагування їхнього організму на фізичні навантаження. Крім того, великі перерви, пов'язані з канікулами та здаванням екзаменаційної сесії порушують систематичність тренувального процесу [1].

Таким чином, в даний час в теорії ЗФП баскетболістів студентських

команд сформовано загальне уявлення про побудову тренувального процесу без урахування цілого ряду специфічних моментів індивідуалізації сучасного тренувального процесу.

Отже, для розробки науково обґрунтованої технології побудови процесу ЗФП з баскетболістами студентських команд, з використанням індивідуальних завдань, потрібна конкретизація низки питань:

– визначення рівня фізичної готовності гравців різних амплуа, що мають різні морфологічні ознаки;

– встановлення оптимальних для баскетболістів студентських команд діапазонів розвитку окремих фізичних якостей та функціональних можливостей їхнього організму;

– розробка індивідуальних завдань, на основі вибору засобів, методів, величини навантаження та реальних планів тренування гравців у процесі ОФП баскетболістів студентських команд;

– обґрунтування педагогічної моделі ЗФП баскетболістів студентських команд з використанням індивідуальних завдань та умов, необхідних для її реалізації.

Список використаної літератури

1. Бессарабов М. С. Загальні основи методики тренування та спортивної підготовки в баскетболі. Навчальний посібник. Запоріжжя, ЗДМУ: 2015. 109 с.

2. Козина, Ж. Л. Индивидуальная подготовка студентов-баскетболистов: учебное пособие. Харьков.:ДИВО, 2009. 124 с.

3. Тучинська Т. А., Руденко Є. В. Баскетбол: навч.-метод. посіб. Т. А. Тучинська, Є. В. Руденко. Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2015. 95 с.

4. Хромаев З. М., Мурзин Е. В., Обухов А. В., Защук С. Г. Упражнения баскетболиста. К.: Друкарня ДУС, 2006. 128 с.

5. Хромаев З. М. Развитие физических качеств баскетболистов. Киев. 2006. 112 с.

Діана Свістільницька,
здобувачка першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

СТУДЕНТСЬКИЙ СПОРТ У НЕФІЗКУЛЬТУРНИХ ВУЗАХ

Стан та рівень фізичної підготовленості студентів вузів в останні роки є предметом пильної уваги та серйозної турботи фахівців. Низький рівень загальнофізичної підготовки, слабка рухова активність, відсутність постійних фізичних навантажень негативно впливають на стан здоров'я студентської молоді [2–4].

Сучасний етап розвитку студентського спортивного руху в Україні характеризується появою нових завдань фізичного виховання у вищій школі, спрямованих не тільки на розвиток фізичних здібностей студентів, а й стимулювання їхнього інтересу до занять фізичною культурою та спортом, формування цінностей здорового способу життя, реалізацію завдань із профілактики соціально–негативних явищ у молодіжному середовищі [1].

Студентський спорт є важливою ланкою системи вищої освіти в країні, значним етапом підготовки резерву національних збірних команд з видів спорту. Заняття спортом у студентські роки – один із найефективніших способів виховання цілісного характеру, всебічно та гармонійно розвиненої особистості. Фізична активність, популярність здорового життя серед молоді стають визначальними чинниками у розвиток українського спорту загалом. У зв'язку з цим можна говорити про загальнонаціональне значення студентського спорту [3].

Студентський спорт поділяється на масовий та спорт вищих досягнень з властивими кожному з них цілями та завданнями. До студентського спорту вищих досягнень відносяться тренувальні заняття етапу вищої спортивної майстерності, участь у змаганнях різного рівня (обласних, всеукраїнських, міжнародних), а масовий студентський спорт характеризують тренувальні заняття у спортивних секціях за рамками розкладу, участь у внутрішньовузівських, міських та інших змаганнях [4].

Студентський спорт, масова фізкультурно-оздоровча діяльність мають важливе значення як фізичного, морального, духовного виховання молоді, так вирішення дуже значних соціальних завдань у суспільстві. Підготовка студентів–спортсменів до участі у спортивних змаганнях різного рівня, передбачає зміцнення традицій студентського спорту [5].

На думку ряду авторів, відсутність науково обґрунтованої стратегії розвитку студентського спорту, механізмів його взаємодії з системою фізичного виховання та олімпійського спорту, породжує методологічні та організаційні проблеми, що вимагають проведення наукових досліджень. Перспективи розвитку студентського спорту обмежені переважно навчальними функціями, що реалізуються в системі «кафедра фізичного виховання – спортивний клуб» на єдиній матеріально-технічній базі та тими самими викладачами [3].

Таким чином, необхідно здійснювати підбір оптимального варіанту моделі студентського спорту з переважанням державного регулювання системи націленої на гармонійний розвиток та зміцнення здоров'я майбутніх спеціалістів, а також підготовки кваліфікованих спортсменів серед студентської молоді.

Важливою складовою ЗВО є кількість студентів, які навчаються в ньому, якщо у ЗВО велика кількість студентів (від 10 тисяч), то зростає ймовірність того, що до студентів потрапляють спортсмени з різних видів спорту та

спортивної кваліфікації. Відтак існує нехай і невеликий, а в деяких видах спорту і досить великий відбір до збірних команд вишу для участі у всеукраїнських універсіадах. Крім того, щоб заклад вищої освіти повною мірою міг брати участь у всіх студентських змаганнях у вишах, організуються заняття спортом у позанавчальний час у спортивних секціях за видами спорту для підготовки студентів до змагань [1; 2].

На думку ряду авторів, заходи, спрямовані на розвиток студентського спорту, повинні передбачати [2; 3; 5]:

- створення міжвузівських спортивних центрів за видами спорту для спортивної підготовки збірних студентських команд ЗВО;

- призначення у вузі спортивних стипендій та створення нормативно-правової бази з оплати роботи тренерського складу;

- створення та розвиток спеціалізованих структур, які забезпечують та підтримують спортивну діяльність студентів-спортсменів (їх комплексне організаційне, методичне, консультаційне, медичне та інше обслуговування);

- удосконалення механізмів зацікавленості адміністрації вишів у навчанні у вишах спортсменів високої кваліфікації;

- створення механізмів зацікавленості адміністрації вузів щодо вкладання матеріальних засобів у розвиток студентського спорту.

Одна з основних проблем, що торкнулася студентського спорту, полягає в недосконалості чинної системи спортивного тренування. У студентів вузівської секції відсутня можливість багаторічної спортивної підготовки, тому що на спортивну підготовку відводиться лише період навчання у вузі, а іноді й менший термін, оскільки не всі студенти приходять до секції на першому курсі [3]. Наприклад, у легкій атлетиці спортсмени рівня 1 розряду на тиждень реалізують 6 навчально-тренувальних занять по 3 години. Такі витрати часу із

завищеними обсягами навантажень не може дозволити собі жоден студент у вузі нефізкультурного профілю, який займається у секції з легкої атлетики.

Отже, система спортивного тренування, що традиційно склалася, не підходить у чистому вигляді для студентів-новачків, які займаються у спортивних секціях у позанавчальний час. Необхідно адаптувати та науково обґрунтувати принципи побудови системи тренування для студентів нефізкультурних вузів, які займаються у спортивних секціях, яка була б доступною, але й водночас інтенсивною та враховувала специфіку фізичного стану та режиму життєдіяльності студентів.

Список використаної літератури

1. Ажиппо О.Ю., Павленко В.О., Павленко Є.Є., Студентський спорт в системі фізичного виховання закладів вищої освіти [посібник]. Харків.2019. 285 с.

2. Мельник М., Пітин М. Студентський спорт: перспективи наукових досліджень / Спортивний вісник Придніпров'я, 2015. № 3. С. 73–76.

3. Мельник М.Г., Пітин М.П. Проблеми розвитку студентського спорту України у ХХІ столітті / Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2015. Вип. 129, т. 1. С. 169–172.

4. Павленко В.О., Павленко Є.Є., Слюсапренко О.О. Організаційні засади спортивно-масової роботи у вищих навчальних закладах : навч. посіб. для студентів / Харків : ХДАФК, 2017. 166 с.

Павленко О.Ю. Багатогранність розвитку студентського спортивного руху. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2016. № 3. С. 21–25.

Наталія Лупу,
здобувачка першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Неля Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КОНДИЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЕГКОАТЛЕТІВ

У теорії фізичного виховання терміни «фізичні якості» і «фізичні здібності» використовуються як взаємозамінні поняття, і як нетотожні. Однак зараз у науковому середовищі немає єдиної думки про їхнє ставлення один до одного. В. М. Заціорський говорить про фізичні якості як про провідний прояв рухової діяльності людини [5]. В.М. Платонов у своїх працях не проводить чіткої межі між цими поняттями [2; 3].

Ю. В. Верхошанський говорить про необхідність відмови від «вузькоформалістичного поняття «фізичні якості» на користь поняття «рухові здібності», характеризуючи їх як «... психомоторні властивості, що визначають цільову призначеність, якісні ознаки та робочу ефективність м'язової діяльності людини» [4].

Силові можливості є одними з провідних рухових можливостей як у спортивній діяльності, так і в повсякденному житті. Прояв сили людини пов'язаний із відносно самостійними фізичними здібностями такими, як швидкісно-силові, власне силові, силова витривалість. За В. М. Платоновим структура силових здібностей є дещо інакшою. Він виділяє три основні види силових здібностей: максимальну силу, швидкісну силу, силову витривалість. Прояв швидкісної сили він диференціює в залежності від умов, що

пред'являються до швидкісно-силових можливостей спортсмена. При досить великих опорах швидкісна сила проявляється у вибуховій силі, а за невеликих і середніх опорах з високою початковою швидкістю – у стартовій силі [3].

Оскільки миттєво виявити силу не можна, і м'язам потрібен час для прояву максимальної сили, то ключовим фактором силових здібностей людини буде не сама величина сили, що виявляється, а швидкість її наростання, тобто градієнт сили. Таким чином, підвищення показників максимальної сили у швидкісно-силових вправах не є гарантом підвищення результатів. Без відповідного підвищення градієнта сили спортсмен просто не встигатиме проявити максимальну силу в мінімальний період часу [2]. У зв'язку з вищесказаним особливого уваги, на нашу думку, заслуговує система поглядів Ю.В. Верхошанського, який розглядає силові здібності «... насамперед, як умова, що визначає швидкість рухів (переміщень) спортсмена» [5].

Важливе значення у досягненні високих спортивних результатів відводять технічній підготовленості легкоатлетів, причому щільний графік змагань у висококваліфікованих легкоатлетів веде до додаткових фізичних та нервово-психічних навантажень, погіршенню технічної підготовленості. Водночас наголошується, що акцент у підготовці висококваліфікованих легкоатлетів робиться на підвищенні функціональних можливостей із надмірним обсягом силової підготовки, тоді як у галузі технічної підготовки відзначається дефіцит наукових розробок [1].

Ефективне вдосконалення силових здібностей передбачає обов'язкове дотримання принципу сполученого впливу одноразового підвищення силової підготовленості та становлення технічної майстерності спортсмена. Іншими словами, необхідно досягти того, щоб спортсмен зміг максимально використати свій силовий потенціал у змагальній вправі, тобто силова підготовка повинна

відповідати специфіці виду спорту. Однак наголошується, що сполучений метод використовується вкрай мало [5].

На думку В. Платонова, застосування односпрямованої напруженої силової підготовки без відповідного використання швидкісних та координаційних вправ веде до зниження швидкісних можливостей, руйнування взаємозв'язків між силовою, швидкісною, координаційною та технічною сторонами підготовленості спортсменів [2]. Руховий потенціал, накопичений у процесі спортивного тренування, сприяє швидшому оволодінню новими технічними руховими діями [3].

У своїх дослідженнях А. В. Колот зазначає, що «...назріла необхідність подальшого вдосконалення традиційної системи застосування засобів та методів технічної підготовки, які забезпечують досягнення високих спортивних результатів у легкій атлетиці» [1].

Таким чином, значення силової підготовки у різних видах спорту, зокрема у легкій атлетиці, не викликає сумнівів. Проте, дослідниками ведеться пошук найефективніших поєднань засобів і методів, вкладених у вдосконалення силових компонентів, і мають провідне значення за умов специфіки рухової діяльності. При цьому метою силової підготовки є не підвищення абсолютних силових показників, а здатність виявляти оптимальний рівень силових здібностей у структурі рухів змагань, що безпосередньо пов'язано з технічною підготовкою легкоатлетів та їх координаційним потенціалом. Це передбачає наявність належного рівня компонентів координаційних здібностей, які забезпечують управління цільовими рухами. Ми дотримуємося думки фахівців у тому, що ефективним методом удосконалення силових та координаційних здібностей є сполучений метод, що дозволяє паралельно впливати на компоненти координаційних та кондиційних здібностей у структурі специфічних рухів [5]. Однак у практиці підготовки легкоатлетів сполученому

методу тренування не приділяється достатньої уваги, причиною чого, можливо, є недолік досліджень та теоретичних даних про його застосування у тренувальному процесі легкоатлетів різних дисциплін.

Під швидкісними здібностями розуміється сукупність функціональних властивостей, що забезпечують виконання рухових дій у мінімальний час. Елементарними формами прояву швидкості є латентний час простих та складних рухових реакцій, швидкість виконання одиночного руху, частота рухів. Найчастіше зв'язок між вищеназваними компонентами швидкості може бути відсутнім. При цьому значною мірою ці форми прояву швидкості зумовлені генетично [1].

На думку Ю. В. Верхошанського, швидкість спортивного руху забезпечує мобілізація всього комплексу фізіологічних систем організму, і головним чином «...функціональними можливостями центральної моторної, м'язової та вегетативної систем організму, а також умінням спортсмена доцільно координувати свої зусилля залежно від зовнішніх умов, що супроводжують вирішення рухового завдання» [5].

Л. П. Сергієнко до структури швидкісних здібностей включив наступні види: стартову швидкість, дистанційну швидкість, фінішну швидкість, швидкість зупинки руху, швидкість одиночного руху. Підвищення швидкісних здібностей можна здійснювати за двома напрямками: диференційованого вдосконалення окремих складових швидкісних здібностей, інтегрального вдосконалення швидкісних здібностей [4].

Рекомендується вдосконалювати прояви швидкості не лише за допомогою вправ з мінімальним обтяженням та гранично допустимою швидкістю, але й із застосуванням додаткового обтяження, вага якого може змінюватись від 10 до 60 % від максимального. При адекватному додатковому обтяженні відбувається більш ефективна пропріоцептивна аферентація, що сприяє вдосконаленню

внутрішньо- та міжм'язової координації. Швидкісна підготовка вимагає великої варіативності застосовуваних засобів і методів запобігання виникненню «швидкісного бар'єру», що полягає у формуванні жорсткого стереотипу, який обмежує можливість подальшого розвитку швидкісних здібностей [5]. Серед фахівців та тренерів останнім часом велику популярність знаходять вправи, що виконуються з використанням «доріжки (сходи) швидкості та координації» [4], однак у доступній нам літературі немає наукового обґрунтування їх застосування.

Розвиток витривалості має на увазі розвиток як аеробних, так і анаеробних можливостей організму. Однак існує думка про те, що для розвитку аеробних можливостей ефективніша не так тривала робота помірної потужності, скільки анаеробна, що виконується у формі короткочасних повторень, розділених нетривалими інтервалами відпочинку. За такої роботи максимальні величини споживання кисню досягаються саме у періоди відпочинку між повтореннями. Тому, що при розвитку анаеробних можливостей стоять завдання вдосконалення креатинфосфатного та гліколітичного механізмів енергозабезпечення, і робота одного механізму пригнічує функціонування іншого, то методи розвитку перерахованих вище механізмів будуть різні, а основним засобом є змагальні вправи [2].

Розвиток механізмів аеробного та анаеробного енергозабезпечення м'язової діяльності нерозривно пов'язані між собою. Так, аеробні можливості є основою розвитку гліколітичних, на роботі яких, у свою чергу, ґрунтуються алактатні можливості організму [4]. Тому процес виховання швидкісної витривалості у системі тренування повинен мати чітку послідовність та нормування навантаження з тренування в окремих режимах роботи.

Ю. В. Верхошанський, визначаючи центральну методологічну лінію тренувального процесу на витривалість, зазначав «... поступове підвищення

швидкості змагальної вправи в підготовчому періоді з планомірним удосконаленням функцій серцево-судинної, дихальної та гормональних систем і спеціальною підготовкою м'язової системи, що передує через швидкість» [5].

Основним шляхом розвитку швидкісної витривалості в кожній зоні потужності вважають виконання більш інтенсивної роботи порівняно з тією, яка відповідає інтенсивності змагальної вправи [5]. Зі швидкісною витривалістю тісно пов'язана силова витривалість, що виявляється у м'язовій роботі з вираженими моментами силових напруг, параметри яких визначають особливості її прояву. Дані прояви можуть бути граничним числом повторень або граничним часом збереження пози [2; 3].

Поряд зі швидкісною та силовою витривалістю виділяють координаційно-рухову витривалість, яка проявляється при виконанні багаторазових складно-координаційних дій і пов'язана, швидше за все, зі втомою вищих нервово-моторних функцій управління рухами, а також – з енергетичними та пов'язаними з ними факторами [1]. Практично будь-яка спортивна діяльність передбачає наявність певного рівня розвитку витривалості у тому чи іншому прояві. Підготовка у видах спорту, що безпосередньо не пов'язані з проявом витривалості, наприклад, спринтерський біг, вимагає багаторазового виконання вправ без зниження їх ефективності.

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок, що в теорії та практиці підготовки легкоатлетів різних дисциплін визначено провідні методичні напрями у вдосконаленні компонентів кондиційних здібностей, однак спеціалісти не мають єдиної думки про переваги використання окремих підходів. До сьогодні актуальними залишаються питання застосування засобів та методів підготовки легкоатлетів для вдосконалення силових, швидкісних здібностей та проявів витривалості з урахуванням специфіки спортивної діяльності.

Список використаної літератури

1. Колот А. В. Удосконалення технічної майстерності висококваліфікованих спортсменів у легкій атлетиці. *Теорія і методика фізичного виховання*. 2016. № 3. С. 12–20.

2. Платонов В. Н. Периодизация спортивной тренировки. Общая теория и ее практическое применение. К.: Олимп. лит., 2013. 624 с.

3. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения: учебник / К.: Олимп. лит., 2015. Кн. 2. 2015. 752 с.

4. Сергиенко, Л. П. Определение развития силовых и анаэробных способностей в прыжковых тестах: классификация, методология измерений и нормативы оценки прыжков вверх с места. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. № 5 (49). С. 105–117.

5. Теорія і методика викладання легкої атлетики /Навчально-методичний посібник для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Теорія і методика викладання легкої атлетики» для студентів, які навчаються зі спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» за освітнім ступенем «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» / уклад.: Т. І. Кудряшова, О.О. Губченко, Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 169 с.

Олександр Мудрий,

здобувач першого курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт, освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Едуард Маляр,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту, Західноукраїнський національний університет

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТРЕНУВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЮНИХ СПОРТСМЕНІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Віковий період з 10 до 12 років характеризується істотними змінами у показниках фізичного розвитку та фізичної підготовленості. У цей час

відбувається розвиток кісткового скелета, посилено розвивається і зміцнюється м'язова система, продовжують удосконалюватися фізіологічні системи організму, нервова система, відбувається становлення життєво необхідних рухових умінь і навичок [3].

Рівномірний розвиток дитини до 10-річного віку змінюється періодом, що характеризується значними фізіологічними зрушеннями в організмі, а також змінами у стані психічних процесів. У віці 10-13 років в організмі відбувається інтенсивна перебудова функцій залоз внутрішньої секреції, йде бурхливе зростання тіла в довжину, відзначається швидке зростання серця, легеневої та м'язової тканини [4]. У 10 років з'являються ознаки статевого дозрівання. Змінюється стан нервової системи, у поведінці відзначається підвищена нервозність та нестриманість, а також нестійкість емоційних реакцій. Деякі автори [6] вважають, що найбільш яскравим періодом прояву таких реакцій є вік 12 років. Настання періоду статевого дозрівання (11–12 років) супроводжується посиленням розвитку репродуктивної функції з усіма складними пубертатними перебудовами.

У віці 10–13 років активно формуються процеси морфофункціональних систем і рухових функцій. Протягом цього періоду можна рекомендувати інтенсивне використання різних засобів і форм фізичного виховання та спортивного тренування для своєчасного та успішного розвитку рухових якостей [1; 2]. У період інтенсивного зростання дитячий організм чутливий до несприятливих факторів і, насамперед, обмеження його рухової активності. Періоди прискореного розвитку поєднуються зі значною активізацією енергетичних та обмінних процесів, що, своєю чергою, потребує активізації рухової діяльності.

Фізичні якості розвиваються інтенсивніше, якщо їх цілеспрямоване виховання здійснювати вже у молодшому шкільному віці [1]. У спортивній

підготовці дітей та підлітків питома вага навчання набагато значніша, ніж у процесі підготовки юнаків та дорослих спортсменів. Це зумовлено необхідністю більш раннього оволодіння основами техніки і особливо сприятливих можливостей у дитячому віці для формування рухових умінь і навичок. До 11 років чітко виявляється спортивний профіль дитини. При цьому особливу увагу необхідно приділяти психолого-педагогічній та організаційній сторонам тренувальних занять. Обсяги тренувальних навантажень мають бути строго регламентовані [2].

Функціональні можливості дітей 10–12 років за багатьма показниками поступаються можливостям дорослої людини, але прогресуючий розвиток окремих органів та структур дитячого організму дозволяє впливати на прискорений їхній розвиток і, цим, підвищувати функціональні можливості організму загалом. Для практики фізичного виховання показники функціонального стану дитячого організму є провідними критеріями при виборі фізичних навантажень, структури рухових дій [1; 2].

Діти характеризуються меншою здатністю працювати за умов нестачі кисню з допомогою анаеробних джерел енергії. Так, величина кисневого боргу у 9–10-річних становить лише 800–1200 мг, у підлітків 12–14 років – 2000–2500 мг, а й у дорослих людей, які займаються спортом, до 6000 мг [2].

Дитячий та підлітковий вік є найбільш сприятливим для вдосконалення аеробної продуктивності – основи для подальшого спеціального тренування у великому обсязі та з високою інтенсивністю. Тому в цей період вікового розвитку (8–16 років, особливо в період статевого дозрівання – 13–16 років) слід звернути особливу увагу на розвиток аеробної працездатності юних спортсменів. Якщо ж до закінчення періоду статевого дозрівання не провести відповідного тренування з розвитку аеробних можливостей, то надалі вже

практично неможливо буде належним чином підвищити функціональні можливості серцево-судинної та дихальної систем організму [2–4].

У віці 10–13 років велике значення набуває регулювання частоти серцевих скорочень, що зумовлено перебудовою метаболізму міокарда. У цей час відбувається вдосконалення механізмів адаптації системи кровообігу до фізичних навантажень. До 10 років у хлопчиків значно розширюються адаптаційні можливості центральної гемодинаміки. Частота серцевих скорочень у спокої становить 82–84 удари на хвилину [3; 6].

Адаптивні перебудови, пов'язані з м'язовою діяльністю, удосконалюються у дітей та підлітків за рахунок зрушень у ЧСС. Це стосується підвищення хвилиного обсягу крові, як одного з показників адекватності адаптивних зрушень. Він зростає в молодих спортсменів з допомогою збільшення ЧСС, а звідси адаптаційні резерви системи кровообігу вичерпуються за рахунок збільшення ЧСС. Ударний обсяг крові змінюється незначно. Пульсова вартість роботи дитини є її фізіологічною вартістю. Ці особливості початкового етапу адаптації до навантаження необхідно враховувати при побудові тренувального заняття [1; 2].

Вікові особливості зміни ЧСС виражаються у швидкості розгортання цього гемодинамічного параметра. При виконанні максимальних та субмаксимальних навантажень ЧСС у дітей 10-річного віку не перевищує 210 ударів на хвилину та поступово знижується з віком [1; 2].

Необхідно також зазначити, що функціональні можливості юного футболіста визначаються, перш за все, станом його здоров'я та індивідуальними особливостями, які значною мірою пов'язані зі спортивним відбором і характером тренувальної роботи. Під впливом тренування в молодих спортсменів формуються певні типи енергетичного обміну та адаптації функцій

організму, що знаходить свій прояв у особливостях пристосувальних реакцій до різних видів навантажень [1; 2].

Раціонально побудована система фізичного виховання юних спортсменів, систематичні фізичні вправи сприяють розвитку міокарда, розширюють резерв працездатності серця, підвищують його економічність та стійкість. Проте, біологічні перебудови організму, пов'язані з періодом статевого дозрівання, вимагають від тренера виняткової уваги під час дозування фізичних навантажень. Переоцінка можливостей дитини може викликати порушення зростання, розвитку та здоров'я, затримку статевого дозрівання.

Список використаної літератури

1. Босенко А. І. Фізіологія спорту : навч. посіб. / А.І. Босенко, Н.А. Орлик, М.С. Топчій. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Волков Л. В. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту. Підручник. Вид. 2-е, пер. і доп. К.: Освіта України, 2016. 464 с.
3. Гжегоцький М. Фізіологія. Навчально-методичний посібник до практичних занять та самостійної роботи. Київ: Нова книга, 2019. 464с.
4. Голяка С. К., Возний С. С. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: авчальнометодичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2015. 230 с.
5. Коляденко Г. І. Анатомія людини. Підручник. К.: Либідь, 2018. 384 с.
6. Лук'янцева В. Г. Фізіологія людини. Навч. посіб. Київ: Олімпійська література, 2018. 182 с.

Дарина Співак,
здобувачка першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК КООРДИНАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Складні процеси моторної координації передусім забезпечуються системою управління та регуляції рухів на рівні нейрофізіологічних механізмів організації інформації. Елементами даної системи є: ЦНС, підсистема органів, що сприймають (рецептори) і органи руху (ефектори). Тому, цілком очевидна різниця між схильністю до координаційних і до кондиційних (сила, витривалість, швидкість, гнучкість) здібностей. Останні, у свою чергу, детерміновані морфоструктурною та енергетично-функціональною схильністю (фізіологічними та біохімічними процесами у м'язах та інших органах та тканинах) [3].

Вже І. М. Сеченов та І. П. Павлов довели, що у організації довільних рухових процесів (координації рухів) значна роль належить провідним структурам мозку, а самі довільні рухи забезпечуються комплексної діяльністю рухової та інших аналізаторних систем.

Н. А. Бернштейн виявив функції, що характеризують мозок як систему управління рухами та обґрунтував ряд понять у галузі психофізіології рухів – «...мета, активний пошук, ієрархічний та замкнутий контур управління (схема рефлекторного кільця)» [1]. Також він висунув положення про поліфункціональну та багаторівневу будову психомоторної діяльності людини,

а також виділив сукупність п'яти рівнів побудови рухів, пов'язаних з моторними виходами та підвідомчою їм периферією (переважно м'язами): 1) А – рівень палеокінетичних регуляцій (руброспінальний рівень ЦНС); 2) В – синергії (таламо-палідарний рівень); 3) С – просторове поле; 4) Д – предметні дії, смислові ланцюги (тім'яно-премоторний рівень); 5) Е – група вищих кортикальних рівнів символічних координацій (письма, мовлення тощо) [1].

Відносна ступінь розвитку цих рівнів може суттєво відрізнятись у різних суб'єктів. Цей факт пояснює можливість досягнення високих результатів у розвитку координаційних здібностей дітей із вродженою до них схильністю за допомогою спрямованого тренування (наприклад, при виконанні метань на дальність, або під час навчання спеціальних ігрових вправ).

Фахівцями встановлено, що більш високий рівень розвитку координаційних здібностей демонструють діти з вищим рівнем розвитку та досконалості провідних рівнів побудови рухів, що визначають правильність та винахідливість у виконанні. У міру накопичення рухового досвіду та формування все більшої кількості автоматизмів рухових дій більш високий рівень розвитку координаційних здібностей демонструють індивіди, що мають більший обсяг та високий рівень формування вищих автоматизмів фонових рівнів. «Налагоджене» функціонування останніх «...визначає швидкість та раціональність – провідні критерії оцінки КС на завершальному етапі освоєння складних у координаційному відношенні рухових дій» [5].

У результаті численних досліджень були висловлені докази про залежність між властивостями нервової системи (сила, динамічність, рухливість, лабільність, врівноваженість) та координаційними здібностями, яка в людини, особливо проявляється в екстремальних ситуаціях, а також в умовах, що потребують швидкої перебудови рухових дій [1; 2]. Одночасно було

показано – різні КС значною мірою обумовлені певними комплексами властивостей нервової системи, а не поодинокими їх проявами.

Поряд із вищеназваними структурними елементами та властивостями ЦНС, до провідних факторів, що значною мірою визначають рівень координаційних здібностей, належать також фізіологічні процеси (сенсомоторні, перцептивні, інтелектуальні, пропріоцептивно-кінестетичні).

Аж до середини 70-х років ХХ століття судження про залежність інтегральних якостей (спритність чи координація) від повноцінного сприйняття власних рухів та навколишньої обстановки мали найзагальніший характер. Також висловлювалися припущення про «...тісний зв'язок цих якостей зі швидкістю та точністю рухових реакцій та іншими психічними процесами» [3].

Значення певних психофізіологічних функцій у структурі схильностей, що позначають рівень КС, виявилось різним. Зокрема, «...велику значимість мають інтелектуальні функції у структурі тих координаційних здібностей, які складніші у сенсовому відношенні чи виявляються у нових чи незвичних для виконавця умовах» [5]. Серії проведених фахівцями багаторічних експериментів підтвердили відсутність у більшості випадків достовірних та близьких до них позитивних кореляцій між окремими показниками координаційних здібностей та деякими показниками психофізіологічних функцій (таких як інтелектуальні, перцептивні, пропріорецептивні, сенсомоторні) [4].

Вищий рівень розвитку координаційних здібностей детермінується відносно високим розвитком поєднання всіх чи великої кількості функцій. Компенсаторний механізм дозволяє недостатньо розвинені (наприклад, перцептивні, інтелектуальні), важливі у структурі певних координаційних здібностей, компенсуватись іншими функціями (наприклад, сенсомоторними). Це диктує необхідність оцінювати рівень розвитку координаційних можливостей індивіда і за результатами рухових тестів, і за зміною значень

психофізіологічних показників всіх разом. У свою чергу, «досить розвинений стан загальних і спеціальних координаційних здібностей дозволяє припускати відносно високий рівень розвитку психофізіологічних функцій, пов'язаних з проявом цих здібностей» [1].

У складній структурі координаційних здібностей максимальна інформативна значущість належить сукупному впливу сенсомоторних показників. Сенсомоторні показники та загальні координаційні здібності показують більш тісний взаємозв'язок у індивідів чоловічої статі (особливо у молодшому та старшому шкільному віці). У меншій мірі із загальними координаційними здібностями фахівці [5] пов'язують «...сумарні рангові оцінки пропріо-рецептивних функцій (особливо у хлопчиків)». Відносини між сукупністю показників м'язово-рухової чутливості та загальними координаційними здібностями значно помітніші в осіб жіночої статі (переважно в середньому та старшому шкільному віці), що розцінюється як факт більшої значущості м'язового почуття (кінестезії) у структурі координаційних здібностей осіб в порівнянні з чоловічим. Ці дані узгоджуються з уявленнями та експериментальними дослідженнями низки авторів [2], які відзначили, що найбільш віддалені один від одного є ознаки різних рівнів людської індивідуальності, тим менше можна зустріти однозначні позитивні зв'язки між ними. Поки що цілком абстрактно можна пов'язувати участь в управлінні та регуляції складнокоординаційними рухами емоційно-мотиваційних складових; ціннісно-орієнтаційних; настановних (на швидкість, раціональність та точність виконання рухів); вольових якостей особистості спортсмена (витримка, самовладання, сміливість та рішучість) та ін. [1, 2, 5].

Таким чином, можна зробити такі висновки:

1. Згідно з дослідженнями фахівців, координаційні здібності, що виявляються індивідами під час виконання різних рухових дій, у 80-95% не

пов'язані з параметрами фізичного (соматичного) розвитку. Так, довжина і маса тіла мають найбільший вплив на прояви координаційних здібностей у вправах циклічного та ациклічного характеру, металних діях з установкою на дальність і практично не впливають на координаційні здібності, що виявляються в металних діях із установкою «на влучність», до рухових дій, характерних для спортивних ігор. Координаційні можливості та кондиційні можливості значно більше пов'язані, ніж координаційні можливості і морфологічні ознаки. У цій системі спостерігаються сильніші зв'язки координаційних та швидкісних, координаційних та швидкісно-силових здібностей, ніж у взаємозв'язку координаційних здібностей з витривалістю та гнучкістю.

2. Розвиток координаційних здібностей залежить також від рухового досвіду індивіда: чим більше різних умінь і навичок він освоїть, тим, як правило, він матиме вищий рівень координаційних здібностей. У свою чергу, чим вищим рівнем координаційних здібностей має в своєму розпорядженні людина, тим швидше і легше опановує він новими вміннями і навичками, оскільки процес управління та регуляції останніми ґрунтується на вже вироблених координаційних схемах.

3. Опановуючи нові рухові дії (засвоюючи нові вміння), індивід спирається на вироблені раніше образи рухів, об'єднує їх у нові комбінації і пристосовує їх до змінених умов. Встановлено, що тренування у різних видах спорту по-різному впливає на формування координаційного профілю молодих і дорослих спортсменів.

Список використаної літератури

1. Биомеханика и физиология движений. Избранные психологические труды. 3-е изд., стер. Бернштейн Н. А. (сборник), МПСИ, 2008. С. 4–13, 25–38, 45–63.
2. Булатова М. М., Линець М. М., Линець В. М. Розвиток фізичних якостей // Теорія і методика фізичного виховання : [підруч. для студ. вищ. навч.

закл. фіз. виховання і спорту] ; за ред. Т.Ю. Круцевич. К. : Олімпійська література, 2008. Т. 1, гл. 9. С. 175–295.

3. Вдосконалення координаційних якостей : метод. вказівки для студ. відділень спорт. вдосконалення та спец. „Фіз. реабілітація” / [уклад. : Линець М. М., Свіргунець Є. М.]. Хмельницький : [РВВ ХНУ], 2007. 32 с.

4. Голяка С. К., Возний С. С. Фізіологічні основи фізичної культури та спорту: навчально-методичний посібник для студентів. Херсон: ПП Вишемирський В. С., 2015. 230 с.

5. Колумбет О. М. Розвиток координаційних здібностей молоді. Монографія. К.: Освіта України, 2014. 420 с.

Артур Ярмошук,

здобувач першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Неля Маляр,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ БІАТЛОНІСТІВ

У сучасному біатлоні спостерігається підвищення інтенсивності навантаження під час змагальної діяльності. Це проявляється в наступному: у підвищенні швидкості пересування по дистанції гонки за рахунок появи у програмі змагань спринтерських дисциплін; у підвищенні скорострільності спортсменів.

В даний час значно збільшилася кількість стартів у офіційних змаганнях. Це сприяло, у свою чергу, збільшенню тривалості змагального періоду у кваліфікованих біатлоністів. Підвищилася конкуренція між спортсменами та командами у ході проведення великих змагань. Включення до програми змагальних гонок пасьюта та масстарту зі стрільбою на 4 вогневих рубіжах

вимагають від біатлоністів покращення якості гоночної та стрілецької підготовленості [2].

Все сказане вище вимагає вдосконалення якості підготовки юних біатлоністів. Одним із шляхів підвищення якості підготовки юних біатлоністів є включення в тренувальний процес сполученого тренування, що формує навички влучної стрільби та гоночної витривалості одночасно.

Практика показує, що для досягнення високого рівня спортивної майстерності спортсмену необхідно добиватися комплексного прояву окремих здібностей у стрілецькій та гоночній підготовці [4].

Слід зазначити, що у юному віці спортсмени не можуть підтримувати високу швидкість змагання і високу скорострільність протягом подолання всієї дистанції перегонів. Проте, тренувальний процес повинен містити вправи, що моделюють напруженість та інтенсивність змагальної діяльності. Такий підхід до тренувального процесу сприятиме безболісному переходу до категорії дорослих спортсменів [1; 3].

Моделювання змагальної практики у тренувальному процесі юних біатлоністів має здійснюватися насамперед щодо його змісту та структури.

У рамках модельно-цільового підходу до тренувального процесу молодих біатлоністів слід враховувати особливості енергетичного механізму забезпечення м'язової діяльності кожного спортсмена. Планування тренувального навантаження також має здійснюватися індивідуально. При цьому може бути використана класифікація навантажень зон інтенсивності [2].

У ході тренувального процесу молодих біатлоністів слід розвивати аеробний та анаеробний механізми енергозабезпечення м'язової діяльності, і навіть їх рухливість. Анаеробний механізм енергозабезпечення м'язової діяльності необхідне юним біатлоністам для подолання підйомів, а також для здійснення обгонів, спуртів на окремих ділянках гоночної траси. Аеробний

механізм енергозабезпечення м'язової діяльності необхідне юним біатлоністам для подолання рівнинних ділянок траси та спусків [3].

Необхідна також висока концентрація уваги під час стрільби, а для забезпечення влучного пострілу потрібне швидке відновлення дихання та пульсу після інтенсивної м'язової діяльності при підході до вогневого рубіжу [4].

Стрілецька та гоночна підготовки пред'являють свої вимоги до прояву майстерності, а також до швидкості подолання дистанції, влучної стрільби та їх поєднань. Встановлено, що швидкість подолання дистанції біатлоністами забезпечується потужністю та ємністю енергоутворювальних систем їхнього організму.

Так, на змаганнях висококваліфікованих біатлоністів у ході бігу по дистанції відзначається ЧСС понад 180 уд./хв. Це свідчить про високоінтенсивну роботу біатлоністів у ході гонки.

У результаті проведених досліджень встановлено, що з 21% досліджуваних характерний переважно аеробно-гликолитический тип енергозабезпечення; 43% склала група спортсменів з аеробно-анаеробним оптимальним, 32% – анаеробно-аеробний високий та 4% – анаеробний максимальний рівень анаеробного енергозабезпечення м'язової діяльності [1].

У ході аналізу літератури та практики тренування юних біатлоністів встановлено, що періодизація їхнього тренувального процесу будується на основі загальних закономірностей побудови тренувального процесу та становлення спортивної майстерності [2].

Як макроцикл виступає річна періодизація. Структура річної періодизації в біатлоні включає три періоди: підготовчий (літньо-осінній), змагальний (зимово-весняний) і перехідний (відновний).

Основний зміст змагального періоду (грудень–березень) є участь у

змаганнях. Головним завданням цього періоду є збереження та покращення рівня тренуваності протягом змагального сезону. Для цього від спортсменів потрібно функціональна мобілізація організму на адаптацію до змагального навантаження. Після змагального періоду настає перехідний період (квітень), метою якого є відновлення організму після навантаження, отриманого під час змагань та підготувати організм спортсменів до чергового підготовчого періоду на новому якісному рівні [1; 2].

Рівень спортивних досягнень молодих біатлоністів визначає зміст чергового попереднього періоду тренування. У ході чергового підготовчого періоду тренування закладається фундамент для зростання спортивної майстерності юних біатлоністів, у цей період розвиваються функціональні системи їхнього організму, удосконалюються навички влучної стрільби. Підготовчий період тренування юних біатлоністів має три етапи.

На першому етапі підготовчого періоду тренування весняно-літньому (травень – по 15 липня) проводиться загальна фізична підготовка. Основним завданням першого етапу є створення бази для зростання спортивної майстерності, пристосування організму біатлоністів до підвищення фізичних навантажень та ефективної адаптації до них. На цьому етапі необхідний розвиток аеробних можливостей організму біатлоністів. У ході цього етапу слід удосконалювати основні функції серцево-судинної та дихальної систем. Для цього повинні застосовуватися спеціальні вправи, необхідні для розвитку у юних біатлоністів швидкісної, гоночної та силової витривалості, а також спеціальні вправи для формування навичок влучної стрільби [2].

На другому етапі підготовчого періоду тренування (літньо-осінньому) (з 15 липня до 1 жовтня) проводиться переважно спеціальна фізична підготовка. У результаті цього етапу підвищується частка навантажень змішаного аеробно-анаеробного режиму енергозабезпечення м'язової діяльності молодих

біатлоністів. Застосовуються вправи у вигляді швидкісного бігу та імітації з палками в широкому діапазоні варіювання швидкостей, з використанням різного рельєфу місцевості. На цьому етапі підвищується частка виконання інтенсивних вправ у ході кожного тренування. Це сприяє мобілізації функціональних резервів організму у юних біатлоністів. Підвищення частки виконання інтенсивних вправ здійснюється на тлі високого рівня розвитку загальної фізичної підготовленості молодих біатлоністів. У тренувальному процесі застосовуються вправи, спрямовані на зміцнення м'язових груп, задіяних у ході гонки та стрільби [2; 3; 5].

На третьому етапі підготовчого періоду тренування (осінньо-зимовому) (з 1 жовтня до 15 грудня) проводиться переважно підготовка, що підводить юних біатлоністів до змагань. На цьому етапі вирішуються завдання щодо вдосконалення техніки стрільби та пересування трасою за допомогою ковзанярського ходу. У результаті тренувального процесу відбувається функціональна мобілізація організму спортсменів на граничні навантаження.

Успішне проведення навчально-тренувального процесу залежить від співвідношення засобів та методів підготовки, спрямованої на формування навичок влучної стрільби та гоночної витривалості [5].

При цьому повинні враховуватись індивідуальні особливості та підготовленість юних біатлоністів у гонці на лижах та стрільбі.

На всіх етапах підготовчого періоду підготовки біатлоністів необхідно визначити раціональне співвідношення обсягу засобів, спрямованих на розвиток компонентів спеціальної гоночної витривалості і швидкої стрільби. Гоночна витривалість має розвиватися не на шкоду показникам у стрільбі. Це сприяє стабілізації навички скорострільності та точності стрільби на вогневому рубіжі, а також удосконалення гоночної підготовленості біатлоністів. В ході підготовчого періоду велика увага повинна приділятися формування навичок

влучної стрільби, без зниження показників гоночної витривалості у молодих біатлоністів. Для ефективного вирішення цих завдань має проводитися комплексна підготовка молодих біатлоністів [2].

Про важливість комплексної підготовки молодих біатлоністів засвідчують результати їх виступів на змаганнях. Скорочення тренувального часу на розвиток гоночної витривалості за рахунок збільшення часу тренувань на стрільбу призводить до зниження показників у бігу на лижах. І навпаки – зменшення часу тренувань на стрільбу призводить до зниження показників у влучності.

Таким чином, ми дійшли висновків, що циклічні засоби тренування та стрілецька підготовка займають основне місце у системі тренування юних біатлоністів. У зв'язку з цим слід звернути особливу увагу на поєднання засобів циклічного навантаження за зонами інтенсивності та вправ, спрямованих на формування навичок влучної стрільби під час підготовки юних біатлоністів. Причому комплексне тренування юних біатлоністів має бути присутнім на всіх етапах їх підготовки до змагань, а також протягом усього змагального періоду.

Список використаної літератури

1. Бурла А. О., Фізична та технічна підготовка юних біатлоністів : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2015. 183 с.
2. Бурла А. О. Спрямованість тренування юних біатлоністів у підготовчому і змагальному періодах / Теорія і методика фізичного виховання і спорту. К. : Олімпійська література, 2011. № 1. С. 31–33.
3. Бурла А.О. Фізична працездатність юних біатлоністів на різних етапах багаторічної підготовки / Вісник Запорізького національного університету №1 (10). Запоріжжя, 2013. С. 167–170.
4. Кедяров А.П. Обучение стрельбе в биатлоне: пособие для тренеров и спортсменов / Науч.-исслед. ин-т физ.культуры и спорта Республики Беларусь. Минск: «Полирек», 2007. 104 с.
5. Стрелковая подготовка биатлониста: [монографія] / Р.А. Зубрилов. К., 2010. 296 с.

Олег Тарновський,
здобувач першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Андрій Чорненький,
старший викладач кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ЕТАПУ ПОЧАТКОВОЇ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ У ПІДГОТОВЦІ ЮНИХ ГРАВЦІВ У МІНІ-ФУТБОЛ

Багаторічне спортивне тренування від новачка до спортсмена високого класу є процесом, який протікає за закономірностями виховання фізичних якостей, оволодіння технікою даного виду спорту, спортивної моторики, інтелектуальних та психічних здібностей. Наукове обґрунтування цих закономірностей забезпечить можливість ефективно готувати спортсменів високого класу у процесі багаторічного тренування. Змагання є відмінною рисою спорту, тому специфіка змагальної діяльності спортсменів визначає відмінні риси видів спорту та істотно впливає на побудову та утримання процесу багаторічної спортивної підготовки, вибір засобів та методів тренування, нормативних вимог [2].

Для сучасної системи підготовки спортсменів характерним є багаторічний характер. У ігрових видах спорту цей період триває 15–20 років і охоплює період із 10 до 30 і більше років. У ній виділяють дві складові частини-підсистеми: підготовка спортсменів вищих розрядів та підготовка спортивних резервів. Ці підсистеми відрізняються певною специфікою, але органічно пов'язані між собою при провідному значенні спорту вищих досягнень, що «задає» структуру та зміст процесу підготовки юних спортсменів [1; 4].

З огляду на багаторічний характер підготовки молодих спортсменів, від початку занять до демонстрації вищих спортивних досягнень, виділяють чотири етапи: перший – попередньої спортивної спеціалізації (7–9 років), другий – початкової спортивної спеціалізації (з 10–11 до 12–13 років), третій – поглибленого тренування у вибраному виді спорту (14–16) років), четвертий – спортивного вдосконалення (з 17–18 років).

Дослідниками встановлено, що в молодих спортсменів-ігровиків обмежений арсенал техніко-тактичних процесів і низький рівень спеціальних фізичних здібностей. Основною причиною цього є відсутність об'єктивних критеріїв у кількісних показниках оцінки змагальної та тренувальної діяльності, в яких як компонент оцінки виступали б техніко-тактична оснащеність юних спортсменів та показники фізичної підготовленості [5].

Фізична підготовка спрямована на розвиток фізичних якостей, необхідних для здійснення тренувально-змагальної діяльності. Такі якості, як швидкість, сила, витривалість, гнучкість і спритність, виявляються у різних видах спорту специфічно [1].

Найбільш важливим завданням фізичної підготовки є комплексний розвиток рухових здібностей та відповідність їх прояву специфіки змагальної діяльності [4].

Процес загальної фізичної підготовки спрямований на всебічний і гармонійний розвиток фізичних якостей спортсмена, які не зводяться до прояву в спеціальних умовах тренувально-змагальної діяльності [4].

Спеціальна фізична підготовка забезпечує розвиток рухових здібностей, що визначають результативність діяльності у вибраному виді спорту. Спеціальну фізичну підготовку прийнято профілювати лінією специфічних вимог до рухових здібностям спортсменів. Отже, засоби її виховання

спрямовані на постійне створення передумов для покращення якісних та кількісних характеристик змагальної діяльності [5].

Спеціальна фізична підготовка орієнтується у футболі з урахуванням характеру ігрової діяльності, сприяє вдосконаленню індивідуальних, групових та командних дій. Це підтверджує низку досліджень, у яких виявлено, що футболісти за гру виконують від 600 до 900 техніко-тактичних дій з коефіцієнтом ефективності не нижче 75%, що потребує певного рівня фізичної підготовленості футболістів [3].

Дії футболістів мають переважно повторно-змінний характер, з переважанням роботи швидко-силового режиму. Таким чином, швидкісні та швидко-силові якості набувають провідного місця у структурі фізичної підготовленості футболістів [1]. Постійна зміна рухових режимів і велика варіативність у характері та ступеня нервово-м'язових зусиль у ряді ігрових моментів пов'язана з комплексним проявом фізичних властивостей, що пояснює високий рівень вимог, які пред'являються грою до розвитку якості спритності у футболістів [2; 3].

Загальна та спеціальна фізична підготовка є важливими ланками загального процесу тренування на всіх етапах багаторічного процесу. Їх співвідношення змінюється залежно від кваліфікації спортсмена та періоду підготовки. На початкових етапах найбільшого значення набуває всебічного гармонійного розвитку рухових здібностей. З підвищенням кваліфікації перше місце виходять рухові здібності, що визначають результат у вибраному виді спорту.

Протягом макроциклу співвідношення засобів загально- та спеціальної фізичної підготовки змінюється так: на початку загальнопідготовчого періоду значна частина засобів спрямована на розвиток базових фізичних якостей, у

спеціально-підготовчому періоді переважають засоби спеціального впливу, у змагальному періоді застосовуються лише спеціалізовані засоби підготовки.

У спеціальній літературі з ігрових видів спорту висвітлено питання, що стосуються співвідношення фізичної та техніко-тактичної підготовки. Вказується, що на загальнопідготовчому етапі річного циклу висококваліфікованих спортсменів фізична підготовка займає до 50% всього тренувального часу, а техніко-тактичній підготовці відводиться до 35%. Спеціально-підготовчий етап характеризується рівним співвідношенням фізичної та техніко-тактичної підготовки – по 35%. На передзмагальному етапі співвідношення змінюється у бік збільшення частки техніко-тактичної підготовки до 50%, а загальної фізична підготовка виконує «підтримуючу» функцію [2; 4; 5].

Розв'язання завдань формування взаємозв'язків між значущими компонентами тренування у спортивних іграх має замикатися на багаторазовому виконанні змагальної вправи. Завданнями інтегральної (комплексної) підготовки є: по-перше, здійснення зв'язку між компонентами підготовки: фізичної та технічної, технічної та тактичної, техніко-фізичної та тактичної; по-друге, досягнення стабільної надійності ігрових навичок у складних умовах змагань; по-третє, реалізація ефекту всіх видів підготовки у єдності ігрових процесів [3].

Провідними засобами тут є вправи на «стику» двох видів підготовки, створені задля встановлення взаємозв'язку з-поміж них, і навіть навчальні, контрольні і календарні ігри із системою завдань. Найвищою формою інтегральної (комплексної) підготовки є спортивні змагання. Відмінною рисою ігрових видів спорту є також те, що спортивний результат немає кількісно вимірюваних показників (з, кг, м та інших). Основу його становить кількість перемог над суперником, місце команди у турнірній таблиці. Для ефективного

управління процесом спортивного тренування юних спортсменів-ігровиків необхідні комплекси об'єктивних кількісно вимірюваних показників за основними компонентами тренування, насамперед із фізичної та технічної підготовки [1; 2; 5].

Команда, що має низький рівень фізичної підготовленості, не може вести гру активним пресингом. Команда з вищим рівнем фізичної підготовленості здатна краще освоїти різноманітні тактичні прийоми [4].

Взаємозв'язок видів підготовки, їх інтеграція здійснюється таким чином. Спочатку вирішуються специфічні завдання кожного виду підготовки окремо. Потім вирішуються питання взаємозв'язку: сприяння вирішенню завдань одного виду підготовки, засобами іншого виду. Це відбувається в такій послідовності: фізична та технічна, фізична та тактична, технічна та тактична, всі три види підготовки разом, за допомогою ігрових фрагментів, навчальних та контрольних ігор, змагань. Усе це, загалом, становить якийсь цикл. Після закінчення одного циклу починається наступний цикл, але вже при іншому складі та співвідношенні засобів та методів підготовки [2–4].

Взаємозв'язок тактичної та фізичної підготовки також простежується у динаміці їх співвідношення у межах певних циклів підготовки. У багаторічному аспекті більша питома вага засобів фізичної підготовки порівняно з тактичною припадає на стадію базової підготовки. Надалі, починаючи з етапу поглибленої спеціалізації, роль та питома вага засобів тактичної підготовки значно підвищується.

На етапі вищих спортивних досягнень співвідношення фізичної та тактичної підготовки в рамках кожного річного циклу співвідноситься з його цілями та завданнями щодо більшого циклу підготовки. Так, наприклад, у загальнопідготовчому періоді частка засобів фізичної підготовки сягає 60–70%, до спеціально-підготовчого знижується до 30–35 %, паралельно із цим зростає

частка техніко-тактичної підготовки з 40 % до 65 %. У період змагання техніко-тактична та фізична підготовка стабілізовані для даних умов протікання тренувального процесу [5].

У змагальній та тренувальній діяльності фізична підготовка пов'язана також із психологічною підготовкою. Низький рівень фізичної підготовленості негативно відбивається на вольових якостях спортсмена, не сприяє активному освоєнню тренувальних та змагальних навантажень та зростання спортивної майстерності [2; 4].

Отже, можна зробити такі висновки:

1. Наведена структурна характеристика міні-футболу націлює на значне вдосконалення всіх компонентів спортивної діяльності: психічного (оперативний аналіз ігрової ситуації, що швидко змінюється, прогнозування, вибір і прийняття рішення, психічна реалізація дій та інші функції), нейродинамічного (підвищення рівнів збудливості, рухливості та стійкості кіркових процесів, а також напруженості вегетативної регуляції), енергетичного (аеробної та особливо анаеробної продуктивності організму) та рухового (переважно швидко-силових якостей та спритності).

2. При аналізі літературних даних виявлено, що відчувається недостатність матеріалів про співвідношення видів підготовки у міні-футболі у віковому аспекті та на етапах спортивної спеціалізації. Простежується думка про необхідність інтеграції окремих видів підготовки, розглядається висока ймовірність оптимального поєднання фізичної та техніко-тактичної підготовки юних гравців у міні-футбол в органічному взаємозв'язку та взаємообумовленості, коли вдосконалення одного компонента тісно взаємопов'язане з іншими, обумовлює та детермінує подальший розвиток та досконалість кожного.

Список використаної літератури

1. Заболотній Д. А. Футбол. Основи методики навчання гри: навчально-метод. посібник / О.А. Заболотній, М.П. Костенко, В. П. Краснов. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. 58 с.
2. Жигadlo Г. Б. Футбол, міні-футбол та методика його викладання: навч.-метод. посібник. Миколаїв: 2013. 137 с.
3. Колобич О. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на полях зменшених розмірів / О. Колобич, Б. Хоркавий, Й. Фалес. *Актуальні проблеми здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах : матеріали III Міжнар. наук.-пр. конф.* Чернівці, 2014. С. 460–464.
4. Костюкевич В. М. Построение тренировочных занятий в футболе. Учебное пособие / Киев: КНТ, 2016. 208 с.
5. Наумчук В. І. Футбол, міні-футбол та методика його викладання: Програма нормативної дисципліни. Тернопіль: ТНПУ, 2014. 24 с.

Яна Ткач,

здобувачка першого курсу магістратури спеціальності 017 Фізична культура і спорт, освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт», Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник:

Неля Маляр,

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту, Західноукраїнський національний університет

МУЗИЧНИЙ СУПРОВІД ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСОБІВ РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТІЛЕСНО-РУХОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТОК

Вчені, досліджуючи роль і значення танцю в житті людини, відзначають, що танець відображає особистісні особливості і поведінкові моделі людини, структуру і характер його міжособистісних комунікацій, висвічує структуру і особливості взаємин в колективі, є засобом розвитку особистісних цінностей людини [1; 3; 8].

Вважаючи танець як такої основою ритмічної гімнастики, мабуть, було б необачним їх ототожнювати. В наявній науково-методичній літературі з ритмічної гімнастики розкриваються специфічні особливості, що дають підстави вважати її унікальним видом тілесно-рухового і духовного вдосконалення [12].

Визначаючи ритмічну гімнастику з позицій фізіологічної суті, К. Купер називає її аеробікою і «серйозним тренуванням». При цьому він, як один із засновників ритмічної гімнастики, визначив одну з головних відмінних її сторін і дуже важливу в аспекті нашого дослідження: «музика береться тільки та, яка приносить задоволення», тобто в сукупності з тілесними рухами з'явиться почуття радості від приємних відчуттів, переживань, що, безумовно, пов'язане з духовністю людини і її компонентами, пластичністю, естетичністю, граціозністю [7].

Ритмічна гімнастика справедливо визначається як різновид гімнастики, яка дає людині м'язову радість, тонус нервової системи, бадьорість [2].

Є і досить спрощені визначення ритмічної гімнастики, наприклад, як та ж ранкова гімнастика, доповнена танцювальними елементами, з великою дозою бігу та стрибків, що виконуються під музику в швидкому темпі. Деякі автори вважають, що основою ритмічної гімнастики є експериментально створені комплекси цілеспрямованих фізичних вправ, що поєднуються з елементами гри, святковим характером обстановки, ошатною одягом, музичним супроводом [5].

Деякі фахівці визначають базову аеробіку як ритмічну гімнастику, як синтез загальнорозвиваючих вправ, бігу, підскоків, стрибків, забарвлених танцювальним стилем, виконуваних без пауз відпочинку, потоковим способом під музичний супровід [1; 5; 6]. Точка зору фахівців, які вважають танцювальність забарвленням інших вправ, на наш погляд, недооцінюють історичну роль танцю як основу ритмічної гімнастики. У зв'язку з цим дуже

важливі погляди основоположників сучасної ритмічної гімнастики, їх ідеї, які виходять із XIX і початку XX століть.

Ф. Дельсарт, основоположник єдності гімнастики і ритмічного танцю, в 1983 році створив в Парижі курси сценічної виразності, в основі яких лежали елементи гімнастики та музичного ритму з акцентами впливу на тілесність людини і її психіку, безумовно, в позитивному аспекті. Слід підкреслити суть сценічної виразності занять ритмічною гімнастикою, як ми вважаємо, безпосередньо пов'язану з формуванням пластичності рухів. У свою чергу Ж. Демені визначає сутність ритмічної гімнастики як фізичні вправи динамічного характеру, засновані на рухах вільної пластики.

В кінці XIX початку XX століть відбуваються знакові події для ритмічної гімнастики. Ж. Далькроз, композитор і музикант в 1980-х роках створив курси ритмічної гімнастики при Женевській консерваторії.

У період 30-60-х років XX століття тенденція розвитку ритмічної гімнастики не відрізнялася активністю. Прояв активності її розвитку відноситься до початку 80-х років. Це час характерно появою нових популярних серед молоді танців, що і визначило формування в останні роки більше 50 напрямків її функціонування [2, 11-13]. Найбільшою популярністю в 80-і роки користувалися танцювальні види ритмічної гімнастики, як в нашій країні, так і за кордоном, де особливу популярність мали програми ритмічної гімнастики Дж. Фонди (США), Л. Сен-Пол (Італія), С. Ром і М. Шарель (ФРН) та ін. [3; 13].

У сучасній ритмічній гімнастиці розвиваються кілька базових напрямків. Це, перш за все, танцювальний, в змістовній основі якого – танцювальні рухи. Атлетичний напрямок характерний застосуванням відомої в основній гімнастиці групи загальнорозвиваючих вправ. Третій напрям – змішаний, як сукупність танцювальних рухів і атлетичних рухових дій. Кожний базовий напрямок

передбачає вирішення наступних завдань: оздоровчих, естетичних, загальнорозвиваючих, реабілітаційних, психорегулюючих [2; 5; 12].

Найбільшу увагу, як в практиці, так і в дослідженнях приділяється вирішенню оздоровчих та загальнорозвиваючих завдань [2; 7–10]. Другим, на думку дослідників, можна вважати реабілітаційний напрямок, де дуже мала кількість робіт була присвячена дослідженню впливу занять ритмічною гімнастикою на стан нервової системи і, як наслідок, зняття нервово-психічної напруженості, зниження тривожності, підвищення емоційного тону, в цілому психічної задоволеності [12; 13].

Фахівці пропонують застосовувати засоби ритмічної гімнастики для поліпшення стану серцево-судинної і дихальної систем [2; 3; 7; 8]. В аспекті даного дослідження для нас представляє особливий інтерес думка ряду вчених, що носить або гіпотетичний, або рекомендаційний характер, але, тим не менш, сприймається нами як підстава для вирішення основних завдань нашого дослідження. Так, К. Купер, відомий американський фахівець в області оздоровчої фізичної культури відносить аеробні танці до засобів найбільш ефективного впливу на людей. Ритмічна гімнастика є важливим засобом естетичного виховання. Безперечною обставиною є виконання вправ ритмічної гімнастики з музичним супроводом або, як відзначається в багатьох публікаціях, «під музику» [7].

Отже, можна зробити такі висновки:

1. У сучасній ритмічній гімнастиці є кілька базових напрямків. Це, перш за все, танцювальний, в змістовній основі якого – танцювальні рухи. Атлетичний напрямок характерний застосуванням відомої в основній гімнастиці групи загальнорозвиваючих вправ. Третій напрям – змішаний, як сукупність танцювальних рухів і атлетичних рухових дій. Кожний базовий напрямок

передбачає вирішення наступних завдань: оздоровчих, естетичних, загальнорозвиваючих, реабілітаційних, психорегулюючих.

2. Фахівці зазначають, що аеробні танці відносяться до засобів найбільш ефективного впливу на організм людини, а ритмічна гімнастика є важливим засобом естетичного виховання. Безперечною обставиною формування тілесно-рухової культури студенток є виконання вправ ритмічної гімнастики з музичним супроводом або, як відзначається в багатьох публікаціях, «під музику».

Список використаної літератури

1. Аеробіка: Методичні вказівки до проведення занять з танцювальної аеробіки зі студентами I – II курсів ВНЗ / О. А. Череповська, Т. В Палагнюк. Львів: Видавництво Нац. університету «Львівська політехніка», 2006. 40 с.

2. Беляк Ю. І. Сучасні програми оздоровчого фітнесу: метод. реком. для студ. Івано-Франківськ, 2005. 61 с.

3. Беляк Ю. І. Теоретико-методичні основи оздоровчого фітнесу : навч. посіб. / Юлія Беляк, Ірина Грибовська, Федір Музика, Вікторія Іваночко, Любов Чеховська. Львів : ЛДУФК, 2018. 208 с.

4. Благій О. Л. Тенденції розвитку групових фітнес програм. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013. № 2. С 54–58.

5. Касацька Т., Гейченко С. Організація фізичного виховання студенток засобами оздоровчого фітнесу. *Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : мат. VIII Всеукр. Наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Л., 2012. С. 142–146.

6. Кібальник О. Я. Оздоровчий фітнес. Теорія та методика навчання: [Навч. метод. посібник для студ. «Педагогіка і методика середньої освіти. Фізична культура»] / О.Я. Кібальник, О.А. Томенко. Суми: СумДПУ ім. А. Макаренка, 2010. 202 с.

7. Купер К. Аэробика для хорошего самочувствия. Минск.: Книга по Требованию, 2013. 224 с.

8. Ленська Т. Г. Оздоровчий фітнес: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2011. 228 с.

9. Лисицкая Т. С. Принципы оздоровительной тренировки. *Теория и практика физической культуры*. 2002. № 8. С. 6-14.

10. Маляр Н. С., Маляр Е. І. Оздоровчий фітнес: Методичні рекомендації. Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2018. 41 с.

11. Маляр Н. С., Маляр Е. І. Сучасні фітнес технології: Методичні рекомендації. Тернопіль, ТНЕУ: Економічна думка, 2021. 40 с.

12. Опришко Н. О. Тенденції сучасних фітнес-програм. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту / за заг. ред. Є. Приступи / М-во України у справах сім'ї, молоді та спорту, Нац. олімп. комітет України [та ін.]. Львів, 2004. Вип. 8, Т. 3. С. 266–270.

13. Опришко Н. О. Сучасні оздоровчі фітнес програми для студентів. Методичні рекомендації для самостійної роботи та самоконтролю знань студентів / Н. О. Опришко, Н. М. Безпалова, Н. С. Маляр. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 52 с.

Вікторія Ткачук,
здобувачка 1 курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Наталія Безпалова,
кандидат біологічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ТА ДІЄТОТЕРАПІЯ ЯК ОСНОВА ДОВГОЛІТТЯ

Генріх Гейне любив повторювати: «Єдина краса, яку я знаю, це здоров'я».

Здоров'я людини залежить від чотирьох основних факторів:

- 50 % всіх факторів, що визначають якість здоров'я, – це здоровий спосіб життя;
- 20 % всіх впливів на людину – вплив екологічних факторів;
- 20 % складають спадкові фактори;
- 10 % відводиться на долю охорони здоров'я.

Ці цифри говорять про те, що здоровий спосіб життя та активне ставлення до свого здоров'я є стрижнем, що визначає самопочуття та довголіття. Деякі факти свідчать, що тривалість життя визначається за формулою: вік статевого

дозрівання, помножений на 7. Тобто наше життя, на жаль, має певний генетичний термін. Зрозуміло, як у кожному правилі, і тут є винятки – коливання у 5–8 разів. І залежать ці коливання від способу життя, зокрема здорового способу життя [1].

У питанні про вік велике значення має і емоційно-психологічний настрій: досить трохи поспілкуватися зі своїми однолітками, послухати їх, як до вечора сил вистачає лише на те, щоб дійти до ліжка. І зовсім інша справа робота з молоддю, у якої очі горять від жаги до життя: можна встати о 4 годині ранку і разом бігати по горах до 24 годин, а потім до ранку співати пісні біля вогнища і не відчувати втоми. Щодо емоційного стану добре сказав педагог В. А. Сухомлинський: «Емоційний стан є, образно кажучи, диригентом, від помаху чудової палички якого різноманітні звуки перетворюються на струнке звучання чудової мелодії».

Німецькі вчені вважають, що причиною кардіологічних та онкологічних захворювань (33 %) є незбалансованість харчування та незнання основ дієтології. Ми є те, що їмо, – каже аюрведа. Вживаючи здорову їжу, ми робимо тіло чистим та міцним. Тільки правильно підібрана дієта – є значний крок на шляху нашого одужання та довголіття. Цікаво відзначити, що великі фірми, особливо у країнах Заходу, у своєму штаті тримають дієтологів, які допомагають співробітникам підібрати раціональне меню. У розвинених станах з дієтології відбуваються конгреси, семінари, виставки, фахівці обмінюються своїми напрацюваннями та досвідом. Вчені із Франції виявили пряму залежність здоров'я від харчування. Особливо яскраво це виявилось в експерименті із сердечниками. Одна половина групи дотримувалася звичайної дієти, інші слідували дієті, розробленої дієтологами. Ця дієта передбачала скорочення вживання м'яса та збільшення в раціоні свіжих та сушених овочів, фруктів та риби. Спостереження показали: якщо хворі харчувалися бурим

рисом, гречаною кашею, пророщеними зернами, бобовими, соєю, то їх здоров'я значно поліпшувалося. У результаті пацієнтів вдалося навіть скоротити ризик смерті при повторному інфаркті на 75 %. Дослідження харчування та здоров'я були головною темою на міжнародній конференції «Їжа Середземномор'я», що проводилася у Кембриджі. Висновки семінару підтримав доктор А. Кіз – піонер дієтології [3]. У свої 88 років він був бадьорий і життєрадісний. Виступаючи на конференції, він наголосив, що серед людей, які споживають багато м'яса, вершкового масла та молока, рівень смертності від серцевих захворювань дуже високий. І навів такий приклад: обмежені в доходах неаполітанці могли дозволити собі м'ясо лише тричі на тиждень, проте їли багато овочів та фруктів, і заміняли вершкове масло оливковим. Всі вони в своїй кагорті дуже здорові.

Загальний висновок, зроблений провідними дієтологами всього світу, такий: народи Середземноморського басейну в процесі еволюції створили оптимальний режим харчування для збереження здоров'я.

У нашій країні, на жаль, до правильної політики у сфері харчування дуже далеко. Основна причина – економічна: не високий матеріальний рівень населення. Наші громадяни не можуть дозволити собі меню, розроблене для людей з високими статками. Проте, кожна людина повинна знати основи харчування та вміти так підбирати раціон виходячи зі своїх можливостей, щоб завжди залишатися бадьорою та енергійною. Людина думає так, як харчується. Поясню цей вислів на прикладах. Ми провели ряд експериментів щодо впливу деяких продуктів на діяльність головного мозку та виявили низку цікавих факторів: сила думки багато в чому залежить від продуктів харчування. Наш мозок на 60 % складається з жирів, причому 30 % сухої речовини мозку становить амінокислота – лецитин. Щоб було зрозуміло, про що йдеться, трохи теорії. Можливості нейронів передавати імпульси залежать від багатьох факторів: віку, статі, стану здоров'я, тренуваності та харчування. Нам

зрозуміло, що якщо ми не можемо змінити свій біологічний вік, то харчування змінити в наших силах. Одна клітина головного мозку містить понад мільярд молекул, кожна з яких, у свою чергу, складається з амінокислот. На сьогодні відомо 22 амінокислоти, причому вісім з них називають незамінними, тому що організм їх не синтезує: лізин, валін, триптофан, фенілаланін, треонін, лейцин, метіонін та ізолейцин. Тому для нормальної життєдіяльності організму необхідно мати ці самі амінокислоти. Повноцінне функціонування кори головного мозку можливе лише за наявності цих складових у продуктах харчування. Вегетаріанцям слід нагадати, що й у продуктах рослинного походження містяться білки. Так, крупи містять до 15 % білка, причому найбільша кількість міститься в гречаній, вівсяній крупах, рисі та бобових. В овочах міститься лише 1 % білка, і з точки раціонального харчування цього недостатньо [2].

Хоча задля справедливості слід сказати, що дотримання дієт надає хорошу оздоровчу дію. На Русі віруючі дотримувалися пісних днів двічі на тиждень. А також уникали скоромної їжі під час великих постів та за три дні до святого причастя. У пісні дні можна було споживати чорний хліб, крупи, капусту, цибулю, часник, олію. Людині на день необхідно до 100г жирів і близько 33 % мають становити молочні жири. Сучасні способи одержання вершкового масла дозволяють зберігати більше половини цієї важливої складової. Крім жирів тваринного походження в щоденному раціоні повинні бути рослинні жири, що містять олеїнову та лінолеву кислоти. Ними багата оливкова, арахісова, кукурудзяна та соняшникова олії. Важливими для обміну холестерину є амінокислота метіонін і вітамін холін. Холін є протисклеротичною речовиною і обов'язково повинен бути присутнім у їжі людей похилого віку. Джерелами холіну є яйця, м'ясо, риба та рослинні культури – бобові, злакові та капуста. Метіонін міститься в зеленому горошку, апельсинах, динях та яйцях.

Важливою складовою живлення, енергетичних ресурсів є вуглеводи. Сумарна калорійність їжі в день повинна становити від 2000 до 4500 калорій, залежно від статі, роботи, умов проживання, віку та стану здоров'я. Щоб повніше задовольнити цю потребу і дотриматись біологічної рівноваги, необхідно знати, яка кількість енергії витрачається на добу. Середні витрати енергії називаються фізіологічними потребами. Для правильної побудови схеми харчування недостатньо знати лише калорійність їжі, але необхідно суворо дотримуватись співвідношення та порядок прийому основних складових.

На цей фактор слід також звернути увагу: повноцінне харчування має не тільки складатися з білків, жирів та вуглеводів, але й утримувати їх у правильній пропорції. Наприклад, для створення молекули води H_2O потрібно два атоми водню та один атом кисню – не більше і не менше.

Будова білка набагато складніша. Наприклад, структурна формула вітаміну холін містить вуглець, Одне – двох або триатомний водень та одновалентний кисень та натрій. Безумовно, ніхто з нас не замислюється над тим, як відбувається цей синтез, – відбувається і добре. Важливість цього твердження в тому, що відбуваються ці процеси до тих пір, поки є відповідні для цього компоненти у продуктах харчування та у правильній пропорції. Тому переходимо до наступного важливого моменту у харчуванні: співвідношенню білків, жирів та вуглеводів у їжі та їх пропорції за обсягом протягом дня. Із цього приводу існує багато теорій, саме теорій, тому що не всіма і завжди дається чітке свідчення своїх аргументів [4].

Список використаної літератури

1. Грибан В. Валеологія. В-во Центр навч. літ. 2019. 342 с.
2. Магльований А. В. Фізичне виховання в здоровому способі життя студентів : метод. рекомендації / Уклад. : А. В. Магльований, О. Б. Кунинець, В. П. Хомишин, О. А. Дзівенко. Л. : ЛМНУ, 2006. 17 с.
3. Метаболизм в процессе физической деятельности. / Под ред. М. Харгивса: Пер. с англ. К., Олимп. лит., 1998. 288 с.

4. Пугач Я. И., Соколова Т. Е. Современные медико-биологические аспекты организации физического воспитания и спорта. *Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення»*. Суми, 2017. С. 38–42.

Олександр Тугарєв,
здобувач першого курсу магістратури
спеціальності 017 Фізична культура і спорт,
освітньо-професійна програма «Фізична культура і спорт»,
Західноукраїнський національний університет
Науковий керівник:
Едуард Маляр,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
доцент кафедри фізичної реабілітації і спорту,
Західноукраїнський національний університет

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 8–10 РОКІВ

В організації занять з юними футболістами, а також при підборі засобів і методів навчання для визначення ступеня навантажень обов'язковий облік вікових особливостей організму дітей.

Організм дітей багато в чому відрізняється від організму дорослих. Проявляються ці відмінності в особливостях будови і функцій окремих органів і фізіологічних систем. Діти знаходяться в стані безперервного росту і розвитку. Нерівномірність розвитку проявляється періодами прискореного і повільного зростання та формування організму людини. Поняття «зростання» відображає кількісні зміни, наприклад, довжини і маси тіла, що супроводжуються значним підвищенням інтенсивності енергетичних і обмінних процесів. Поняття «формування» означає і якісні перетворення окремих тканин, органів і систем, що характеризують біологічну зрілість організму [1; 6; 7].

Морфологічний розвиток нервової системи дітей активно відбувається в молодшому шкільному віці. Але функціональні показники нервової системи ще далекі від досконалості. Сила і врівноваженість нервових процесів відносно невеликі, що при інтенсивних тренуваннях може призводити до значного виснаження клітин кори головного мозку і швидкому стомленню [2].

Роль центральної нервової системи в забезпеченні цілісного функціонування організму і його взаємодії із зовнішнім світом визначає необхідність і важливість виявлення тих специфічних особливостей морфофункціональної зрілості цієї системи, які, будучи надійною характеристикою функціональних можливостей мозку дитини, разом з тим можуть бути використані для розробки науково обґрунтованих методів навчання [1; 7].

Велика збудливість, реактивність і висока пластичність нервової системи сприяють успішному засвоєнню дітьми 8–10 років рухових навиків. Цим можна пояснити, що діти молодшого шкільного віку відносно легко оволодівають технічно складними формами рухів. Особливістю нервової системи дітей 8–10 років є те, що умовні рефлекси, напрацьовані в цьому віці, закріплюються особливо міцно і зберігаються тривалий час.

Накопичені до теперішнього часу морфологічні та функціональні дані свідчать про те, що у дітей до 6 років відбувається перебудова функціональної організації мозкових структур, що визначають такі важливі психологічні функції, як увага і сприйняття, збільшуються можливості навчання довільним руховим діям [6].

Аналітична діяльність дітей молодшого шкільного віку розвивається від наочно-дієвого до абстрактно-розумового аналізу; від аналізу окремого предмету, явища до аналізу зв'язків і відносин між предметами і явищами.

Останнє – необхідна передумова розуміння молодшими школярами явищ навколишньої дійсності [1; 2].

Залози внутрішньої секреції відіграють важливу роль у процесах росту і розвитку, в адаптивних реакціях дітей. У молодшому шкільному віці відзначається посилення активності гіпофізу, шишкоподібної і щитовидної залоз, надпочечників. Ці особливості знаходять своє відображення у високій пластичності організму, вдосконаленні механізмів гомеостазу [7].

У молодшому шкільному віці відбувається подальший морфологічний розвиток серця і кровоносних судин, удосконалюється регуляція серцево-судинної системи. Артерії у дітей відносно широкі і розвинені сильніше, ніж вени. Відносно більший, ніж у дорослих, і просвіт капілярної мережі. Однак співвідношення між обсягом серця і діаметром великих судин до 11–12 років залишається незмінним. Подібна особливість морфологічної будови кровоносних судин є однією з причин порівняно низького тиску [2; 6].

За даними Босенка А. І., Вілмора Дж. Х., частота серцевих скорочень в 8–9 років – 78–90 і в 10–12 років – 74–80 ударів в хвилину. Найважливішим показником, який безпосередньо характеризує функціональний стан серця, є обсяг крові, що викидається в судини в систолу (серцевий викид). З віком цей показник збільшується: серцевий викид крові дорівнює у 8–9 років 30–40 мл, в 10–11 років – 35–45 мл. Вплив симпатичного відділу вегетативної нервової системи виражено більше, ніж парасимпатичного. У дітей 8–10 років відносно невелика скорочувальна здатність міокарда, малоекономічна діяльність серця, невеликий його функціональний резерв. Низькі величини серцевого викиду і артеріального тиску в поєднанні зі значною частотою серцевих скорочень обумовлюють значну напруженість функції кровообігу у дітей молодшого шкільного віку, особливо при виконанні фізичних навантажень [1; 2].

Величина серцевого викиду крові у дітей молодшого шкільного віку підвищується при інтенсивній роботі до 70 мл, хвилинний обсяг крові досягає 13–15 л/хв, при цьому частота серцевих скорочень може підвищуватися до 240 уд./хв. і більше [6].

Важливою особливістю регіонарного кровообігу є більше збільшення ЧСС, систолічного і хвилинного обсягу кровотоку при роботі ногами, ніж при роботі руками. При цьому робота руками більшою мірою викликає підвищення ЧСС, а робота ногами – систолічного об'єму крові [7].

Слід зазначити ряд особливостей системи дихання у дітей 8–10 років. Довжина гортані у дітей щодо довжини тіла і тулуба більше, ніж у дорослих. З віком у дітей стає меншою частота дихальних рухів, збільшуються життєва ємність легень, дихальний обсяг і хвилинний обсяг дихання. Подібні зміни функції дихання відбуваються завдяки збільшенню обсягу грудної клітини та легень, а також у зв'язку з перебудуванням і вдосконаленням регуляції дихання [1; 2; 6; 7].

У процесі росту і розвитку у дітей молодшого шкільного віку відбувається закономірна зміна структурних і функціональних особливостей м'язів. Зі збільшенням м'язових волокон змінюється співвідношення м'язового та з'єднувального компонентів, збільшуються діаметр і довжина м'язів. Розвиток м'язів відбувається нерівномірно: спочатку – головним чином великі м'язи тулубу, нижніх кінцівок і плечового поясу; в більш пізні терміни – дрібні м'язи. При цьому силові показники розгиначів вище, ніж аналогічні показники згиначів [2].

У молодших школярів триває окостеніння кістяку, зокрема завершується окостеніння фаланг пальців. Суглоби у дітей цього віку містять велику кількість хрящової тканини.

Тренувальні навантаження, які отримують юні спортсмени, відображаються на ході біологічного розвитку дітей, вносячи в нього певні зміни. Порівняльний аналіз школярів, які не займаються спортом, і футболістів 10–14 років по ряду морфологічних ознак показав, що довжина і маса тіла більше у футболістів, причому найбільша різниця спостерігається в 10 років [3; 4; 5]. Ефективність застосовуваних ТТД тісно пов'язана зі здатністю футболістів управляти своїми рухами. Вивчення здібностей психомоторних функцій, обумовлених віком гравця, має важливе значення при їх відборі в спортивні школи і в подальшій підготовці.

У багатьох дослідженнях простежується концепція першочерговості розвитку психомоторики дітей як фактору підвищення базових умінь і навичок у багатьох видах діяльності, в тому числі і спортивної [4; 8; 9].

Отже, можна зробити такі висновки:

1□ Систематичні заняття футболом сприяють зміцненню організму людини, підвищення рівня його фізичного розвитку і працездатності, поліпшенню пристосованості до фізичних навантажень, прискоренню процесів відновлення. Це супроводжується морфофункціональною перебудовою основних систем організму, значним розширенням їх функціональних можливостей, вдосконаленням регуляторних механізмів, збільшенням діапазону компенсаторно-адаптаційних реакцій, підвищенням опірності організму до дії різних несприятливих факторів зовнішнього середовища. В результаті систематичних тренувань у футболістів збільшується запас енергетичних речовин і активних ферментів в організмі і вдосконалюється здатність до більш швидкого їх використання при м'язових навантаженнях [7, с. 21–32].

2□ Розуміння того, що різна рухова активність дітей (рухливі та спортивні ігри, міні-футбол) є умовою, стимулюючою чинники розвитку інтелектуальної, емоційної та інших сфер, визначають очевидну необхідність

наукової розробки питань навчально-тренувального процесу і фізичного виховання дітей та підлітків.

Список використаних джерел

1. Босенко А. І., Орлик Н. А., Топчій М. С. Фізіологія спорту: навч. посіб. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2017. 68 с.
2. Вілмор Дж. Х., Костіл Д. Л. Фізіологія спорту. К.: Олімпійська література, 2003. 655 с.
3. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту): навч. посібн. Вінниця: «Планер», 2014. 616 с.
4. Костюкевич В.М. Теорія і методика викладання футболу: навч. посібн. 2-е вид. перероб. та доп. Київ: КНТ, 2017. 310 с.
5. Лисенчук, Г.А. Управление подготовкой футболистов: моногр. Киев: Олимпийская литература. 2003. 272 с.
6. Яремко Є.О. Спортивна фізіологія. Львів, Сполом, 2006. 159 с.
7. Яремко Є.О. Фізіологія спорту та фізичних вправ. Львів, ЛП, 2010. 180 с.
8. Faulkner, S. Soccer practice games for 6 to 9-year olds: Over 150 Drills & Fun Games to Teach Soccer Skills & Techniques / Cardinal Publishers Group, 2003. 174 p.
9. Wybrane zagadnienia treningu sportowego piłkarzy nożnych / pod redakcją prof Aleksandra Stuły; Międzynarodowe Towarzystwo Naukowe Gier Sportowych. Gorzów Wlkp, 2005. 222 str.